

8 istorie

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII**

Matei Cazacu
Dennis Deletant
Sorin Nemeti
Ana Victoria Sima
Silvia Baumgarten
Adriana Bălaj

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară

aprobată prin Ordinul ministrului educației nr. 3393 din 28.02.2017,

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor,

116.111 – număr de telefon de asistență pentru copii, în conformitate cu Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

8 istorie

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII**

**Matei Cazacu
Dennis Deletant
Sorin Nemeti
Ana Victoria Sima
Silvia Baumgarten
Adriana Bălaj**

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației și Cercetării prin ordinul de ministru nr. 4500/10.07.2025.
Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând cu anul școlar 2025–2026.

Inspectoratul școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Date despre autori:

Matei Cazacu – istoric francez de origine română, doctor în istorie și civilizație bizantină și postbizantină. Specializat în istoria medievală și modernă a Europei de Est, este autorul mai multor cărți și studii publicate în reviste de specialitate.

Dennis Deletant – istoric britanic specialist în istoria României, doctor în filologie. Profesor emerit la School of Slavonic and East European Studies, University College of London. Este autorul mai multor lucrări despre istoria României.

Sorin Nemeti – doctor în istorie, profesor la Facultatea de Istorie și Filosofie, Departamentul de istorie antică și arheologie, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Este autorul mai multor cărți și studii publicate în reviste de specialitate.

Ana Victoria Sima – doctor în istorie, conferențiar universitar la Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Specializată în istoria modernă a românilor, este autoare a numeroase cărți și studii publicate în reviste de specialitate.

Silvia Baumgarten – doctor în istorie, profesor la Complexul Educațional Laude-Reut din București. Este autoare a unei monografii dedicate Televiziunii Române în perioada comunistă.

Adriana Bălaj – profesor de istorie la Liceul Teoretic Babel din Timișoara, profesor metodist și formator.

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. **Ovidiu Ghitta** – Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Laura Nicoleta Felea – profesor gradul didactic I, Liceul Tehnologic „Henri Coandă” din Tulcea.

Redactare: **Lia Decei**

Tehnoredactare: **Dan Mihalache**

Design interior și copertă: **Dan Mihalache**

Surse foto: Fototeca online a comunismului românesc, Shutterstock
Hărțile au fost reproduse după B. Teodorescu, *Istoria României. Mic atlas școlar*, Ed. Corint, și Minodora Perovici, *Istoria României. Atlas școlar ilustrat*, Ed. Corint

Varianta digitală: **Editsoft & Services**

ISBN 978-630-6679-05-8

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Corint Logistic.

Pentru comenzi și informații, contactați:

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări

Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București,
cod poștal 010517. Tel./Fax: 021.319.47.97;
021.319.48.20

Depozit

Str. Gării nr. 11, Mogoșoaia, jud. Ilfov
Tel.: 0758.053.416

E-mail: vanzari@edituracorint.ro

Magazin virtual: www.edituracorint.ro

Deșteaptă-te, române!

Versuri de Andrei Mureșanu

Muzică de Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertatea și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

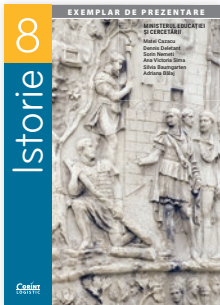

Cuprins

Deșteaptă-te, române!.....	3	Lecția 3 Secolul fanariot	66
Cuprins.....	4	Studiu de caz: Școala Ardeleană. <i>Supplex Libellus Valachorum</i>	69
Ghid de utilizare a manualului	5	Recapitulare	70
Competențe generale și specifice.....	6	Evaluare	72
Unitatea I. INTRODUCERE	7	Unitatea VII. LUMEA ROMÂNEASCĂ PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA	73
Lecția 1 Spațiul geografic natural	8	Lecția 1 Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare	74
Lecția 2 Periodizarea istoriei românilor	10	Studiu de caz: Tudor Vladimirescu.....	76
Recapitulare / Evaluare	12	Studiu de caz: Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției.....	77
Unitatea II. PREISTORIA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC	13	Studiu de caz: Romii – de la robie la emancipare.....	79
Lecția 1 Epoca pietrei.....	14	Recapitulare	80
Lecția 2 Epoca metalelor	16	Evaluare	82
Studiu de caz: Culturile Cucuteni și Hamangia	18	Unitatea VIII. ROMÂNIA MODERNĂ	83
Studiu de caz: Cultura Sărata Monteoru	19	Lecția 1 Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza.....	84
Recapitulare	20	Lecția 2 Regatul României – Carol I	86
Evaluare	22	Studiu de caz: Constituția din 1866.....	88
Unitatea III. GETO-DACII	23	Studiu de caz: Războiul de Independență	89
Lecția 1 Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio	24	Studiu de caz: Opțiuni politice în România modernă ...	90
Studiu de caz: Histria	26	Studiu de caz: Cultura în spațiul românesc	91
Studiu de caz: Sarmizegetusa	27	Recapitulare	92
Lecția 2 Burebista, Decebal; cucerirea Daciei de către romani.....	28	Evaluare	94
Studiu de caz: Podul de la Drobeta. Columna lui Traian. Monumentul de la Adamclisi.....	30	Unitatea IX. ROMÂNIA SECOLELOR XX-XXI	95
Recapitulare	32	Lecția 1 România și Primul Război Mondial.	96
Evaluare	34	Lecția 2 Marea Unire din 1918.....	98
Unitatea IV. ETNOGENEZA ROMÂNEASCĂ	35	Lecția 3 România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală	100
Lecția 1 Dacia romană. Romanizare. Creștinism	36	Studiu de caz: Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale	102
Lecția 2 Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală.....	39	Studiu de caz: Minoritățile naționale în România	103
Lecția 3 Poporul român – popor romanic.....	41	Studiu de caz: Constituțiile din perioada interbelică...104	
Studiu de caz: Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I.....	43	Studiu de caz: Idei politice în lumea românească interbelică.....	105
Recapitulare	44	Studiu de caz: Monarhia după Primul Război Mondial	106
Evaluare	46	Lecția 4 România în Al Doilea Război Mondial	107
Unitatea V. EVUL MEDIU ROMÂNESC	47	Studiu de caz: Holocaustul în România: evreii și romii.....	109
Lecția 1 Primele forme de organizare statală.....	48	Lecția 5 România – stat comunist	110
Lecția 2 Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea	50	Studiu de caz: Rezistența anticomunistă	112
Studiu de caz: Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc	52	Studiu de caz: Viața cotidiană în perioada regimului comunist	113
Lecția 3 Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul	53	Studiu de caz: Manipulare și propagandă. <i>Omul nou</i> . Consecințe	114
Studiu de caz: Cetăți medievale	56	Studiu de caz: <i>Epoca Nicolae Ceaușescu</i>	115
Studiu de caz: Biserica episcopală de la Curtea de Argeș	57	Lecția 6 România în contextul Războiului Rece	116
Recapitulare	58	Lecția 7 Regimul politic democratic din 1989 până azi ..	118
Evaluare	60	Studiu de caz: Constituția României din 1991	120
Unitatea VI. MODERNITATEA TIMPURIE	61	Lecția 8 Integrarea euroatlantică a României	121
Lecția 1 Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir ..	62	Recapitulare	123
Lecția 2 Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi	64	Evaluare	125
		Recapitulare finală	126
		Evaluare finală	127
		Portofoliul elevilor	128

Ghid de utilizare a manualului

Manualul cuprinde variantele tipărită și digitală

+

Simboluri folosite
în varianta digitală

Rezolvă

Privește

Vizionează

Manualul este structurat în unități de învățare, care cuprind:

DESCHIDERE

unitate de învățare

Titlul lecției
Dicționar
Textul lecției

Repere
cronologice

Portofoliu

LECȚIE

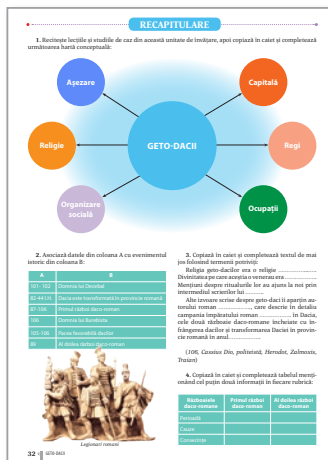
Reflectăm
împreună

Aplicații

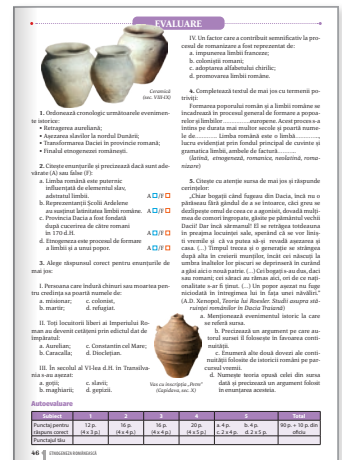
STUDIU DE CAZ

RECAPITULARE

EVALUARE

Competențe generale și competențe specifice

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor de timp și spațiu

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în rezolvarea unor situații-problemă.

1.2. Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spațio-temporale în contexte diferite.

2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

2.1. Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse.

2.2. Argumentarea unei opinii referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse.

3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

3.1. Valorificarea experiențelor istorice oferite de acțiunea personalităților/grupurilor în contexte istorice variate.

3.2. Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socio-culturală.

4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

4.1. Realizarea unor investigații istorice prin utilizarea resurselor multimedia.

4.2. Inițierea, dezvoltarea și aplicarea de proiecte individuale și de grup valorificând diverse experiențe istorice.

4.3. Adaptarea perspectivelor transdisciplinare în abordarea unor probleme sensibile și controversate în istorie și în viața cotidiană.

FIȘA DE OBSERVARE SISTEMATICĂ A ACTIVITĂȚII ȘI A COMPORTAMENTULUI ELEVULUI

La finalul fiecărei unități de învățare te invităm să reflectezi asupra activității tale și să completezi următoarea fișă, pe care să o adaugi în **portofoliul** personal. Această fișă te va ajuta să identifici reușitele tale, dificultățile pe care le poți remedia și vei observa astfel progresul tău în procesul de învățare.

La finalul acestei unități de învățare pot să	Niciodată	Rar	Uneori	Întotdeauna
Rezolv sarcinile de lucru corect și la timp				
Îmi exprim opinia și să o susțin cu argumente valide				
Mă implic în munca de echipă, am o atitudine pozitivă și pot să colaborez cu ceilalți				
Adresez întrebări clare și relevante pentru subiect				
Identific unde am greșit și pot să găesc soluții				
Mă informez, să solicit informații și să prezint sau să folosesc aceste informații pentru a rezolva sarcini de lucru				

Portofoliul reprezintă oglinda parcursului tău de învățare în acest an școlar, vei adăuga în el fișe biografice, investigații, proiecte, fișe de lucru, teste și alte materiale pe care le vei găsi marcate în manual.

INTRODUCERE

ÎN ACEASTĂ UNITATE VEI ÎNVĂȚA DESPRE:

- Spațiul geografic natural 8
- Periodizarea istoriei românilor 10

Recapitulare / Evaluare 12

• PREISTORIA

• ISTORIA

Epoca pietrei

Epoca metalelor

Antichitatea

Evul Mediu

Epoca modernă

Epoca contemporană

cca 120000 î.H.

sec. VI î.H. (514 î.H.)

sec. IX

mijl. sec. XVIII

1918

Au influențat munții, dealurile și câmpiile ocupațiile oamenilor din trecut?

A-Z Dicționar

areal – zonă specifică de răspândire a unei specii de plante sau de animale.

habitat – mediul care oferă oamenilor condiții corespunzătoare de trai.

vestigii – urme sau rămășițe ale unor lucruri din trecut, cum ar fi diverse obiecte vechi sau ruinele unei clădiri.

Știi că?

- În *Geografia* Strabon menționează: „Prin țara lor curge râul Marisos, care se varsă în Dunăre. Pe aceasta își făceau romanii aprovizionările pentru război. Ei numeau Danubius partea superioară a fluviului și cea dinspre izvoare până la cataracte (...). Partea inferioară a fluviului, până la Pont — de-a lungul căreia trăiesc geții — ei o numesc Istros”.

- Simion Mehedinți (1868-1962) este considerat părintele geografiei moderne din România.

- În 1991, Delta Dunării a intrat în Patrimoniul mondial Unesco.

Portofoliu

Caută imagini cu spațiul geografic din zona în care locuiești. Observă evoluția spațiului. Documentează-te și notează care a fost impactul omului asupra mediului.

Spațiul geografic natural

Civilizațiile preistorice și istorice de pe teritoriul României de azi s-au dezvoltat într-o unitate geografică și de relief denumită spațiul carpato-danubiano-pontic. Se numește așa pentru că se află în jurul Munților Carpați, de-a lungul cursului inferior al fluviului Dunărea (numit în Antichitate, în limba latină, *Danubius*) și atinge în partea de est litoralul Mării Negre (numită în Antichitate *Pontus Euxinus*).

Unitățile geografice care îl definesc sunt bazinul hidrografic al Dunării și lanțul Munților Carpați. Aceștia din urmă sunt străbătuți de râuri ce formează defileuri sau trecători, care au asigurat legăturile dintre marile regiuni istorice ale României. Râurile se varsă în Dunăre și în Marea Neagră.

RELIEFUL este variat, de la spațiul montan al Carpaților, care permite așezări permanente și culturi agricole, la dealurile subcarpatice și podișurile transilvan, getic și moldovean și câmpiile din vest și sud, cu luncile râurilor și a fluviului Dunărea. Există o împărțire uniformă a formelor de relief, aproximativ 30% sunt munți, 37% dealuri și podișuri și 33% câmpie.

Spațiul românesc este situat la întâlnirea zonei de stepă cu aceea a pădurilor, aici fiind limita nordică a cultivării viței-de-vie, iar în Carpații Orientali se plasează limita estică a bradului alb și a fagului.

Un relief variat înseamnă și resurse variate. Munții Carpați sunt bogați în minerale, dar tot acolo se află și pășunile alpine care favorizează practicarea păstoritului. Zonele de deal și podiș sunt propice agriculturii, pomiculturii, viticulturii și creșterii animalelor. În zonele de câmpie, cultivarea cerealelor și legumicultura au un rol însemnat.

CLIMA zonei este temperată, cu floră și faună specifice pentru Europa continentală. Zona Transilvaniei și cea subcarpatică sunt influențate de clima Europei Centrale, în timp ce Moldova, Dobrogea și Câmpia Română au un climat mai aspru, influențat de clima Europei răsăritene. Se manifestă influențe slabe și dinspre Europa sudică, mai ales în Banat, Oltenia și Dobrogea de sud.

MEDIUL ȘI COMUNITĂȚILE UMANE. În acest areal s-au succedat civilizații locale a căror istorie poate fi urmărită din cele mai vechi timpuri până azi, prin vestigiile rămase sau sursele istorice păstrate. Viața comunităților umane care au trăit în diverse epoci istorice în acest spațiu geografic a fost influențată de relief și de condițiile

climatice. Ocupațiile locuitorilor – agricultura, păstoritul, meșteșugurile – au fost și sunt adaptate reliefului, având ponderi diferite în zonele de munte, de deal și de câmpie.

Relieful și clima influențează și tipul de habitat. Pentru zonele montane este tipică locuirea dispersată, în zonele de deal și de câmpie așezările se concentrează pe văile râurilor, de-a lungul căilor de acces, și sunt de obicei așezări compacte.

Reflectăm împreună

Citește lecția și notează în caiet trei idei principale, două întrebări pe care le ai în legătură cu informațiile descoperite, un lucru dificil pe care l-ai întâmpinat pe parcursul lecției.

Aplicații

1. Privește harta cu atenție.
 - a. Identifică principalele forme de relief.
 - b. Documentează-te și descoperă lungimea Munților Carpați, pe ce distanță curge Dunărea și câți kilometri are.

2. Copiază în caiet și completează tabelul **după model**, menționând tipul de relief și ocupațiile din trecut pe care le aveau locuitorii acestor zone:

Relief	Ocupații
câmpie	agricultură

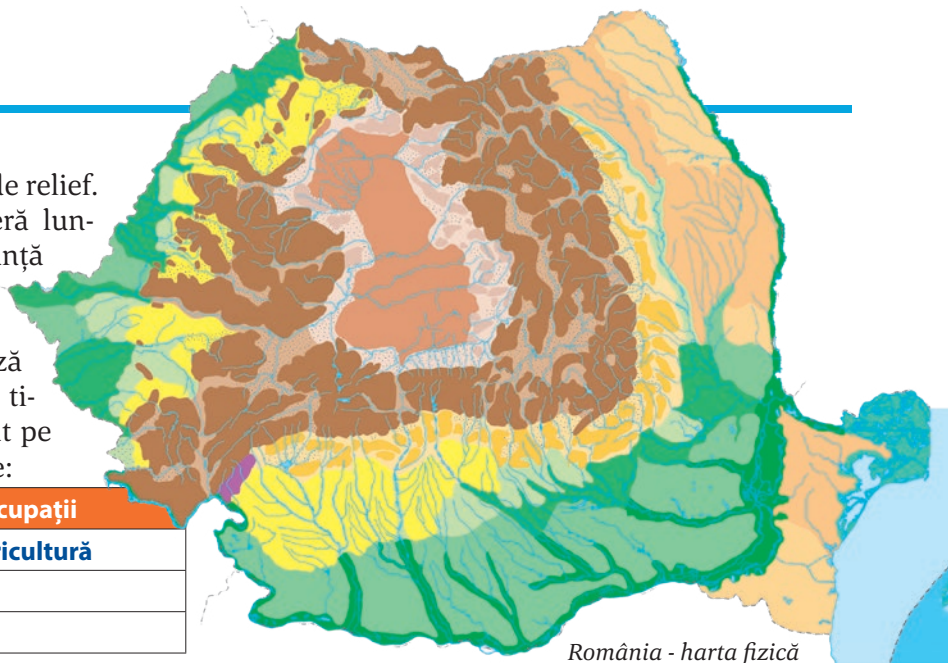
3. Alege una dintre imaginile de mai jos, imaginează-ți că poți călători în zona respectivă în Antichitate sau Evul Mediu. Scrie un text de maximum cinci paragrafe, menționând: locurile vizitate (așezări, râuri, munți), oamenii întâlniți și ocupațiile lor.

Dunărea

Munții Făgăraș

România - harta fizică

4. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde la următoarele cerințe:

„De Dunăre, ca și de Carpați se leagă întreaga viață a poporului nostru. Ea este partea care ne ține în contact cu popoarele civilizate, din apusul și centrul Europei; și tot ea ne deschide calea largă a oceanului, pentru schimbul produselor țării și muncii poporului cu produsele țărilor cele mai îndepărtate. (...) Tot ea ne mai pune la dispoziție o întreagă serie de daruri naturale: un izvor mare de umiditate pentru agricultură, un izvor de energie pentru industrie, pescării de o bogăție unică, pășune și fânețe de o abundență necunoscută în altă parte a țării; ea este dar o adevărată binefăcătoare a neamului nostru.” (Grigore Antipa, *Dunărea și problemele ei științifice, economice și politice*)

- a. Menționează care sunt beneficiile pe care le aduce Dunărea spațiului românesc conform autorului.

- b. Precizează cum numește autorul textului Dunărea.

- c. Identifică un alt beneficiu al Dunării pentru spațiul românesc al zilelor noastre. Discută cu un coleg și compară informația identificată.

Sarmizegetusa Ulpia Traiana

Dacă ai putea să călătorești pentru o zi în orice epocă istorică, pe care ai alege-o?

A-Z Dicționar

cronologie – sistem de socotire a anilor; succesiune în timp a evenimentelor istorice.

eră – perioadă lungă de timp din istorie ce începe cu data unui anumit eveniment important.

primate – ordin de mamifere superioare, din care fac parte omul și maimuța.

Vasile Pârvan

Portofoliu

Realizează o fișă biografică despre arheologul Vasile Pârvan evidențiind contribuțiile sale la dezvoltarea istoriografiei și arheologiei românești. Folosește trei surse de informare diferite și menționează-le la finalul fișei.

Periodizarea istoriei românilor

Istoria este știința care se ocupă cu studiul trecutului societăților umane din cele mai vechi timpuri până în prezent, cu scopul de a reconstitui acest trecut și de a-l povesti într-o formă narativă, care poate fi înțeleasă de oamenii din prezent.

Istoria românilor ca popor începe din Evul Mediu, iar istoria lor ca stat din Epoca modernă. Prin „istoria românilor din cele mai vechi timpuri până azi” trebuie să înțelegem, în sens larg, istoria tuturor societăților umane care au existat de-a lungul timpului în acest spațiu geografic locuit azi de români.

SISTEME CRONOLOGICE Pentru că istoria urmărește succesiunea civilizațiilor în timp, este esențială stabilirea unei scări a timpului, pe care o numim cronologie. În secolul a VI-lea d.H., un călugăr învățat, Dionisie Exiguul, a propus sistemul cronologic care împarte timpul scurs în două ere, înainte și după nașterea lui Iisus Hristos.

Periodizarea preistoriei se bazează pe tehnologia uneltelor folosite de oameni. Pentru celelalte epoci, reperele sunt oferite de evenimente istorice importante, cum ar fi domnia lui Octavian Augustus, căderea Imperiului Roman de Apus (476), Revoluția Franceză (1789) sau Primul Război Mondial (1914-1918).

PREISTORIA, cea mai lungă epocă, ține de la desprinderea omului de celelalte primate până la apariția primelor documente scrise, fiind împărțită în epoca pietrei și epoca metalelor.

Epoca pietrei începe în spațiul românesc odată cu apariția primilor oameni și a primelor unelte (între circa 100000 și 30000 î.H.) și se împarte în paleolitic sau epoca pietrei cioplite, o perioadă de tranziție, numită mezolitic, și neolitic, în care predomină unelte din piatră șlefuită.

Epoca metalelor se împarte în epoca bronzului și epoca fierului.

ISTORIA este împărțită în mai multe epoci.

Antichitatea românească (sec. VI î.H.-sec. IX d.H.) începe cu primele menționări ale dacilor, în scrierile istoricului Herodot. În această epocă se încadrează statul dac condus de Burebista în secolul I î.H. și provincia romană Dacia (sec. II-III d.H.) în Transilvania, Banat și Oltenia, dar și stăpânirea romană și bizantină în Dobrogea (sec. I-VI d.H.). Tot acum are loc migrația popoarelor și se formează poporul român și limba română.

Evul Mediu românesc (secolul al IX-lea – mijlocul secolului al XVIII-lea) este epoca în care au loc definitivarea procesului de formare a poporului român, formarea și dezvoltarea statelor medievale românești, dar și rezistența împotriva unor vecini mai puternici.

Epoca modernă (mijlocul secolului al XVIII-lea – 1918) este marcată de evenimente istorice precum Revoluția de la 1848, Unirea Principatelor din 1859, Războiul de Independență (1877-1878), Războiul de Întregire (1916-1918) și Marea Unire (1918).

Epoca contemporană, împărțită în perioada interbelică, cea a regimului comunist și cea a regimului democratic, începe în 1918 și durează până în zilele noastre.

IZVOARELE ISTORICE Pentru cunoașterea societăților umane din trecutul îndepărtat, istoricul studiază izvoare nescrise: urme ale activității umane, adică ruine și obiecte descoperite de arheologi, dar și izvoare scrise: hărți, documente, monede. În spațiul românesc, evenimentele sunt înregistrate în scris începând din Antichitate. Operele literare ale istoricilor greci și latini sunt izvoare externe, iar inscripțiile pe piatră, bronz, ceramică scrise de oamenii care au trăit pe teritoriul României de azi intră în categoria izvoarelor scrise interne.

Reflectăm împreună

Citește lecția și gândește-te la câte un cuvânt cu care poți descrie fiecare epocă istorică. Notează în caiet epoca istorică pe care o consideri cea mai bună pentru omenire.

Ceramică de Cucuteni

Monede

Hartă

Aplicații

1. „Tradiția istorică și cultul trecutului au la neamurile luminate tocmai acest rost, de a hrăni sentimentul de continuitate spirituală între strămoșii ori anticii idealizați și între luptătorii pentru ideal ai vremurilor de azi. Strămoșii noștri sunt însă tocmai anticii, a căror viață e pentru întreaga lume contemporană un izvor de bogăție sufletească și de avânturi înălțătoare.” (Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*)

a. Citește cu atenție textul și identifică rolul pe care Vasile Pârvan îl atribuie tradiției istorice.

b. Discută cu un coleg afirmația lui Vasile Pârvan și argumentează de ce trecutul poate fi considerat o sursă de inspirație pentru prezent.

c. Imaginează-ți că ești unul dintre strămoșii idealizați despre care vorbește sursa istorică de mai sus. Scrie un discurs de 8-10 rânduri adresat generațiilor viitoare, în care să explici ce lecții din viața ta pot să îi inspire și să îi îndrume pe oamenii din prezent.

2. Compară cele două instrumente de măsurare a timpului. Pentru fiecare dintre ele precizează două avantaje și două dezavantaje.

Ceas solar

Clepsidră

1. În această unitate de învățare ai studiat despre:

SPAȚIUL GEOGRAFIC NATURAL

• Spațiul românesc actual dispune de trei elemente naturale diverse: Munții Carpați, Dunărea, Marea Neagră; de aici denumirea spațiului carpa-to-danubiano-pontic.

• Relieful și clima variată din acest spațiu au influențat viața oamenilor și au favorizat dezvoltarea comunităților umane.

PERIODIZAREA ISTORIEI ROMÂNILOR

• Istoria este știința care studiază trecutul omenirii de la origini până în prezent.

• Există două ere: înainte de Hristos (î.H.) și după Hristos (d.H.), respectiv cinci epoci: Preistoria, Antichitatea, Evul Mediu, Epoca modernă și Epoca contemporană.

2. Transcrie textul de mai jos în caiet și completează, **după model**, spațiile libere cu expresiile sau cuvintele potrivite:

Izvoarele istorice sunt mijloacele prin care cercetătorii pot reconstitui evenimentele din trecut.

Acestea pot fi izvoare scrise, precum, scrisori și ziare sau izvoare nescrise, precum arme, podoabe, vase sau, scoase adesea la suprafață de specialiști numiți Istoricii folosesc uneori și mărturii directe ale unor oameni care au participat la anumite evenimente, adică

(izvoare orale, arheologi, documente, unelte)

Istoria altfel

Calendarul pe care îl folosim astăzi se bazează pe un sistem care numără anii începând cu anul nașterii lui Iisus Hristos. Cel care a propus această cronologie, Dionisie Exiguul sau Dionisie cel Smerit (470 – 545 d.H.), a fost originar din Scitia Mică (Dobrogea de astăzi).

Acest sistem de numărare a fost utilizat atât în calendarul iulian, cât și în calendarul gregorian. Studiile recente arată că Iisus Hristos s-a născut de fapt cu câțiva ani înaintea datei de referință folosite în prezent, cel mai probabil între 6 și 4 î.H.

BIBLIOTECA ONLINE

Izvoare istorice

1. Citește enunțurile și precizează dacă sunt adevărate (A) sau false (F), **după model**:

Relieful României este variat. A ☒/F ☐

a. Monedele sunt izvoare istorice nescrise. A ☐/F ☐

b. Clima României este temperat-oceanică. A ☐/F ☐

c. Preistoria se termină la apariția primelor documente scrise. A ☐/F ☐

d. Pentru zonele montane este tipică locuirea dispersată. A ☐/F ☐

e. Epoca contemporană începe la finalul celui de-Al Doilea Război Mondial. A ☐/F ☐

2. Copiază în caiet și completează tabelul următor, **după model**. Precizează, pentru fiecare an, secolul și epoca istorică din care face parte:

Evenimentul istoric	An	Secol	Epoca istorică
Constituția României Mari	1923	XX	
Lupta de la Vaslui	1475		
Dacia devine provincie romană	106		
Intrarea României în Uniunea Europeană	2007		
Obținerea independenței	1878		

3. Citește sursa de mai jos și rezolvă cerințele:

„În afară de unitate și simetrie, o altă caracteristică a pământului românesc este *bogăția*. (...) Cea mai mare este, fără îndoială, *pământul negru*, minunat pentru agricultură, dând, cu puțină muncă, recolte îmbelșugate. Fânețele din luncile râurilor, de pe dealuri și de la munte nutresc turme bogate de oi și vite mari. Pe dealuri, (...) livezile de pomi, mai ales pruni, și viile se țin lanț. Pădurile de brad, fag și stejar acoperă încă o bună parte a țării. Iar în adâncul pământului este tot așa de multă bogăție ca și la suprafața lui. Sarea pardosește o mare parte din regiunea deluroasă și, pe alocuri, formează munți întregi.” (Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*)

a. Precizează pe baza textului resursele pe care mediul le oferă pământului românesc;

b. Menționează alte două resurse în afara celor amintite în sursa dată.

c. Prezintă spațiul geografic natural într-un text de maximum zece rânduri, în care să folosești corect următorii termeni: *Dunăre, areal, spațiul geografic, Marea Neagră, ocupații*. Asigură-te că ai evidențiat legătura dintre acești termeni.

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	Total
Punctaj pentru răspuns corect	25 p. (5x5 p.)	32 p. (4x8 p.)	a. 8 p. (2x4 p.) b. 10 p. (2x5 p.) c. 15 p. (3x5 p.)	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău				

PREISTORIA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

ÎN ACEASTĂ UNITATE VEI ÎNVĂȚA DESPRE:

- Epoca pietrei 14
- Epoca metalelor 16

Studiu de caz: **Culturile Cucuteni și Hamangia** 18

Studiu de caz: **Cultura Sărata Monteoru** 19

Recapitulare 20

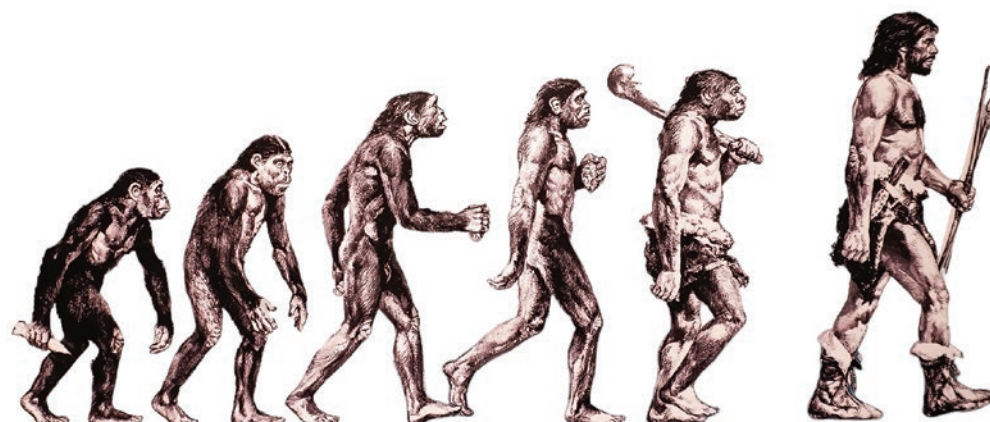
Evaluare 22

Brățară din epoca
bronzului descoperită
în Transilvania

Vas din epoca bronzului

Picturi din peștera Coliboaia (paleolitic)

Cum au reușit oamenii preistorici să supraviețuiască în condiții grele?

A-Z Dicționar

antropomorf – obiect căruia i s-au atribuit caracteristici umane.

pigment – substanță colorată de origine vegetală sau minerală, folosită în pictură.

Repere cronologice

Paleolitic – cca 100000 î.H. – 13000 î.H.

Mezolitic (perioada de tranziție dintre paleolitic și neolitic) – cca 13000 î.H. – 6600 î.H.

Neolitic – cca 6600 î.H. – 3800/3700 î.H.

Portofoliu

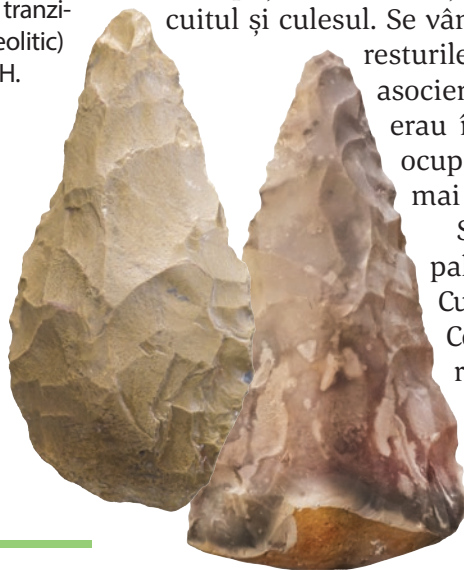
Documentează-te și realizează o fișă de portofoliu despre un arheolog care a studiat epoca pietrei în România. Nu uita să incluzi date biografice despre arheologul ales, cele mai importante descoperiri ale sale legate de epoca pietrei, principalele situri arheologice unde a lucrat și o concluzie personală despre contribuția acestuia.

Epoca pietrei

PALEOLITICUL Istoria civilizației umane trebuie studiată de la apariția omului ca specie, de la separarea acestuia de regnul animal. Epocile sunt definite în istorie pornind de la uneltele și resturile de locuire găsite de arheologi. Comunitățile umane din paleoliticul superior de pe teritoriul României au venit din Orientul Apropiat, în mai multe valuri, prin Peninsula Balcanică. Urmele vânătorilor paleolitici sunt găsite în peșteri sau în așezări deschise de scurtă durată de pe întreg teritoriul României, cum ar fi Băile Herculane (jud. Caraș-Severin), Cioclovina, Ohaba Ponor și Nandru (jud. Hunedoara), Ripiceni-Izvor și Mitoc (jud. Botoșani) sau Poiana Cireșului (jud. Neamț). Resturi de oase aparținând Omului de Neanderthal se cunosc la Ohaba Ponor, iar resturile strămoșului omului modern la Cioclovina.

Ocupațiile comunităților umane din paleolitic erau vânatul, pescuitul și culesul. Se vânau mamuți, bouri, cerbi, cai, așa cum arată resturile de pictură rupestră și oasele descoperite în asocierie cu uneltele de piatră. Grupurile de oameni erau în căutarea turmelor de animale și rareori ocupau un adăpost sau o așezare pentru un timp mai îndelungat.

S-au descoperit asemenea manifestări de artă paleolitică și pe teritoriul României, în peștera Cuciulat (jud. Sălaj) și, mai recent, în peștera Coliboaia (jud. Bihor) unde sunt pictate pe pereți animale care trăiau în acele timpuri (cai, feline, mamuți, urși).

Topoare de silex

NEOLITICUL Revoluția neolitică începe acum 10 000 de ani, când, după ultima glaciațiune, pădurile au năpădit stepele și au alungat mamutul, bizonul, calul și renul, animale de care depindea existența vânătorilor paleolitici. Schimbările au antrenat importante modificări în organizarea economică: apare agricultura, altfel spus cultivarea plantelor și creșterea animalelor domestice, și apar o serie de inovații tehnologice: uneltele din piatră șlefuită, din os și corn, ceramica, războiul de țesut. Ceramica este o caracteristică universală a comunităților neolitice, faptul că argila se solidifică prin ardere și își permanentizează forma a fost o descoperire cu caracter revoluționar.

Vase (Cultura Gumelnița)

Pe teritoriul țării noastre neoliticul apare odată cu pătrunderea unui nou val de populații dinspre Peninsula Balcanică. Oamenii din epoca neolitică se ocupau cu agricultura, cultivând grâu, orz și mei, iar recoltele erau păstrate în vase mari din ceramică. Creșterea animalelor domestice (oi, capre, porci) asigura necesarul de hrană pentru comunități mari. Se cunosc așezări cu case din pământ și lemn, cu mai multe încăperi, la Parța (jud. Timiș), Târpești (jud. Neamț), Hăbășești (jud. Iași) sau Radovanu (jud. Ilfov).

Gustul artistic al oamenilor neolitici este ilustrat de statuetele de lut (figuri feminine și masculine precum cele de la Hamangia, Gânditorul și perechea lui) sau vasele antropomorfe ca Zeița de la Vidra sau Hora de la Frumușica. De asemenea vasele sunt frumos pictate cu pigment alb și roșu în ceramica de la Cucuteni, în Moldova, sau de la Petrești, în Transilvania.

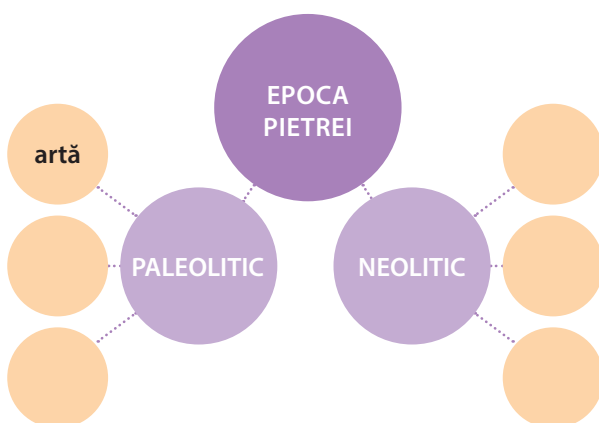
Reflectăm împreună

Crearea uneltelor și a adăposturilor demonstrează o capacitate incredibilă de a învăța și de a rezolva probleme. Ce îți spune acest lucru despre potențialul creativ al omului?

Zeița de la Vidra
(neolitic, Cultura Gumelnița)

Aplicații

1. Citește lecția și completează în caiet, **după model**, harta mentală de mai jos cu câte trei informații pentru fiecare dintre perioadele epocii pietrei:

2. Citește cu atenție sursa de mai jos, iar apoi răspunde cerințelor:

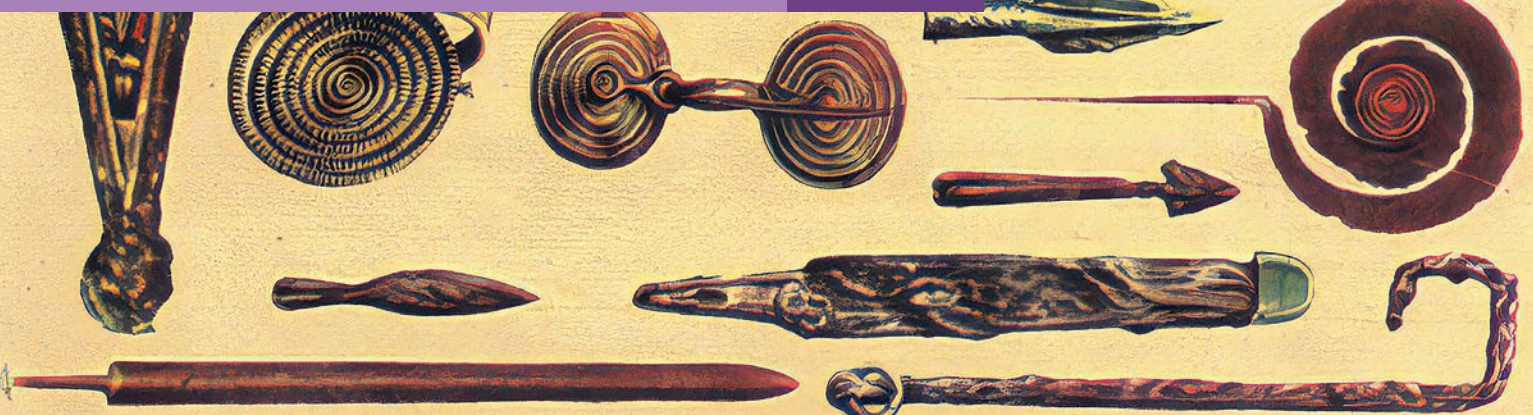
„Locul numit Malul Roșu se află situat la est de oraș, lângă punctul unde șoseaua ce duce spre Oinac se depărtează de marginea terasei ce

mărginește zona inundabilă a Dunării. Cercetând deschiderile acestei terase pe o lungime de aproximativ 400 m, au fost descoperite, căzute din mal, numeroase fragmente ceramice din diferite perioade ale istoriei vechi. Între acestea sunt de semnalat: un fragment dintr-un pahar din faza Giulești a culturii Boian, mai multe cioburi din epoca bronzului și altele din a doua epocă a fierului.” (C.S. Nicolaescu-Plopșor, E. Comșa, Gh. Rădulescu, M. Ionescu, *Paleoliticul de la Giurgiu – Așezarea de la Malul Roșu*)

a. Alege un artefact (obiect) dintre cele enumerate în text și menționează ce ne poate spune acesta despre viața oamenilor din acea perioadă.

b. Pornind de la informația că în aceeași zonă au fost descoperite artefacte din mai multe perioade ale preistoriei, ce poate sugera acest lucru despre utilizarea acelei zone de către comunitățile umane de-a lungul timpului?

c. Imaginează-te în rolul unui arheolog care descoperă noi obiecte la Malul Roșu. Ce sentimente încerci și cum procedezi pentru a analiza corect descoperirile?

Obiecte din epoca bronzului descoperite în România

Cum a influențat prelucrarea metalelor viața oamenilor?

[A-Z] Dicționar

harnașament – obiecte folosite pentru înhamarea calului.

meandre – motive ornamentale cu linii frânte sau curbe.

palisadă – pari de lemn înfiți în pământ, legați între ei cu nuiiele, folosiți ca structură de apărare.

protomă – element decorativ (bust de animal sau om) care împodobește, în Antichitate, un obiect metalic sau ceramic.

Repere cronologice

EPOCA METALELOR

3800-1200 î.H. – **epoca bronzului**

1200/1150-450/400 î.H. – **prima epocă a fierului** (Hallstatt)

450-400 î.H. – începutul secolului al II-lea d.H. – **a doua epocă a fierului** (La Tène)

Știi că?

Multe dintre descoperirile impresionante din această perioadă au fost făcute de căutătorii de comori. La fel s-a întâmplat și în 1931, când pe teritoriul comunei Agighiol (jud. Tulcea), a fost găsit un mormânt princiar, cu piese de tezaur din aur, argint și fier. Piese valoroase au fost recuperate mai apoi de către autorități.

Epoca metalelor

EPOCA BRONZULUI Sfârșitul neoliticului pe teritoriul de la nord de Dunăre a fost pus pe seama unor migrații dinspre stepele din nordul Mării Negre. Un rol important îl are dezvoltarea metalurgiei cuprului, apoi a bronzului, un aliaj de cupru cu alte metale (staniu și plumb). Din noul metal se fac unelte și arme, topoare de luptă, spade și pumnale bogat ornamentate, asemănătoare cu cele întâlnite în zona Mării Egee. Influențe dinspre Grecia și Anatolia se observă și în noile motive ornamentale ale ceramicii, cu spirale și meandre.

Dezvoltarea metalurgiei și înmulțirea armelor din bronz, ca și apariția unor așezări fortificate cu șanț, val de pământ și palisadă din lemn, sugerează apariția unei societăți războinice și a unor șefi locali, asemănători regilor epocii miceniene din Grecia. Stratificarea socială este indicată și de apariția marilor tezaure de arme și unelte din bronz depuse în pământ mai ales în secolele XII-XI î.H. Unele conțin mii de piese, cum este depozitul de la Uioara (jud. Alba).

Se locuia și în așezări deschise, în locuințe de suprafață cu pereți din lut și lemn, cum sunt cele de la Pecica (jud. Arad), Sighișoara-Wietenberg (jud. Mureș) sau Derșida (jud. Sălaj), dar și în fortificații de mari dimensiuni, ca la Sărata Monteoru (jud. Buzău), Sântana-Cetatea Veche (jud. Arad) sau Cornești-Iarcu (jud. Timiș).

În ce privește viața spirituală a locuitorilor epocii bronzului, se remarcă apariția ritului funerar al incinerării morților și motivele decorative: roți, spirale, cruci, asociate simbolismului solar. Acum apar și care miniaturale din lut decorate uneori cu capete de păsări, interpretate ca simboluri ale carului Soarelui. La Sălacea (jud. Bihor) a fost descoperit și un sanctuar cu două încăperi și trei altare, cu pereții decorați cu motive spiralice.

Tezaurul de la Agighiol

EPOCA FIERULUI Începând din secolele XII-XI î.H., în tot mai multe așezări de pe teritoriul României de azi apar unelte lucrate din fier. Noua tehnologie a fierului ajunge aici, probabil, venind tot dinspre Grecia și Asia Mică.

În jur de 650 î.H., în Transilvania pătrunde un grup de populație venind din zona stepelor de est, cu o cultură asemănătoare celei a sciților din nordul Mării Negre, populație care a fost identificată cu sciții agatârși menționați de *Istoriile* lui Herodot (IV.48).

Odată cu sciții, pătrunde dinspre est și o nouă viziune artistică, așa-numitul stil zoomorf sau arta animalieră. Piese de metal (mai ales pumnalele *akinakes* și piesele decorative ale harnașamentului cailor) sunt decorate cu figuri de animale. Cerbii, caii, felinele și vulturii sunt redați în mișcare, stilizați, în diverse poziții.

Carul votiv de la Bujoru

În domeniul vieții spirituale continuă, probabil, temele întâlnite în epoca bronzului. O dovadă suntarele miniaturale din bronz de la Bujoru (jud. Teleorman), tras de păsări acvatică, și cel de la Orăștie (jud. Hunedoara), ornamentat cu protome de lebede.

Coiful de la Coțofenești

Portofoliu

Alege o descoperire din epoca metalelor de pe teritoriul României. Imaginează-ți că ești arheologul care a făcut descoperirea și realizează o fișă de obiect arheologic. Folosește structura simplificată propusă: numele obiectului, datare, locul descoperirii, starea de conservare, descrierea obiectului în centimetri, materialul din care este realizat, motive decorative. Atașează fișa la portofoliul tău personal, iar dacă ești pasionat de arheologie, scanează codul QR pentru a vedea cum arată un model autentic folosit de arheologi.

Reflectăm împreună

Ce ai prefera: să trăiești în această epocă și să făurești o armă sau să participi la o campanie arheologică în zilele noastre și să te bucuri de experiența de a descoperi una? Discută alegerea ta cu un coleg.

Aplicații

1. Citește sursa și răspunde cerințelor:

„În pofida unor transformări profunde, produse uneori prin migrații și cuceriri, epoca bronzului a însemnat o perioadă de stabilitate și de echilibru economic între agricultură și creșterea animalelor.” (M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, S. Pacostea, P. Teodor, *Istoria României*)

- Identifică principalele domenii care au înregistrat stabilitate și progrese în epoca bronzului.
- Menționează alte două progrese care au avut loc în epoca metalelor.

2. Copiază și completează în caiet tabelul de mai jos folosind informații din lecție:

Epoca	Epoca bronzului	Epoca fierului
Perioadă		
Caracteristici		
Descoperiri		

3. Citește textul de mai jos:

„Art. 28 c) neanunțarea de către persoanele prevăzute la art. 4 alin. (4), în termenul stabilit de prezenta ordonanță, a descoperirilor arheologice întâmplătoare (se sancționează) cu amendă de la 2 000 lei la 50 000 lei și confiscarea bunurilor descoperite” (Ordonanța Guvernului nr. 43/2000)

- Exprimă-ți opinia în legătură cu legislația în vigoare privind protejarea patrimoniului arheologic din țara noastră.
- Menționează o altă propunere prin care patrimoniul arheologic poate să fie protejat.

4. Scrie un text scurt, de zece rânduri, cu titlul „De la piatră la fier” menționând progresele tehnice care au fost înregistrate de la epoca pietrei la epoca metalelor. Prezintă schimbările pe care aceste progrese le-au produs în viața cotidiană și în dezvoltarea societății.

*Hora de la Frumușica
(Cultura Cucuteni)*

*Gânditorul și perechea sa
(Cultura Hamangia)*

CULTURILE CUCUTENI ȘI HAMANGIA

În epocile fără izvoare scrise un rol important în identificarea comunităților umane îl au resturile arheologice, urmele locuințelor, cimitirelor și ale obiectelor pe care le foloseau acestea. Dacă într-un anumit spațiu geografic se observă asemănări între așezări unde locuitorii au același mod de a-și construi casele, de a-și înmormânta semenii și folosesc aceleași tipuri de obiecte (ceramică, arme, unelte, piese de podoabă), atunci se definește ceea ce se numește cultură arheologică. Se crede că aceste zone în care au apărut culturi materiale uniforme erau locuite de triburi și popoare care vorbeau aceeași limbă sau limbi înrudite și împărtășeau aceleași idei și credințe. Acesta este și cazul culturilor epocii neolitice numite după localitățile în care au fost făcute descoperiri de acest tip, Cucuteni (jud. Iași) și Hamangia (azi Baia, jud. Tulcea).

*Statuetă
(Cultura
Cucuteni)*

CULTURA CUCUTENI din Moldova face parte din grupul culturilor cu ceramică pictată, care folosesc în general trei culori în ornamentarea vaselor, albul, roșul și negrul. Vasele cu forme elegante sunt pictate cu motive geometrice, cele mai frecvente motive decorative fiind spirala și meandrul. Plastica este bine reprezentată, cu statuete antropomorfe înfățișând în special figuri feminine, cu forme specifice.

CULTURA HAMANGIA s-a răspândit în Dobrogea și în Bulgaria de nord-est și se caracterizează printr-o ceramică specifică, neagră sau brun-închisă, decorată

cu împunsături. Această civilizație își are originea în Anatolia și ajunge pe malul Mării Negre printr-o migrație. Așezările se aflau pe terasele joase ale apelor și constau din bordeie și colibe risipite. Se remarcă prin crearea unor statuete antropomorfe excepționale, cum sunt cele descoperite la Cernavodă, cunoscute sub numele de Gânditorul și perechea sa.

1. Privește statuetele Gânditorul și perechea sa, apoi răspunde următoarelor cerințe:

a. Copiază și completează în caiet tabelul:

Văd	Mă gândesc	Mă întreb

b. În pereche cu un coleg, împărtășiți-vă răspunsurile.

c. Alege una dintre întrebările pe care le-ai menționat, documentează-te și descoperă răspunsul.

d. Imaginează-ți că ai expune aceste statuete, alege un nume captivant pe care l-ai da expoziției și desenează un afiș de promovare prin care să atragi cât mai mulți vizitatori.

2. Linda Ellis (1956-2023) a fost o cercetătoare americană care a studiat preistoria și istoria antică a României. A apreciat în mod deosebit Cultura Cucuteni, despre care a afirmat că reprezintă „un unicat în Europa de acum 5 000 de ani”. Argumentează, într-un text scurt, de maximum zece rânduri, opinia ta despre această afirmație.

CULTURA SĂRATA MONTEORU

Cultura Sărata Monteoru este una dintre culturile importante ale epocii bronzului, cunoscută prin cercetările arheologice de la Sărata Monteoru (jud. Buzău), dar și din alte locuri din regiunea de dealuri din nord-estul Munteniei. Aceste triburi ocupau promontorii ușor de apărat, pe care uneori le fortificau. Pe înălțimi sau pe terasele apropiate își construiau locuințele, grupate în mici așezări.

Ocupațiile de bază erau agricultura, păstoritul și comerțul, uneori la mari distanțe, așa cum indică descoperirile de perle de faianță importate probabil din sud. Dovezile pentru practicarea metalurgiei sunt tiparele pentru turnat topoare din bronz și prezența podoabelor din aur. Continuă să folosească topoare de luptă din piatră și arcu cu săgeți cu vârfuri din silex sau os, dar apar și pumnale din bronz, rar vârfuri de sulită.

Ceramica specifică este cea fină, neagră, lustruită, decorată prin incizare cu motive geometrice (zigzaguri, cercuri concentrice) sau cu caneluri și motive spiralice.

Ritul funerar predominant era inhumarea, iar defunctul era înmormântat cu un inventar bogat: vase, măciuci din piatră, pumnale și ace din bronz.

1. Citește sursa. Precizează ce tipuri de obiecte au fost găsite în necropola de la Sărata Monteoru și materialul din care erau confecționate.

„Astfel, în afara săbiilor de tip micenian, semnalăm prezența perlelor de faianță (forma cea mai rudimentară a sticlei), venite din lumea est-mediteraneeană și care constituiau un obiect cerut cu predilecție de locuitorii Europei răsăritene, centrale și chiar vestice. Ele apar frecvent în inventarul mormintelor; astfel, într-un mormânt de femeie din necropola de la Sărata Monteoru s-au găsit peste 400 asemenea perle, care împodobiseră îmbrăcămintea defunctei.” (Nicolae Ursulescu, *Civilizații preistorice și antice pe teritoriul României*)

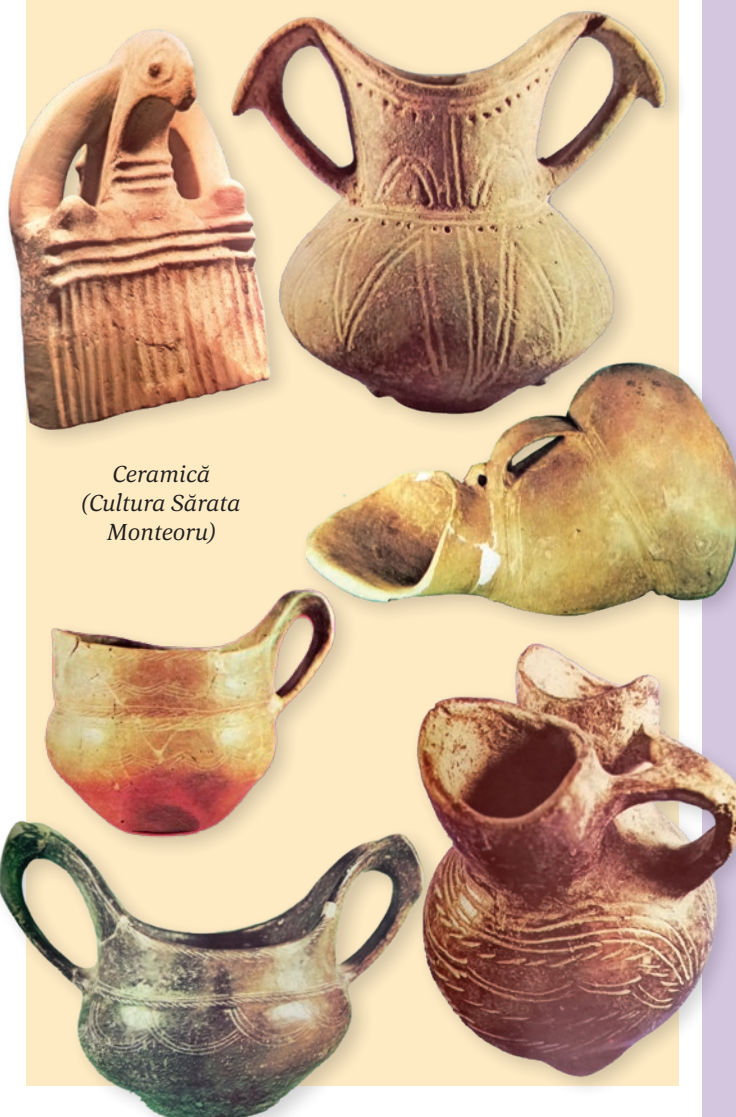
2. Gândește-te la viața de zi cu zi a oamenilor din preistorie. Ce alte obiecte crezi că ar putea descoperi un arheolog care cercetează morminte din această cultură? Care crezi că era utilizarea acestora?

3. Privește cu atenție podoabele din imaginea alăturată. Din ce material au fost realizate? Ce ne „spune” acesta despre persoanele care le-au purtat?

4. Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația potrivit căreia obiectele din inventarele funerare reflectă statutul social și cultural al defuncților în comunitățile preistorice.

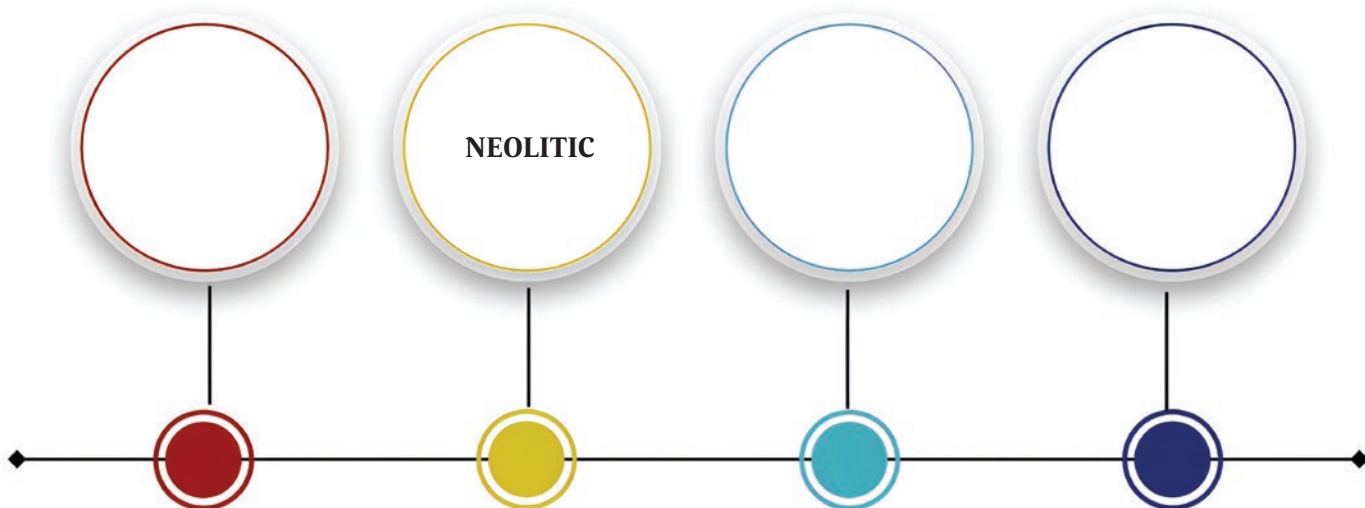
Podoabe (Cultura Sărata Monteoru)

Ceramică (Cultura Sărata Monteoru)

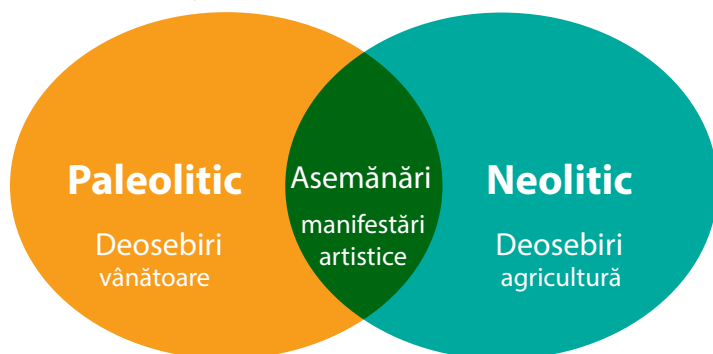
RECAPITULARE

1. Recitește lecțiile din această unitate de învățare. Ordonează perioadele preistoriei – epoca fierului, paleolitic, epoca bronzului, neolitic – și plasează-le pe axa cronologică de mai jos, **după model**:

2. Amintește-ți termenii istorici despre care ai aflat în această unitate de învățare: *Cucuteni, vânător, agricultură, piatră șlefuită, bronz*. Formulează enunțuri cu ei. Asigură-te că folosești informații descoperite pe parcursul lecțiilor și studiilor de caz și că enunțurile sunt corecte din punct de vedere istoric.

3. Compară cele două epoci folosind **diagrama Venn**, **după model**. Menționează minimum patru asemănări și patru deosebiri.

4. Citește cu atenție următoarele afirmații despre preistorie. Pe baza cunoștințelor dobândite în lecție și a unei documentări din surse online de încredere (de exemplu: enciclopedii istorice, site-uri ale muzeelor), stabilește dacă fiecare propoziție este adevărată (A) sau falsă (F). Argumentează-ți alegerea, menționând cel puțin o sursă consultată.

- Oamenii preistorici trăiau în peșteri și nu aveau locuințe construite. A ☐/F ☐
- Primii oameni care au folosit un limbaj articulat au fost *Homo sapiens*. A ☐/F ☐
- Primele unelte au fost realizate din os, nu din piatră. A ☐/F ☐
- Oamenii din paleolitic foloseau unelte din fier în agricultură. A ☐/F ☐

- În neolitic, oamenii au început să practice agricultura și domesticirea animalelor. A ☐/F ☐
- Toate picturile rupestre descoperite până acum în peșteri înfățișează doar animale, fără reprezentări umane. A ☐/F ☐
- Primele așezări permanente au apărut în paleolitic, când oamenii au renunțat la viața de nomazi. A ☐/F ☐

5. Discută cu colegul de bancă și realizați împreună un scurt interviu. Unul dintre voi va juca rolul unui om preistoric, iar celălalt va fi un jurnalist din prezent.

- Jurnalistul formulează cinci întrebări despre viața cotidiană în preistorie.
 - „Omul preistoric” răspunde pe baza cunoștințelor dobândite în lecție.
 - Faceți schimb de roluri și reluați exercițiul.
- La final, fiecare pereche poate împărtăși în fața clasei cea mai interesantă întrebare și răspunsul primit.

6. Privește cu atenție vasele din imaginea de la pagina 21 și răspunde cerințelor:

- Ce modele decorative observi pe vase? Cum crezi că au fost realizate?
- Ce materiale utilizau oamenii din Cultura Cucuteni pentru a crea vasele?
- Pentru ce crezi că erau folosite vasele prezentate în imagine?
- Analizează ce informații despre viața cotidiană, organizarea socială și nivelul tehnologic al comunității din Cultura Cucuteni poți deduce din designul, forma și decorul vaselor. Propune o idee și argumentează-o în scris.
- Imaginează-ți că ești un meșteșugar din epoca preistorică. Cum ai explica unui copil de azi procesul de creare a unui vas?

Vase (Cultura Cucuteni)

Proiect

O CULTURĂ PREISTORICĂ

Realizează un proiect folosind **metoda RAFT** (Rol, Auditoriu, Formă, Temă), pentru a crea un material creativ în care să explorezi o cultură preistorică.

ROL – Realizează proiectul ca și cum ai juca unul dintre rolurile următoare:

- Ești un tânăr din preistorie care trăiește în cultura aleasă și povestești despre viața de zi cu zi, despre activitățile pe care le desfășori și obiceiurile comunității tale.
- Ești un arheolog celebru care descoperă artefactele și așezările culturii alese, explicând procesul de descoperire și interpretare a obiectelor.
- Ești un jurnalist din perioada interbelică care scrie despre descoperirile arheologice ale culturii studiate și impactul acestora asupra înțelegerii trecutului național.

AUDITORIU – Construiește proiectul pentru una dintre următoarele categorii de public:

- Un grup de elevi de liceu.
- Un grup de turiști interesați de istorie.
- Un grup de urmăritori on-line de pe platforme de socializare.

FORMĂ – Proiectul tău va fi realizat sub una dintre următoarele forme: vlog, afiș sau prezentare.

TEMĂ – Individual sau în echipă, lucrează una dintre temele următoare.

- Cultura Cucuteni
- Cultura Sărata Monteoru
- Cultura Hamangia.

Istoria altfel

În iarna anului 1891, pe un câmp din Moldova au fost găsite întâmplător niște oase gigantice. Geologul Gregoriu Ștefănescu a preluat imediat săpăturile și a făcut una dintre cele mai impresionante descoperiri de pe teritoriul României: scheletul unui dinotериu, mamifer fosil cu o vechime de peste 5 milioane de ani. Dinotериul a impresionat întreaga lume științifică, nu doar datorită stării excelente de conservare, ci și datorită faptului că este o specie unică, foarte rară, cu incisivii orientați în jos. Astăzi exemplarul este expus la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”.

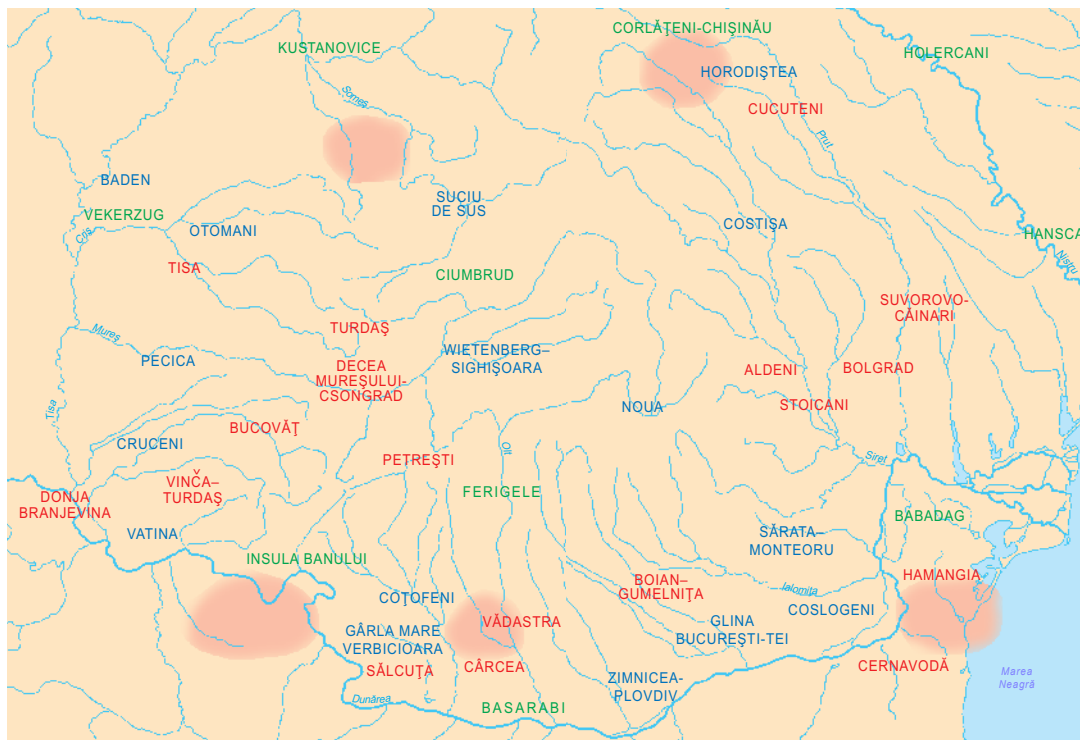

BIBLIOTECA ONLINE

Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” – tur virtual

1. Privește cu atenție harta civilizațiilor preistorice și, cu ajutorul ei, completează în caiet tabelul de mai jos:

Culturi neolitice	Culturi din epoca bronzului	Culturi din epoca fierului

2. Citește enunțurile și precizează dacă sunt adevărate (A) sau false (F):

- Cultura Hamangia este reprezentativă pentru zona Moldovei. A ☐ / F ☐
- Ceramica specifică pentru Cultura Sărata Monteoru este decorată cu motive geometrice. A ☐ / F ☐
- Pe teritoriul României au fost descoperite manifestări de artă paleolitică. A ☐ / F ☐
- Gânditorul și perechea sa fac parte din Cultura Cucuteni. A ☐ / F ☐
- Armele și uneltele din neolitic erau confecționate din metale prețioase. A ☐ / F ☐

3. Copiază în caiet și completează spațiile libere din propozițiile date cu informația istorică adecvată:

- Ceramica de Cucuteni este de obicei pictată cu pigment
- Spiralele și meandrele sunt specifice epocii
- Perlele de faianță fac parte din Cultura

d. În epocile fără izvoare scrise, reconstituirea istoriei se face pe baza dovezilor

e. Comunitățile de agricultori apar în perioada.....

(neolitică, arheologice, roșu, Cucuteni, Sărata Monteoru, bronzului)

4. Citește sursa de mai jos și răspunde cerințelor:

„Având în vedere că majoritatea pieselor de aur au apărut în așezări ori în apropierea acestora, în morminte sau au fost puse în legătură cu practici funerare, ele au fost descoperite pe forme înalte de relief sau în apropierea unor cursuri de apă.” (Florin Gogâltan, *Bronzul timpuriu și mijlociu în Banatul românesc și pe cursul inferior al Mureșului*)

a. Identifică două locuri în care au fost descoperite piesele de aur.

b. De ce crezi că aurul era folosit în contexte funerare sau ceremoniale? Scrie un paragraf în care să îți exprimi opinia, bazându-te pe exemple din preistorie.

c. Precizează două rituri funerare practicate în preistorie și indică epoca în care acestea erau întâlnite.

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	4	Total
Punctaj pentru răspuns corect	27 p. (9x3 p.)	20 p. (5x4 p.)	20 p. (5x4 p.)	a. 5 p. b. 10 p. c. 8 p. (2x4 p.)	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău					

Daci pe Columna lui Traian

GETO-DACII

ÎN ACEASTĂ UNITATE VEI ÎNVĂȚA DESPRE:

- Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio 24

Studiu de caz: Histria 26

Studiu de caz: Sarmizegetusa 27

- Burebista, Decebal; cucerirea Daciei de către romani 28

Studiu de caz: Podul de la Drobeta. Columna lui Traian.

Monumentul de la Adamclisi 30

Recapitulare 32

Evaluare 34

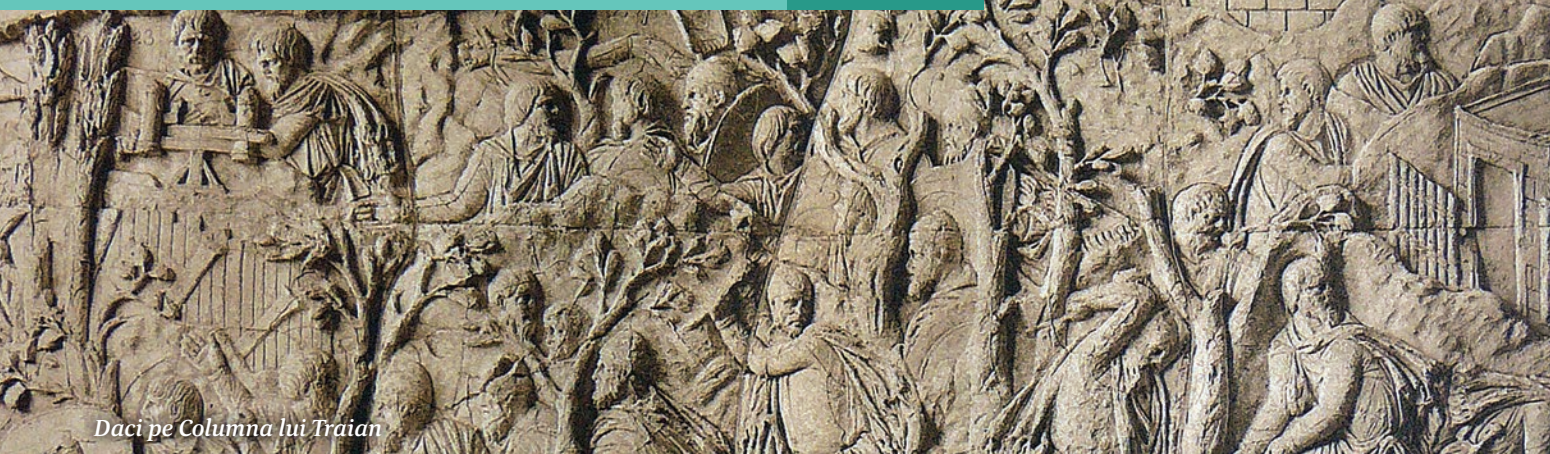
Sarmizegetusa

Rhyton

Fibule dacice

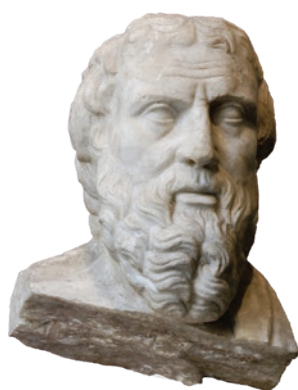

Daci pe Columna lui Traian

De ce sunt importante scrierile autorilor antichi pentru cunoașterea istoriei geto-dacilor?

A-Z Dicționar

sciți – triburi războinice, denumite astfel de greci, care s-au așezat în secolul al VIII-lea î.H. în răsăritul Europei.
traci – triburi indo-europene care trăiau în Antichitate în estul, centrul și sudul Peninsulei Balcanice.

Herodot

Repere cronologice

c. 484 î.H.-c. 425 î.H. –

Herodot din Halicarnas

c. 63 î.H.-c. 23 d.H. – **Strabon**

c. 165-c. 235 d.H. – **Lucius Claudius Cassius Dio**

Portofoliu

Realizează o colecție de imagini despre geto-daci: hărți, fotografii cu obiecte descoperite pe teritoriul României. Menționează sursa de documentare pentru fiecare imagine și adaugă colecția realizată la portofoliul tău.

Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio

Numele de geți și daci au fost folosite de autorii care scriau în limbile greacă și latină pentru a denumi triburile de origine tracică din zona Dunării inferioare. În general, autorii greci vorbesc despre geți, iar autorii latini despre daci. Istoricul Trogus Pompeius ne spune că „dacii sunt un vlăstar al geților”, iar Strabon că „dacii au aceeași limbă cu geții”. Se pare că geți erau numiți de către greci cei din zona Dunării și dinspre Marea Neagră, în timp ce romanii îi numeau daci pe cei de la nord de Dunăre și dinspre vest.

HERODOT DIN HALICARNAS Primul care îi menționează pe geți este istoricul grec Herodot din Halicarnas (sec. V î.H.). Povestind expediția regelui persan Darius I împotriva sciților, „părintele istoriei” ne spune că, înainte de a ajunge la Dunăre, acesta îi învinge pe geți, care nu s-au predat ca alte triburi tracice și au fost înrobiți, „măcar că ei sunt cei mai viteji și mai dreapți dintre traci”.

Geții mai sunt menționați cu ocazia unei expediții a regelui Traciei, Lisimah, la Dunăre în secolul al III-lea î.H.; conflictul acestuia cu regele get Dromihete este descris de Diodor din Sicilia.

STRABON Un autor grec din secolul I î.H., Strabon din Amaseia, ne spune că geții locuiesc pe ambele maluri ale Dunării și sunt de neam tracic. Tot el, în lucrarea *Geografia*, ne dă informații despre geții din vremea lui, asupra cărora domnea un rege numit Burebista, ajutat de marele preot Deceneu.

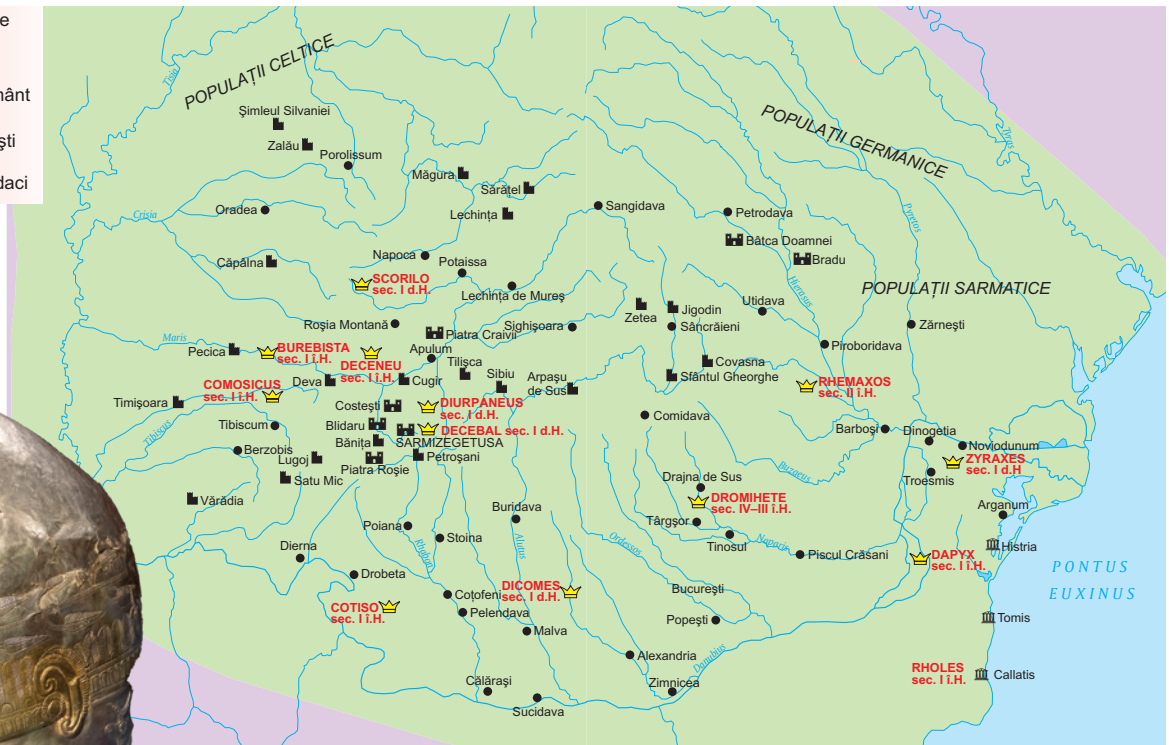
CASSIUS DIO În secolul al III-lea d.H., Cassius Dio scrie o istorie a Romei, în care sunt menționați geții și dacii. Povestind campaniile generalului roman Crassus în Dobrogea, el menționează mai mulți regi geți care locuiau în Dobrogea în secolul I î.H.: Rholes, Dapyx și Zyraxes. În *Istoria romană*, lucrarea lui Cassius Dio, se păstrează cea mai amănunțită descriere a războaielor daco-romane dintre împărații romani Domițian și Traian și regii daci Diurpaneus și Decebal, războaie încheiate prin cucerirea regatului dac și transformarea acestuia în provincia romană Dacia.

Din aceste scrieri antice ale lui Herodot, Strabon și Cassius Dio aflăm informații importante despre poporul antic al geto-dacilor, care făcea parte din neamul tracilor.

- Așezări dacice
- Cetăți dacice de piatră
- Cetăți de pământ și de lemn
- Colonii grecești
- 👑 RHOLES Conducători daci

Coiful de la Agighiol
(sec. IV î.H.)

Dacii și conducătorii lor

Reflectăm împreună

Notează în caiet două informații noi și captivante despre geto-daci pe care le-ai descoperit în lecția de astăzi. Ce mai vrei să afli despre civilizația geto-dacilor?

Aplicații

1. Citește cu atenție sursele de mai jos și răspunde cerințelor:

A. „Iată în ce chip se socot ei (geții) nemuritori: credința lor este că ei nu mor, ci că cel care pierie se duce la Zalmoxis – divinitatea lor –, pe care unii îl cred același cu Gebeleizis. Tot în al cincilea an aruncă sorții, și întotdeauna pe acel dintre ei pe care cade sorțul îl trimit cu solie la Zalmoxis, încredințându-i de fiecare dată toate nevoile lor. (...) Tot ce au de cerut îi spun solului cât mai e în viață. Când tună și fulgeră, tracii despre care este vorba trag cu săgețile în sus, spre cer, și își amenință zeul, căci ei nu recunosc vreun alt zeu afară de al lor.” (Herodot, *Istoriei*)

B. „Eu îi numesc daci pe oamenii pomeniți mai sus, cum își spun ei înșiși și cum le zic romanii, măcar că știu prea bine că unii dintre greci îi numesc geți fie pe drept, fie pe nedrept. Căci eu îmi dau bine seama că geții locuiesc dincolo de Haemus, de-a lungul Istrosului (Dunării).” (Cassius Dio, *Istoria romană*)

C. „Dacii au aceeași limbă cu geții. Aceștia sunt mai bine cunoscuți de eleni, deoarece se mută

des de pe o parte pe alta a Istrului și totodată mulțumită faptului că s-au amestecat cu tracii și cu misii.” (Strabon, *Geografia*)

a. Menționează, pe baza sursei A, zeitatea venerată de geți.

b. Argumentează în ce fel geto-dacii se cred nemuritori conform celor scrise de Herodot.

c. Identifică un element comun din sursele B și C.

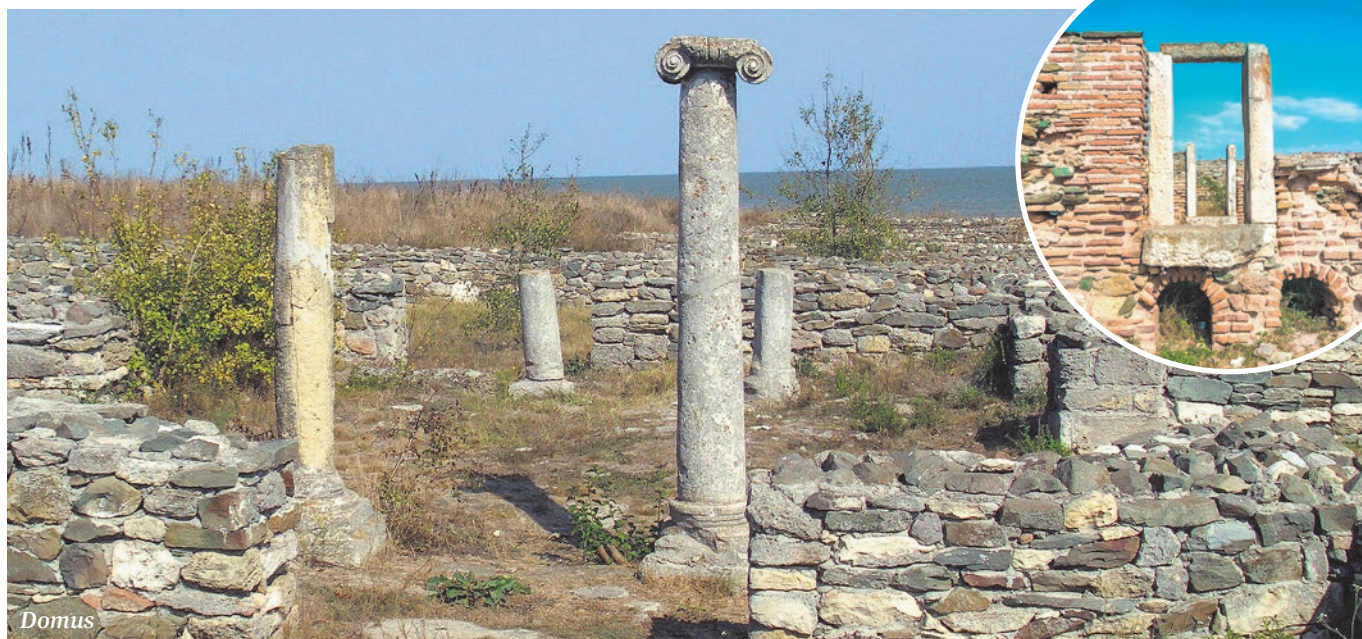
d. Menționează originea și denumirea sub care erau cunoscuți în lumea antică geto-dacii, conform sursei B.

e. Precizează o informație referitoare la geto-dacii extrasă din sursa C.

2. Activitate pe grupe: Alcătuiți grupe de trei elevi. Fiecare grupă este formată din trei personaje: Herodot, Cassius Dio, Strabon. Imaginați-vă că aceștia s-au întâlnit la „Cafeneaua autorilor antici” și discută despre geto-daci. Realizați un **joc de rol** în care să folosiți informațiile din lecție, dar și informații suplimentare.

Brățară dacică

Domus

Terme

HISTRIA

Fondarea coloniilor grecești de pe țărmul vestic al Mării Negre, Histria, Tomis (azi Constanța) și Callatis (Mangalia), face parte din fenomenul marii colonizări grecești. Comunități pornite din orașe-mamă pe calea apelor s-au așezat în zone favorabile, întemeind noi așezări (*apoikia*), care păstrează legături cu metropolele și le imită organizarea.

Histria (Istros) a fost întemeiată în secolul al VII-lea î.H., mai precis în anul 657 î.H. conform cronicii lui Eusebiu din Cezareea, de către coloniști veniți din orașul Milet, de pe coasta Asiei Mici, care s-au așezat pe malul unui golf al Mării Negre, ulterior înnisipat, azi Lacul Sinoe.

Histria era organizată după modelul democrației antice grecești, având instituții fundamentale, ca adunarea poporului (*ekklesia*), sfatul (*boulé*) și colegiile de magistrați. Puterea executivă era deținută de un colegiu de arhonți, care era

ajutat de colegii speciale pentru diferite aspecte ale vieții (finanțe publice, aprovizionare etc.).

La mijlocul secolului al V-lea î.H. au apărut primele monede de argint bătute de Histria, care au pe avers două capete de tineri (Dioscuri) și pe revers un vultur cu un delfin în gheare.

Inscripție greacă descoperită la Histria. În partea de sus: stema cetății, vulturul cu un delfin în gheare.

Săpăturile arheologice au fost începute de Vasile Pârvan în anul 1914 și continuă până în prezent. Cercetările au adus la lumină fortificațiile orașului în diferitele etape ale existenței sale, edificii de cult, clădiri publice și private.

Citește sursa și răspunde cerințelor:

„Romanii au fost mai întâi de toate ostași, iar marea cultură le-a venit de la greci. Grecii aveau și la noi, în Dobrogea, contoare de comerț, adică porturi cu o mică colonie în jur. Ați auzit de Tomis, vechiul nume al orașului Constanța, și de Histria, mai la nord. Erau și alte colonii de-a lungul coastei Mării Negre, la sud, în Bulgaria de azi, și spre nord, până în Crimeea. Influența grecească ajunsese deci în oarecare măsură și la geto-daci.” (Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*)

1. Cum crezi că prezența grecilor în Dobrogea a influențat viața economică a geto-dacilor? Argumentează-ți răspunsul printr-un fapt istoric relevant.

2. Analizează legătura dintre amplasarea cetăților grecești și resursele mării, prezentând trei avantaje pe care apropierea de mare le oferea locuitorilor Histriei.

3. Imaginează-ți că ești un negustor grec venit la Histria. Scrie un scurt jurnal (cinci-șase propoziții) despre o zi petrecută alături de geto-dacii pe care îi întâlnești.

SARMIZEGETUSA

La începutul secolului al XIX-lea, la curtea imperială din Viena ajunge știrea că într-un colț al Imperiului Habsburgic există un loc numit Grădiște, unde, pe lângă mult aur, se află vestigiile unei cetăți interesante, care nu pare a fi nici romană, nici greacă. Grădiștea de Munte, situată în Munții Orăștiei, este locul unei așezări de tip urban identificată cu Sarmizegetusa Regia, capitala regatului dac.

Încă din secolul I î.H. dacii au început să teraseze pantele estice ale dealului. Așezarea se întindea pe o lungime de 4,5 km și cuprindea cel puțin 260 de terase. În a doua jumătate a secolului I d.H., în zona centrală a așezării găsim o fortificație de 10 000 m², cu ziduri din blocuri de calcar. Din apropierea fortificației pleca un drum pavat cu lespezi de calcar, care ajungea până la terasa sanctuarelor. Aici au fost construite în mai multe etape două temple rotunde, cinci temple patrulate cu aliniamente de coloane și un altar circular (Soarele de andezit). Pe terasele din jurul zonei centrale sunt locuințe civile și ateliere.

Sarmizegetusa se distinge în cadrul civilizației dacice prin arhitectura religioasă monumentală de inspirație elenistică, prin prezența a numeroase depozite de unelte și arme din fier sau prin ceramica pictată cu motive vegetale și animaliere.

La începutul secolului al II-lea d.H., locuirea la Grădiștea de Munte încetează, ca și în cetățile din împrejurimi, Costești, Blidaru sau Piatra Roșie. Pentru scurt timp, în fosta capitală a lui Decebal au staționat trupe romane, așa cum rezultă din urmele lăsate (fundamentele unor barăci, o baie de tip roman, fragmente sculpturale cu numele și însemnele legiunilor romane).

Citește sursa și răspunde cerințelor:

„Tot atât de impresionantă, prin grandiozitatea, dar și prin caracterul lor enigmatic, sunt însă construcțiile religioase ale daco-geților, sanctuarele lor. (...) Complexul de ruine care a primit această denumire se află la aproximativ 100 m de poarta răsăriteană a cetății Sarmizegetusa. Spre el ne conduce, coborând, un drum larg, pavat cu lespezi de calcar, astăzi în parte mâncate de vreme, și mărginit pe ambele părți de un gard scund de piatră. Drumul dă într-o piațetă pavată, având pe două laturi câte un braț de la un canal de apă captată dintr-un izvor apropiat. (...) Priveliștea care se înfățișează e impresionantă. În mijlocul minunatei păduri seculare de fag ochiul surprinde urmele monumentale ale sanctuarelor dacice, dispuse pe două terase.” (Hadrian Daicoviciu, *Dacii*)

1. Ce rol crezi că aveau sanctuarele pentru dacii? Argumentează-ți răspunsul.

2. Compară sanctuarele dacice cu un alt loc sacru din istorie (de exemplu, templele grecești sau romane). Ce asemănări și deosebiri poți identifica?

3. Caută pe internet și alte imagini cu sanctuarele dacice de la Sarmizegetusa Regia și descrie cum arată acestea astăzi. Identifică un cult pe care îl practicau dacii acolo și menționează sursa informației.

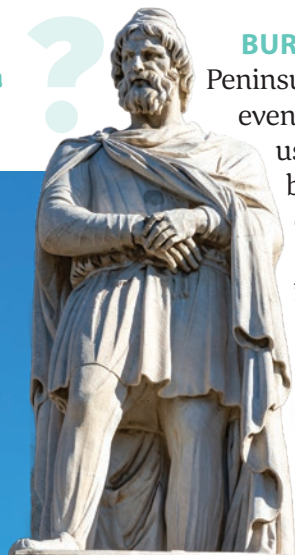
4. Realizează un poster digital sau desenat despre civilizația dacilor, evidențiind sanctuarele și importanța lor.

Sanctuarul circular

Burebista, Decebal; cucerirea Daciei de către romani

Ce știi despre strămoșii
poporului nostru? Ce ai vrea
să mai afli?

Nobil dac pe Arcul
de triumf al lui
Constantin, Roma

BUREBISTA ȘI DECEBAL În contextul pătrunderii Romei în Peninsula Balcanică și în zona Dunării, în secolul I î.H. se petrec evenimente importante și în Dacia. Un rege local, Burebista, reușește să construiască o structură politică și militară care se bucură de o autoritate regională. Este ajutat de un mare preot, Deceneu. În anul 82 î.H. Burebista trece Dunărea și jefuiește Tracia, până în Macedonia și Iliria, iar prin anul 60 î.H. înfrânge popoarele celtice ale boiilor și tauriscilor conduși de regele Critasiros. Aceștia locuiau la nord-vest de Dacia și, după ce sunt înfrânți, migrează spre vest.

Începând din anul 55 î.H., Burebista cucerește cetățile grecești de pe țărmul Mării Negre. Într-o inscripție grecească din orașul Dionysopolis, Burebista este numit „cel dintâi și cel mai mare dintre regii din Tracia”. În 48 î.H. izbucnește războiul civil la Roma, iar regele dac negociază cu Pompei, probabil în schimbul recunoașterii cuceririlor sale de la Marea Neagră. În anul 44 î.H. este însă ucis în urma unui complot, iar stăpânirea sa se destramă în mai multe regate mai mici.

În Transilvania, în zona Munților Orăștiei, continuă acest nucleu de putere dacică, locul lui Burebista fiind luat de Deceneu, urmat de mai mulți regi, dintre care izvoarele îi menționează pe Comosicus, Scorilo, Duras, Diurpaneus și Decebal.

CUCERIREA DACIEI Dacii continuă să jefuiască provinciile romane de la sudul Dunării și, în anul 87 d.H., împăratul Domițian îl trimite pe generalul său Cornelius Fuscus împotriva dacilor. Armata romană suferă o înfrângere importantă, așa că în anul următor se organizează o nouă expediție, condusă de Tettius Iulianus. Acum Decebal este înfrânt în locul numit Tapae și se încheie o pace prin care regele dac devine aliat al Romei.

Această situație se menține până în vremea împăratului Traian, care, considerând că pacea cu Decebal nu era în avantajul Romei, pornește cu o mare armată spre Dacia în primăvara anului 101 d.H. Primul război daco-roman se încheie în anul 102 d.H., cu o pace dezavantajoasă pentru daci. Decebal este nevoit să accepte ocuparea unei părți a Daciei, iar Traian lasă trupe de ocupație la nordul Dunării, chiar și în capitala regatului dac, la Sarmizegetusa. Între cele două războaie, vestitul arhitect Apolodor de Damasc a construit peste Dunăre podul de la Drobeta.

Subjugarea
dacilor
(scenă de pe
Columna
lui Traian)

Columna lui Traian, Roma

În 105-106, are loc al doilea război, în care romanii cuceresc cetățile dacice și încercuiesc capitala Sarmizegetusa. Decebal este nevoit să plece din cetate. Urmărit de mai mulți călăreți romani, Decebal se sinucide. Această scenă apare pe Columna lui Traian.

Aplicații

1. Citește cu atenție cele două surse, apoi răspunde cerințelor:

A: „(Decebal) era foarte priceput în ale războiului și iscusit la faptă, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Abil în a întinde curse, era viteaz în luptă, știind a se folosi cu dibăcie de o victorie și a scăpa cu bine dintr-o înfrângere, pentru care lucru el a fost mult timp un potrivnic de temut al romanilor.” (Cassius Dio, *Istoria romană*)

B: „Bun strateg și organizator, mândru de a fi în fruntea celei mai mari și mai glorioase puteri din lumea cunoscută atunci, Traian nu mai tolerează nici situația umilitoare de a vărsa un subsidiu, ca tribut, regelui dac și nici riscul unor noi razii ale dacilor la sud de Dunăre. Luând ca pretext faptul că Decebal nu și-a respectat cuvântul și a clădit sau a întărit zeci de cetăți în țara lui, Traian pornește război împotriva acestuia în primăvara anului 101.” (Neagu Djuvara, *Cum s-a născut poporul român?*)

a. Identifică o trăsătură de caracter comună atât regelui dac, cât și împăratului roman.

b. Formulează un punct de vedere referitor la motivele care au dus la izbucnirea primului război daco-roman, susținându-l cu câte un argument din fiecare dintre cele două surse.

2. Identifică pe harta de mai jos capitala Daciei, două orașe grecești și trei așezări geto-dacice. Pentru fiecare dintre ele, precizează numele actual al localității.

Războaiele daco-romane

Repere cronologice

- 82 î.H.-44 î.H. – domnia lui Burebista.
- 60-59 î.H. – unificarea triburilor geto-dace.
- 87-106 d.H. – domnia lui Decebal.
- 87 – victoria dacilor împotriva romanilor conduși de generalul Cornelius Fuscus.
- 88 – dacii sunt înfrânți de romanii conduși de generalul Tettius Iulianus.
- 89 – pace favorabilă dacilor. Decebal devine aliat al Romei.
- 101-102 – primul război daco-roman, încheiat cu o pace nefavorabilă dacilor.
- 105-106 – al doilea război daco-roman.
- 106 – Dacia devine provincie romană.

Portofoliu

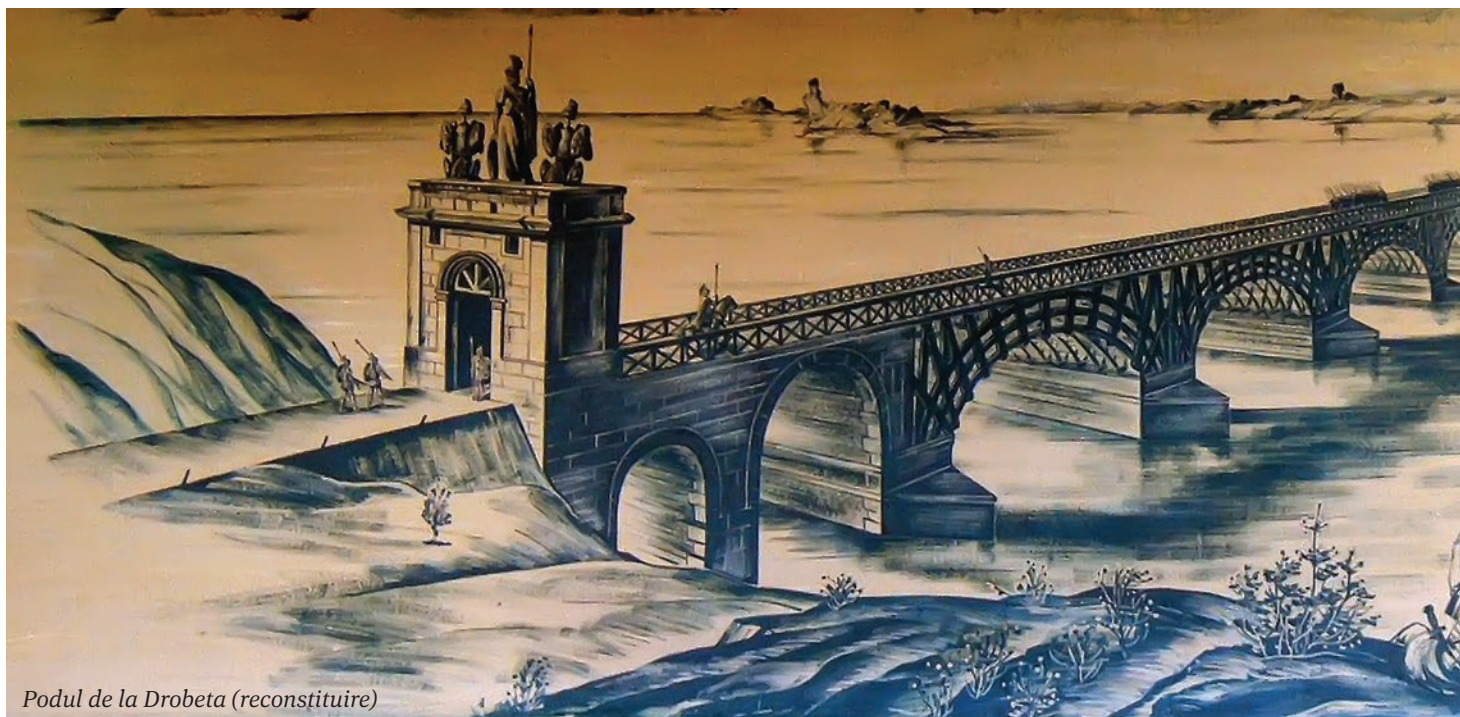
Imaginează-ți că ești un sfetnic de încredere al lui Burebista. Redactează o scrisoare în care îi propui o strategie pentru consolidarea statului dac și pentru a câștiga un eventual conflict cu inamicii. Argumentează de ce strategia propusă este cea mai potrivită în contextul istoric al domniei lui Burebista.

Reflectăm împreună

Care crezi că sunt principalele cauze de care a dat dovadă Burebista atunci când a unificat triburile dacice? Selectează trei caracteristici de care crezi că ar trebui să dea dovadă conducătorul unui popor.

- Așezări și cetăți dace
- Orașe grecești
- Localități și castre romane
- Atacuri ale dacilor
- Atacuri ale romanilor

Podul de la Drobeta (reconstituire)

PODUL DE LA DROBETA. COLUMNA LUI TRAIAN. MONUMENTUL DE LA ADAMCLISI

PODUL DE LA DROBETA Între cele două războaie dintre daci și romani arhitectul lui Traian, Apolodor din Damasc, a construit un pod peste fluviul Dunărea între localitățile antice Pontes și Drobeta. Podul de la Drobeta, care măsoară 1 135 m lungime și avea o lățime de 12 m, este un exemplu al genului ingineriei romane.

Pentru desfășurarea celor două războaie dacice ale lui Traian din anii 101-102 și 105-106 d.H. și pentru începuturile stăpânirii romane la nordul Dunării de Jos un rol important îl au cele două monumente triumfale, expresii ale artei oficiale, Columna din Forul lui Traian de la Roma și monumentul de la Tropaeum Traiani (Adamclisi, jud. Constanța).

COLUMNA LUI TRAIAN, inaugurată la 13 mai 113 d.H., este un monument triumfal amplasat în Forul lui Traian, între bibliotecile greacă și latină. Are forma unei coloane, cu un soclu decorat cu armele dacilor învinși, cu un fus și un capitel. Avea o înălțime de 100 de picioare romane (circa 30 m). Reliefurile Columnei înfățișează în cele 155 de scene desfășurarea celor două războaie daco-romane. Unii autori consideră că friza este o relatare istorică exactă, care redă în imagini jurnalul de război al împăratului, deci o

versiune oficială acceptată a acestei acțiuni militare. Compoziția este construită cu ajutorul unor scene care se succed de la stânga spre dreapta (de la 101 la 106 d.H.). Copii ale basoreliefurilor Columnei există și în Muzeul Național de Istorie a României din București.

MONUMENTUL DE LA ADAMCLISI a fost înălțat în anul 109 d.H. de către împăratul Traian pentru a celebra victoria sa asupra dacilor și aliaților lor în primul război dacic. Alături mai există un altar funerar cu numele soldaților ce au pierit în lupta de la Adamclisi din anul 102 d.H. și un mausoleu în care este înmormântat probabil un comandant militar căzut în această luptă.

Atât Columna, cât și Monumentul de la Adamclisi conțin relieuri narrative, fie un relief în spirală în cazul Columnei, fie o serie de relieuri individuale (metope) în cazul trofeului de la Adamclisi, care povestesc în imagini istoria războaielor daco-romane. Trebuie să ne imaginăm aceste relieuri ca pe niște benzi desenate antice, niște filme mute de propagandă. Valoarea documentară a acestor succesiuni de imagini, ca izvoare istorice, este una esențială. Ele permit reconstituirea evenimentelor

Columna lui Traian

1. Citește sursa de mai jos și răspunde apoi cerințelor:

„Traian, trecând Istrul pe podul acesta și făcând războiul mai mult cu pază decât cu înfocare, cu timpul și cu greu învinse pe daci.” (Cassius Dio, *Istoria romană*)

a. Menționează de ce a fost necesară construirea Podului de la Drobeta.

b. De ce crezi că Traian a dus „războiul mai mult cu pază decât cu înfocare”?

2. Alege unul dintre monumentele prezentate în lecție și completează oral următorul tabel:

Numele monumentului	
Când și unde a fost construit	
Care a fost scopul construcției	
Arhitectul sau personalitatea care a comandat construirea monumentului	
Descrierea monumentului	

3. Realizează o bandă desenată cu tema „Războaiele daco-romane” folosind imagini cu basorelieuri de pe Columna lui Traian sau metope de pe Tropaeum Traiani – monumentul de la Adamclisi.

4. Privește cele două imagini cu monumentul de la Adamclisi și răspunde cerințelor:

a. Exprimă un punct de vedere legat de importanța restaurării monumentelor istorice.

b. Documentează-te despre procesul de restaurare a monumentului de la Adamclisi și scrie un scurt text despre acesta, precizând etapele cele mai importante. Scanează codul QR și poți afla informații online.

Monumentul de la Adamclisi (reconstituit)

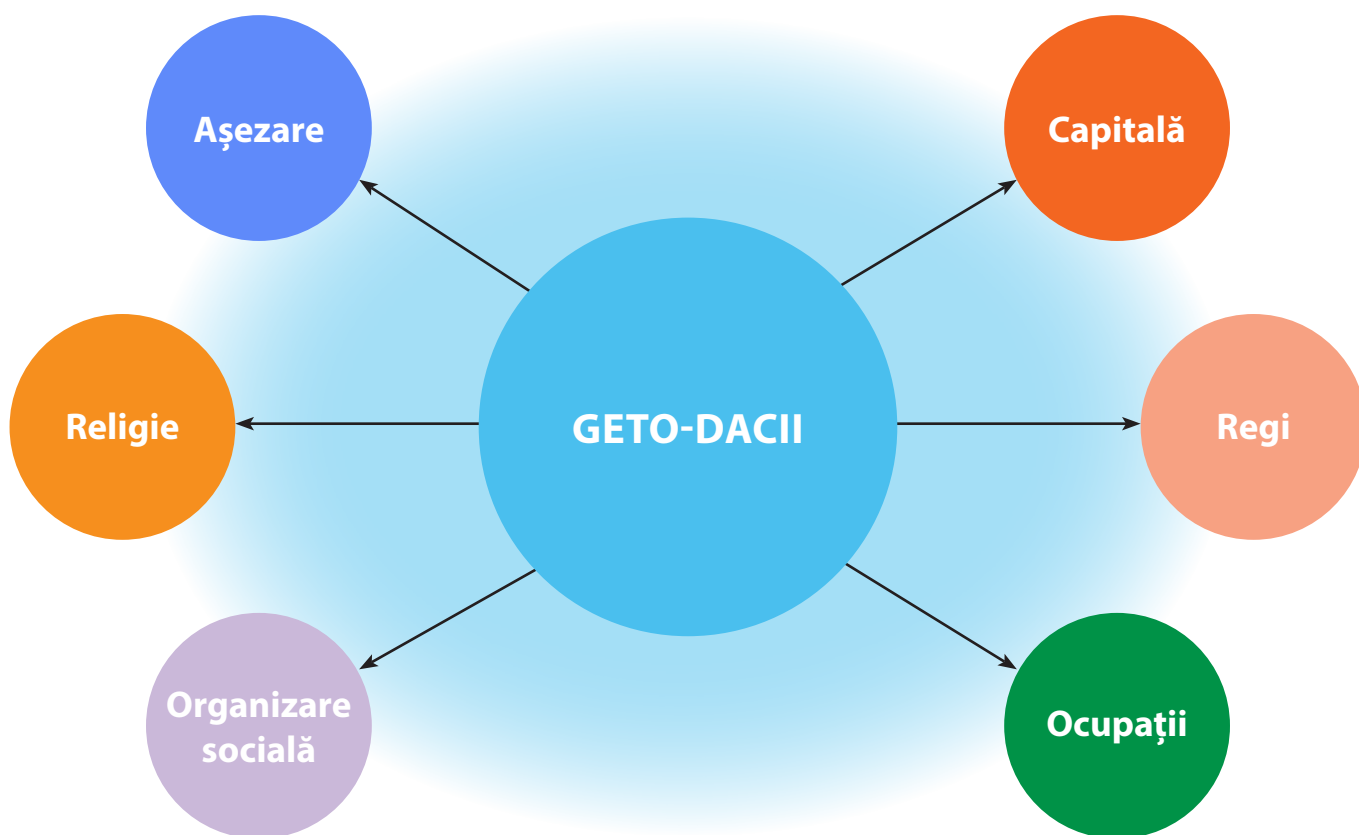
din războaiele daco-romane prin ilustrarea secvențelor de luptă, discursuri ale împăratului, sacrificii, construcții de fortificații și au o valoare etnografică prin prezentarea veridică a locurilor și a oamenilor locului, dacii și sarmații.

Ruinele monumentului de la Adamclisi (sfârșitul sec. XIX)

RECAPITULARE

1. Recitește lecțiile și studiile de caz din această unitate de învățare, apoi copiază în caiet și completează următoarea hartă conceptuală:

2. Asociază datele din coloana A cu evenimentul istoric din coloana B:

A	B
101- 102	Domnia lui Decebal
82-44 î.H.	Dacia este transformată în provincie romană
87-106	Primul război daco-roman
106	Domnia lui Burebista
105-106	Pacea favorabilă dacilor
89	Al doilea război daco-roman

Legionari romani

3. Copiază în caiet și completează textul de mai jos folosind termenii potriviți:

Religia geto-dacilor era o religie
 Divinitatea pe care aceștia o venerau era
 Mențiuni despre ritualurile lor au ajuns la noi prin intermediul scrierilor lui

Alte izvoare scrise despre geto-daci îi aparțin autorului roman, care descrie în detaliu campania împăratului roman în Dacia, cele două războaie daco-romane încheiate cu înfrângerea dacilor și transformarea Daciei în provincie romană în anul.....

(106, Cassius Dio, politeistă, Herodot, Zalmoxis, Traian)

4. Copiază în caiet și completează tabelul menționând cel puțin două informații în fiecare rubrică:

Războaiele daco-romane	Primul război daco-roman	Al doilea război daco-roman
Perioadă		
Cauze		
Consecințe		

CETĂȚILE DACICE

Realizează o **investigație istorică**, individual sau în echipă, despre una dintre cetățile dacice. Asigură-te că respecti structura și etapele unei investigații istorice pentru a explora acest subiect:

Alegerea subiectului

Alege o cetate dacică (Blidaru, Piatra Roșie, Bănița) și o întrebare centrală (de exemplu: „Cum trăiau dacii în cetatea Piatra Roșie?”).

Formularea întrebărilor de cercetare

Ce dorești să afli? Gândește întrebări-cheie precum: „Cum a fost construită?”, „Cum era viața cotidiană a locuitorilor?”, „Care era structura cetății?”, „Ce elemente arhitecturale sau tactice o făceau unică în epoca sa?”, „Care au fost consecințele cuceririi romane asupra cetății?”.

Colectarea informațiilor

Identifică și consultă sursele de cercetare (documente, fotografii, jurnale arheologice, artefacte, cărți de istorie, articole, site-uri de încredere). Evaluează credibilitatea surselor (cine a scris? când? cu ce scop?).

Analiza informațiilor

Descoperă diferite perspective ale evenimentelor. Identifică cauzele și efectele acestora. Notează informația identificată. Analizează relațiile dintre cetatea dacică aleasă și restul cetăților dacice.

Interpretarea și formularea concluziilor

Răspunde întrebării centrale a cercetării. Explică impactul și semnificația subiectului ales. Prezintă argumente bazate pe sursele studiate.

Cetatea Costești-Blidaru, una dintre cele șase cetăți dacice din Munții Orăștiei care fac parte din Patrimoniul mondial UNESCO

Prezentarea rezultatelor

Alege un format: eseu, poster, prezentare, proiect digital. Asigură-te că incluzi elemente vizuale (imagini, hărți, desene).

Autoevaluare

Precizează care au fost principalele provocări în desfășurarea investigației.

Identifică metodele de cercetare cele mai utile.

Gândește-te cum ai putea îmbunătăți investigația.

Nobil dac, statuie aflată în Grădinile Boboli din Florența

Istoria altfel

Împăratul Traian a sărbătorit cucerirea Daciei timp de 123 de zile. Mai mult decât atât, importanța acestei victorii este subliniată prin numeroasele monumente triumfale construite din porunca împăratului. Pe lângă aceste monumente, în Forul lui Traian au fost plasate zeci de statui reprezentând figuri de daci. Una dintre acestea se află azi la Florența, în Giardino di Boboli. Statuia are peste doi metri înălțime, este realizată din porfir roșu și marmură albă. O replică a statuii a fost amplasată la 14 martie 2020 în București, pe Bulevardul Dacia.

BIBLIOTECA ONLINE

Statui de daci
în Muzeul Vaticanului –
tur 3D

1. Alege răspunsul corect pentru enunțurile de mai jos:

I. Unificarea triburilor geto-dace se datorează primului rege:

- a. Decebal; c. Burebista;
b. Dromihete; d. Comosicus.

II. Un monument triumfal construit în urma victoriei romanilor asupra dacilor, aflat pe teritoriul României este:

- a. Columna lui Traian; c. Podul de la Drobeta;
b. Tropaeum Traiani; d. Forul lui Traian.

III. Prima mențiune scrisă referitoare la geto-daci se datorează autorului:

- a. Strabon; c. Cassius Dio;
b. Ovidiu; d. Herodot.

2. Ordonează cronologic următoarele evenimente istorice:

- Transformarea Daciei în provincie romană;
- Primul război daco-roman;
- Fondarea coloniei grecești Histria;
- Construirea Columnei lui Traian;
- Al doilea război daco-roman;
- Sinuciderea lui Decebal.

3. Citește enunțurile și precizează dacă sunt adevărate (A) sau false (F):

- a. Una dintre strategiile folosite de împăratul roman Traian pentru a cucerii teritoriul Daciei a fost construirea unui pod peste Dunăre. A ☐/F ☐
- b. Romanii au întemeiat cetățile de pe malul Mării Negre: Histria, Tomis și Callatis. A ☐/F ☐
- c. Burebista s-a implicat în războiul civil de la Roma de partea lui Pompei. A ☐/F ☐

4. Copiază în caiet și completează enunțurile următoare cu termenii care lipsesc, astfel încât enunțurile să fie corecte din punct de vedere istoric:

- a. Capitala statului dac a fost la, în Munții Orăștiei.
- b. În conducerea statului dac regele era ajutat de
- c. O bătălie importantă între trupele romane și cele dace a fost în locul numit
(marele preot, Tapae, Sarmizegetusa)

Soldați romani pe Columna lui Traian

5. Privește cu atenție imaginea și citește sursa dată, apoi răspunde cerințelor:

„De ce au început romanii să-i atace pe daci? Trebuie spus de la început că dacii erau agresivi. Văzând bogățiile împărăției romane, făceau mereu incursiuni pustiitoare peste Dunăre, în regiuni stăpânite acum de romani.” (Neagu Djuvara, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*)

a. Menționează două conflicte militare la care se referă atât imaginea, cât și sursa dată.

b. Precizează care este cauza conflictelor conform autorului.

6. Realizează un text cu titlul „Lumea geto-dacilor”, folosind corect următorii termeni: *Burebista, Decebal, Sarmizegetusa, religie politeistă, războaie, Dacia, tarabostes, Traian.*

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	4	5	6	Total
Punctaj pentru răspuns corect	15 p. (3 x 5 p.)	12 p. (6 x 2 p.)	15 p. (3 x 5 p.)	18 p. (3 x 6 p.)	10 p. (2 x 5 p.)	20 p.	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău							

IV

ETNOGENEZA ROMÂNEASCĂ

*Castrul roman de la Apulum
(Alba Iulia)*

ÎN ACEASTĂ UNITATE VEI ÎNVĂȚA DESPRE:

- Dacia romană. Romanizare. Creștinism 36
- Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală 39
- Poporul român – popor romanic 41

Studiu de caz: Surse istorice despre români
la sfârșitul mileniului I 43

Recapitulare 44

Evaluare 46

Dac pe Columna lui Traian

*Cruce
(Dinogetia,
sec. XI)*

*Ceramică
Sântana de Mureș*

Sarmizegetusa Ulpia Traiana

Care a fost evoluția Daciei după cucerirea romană? Cum a pătruns creștinismul pe teritoriul României de astăzi?

Dacia romană. Romanizare. Creștinism

Traian, statuie de pe Via dei Fori Imperiali, Roma

Repere cronologice

106 d.H. – Dacia devine provincie romană, cu capitala la Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

170 d.H. – Dacia Inferior, Dacia Superior și Dacia Porolissensis sunt unificate într-o singură provincie, cu capitala la Apulum.

212 d.H. – Edictul împăratului Caracalla prin care acordă cetățenie tuturor locuitorilor Imperiului Roman.

271 d.H. – Împăratul Aurelian decide retragerea armatei și administrației din Dacia.

313 d.H. – Edictul de la Milano, dat de împăratul Constantin, garantează libertatea religioasă pentru toți cetățenii.

381 d.H. – Edictul dat de împăratul Teodosiu; creștinismul devine religie oficială a imperiului.

DACIA ROMANĂ În vara anului 106 d.H., teritoriul regatului dac cucerit de romani a fost transformat într-o provincie a Imperiului Roman, sub numele de Dacia. Alte teritorii cucerite de romani la nordul Dunării au fost anexate provinciei Moesia Inferior. Provincia Dacia în vremea lui Traian se întindea în Transilvania, Banat și vestul Olteniei. În vremea primului guvernator al Daciei, a fost întemeiat cel dintâi oraș, o colonie romană, căreia i s-a dat numele Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

În contextul pericolului extern, războaiele cu sarmații ale lui Hadrian și războaiele cu cvazii și marcomanii din vremea lui Marcus Aurelius, Dacia a fost reorganizată administrativ. Mai întâi au fost create trei provincii: Dacia Inferior, Dacia Superior și Dacia Porolissensis, pe văile marilor râuri Olt, Mureș și Someș. Apoi, în anul 170 d.H., au fost unificate într-o singură provincie, cu capitala la Apulum, condusă de un guvernator. Provincia a fost abandonată de romani în jurul anului 271 d.H., în vremea împăratului Aurelian.

Romanii au adus în Dacia o civilizație urbană, întemeind mai multe orașe, ca Drobeta, Napoca, Apulum, Romula, Potaissa, centre administrative, economice și culturale ale noii provincii. De asemenea au fost aduse unități militare, de exemplu, Legiunea XIII Gemina, așezată la Apulum (Alba Iulia, jud. Alba), și Legiunea V Macedonica de la Potaissa (Turda, jud. Cluj).

Civilizația romană în Dacia a fost caracterizată de uniformizarea administrativă, producerea pe scară largă a bunurilor, construirea unei

rețele de drumuri, a mai multor așezări cu o arhitectură urbană, cu piețe și clădiri administrative (foruri), edificii de cult (temple), băi publice (terme) sau edificii în care aveau loc spectacole cu lupte de gladiatori și cu animale sălbatice (amfiteatre).

„După câteva generații aflate sub stăpânire romană, traco-daco-geții erau puternic și definitiv romanizați. Ei au avut și interesul să devină romani adevărați, fiindcă trăiau în cadrul celei mai avansate civilizații și beneficiau de avantajele unei înalte culturi. După moartea lui Decebal și după impunerea stabilă a stăpânirii romane la Dunăre și la Carpați, dacii supuși au înțeles că șansa lor era adaptarea, că era în propriul avantaj să se poarte ca romanii și, mai ales, să le învețe limba.” (Ioan-Aurel Pop, *Prezentul din trecut*)

ROMANIZAREA Din aceste centre urbane s-au răspândit în provincie limba latină și cultura de tip roman, care au fost adoptate și de populația autohtonă, dacică. Acest proces de preluare a limbii și culturii latine s-a petrecut peste tot în Imperiul Roman și el a fost numit romanizare. Prin romanizarea populațiilor locale celtice, germanice, illire și tracice au apărut unele popoare neolatine de azi, italienii, francezii, spaniolii, portughezii și românii.

Înainte de cucerirea romană au existat contacte ale populațiilor locale cu negustorii greci și romani, așa cum arată numeroasele obiecte de import descoperite la nordul Dunării. Aceste contacte au facilitat integrarea ulterioară a autohtonilor în sistemul economic și cultural al Imperiului Roman.

Romanizarea propriu-zisă s-a produs după cucerirea Daciei de către romani și aducerea a numeroși coloniști „din toată lumea romană”. Acești coloniști erau vorbitori ai limbii latine și purtători ai tradițiilor culturale romane pe care le-au transmis și autohtonilor.

Romanizarea autohtonilor s-a produs prin integrarea acestora în societatea provincială, prin adoptarea unui „bagaj cultural roman” în interacțiunea cu administrația romană care folosea limba latină, cu arma răspândită la frontiere și în interiorul provinciei, cu centrele religioase urbane sau rurale în care erau adorați zeii Romei.

În societatea Daciei romane s-a răspândit pe scară largă scris-cititul, așa cum o dovedesc cele câteva mii de inscripții pe piatră, bronz sau ceramică în limba latină descoperite pe teritoriul fostei provincii.

Ruinele castrului roman de la Apulum înainte de restaurare

CREȘTINISMUL În limba română se regăsesc cuvinte moștenite din limba latină pentru principalele noțiuni ale credinței creștine: Dumnezeu (*Dominus Deus*), biserică (*basilica*), cruce (*crux*), înger (*angelus*), păgân (*paganus*) etc. Cum nu există consemnată o dată a încreștinării românilor, istoricii au presupus că noua credință s-a impus grupurilor romanice din zona Dunării de Jos și din Balcani încă din Antichitate. Începuturile creștinismului la români sunt legate, în tradiția bisericească,

A-Z Dicționar

colonie – în Antichitate, oraș întemeiat de romani în ținuturile cucerite.

legiune – unitate militară romană, formată din infanterie și cavalerie.

misionar – persoană care merge în alte locuri pentru a răspândi religia creștină.

martir – persoană care îndură chinuri sau moartea pentru credința sa.

monogramă – simbol format din litere combinate, de obicei inițialele unui nume.

populație autohtonă – care trăia pe un teritoriu înainte ca altă populație să îl cucerească.

teritoriu anexat – un teritoriu luat și adăugat unui alt stat sau imperiu, de obicei prin forță sau printr-un tratat.

Statuie funerară descoperită la Potaissa (sec. III d.H.)

„Creștinarea daco-romanilor nu s-a făcut nici prin apostolatul unor predicatori de prestigiu (chiar dacă am admite tradiția despre trecerea Sf. Andrei prin Scythia Minor, activitatea sa a fost de scurtă durată și s-a desfășurat într-o zonă periferică a ariei geto-dace), nici prin acțiunea unui conducător politic (...), ci prin penetrarea lentă și tăcută a noii religii în comunitățile daco-romane.” (Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

Portofoliu

Ești un soldat roman care staționează în Dacia, faci parte din Legiunea XIII Gemina și castrul tău se află la Apulum. Scrie o pagină de jurnal în care să menționezi aspecte legate de viața ta în castru, dar și impresii despre dacii cu care intri în contact. Scrie pagina respectând redactarea unui jurnal și adaugă lucrarea în portofoliul tău.

Fresca din mormântul de la Tomis (sec. IV d.H.)

Reflectăm împreună

Reflectează asupra informațiilor descoperite în lecția de astăzi și împărtășește cu un coleg cea mai interesantă informație pe care ai aflat-o și despre care ți-ai dori să știi mai mult. Notează în caiet această informație.

Opaiț creștin
(Luciu, jud. Ialomița,
sec. V-VI d.H.)

de creștinismul apostolic, de Sfântul Apostol Andrei, care ar fi primit sarcina să evanghelizeze Sciția (iar Dobrogea făcea parte din provincia Scythia Minor). Istoricii au atribuit un rol important episcopului Niceta din Remesiana (din provincia Dacia Mediterranea), a cărui activitate misionară s-a considerat că s-a desfășurat și la nordul Dunării.

Creștinismul antic este bine atestat în Dobrogea, unde s-au descoperit mai multe bazine din secolele IV-VI d.H. Unele au cripte cu mormintele unor martiri din epoca marilor persecuții, cum este cea de la Niculițel (jud. Tulcea), cu mormântul martirilor Zotikos, Attalos, Kamasis și Filippus, sau cea recent descoperită la Halmyris (Murighiol, jud. Tulcea), cu mormântul lui Epictet și Astion, menționați și de actele martirice.

Descoperirile arheologice de la nordul Dunării, cum sunt donariul de la Biertan, gema cu imaginea lui Iisus ca Bun Păstor de la Turda, podobe și opaițe cu semnul monogramei lui Hristos sau al crucii, atestă prezența noii credințe pe teritoriul fostei provincii Dacia.

Aplicații

1. Pe baza informațiilor descoperite în lecție, copiază și completează în caiet tabelul următor:

Romanizarea	
Definiție	
Factori	
Consecințe	

2. Citește sursa și rezolvă cerințele:

„Săpăturile arheologice au dus la descoperirea unei bazine în localitatea Niculițel (jud. Tulcea). Specialiștii consideră că a fost construită la sfârșitul secolului al IV-lea sau începutul secolului al V-lea. În cripta sa (*martyrion*), așezată sub altar, s-a descoperit o ladă care a servit ca mormânt colectiv adăpostind osemintele a patru martiri. Pe peretele din stânga, sub monograma lui Hristos, este scris *martyres Hristou*, iar pe peretele din dreapta, sub o cruce asemănătoare, numele celor patru martiri: Zotikos, Attalos, Kamasis și Filippus.” (Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*)

a. Definește termenul de martir și menționează martirii din sursa dată.

b. Explică de ce este importantă această descoperire pentru spațiul românesc.

c. Prezintă într-un text de minimum zece rânduri apariția și răspândirea creștinismului în spațiul românesc.

3. Privește cu atenție Donariul de la Biertan și răspunde la următoarele întrebări:

a. Din ce material crezi că este realizat și cum a fost confecționat?

b. Ce rol crezi că avea acest obiect în comunitatea creștină timpurie?

c. Ce concluzii poți trage despre cultura și credințele oamenilor care au folosit acest artefact?

Donariul de la Biertan. Sub inscripția în limba latină *Ego Zenovius votum posui* (în traducere liberă „Eu Zenovius am pus această ofrandă”), se află un disc cu monograma lui Iisus Hristos.

Împăratul bizantin Iustinian
și suita lui (mozaic San Vitale, Ravenna)

Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală

DACO-ROMANII – CONTINUITATEA LOCUIRII La sfârșitul secolului al III-lea d.H., în contextul anarhiei militare din Imperiul Roman, împăratul Aurelian a părăsit provincia Dacia, retrăgând armata și administrația și așezând o parte din populația de aici la sudul Dunării, unde a întemeiat o nouă provincie, numită Dacia. În contextul reorganizării imperiului de către împăratul Dioclețian, provincia va fi împărțită în Dacia Mediterranea și Dacia Ripensis.

Imperiul Roman controla în secolele IV-VI d.H. cursul inferior al Dunării, păstrând fortificații și pe malul stâng, precum Gornea, Drobeta, Hinova, Dierna și Sucidava. Mai mult, împăratul Constantin cel Mare a construit un nou pod peste Dunăre între localitățile Oescus (Ghigen, Bulgaria) și Sucidava (Celei, jud. Olt). El este cel care a tratat cu barbarii de la nordul Dunării, încheind o alianță cu regele got Ariaric în anul 332.

În fosta provincie Dacia, în Transilvania, Oltenia și Banat, populația romanizată a continuat să locuiască în forme de organizare socială simple, în mediul rural. Fostele orașe ale provinciei vor fi abandonate și vor deveni zone cu ruine, pe care slavii le vor desemna drept cetăți – *grad*, *gorod*: Ulpia Sarmizegetusa (azi Sarmizegetusa) – Grădiște, Apulum – Bălgrad, Porolissum – Moigrad.

MIGRATORII Din a doua jumătate a secolului al III-lea, în apropierea provinciei Dacia s-au așezat, venind dinspre est și nord-est, goții, un popor de neam germanic. În secolul al IV-lea, ramura vestică a acestora, vizigoții, au pătruns în Moldova, Muntenia și, după tratatul încheiat cu împăratul Constantin cel Mare, și în Transilvania. Dinspre vest au pătruns în fosta provincie alți germanici, vandalii, așa că în anul 334 regele vizigot Geberich îl învinge pe regele vandal Visimar pe râul Marisia (Mureș). La sfârșitul secolului al IV-lea și în prima jumătate a secolului al V-lea (376-453), în zona Dunării de Jos s-a instalat o altă populație nomadă venită din stepele Asiei – hunii.

SLAVII LA SUD ȘI LA NORD DE DUNĂRE În secolul al VI-lea, în Transilvania s-au așezat gepizii, o populație de neam germanic, iar în spațiul extracarpatic triburi slave venite din nord-est. Un geograf armean, Anania din Shirak, vorbește despre marea țară a Daciei, în care locuiesc

Cum a ajuns un popor latin
să aibă în vocabular și cuvinte
de origine slavă?

A-Z Dicționar

anarhie – stare de dezordine într-o țară, de nesupunere față de legi sau autorități.

toponime – nume de locuri, localități, munți etc. dintr-o țară sau regiune.

hidronime – nume de ape.

lexic – totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.

Vase de argint
(Apahida, sec. V)

Repere cronologice

284-305 – domnia împăratului Dioclețian.

secolele IV-VI – Imperiul Roman controlează cursul inferior al Dunării și păstrează fortificații pe malul stâng.

secolele IV-V – hunii se stabilesc în zona Dunării de Jos.

secolul al VI-lea – gepizii se stabilesc în Transilvania, iar triburi slave pătrund în spațiul extracarpatic.

527-565 – domnia împăratului Iustinian.

secolul al VII-lea – prăbușirea frontierei dunărene, triburile slave migrează spre sud.

Reflectăm împreună

În ce mod crezi că evenimentele din perioada aşezării slavilor la sudul Dunării au influenţat cultura şi limbile vorbite astăzi în Balcani?

Piese de harnașament
(*Apahida, sec. V*)

25 de triburi ale slavilor. Fortificațiile de la Dunăre au fost refăcute de împărații bizantini; mai ales în timpul lui Iustinian s-au intensificat legăturile cu populația locală și triburile slave de la nordul Dunării. La începutul secolului al VII-lea, frontiera dunăreană s-a prăbușit și triburile slave au trecut în ținuturile sud-dunărene, separând comunitățile de la nord și de la sud de fluviu. De-a lungul timpului, slavii rămași la nord de Dunăre au fost asimilați de autohtoni, iar elementele slave au contribuit semnificativ la evoluția etnogenezei poporului român, fiind vizibile în toponime, hidronime, lexic și unele obiceiuri.

ROMANITATEA ORIENTALĂ În spațiul romanizat, mai ales în Oltenia și Transilvania, a persistat o populație romanică. Aceasta trăia în așezări rurale și păstra forme ale vechii civilizații romane. Locuitorii vorbeau limba latină și se aflau în contact cu cei din Imperiul Roman de la sud de Dunăre. Numeroase monede și obiecte de import din imperiu ajunse la nord de Dunăre atestă aceste relații continue ale daco-romanilor cu locuitorii imperiului. La sfârșitul Antichității clasice, pe teritoriul fostelor provincii romane Pannonia, Dalmatia, Moesia și Dacia întâlnim populații romanizate, vorbitoare ale unor limbi și dialecte romanice. În decursul mileniului I unele dispar, fiind asimilate de slavi, germanici ori maghiari. La nordul Dunării, populația vorbitoare a dialectului dacoromân este moștenitoarea acestei romanități orientale. Este singurul loc din estul Europei unde mai multe milioane de oameni vorbesc o limbă romanică orientală.

Aplicații

1. Analizează harta migrațiilor de mai sus, apoi realizează în caiet un tabel în care să notezi cel puțin cinci popoare migratoare și direcția de migrație a fiecăruia dintre ele, în funcție de punctele cardinale (de exemplu: nord-sud, est-vest).

2. Gândește-te la efectele pe termen lung ale așezării slavilor la sudul Dunării. Crezi că influența slavă a fost un avantaj sau un dezavantaj pentru romanitatea orientală? Argumentează în cinci-șase rânduri și dă cel puțin un exemplu care să-ți susțină punctul de vedere.

Daci și romani pe Columna lui Traian

Poporul român – popor romanic

FORMAREA POPORULUI ROMÂN De la începuturile scrierii istoriei în spațiul românesc, de la primii cronicari moldoveni la Școala Ardeleană, originea latină a limbii române a fost observată și acest lucru a generat o perspectivă particulară asupra istoriei românești. În centrul acestei viziuni se află originea romană a limbii și poporului român și continuitatea populației romanizate în spațiul de etnogeneză, adică spațiul carpato-danubiano-pontic. Românii medievali și moderni au fost considerați urmașii populației romanizate în provinciile de la Dunărea de Jos, Dacia și Moesia Inferior.

A existat și ipoteza formării limbii române și a poporului român pe un areal mai larg la sud și la nord de Dunăre și existența unor contacte permanente între romanitatea nord și sud-dunăreană în epoca migrațiilor și în Evul Mediu timpuriu. Populațiile romanice balcanice rămase sunt cele care vorbesc azi diverse dialecte ale limbii române, cum sunt aromânii (macedoromânii), meglenoromânii și istroromânii. Procesul formării limbii și poporului român se desfășoară în paralel cu cel al celorlalte limbi și popoare romanice. Jurământul de la Strasbourg (842) este considerat primul document care atestă limba franceză, o limbă evoluată, care nu mai este latină. La fel, din secolul al X-lea d.H. avem primele mențiuni despre vlahii din Balcani.

LIMBA ROMÂNĂ ȘI CONTINUITATEA Limba română face parte din familia limbilor neolatine sau romanice, împreună cu limbile italiană, franceză, spaniolă, portugheză. Dacă nu am ști nimic despre istoria Imperiului Roman, am putea deduce că a existat un stat în Antichitate, întins de la Oceanul Atlantic la Marea Neagră, unde s-a vorbit o limbă comună, latină, ale căror moștenitoare sunt limbile romanice de azi. Analizând doar cuvintele moștenite din latină în aceste limbi, am putea afla că a fost un imperiu condus de un împărat (*imperator*), că existau multe orașe (*civitates*) și am putea deduce alte forme de organizare social-politică, obiceiuri și mod de viață.

Limba română s-a format la sud și la nord de Dunăre, contactul între nucleele de populație romanică fiind permanent datorită transhumanței. Aria de formare ajungea în zonele unde creștea smochinul și castanul (păstrate în aromână și meglenoromână din latină, *ficus* și *castaneus*), dar și în nord, unde se păstrează din latină cuvintele păcură (*picula*), bour (*bubalus*) sau aur (*aurum*).

Care sunt limbile neolatine
cu care se aseamănă
limba română?

A-Z Dicționar

etnogeneză – procesul istoric al formării unui popor.

transhumanță – deplasare sezonieră a păstorilor cu turmele de oi, care vara urcau la munte și toamna coborau la șes.

Știi că?

Cuvântul vlah (*valachus*), prin care sunt desemnați românii în izvoarele externe, vine de la tribul celtic Volcae, amintit de Caesar. Cuvântul a fost preluat de către germani pentru desemnarea romanilor și popoarelor romanice (*walch*) și de aici în limbile slave (*vlah*, *voloh*).

Români în secolul al XIX-lea
(tablou de Miklós Barabás)

ALEXANDRU D. XENOPOL
(1847-1920)

Marele istoric român, unul dintre creatorii școlii istoriografice românești, profesor la Universitatea din Iași, s-a remarcat prin lucrări precum *Istoria românilor din Dacia Traiană și Teoria lui Rösler. Studiu asupra stăruinței românilor din Dacia Traiană*, în care a susținut teoria originii latine a românilor și continuitatea de locuire a acestora în spațiul carpato-danubiano-pontic.

Reflectăm împreună

Discută cu un coleg o idee nouă pe care ai descoperit-o în lecția de azi și pe care ai vrea să o aprofundezi.

Aplicații

1. Folosind dicționare sau surse web, completează în caiet tabelul de mai jos. Discută cu un coleg despre asemănările observate.

Română	Latină	Italiană	Spaniolă	Franceză
Mamă	mater	madre	madre	mère
Lumină				
Apă				
Timp				
Pace				

2. Realizați o **investigație** pe echipe pentru a descoperi răspunsul la întrebarea: „Cum s-a format poporul român?” Fiecare echipă va analiza tema dintr-o perspectivă diferită și va aduce dovezi și argumente specifice.

Echipele de cercetare:

a. **Echipa arheologilor** – cercetează descoperirile arheologice care susțin procesul de etnogeneză

(ruine romane din Dacia, monede, inscripții latine, ceramică dacică).

b. **Echipa lingviștilor** – analizează influența limbii latine asupra limbii române.

c. **Echipa istoricilor** – cercetează relatările scrise ale unor autori antici despre *cum descriu izvoarele istorice procesul de formare a poporului român*.

d. **Echipa etnografilor** – studiază aspecte legate de tradiții, obiceiuri și port popular care au rădăcini dacice și romane.

Fiecare echipă se documentează din mai multe surse, analizează informațiile și pregătește o prezentare. La final, toate echipele își expun concluziile, iar clasa va formula o concluzie comună despre etnogeneza românească.

Bogdan Petriceicu Hasdeu

Dimitrie Onciul

Și alți istorici români, precum Bogdan Petriceicu Hasdeu sau Dimitrie Onciul, mai târziu Vasile Pârvan sau Gheorghe Brătianu, au susținut, cu argumente științifice, că poporul român s-a format pe o arie întinsă, la sud și la nord de Dunăre, și au respins teoria imigraționistă.

Procesul istoric al formării poporului și limbii române s-a desfășurat în paralel cu acela al celorlalte populații romanice. Dacă în Franța și Spania începe din Antichitate, prin romanizarea populațiilor celtice și celtibere, același lucru trebuie să îl presupunem și în spațiul balcano-dunărean, prin romanizarea populațiilor moesice și dacice. Substratul limbilor franceză și spaniolă este cel al populațiilor celtice, iar al limbii române cel daco-moesian. Stratul este limba latină, care oferă structura gramaticală și vocabularul de bază limbilor romanice. Peste populațiile romanizate în provinciile vestice s-au așezat populații germanice (vandali, goți, franci și alamanii), în timp ce în spațiul est-european s-au așezat populații slave. Astfel, pentru franceză, spaniolă, portugheză, italiană, adstratul este constituit de limbile germanice, iar pentru română este dat de dialectele slave.

Formarea poporului român și a limbii române a fost un subiect foarte disputat între istoricii din toate vremurile. Au existat astfel două teorii: una care susține ideea că românii sunt urmașii colonilor aduși de Traian în Dacia, dar și una care susține că poporul român s-a format în Peninsula Balcanică și ar fi venit la nordul Dunării doar în secolele XII-XIII. Aceasta poartă numele de teoria imigraționistă.

SURSE ISTORICE DESPRE ROMÂNI LA SFÂRȘITUL MILENIULUI I

Locuitorii din spațiul balcano-dunărean sunt menționați în mai multe izvoare narative bizantine din secolele VII-XIV d.H. Unele se referă doar la o populație latinofonă balcanică, așa cum este cazul mențiunii din cronica lui Theophilact Simocatta, unde un soldat din armata generalului Comentiolus îi strigă unui camarad, în „limba părintească”: *Torna, torna, fratre!* Vlahii de la sudul Dunării sunt menționați de autori bizantini precum Georgios Kedrenos, Kekaumenos sau Ioan Kinnamos, în timp ce informațiile date de Constantin Porfirogenetul și Ana Comnena sunt importante pentru cunoașterea istoriei spațiului nord-dunărean în secolele X-XII d.H., unde populația locală este desemnată cu nume vechi, ca misieni, geți, daci sau bessii. Toate aceste izvoare menționează și populațiile nomade, uzii, pecenegii sau cumanii, cu care autohtonii se aflau în contact în aceste vremuri, de obicei cu nume arhaice ca sciți sau sauromați.

Teritoriile de la nordul Dunării sunt menționate și în izvoarele orientale, cum ar fi lucrările de geografie ale lui Anania din Shirak sau Moise de Corene, ultimul menționând „țara necunoscută, numită Balak”.

În contextul înaintării Imperiului Carolingian în spațiul dunărean și al conflictelor cu avarii, bulgarii și slavii moravieni, cronicile occidentale – *Analele de la Fulda*, *Analele Regatului Franc* sau *Analele lui Eginhard* – menționează diverse evenimente din spațiul carpato-danubian.

Poporul romanic al volohilor este menționat de *Cronica lui Nestor* (sec. XII d.H.) și alte cronici rusești, ca *Letopisețul Novgorodului* sau cronica de la Mănăstirea Sfântul Ipatie, în timp ce cronica ungară *Gesta Hungarorum* menționează conflictele din timpul regelui Arpad cu ducele Menumorut sau cu un „oarecare vlah” Gelu din „Țara de dincolo de păduri”.

Împăratul Constantin al VII-lea Porfirogenetul (sec. X). Împăratul amintește de așezarea slavilor în Balcani și despre populația de romani în Despre administrarea imperiului, un îndrumar de politică internă și externă pentru fiul și urmașul său la tron.

1. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde cerințelor:

„S-a produs o mare învălmășeală în armată și mult zgomot; fiecare striga tare să se întoarcă și se îndemna unul pe altul în limba băștinașă să se întoarcă, grăind cu foarte mare tulburare *torna, torna*, ca și cum li s-ar fi ivit pe neașteptate o luptă în timpul nopții.” (Theofilact Simocatta, *Istoria domniei împăratului Mauriciu*)

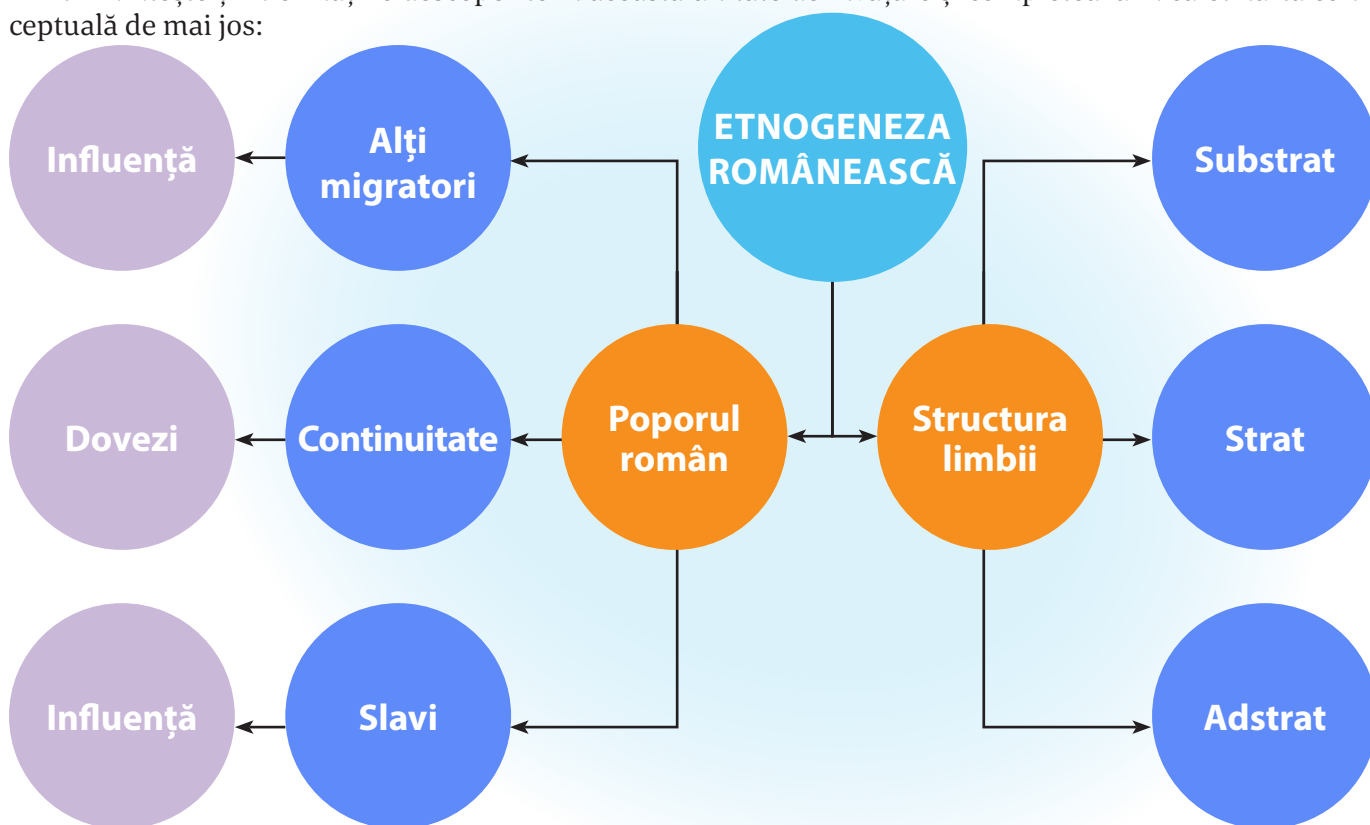
a. Care este importanța folosirii cuvintelor „*torna, torna*” pentru formarea limbii române?

b. Documentează-te cu privire la autorul fragmentului, istoricul bizantin Theofilact Simocatta, și prezintă în fața clasei rezultatele cercetării tale.

2. Imaginează-ți că ești curator al unei expoziții istorice și ai misiunea de a aduce la viață primele surse scrise care menționează poporul român. Vei realiza o colecție virtuală sau fizică de manuscrise și opere istorice și vei propune o metodă creativă de expunere într-un muzeu. Documentează-te despre surse istorice importante care menționează poporul român, colectează imagini sau desene cu manuscrisele și realizează o scurtă descriere pentru fiecare. Gândește apoi o modalitate originală de prezentare a exponatelor într-un muzeu modern.

Prezintă expoziția alături de colegii tăi sub una dintre următoarele forme: un poster, panou expozițional cu imagini și explicații, o prezentare digitală sau un clip video în care ghidezi vizitatorii prin expoziție.

1. Amintește-ți informațiile descoperite în această unitate de învățare și completează în caiet harta conceptuală de mai jos:

2. Ce impact au avut migrațiile popoarelor migratoare asupra formării identității etnice a poporului român? Argumentează-ți răspunsul având în vedere influențele asupra limbii, religiei și structurilor politice.

3. Realizează în caiet un tabel cronologic în care să introduci principalele etape ale etnogenezei românești cu datele și evenimentele corespunzătoare:

Perioada	Eveniment major
Secolul al II-lea d.H.	Colonizarea Daciei de către romani

Hipogeul (mormânt subteran) de la Tomis, secolul al IV-lea

4. Completează propozițiile de mai jos cu termenii potriviți:

a. Populația autohtonă din Dacia, care a fost supusă romanizării, era formată în principal din

b. Procesul prin care populația locală a adoptat cultura și limba latină se numește

c. După anul 271, când a avut loc, populația autohtonă a rămas în Dacia, continuând să trăiască și să vorbească un dialect latin.

d. a fost un important centru de influență culturală și religioasă asupra populației romanizate din fostele provincii ale Imperiului Roman de Răsărit.

e. Printre popoarele migratoare care au trecut prin Dacia se numără goții,, avarii și pecenegii.

f. sunt poporul care a avut cea mai mare influență asupra limbii române din rândul migratorilor.

(romanizare, slavii, Imperiul Bizantin, retragerea aureliană, daci, hunii)

5. Pentru fiecare dintre evenimentele de mai jos precizează o cauză și un efect:

- retragerea aureliană;
- stabilirea slavilor în spațiul românesc;
- invaziile popoarelor migratoare;
- influența Imperiului Bizantin asupra populației romanizate.

PROCESUL DE ROMANIZARE ȘI CREȘTINISMUL ÎN DACIA

Pe baza informațiilor din această unitate de învățare și din sursele date, organizați un **joc de rol** utilizând **metoda Pălărilor gânditoare**. Veți lucra în grupuri de câte șase și în fiecare echipă vor exista șase roluri, fiecare elev asumându-și rolul specific culorii pălăriei, după cum urmează:

Pălăria albă (Gândire obiectivă):

Prezintă informații despre romanizare și creștinism în Dacia, cum ar fi date istorice, izvoare arheologice, inscripții latine și primele dovezi ale creștinismului.

Pălăria roșie (Gândire afectivă):

Explorează emoțiile și sentimentele și prezintă perspectiva dacilor în fața cuceririi romane și a schimbărilor aduse de romanizare și creștinism.

Pălăria neagră (Gândire critică):

Identifică punctele slabe și riscurile generate de procesul de romanizare și adoptarea unei noi religii. Subliniază consecințele negative ale acestor schimbări.

Pălăria galbenă (Gândire pozitivă):

Identifică avantajele romanizării și ale adoptării creștinismului. Precizează principalele modificări pozitive prin care trece populația.

Pălăria verde (Gândire creativă):

Propune soluții pentru problemele întâmpinate de populație și idei despre cum ar fi evoluat Dacia dacă romanizarea nu ar fi avut loc sau cum s-ar fi putut răspândi creștinismul altfel.

Pălăria albastră (Controlul procesului de gândire):

Supraveghează discuțiile celorlalte grupuri, rezumă concluziile fiecărei pălării și coordonează dezbaterea finală. Subliniază avantajele oferite de schimbările desfășurate în urma proceselor discutate.

După activitate, discută cu un coleg despre rolul pe care l-ai avut, menționează dacă rolul primit ți s-a potrivit și, dacă ai putea alege, ce alt rol ai experimenta.

Surse:

A. „După aceasta, pe dacii din ținuturile de dincolo de Dunăre, care au o întindere de un milion de pași, i-a prefăcut în provincie Traian, în timpul domniei sale, după ce regele lor Decebal a fost omorât. Gallienus însă i-a pierdut în timpul domniei sale, iar împăratul Aurelian, rechemând de acolo legiunile, i-a așezat în

Moesia și acolo, într-o parte a acesteia, a întemeiat Dacia Mediterranea și Dacia Ripensis, la care a adăugat Dardania.” (Iordanes, *Faptele romanilor*)

B. „Dar cu toate că era depășită de Apulum, Ulpia Traiana rămâne în decursul întregii perioade a stăpânirii romane în Dacia și un centru productiv însemnat. Inscripțiile atestă aici existența unor meșteșugari, grupați în colegii profesionale, dintre care cel mai mare și mai bine cunoscut era colegiul fabrilor (*collegium fabrum*), cuprinzându-i, pe cât se pare, nu numai pe făurari, ci și pe lemnari, dulgheri, zidari etc., atât pe stăpâni (*patroni*), cât și pe angajații lor.” (C. Daicoviciu, H. Daicoviciu, *Ulpia Traiana*)

Istoria altfel

În 1837, doi țărani din satul Pietroasele (jud. Buzău) care lucrau într-o carieră de piatră au descoperit un tezaur antic. Era alcătuit din obiecte din aur, argint și pietre prețioase: coliere și fibule (broșe), dar și vase de diferite forme. Oamenii au fost uimiți de strălucirea aurului, dar nu știau cât de importantă era această comoară. Mai târziu, specialiștii au ajuns la concluzia că posesorul tezaurului, de neam germanic, ascunsesese obiectele (în sec. IV sau V d.H.) pentru a fi protejate de invadatori, probabil huni. Deși inițial avea 22 de piese, unele s-au pierdut. Astăzi, cele 12 obiecte rămase pot fi admirate la Muzeul Național de Istorie a României.

Tezaurul
de la Pietroasele

BIBLIOTECA ONLINE

Tezaurul istoric
al României –
tur 3D

Ceramică
(sec. VIII-IX)

1. Ordonează cronologic următoarele evenimente istorice:

- Retragerea aureliană;
- Așezarea slavilor la nordul Dunării;
- Transformarea Daciei în provincie romană;
- Finalul etnogenezei românești.

2. Citește enunțurile și precizează dacă sunt adevărate (A) sau false (F):

- a. Limba română este puternic influențată de elementul slav, adstratul limbii. A ☐/F ☐
- b. Reprezentanții Școlii Ardelene au susținut latinitatea limbii române. A ☐/F ☐
- c. Provincia Dacia a fost fondată după cucerirea de către romani în 170 d.H. A ☐/F ☐
- d. Etnogeneza este procesul de formare a limbii și a unui popor. A ☐/F ☐

3. Alege răspunsul corect pentru enunțurile de mai jos:

I. Persoana care îndură chinuri sau moartea pentru credința sa poartă numele de:

- a. misionar; c. colonist;
- b. martir; d. refugiat.

II. Toți locuitorii liberi ai Imperiului Roman au devenit cetățeni prin edictul dat de împăratul:

- a. Aurelian; c. Constantin cel Mare;
- b. Caracalla; d. Dioclețian.

III. În secolul al VI-lea d.H. în Transilvania s-au așezat:

- a. goții; c. slavii;
- b. maghiarii; d. gepizii.

Vas cu inscripția „Petre”
(Capidava, sec. X)

IV. Un factor care a contribuit semnificativ la procesul de romanizare a fost reprezentat de:

- a. impunerea limbii franceze;
- b. coloniștii romani;
- c. adoptarea alfabetului chirilic;
- d. promovarea limbii române.

4. Completează textul de mai jos cu termenii potriviți:

Formarea poporului român și a limbii române se încadrează în procesul general de formare a popoarelor și limbilor.....europene. Acest proces s-a întins pe durata mai multor secole și poartă numele de..... Limba română este o limbă....., lucru evidențiat prin fondul principal de cuvinte și gramatica limbii, ambele de factură.....

(latină, etnogeneză, romanice, neolatină, romanizare)

5. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde cerințelor:

„Chiar bogații când fugeau din Dacia, încă nu o părăseau fără gândul de a se întoarce, căci greu se dezlipește omul de ceea ce a agonisit, dovadă mulțimea de comori îngropate, găsite pe pământul vechii Dacii! Dar încă sărmanul! El se retrăgea totdeauna în preajma locuinței sale, sperând că se vor liniști vremile și că va putea să-și revadă așezarea și casa. (...) Timpul trecea și o generație se strângea după alta în creierii munților, încât cei născuți la umbra înaltelor lor piscuri se deprinseră în curând a găsi aici o nouă patrie. (...) Cei bogați s-au dus, daci sau romani; cei săraci au rămas aici, ori de ce naționalitate s-ar fi ținut. (...) Un popor așezat nu fuge niciodată în întregimea lui în fața unei năvăliri.”
(A.D. Xenopol, *Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană*)

a. Menționează evenimentul istoric la care se referă sursa.

b. Precizează un argument pe care autorul sursei îl folosește în favoarea continuității.

c. Enumeră alte două dovezi ale continuității folosite de istoricii români pe parcursul vremii.

d. Numește teoria opusă celei din sursa dată și precizează un argument folosit în enunțarea acesteia.

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	4	5		Total
Punctaj pentru răspuns corect	12 p. (4 x 3 p.)	16 p. (4 x 4 p.)	16 p. (4 x 4 p.)	20 p. (4 x 5 p.)	a. 4 p. c. 2 x 4 p.	b. 4 p. d. 2 x 5 p.	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău							

Stema Moldovei

ÎN ACEASTĂ UNITATE Vei ÎNVĂȚA DESPRE:

- Primele forme de organizare statală 48
- Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea 50

Studiu de caz: Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc 52

- Spațiul românesc și politica de *cruciadă târzie* de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul 53

Studiu de caz: Cetăți medievale 56

Studiu de caz: Biserica episcopală de la Curtea de Argeș 57

Recapitulare 58

Evaluare 60

Neagoe Basarab și Despina Doamna (tablou votiv)

Turnul Chindiei,
cetatea Târgoviște

Ducat de argint,
Mircea cel Bătrân

Ștefan I, regele Ungariei,
îl ia prizonier pe voievodul Gyula
(Cronica pictată de la Viena, sec. XIV).

Dacă ai putea să te întorci în timp și să participi la o adunare a obștii, ce reguli ai propune pentru comunitate?

Primele forme de organizare statală

A-Z Dicționar

cneaz – în epoca feudală, șef al unui sat sau grupuri de sate, apoi conducător al unei formațiuni statale.

ereditar – transmis prin moștenire.

formațiuni prestatale – forme de organizare politică apărute înainte de formarea unui stat propriu-zis.

jude – conducător local cu rol de judecător și atribuții administrative.

obști sătești – comunități rurale formate din grupuri de familii care locuiau împreună, lucrau pământul în comun și luau decizii împreună.

voievod – conducător care, pe lângă responsabilitățile de guvernare, avea rolul principal de a organiza și a conduce armata unei uniuni de obști; titlu purtat de domnii români.

OBȘTILE SĂTEȘTI au fost cele mai vechi forme de organizare prestatală de pe teritoriul fostei provincii Dacia. După retragerea stăpânirii romane, orașele au decăzut, însă cea mai mare parte a populației a continuat să trăiască în sate. Obștile erau conduse de juzi, cnezi sau voievozi, care se ocupau de administrarea comunității și de respectarea legilor. Cu timpul, au început să aibă și funcții militare și politice. Deși la început erau aleși, treptat, aceștia devin ereditari și au tendința să acumuleze pământ și bunuri. Ei conduceau cetele de luptători care apărau satele de atacurile triburilor migratoare, precum pecenegii, cumanii și tătarii. De asemenea, se ocupau de strângerea dărilor. Cu timpul, obștile s-au unit, alcătuind uniuni de obști, sau „romanii populare”, cum le numea Nicolae Iorga. Erau cnezatele sau „țările”, primele forme românești de organizare politică de tip statal.

FORMAȚIUNI POLITICE ROMÂNEȘTI DIN TRANSILVANIA *Cronica lui Anonymus*, scrisă probabil în secolul al XII-lea, dar oglindind evenimente de la sfârșitul secolului al IX-lea, ne oferă informații despre primele forme de organizare statală din Transilvania. Voievodatele (în cronică sunt numite ducate) de aici s-au opus năvălitorilor maghiari. Sunt atestate, pentru sfârșitul secolului al IX-lea și secolul al X-lea, voievodatele lui Menumorut (în Crișana, cu reședința la Biharea), Glad (în Banat, cu centrul la Cuvin) și Gelu (în centrul Transilvaniei, cu reședința la Dăbâca). Ducele Gelu („Gelou, dux Blachorum”) a încercat să țină piept maghiarilor conduși de Tuhutum, dar a fost înfrânt.

Pentru secolul al XI-lea, *Cronica lui Anonymus* menționează voievodatul lui Gyula în centrul Transilvaniei, cu reședința la Bălgrad (Alba Iulia), iar *Legenda Sfântului Gerard* voievodatul lui Ahtum, probabil un urmaș al lui Glad, în Banat. Acesta a intrat în conflict cu regele maghiar Ștefan I și a fost învins.

În documentele emise de cancelaria regală maghiară sunt menționate Țara Făgărașului, Țara Maramureșului și Țara Hațegului.

Repere cronologice

secolele IX-X – voievodatele lui Gelu, Glad și Menumorut.

secolul al X-lea – jupan Dimitrie și jupan Gheorghe menționați de inscripții.

secolul al XI-lea – voievodatele lui Gyula și Ahtum; conducătorii Tatos, Seslav și Satza.

secolul al XIII-lea – cnezatele lui Farcaș și Ioan, voievodatele lui Litovoi și Seneslau, Țara Severinului.

Prima pagină a Cronicii lui Anonymus, *Gesta Hungarorum* (Faptele ungarilor)

FORMAȚIUNI POLITICE LA SUD ȘI EST DE CARPAȚI

Diploma cavelorilor ioași (1247) menționează în sudul Munților Carpați voievodatele lui Litovoi (între Olt și Jiu) și Seneslau (în Argeș), precum și două cnezate din Oltenia: cel al lui Ioan (în sud) și cel al lui Farcaș (în nord). Documentul ne oferă informații și despre Țara Severinului.

În Dobrogea, izvoarele atestă în secolul al X-lea formațiunea condusă de jupan Dimitrie (inscripția de la Mircea Vodă, 943) și cea a lui jupan Gheorghe (inscripția de la Basarabi-Murfatlar). Forme de organizare statală sunt atestate și de izvoarele bizantine. În secolul al XI-lea, Ana Comnena îi menționează în cartea sa *Alexiada* pe conducătorii Tatos, Seslav și Satza, care au luptat împotriva bizantinilor.

La est de Carpați, izvoarele amintesc de Țara Românilor, Țara Bolo-hovenilor și Țara Brodnichilor.

Aplicații

1. Citește sursa și răspunde cerințelor:

Spionul ungar trimis să culegă informații despre Transilvania, „dând târcoale ca o vulpe, a văzut, pe cât poate să cuprindă vederea omului, bogăția și rodnicia pământului și pe locuitorii săi. (...) Și i-a vorbit multe domnului său despre bogăția acelei țări: că pământul acela e udat de cele mai bune râuri (...), că din nisipul lor se culege aur, că aurul din acea țară este cel mai bun aur, că de acolo se scoate sare și materii sărate, și că locuitorii din acea țară sunt cei mai nevoiași oameni din toată lumea. Fiindcă sunt români și slavi care nu au alte arme decât arcuri și săgeți, și ducele lor Gelu e puțin statornic și n-are ostași buni împrejurul său.” (*Cronica lui Anonymus*, sec. XIII)

a. Cum este descrisă situația militară a ducatului lui Gelu?

Ce concluzie poți trage despre forța sa militară?

b. Precizează care sunt resursele naturale menționate în text și explică de ce acestea erau importante în Evul Mediu.

2. Privește harta cu atenție.

a. Identifică principalele mari puteri cu care se învecina spațiul românesc în secolele IX-XIII.

b. Găsește pe hartă Țara Severinului și explică în ce zonă era situată și ce rol strategic avea.

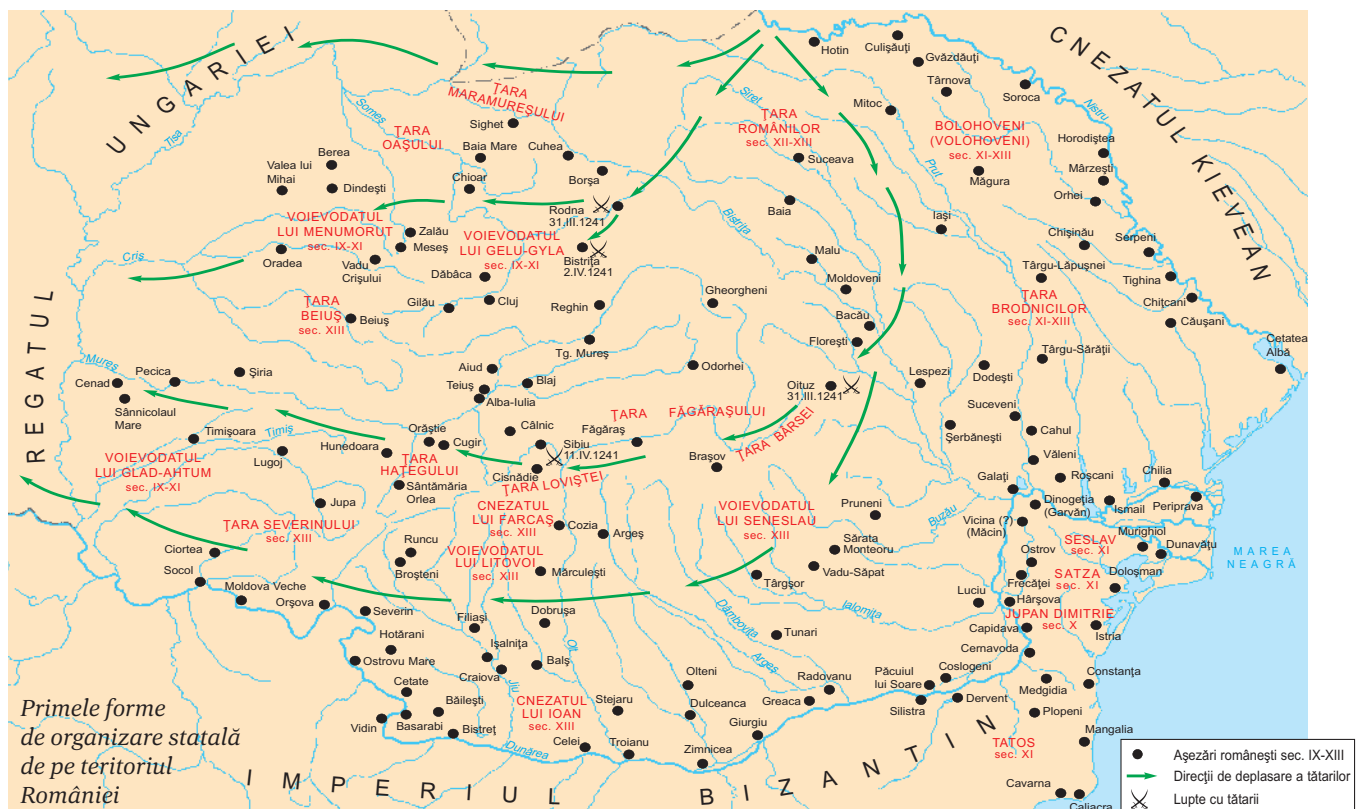

Reflectăm împreună

Gândește-te la cinci calități de care trebuia să dea dovadă conducătorul unei formațiuni prestatale. Consideri că acestea sunt necesare și conducătorilor politici din prezent?

Inscripția care îl menționează pe jupan Dimitrie

Lupta de la Posada
(Cronica pictată de la Viena)

Dacă ai călători în timp în secolul al XIV-lea, în ce stat medieval românesc ai vrea să trăiești și de ce?

A-Z Dicționar

autonomie – dreptul unui teritoriu de a se guverna după propriile legi.

comitate – unități administrative.

marcă de apărare – teritoriu de la granița unui regat, organizat pentru a-l proteja de atacurile dușmanilor.

suzeranitate – drept al unui stat asupra altuia, care, deși are un guvern propriu, nu are autonomie deplină.

Repere cronologice

secolele XI-XIII – integrarea Transilvaniei în Regatul Ungariei.

1290 – „Descălecatul” lui Negru Vodă.

c. 1310-1352 – domnia lui Basarab I în Țara Românească.

c. 1325 – este creată Țara Cavarnei, condusă de Balica.

1330 – bătălia de la Posada.

c. 1352 – Dragoș întemeiază o marcă de apărare.

1359 – Bogdan de la Cuhea întemeiază statul medieval Moldova.

1365 – regele Ungariei Ludovic I recunoaște independența Moldovei.

Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea

Statele medievale din spațiul românesc au fost întemeiate în împrejurări interne și externe favorabile. Pe plan intern, în condițiile dezvoltării economice, s-au întărit raporturile feudale. Pe plan extern, statele din apusul Europei și Regatul Ungariei au încercat să oprească asaltul imperiului mongol (tătar) al stepelor, care s-a întins după 1241 de la Oceanul Pacific până în Balcani.

TRANSILVANIA Integrată în Regatul Ungariei în cursul secolelor XI-XIII, Transilvania a fost constituită într-un voievodat, amintire a trecutului ei românesc. Voievozii Transilvaniei au profitat de criza politică de la sfârșitul secolului al XIII-lea, când s-a stins dinastia arpadiană, pentru a-și afirma autonomia și a-și extinde autoritatea asupra țării. Transilvania, cea mai puternică și bogată provincie a statului maghiar, era împărțită în comitate, iar pentru apărarea granițelor, au fost coloniizați secui, sași și cavaleri teutoni.

Biserica fortificată din Biertan.

Localitatea, una dintre primele așezări ale sașilor din Transilvania, este atestată documentar în secolul al XIII-lea.

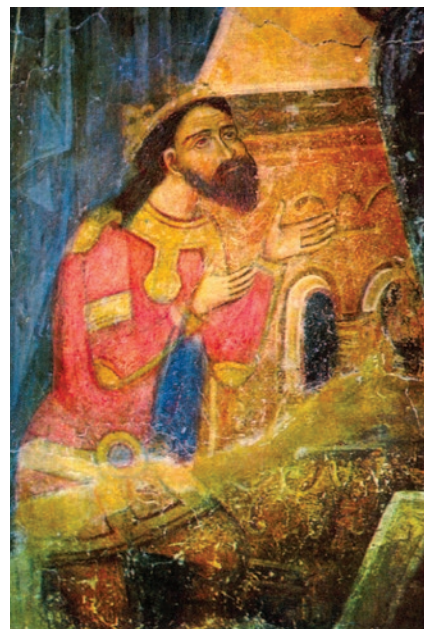
ȚARA ROMÂNEASCĂ a fost întemeiată, potrivit cronicarilor, prin „descălecatul” unui voievod român din Transilvania, (Radu) Negru din Făgăraș, la 1290. Istoricii moderni au stabilit că adevăratul întemeietor al Țării Românești a fost voievodul român Basarab I, considerat de unii istorici un urmaș al voievodului Seneslau. Basarab a unit formațiunile politice prestatale de la sud de Carpați, apărând astfel un nou stat: Țara Românească. Lunga sa domnie și cea a fiului său, Nicolae Alexandru, au fost marcate de lupta pentru apărarea independenței împotriva tătarilor de la răsărit, dar și a regilor Ungariei de la apus. Unul dintre aceștia, Carol Robert de Anjou, a organizat o expediție militară împotriva lui Basarab. Acesta l-a învins însă în bătălia de la Posada. Victoria de la Posada a consfințit independența Țării Românești față de Regatul Ungariei, așa cum este consemnat în *Cronica pictată de la Viena*. Nicolae Alexandru și Vladislav Vlaicu, urmașii săi, au consolidat statul medieval întemeiat de Basarab I între Munții Carpați și Dunăre.

Biserica Mănăstirii Bogdana din Rădăuți, ctitoria lui Bogdan I (cca 1360)

Reflectăm împreună

Reflectează asupra importanței rolului conducătorilor în întemeierea statelor medievale românești. Cum au reușit aceștia să adune și să unească diverse grupuri etnice și teritorii sub o singură autoritate?

Frescă din Biserica Domnească de la Curtea de Argeș, ctitoria lui Basarab I

ÎNTEMEIEREA MOLDOVEI Regele Ungariei l-a trimis pe Dragoș, un voievod din Maramureș, să organizeze o marcă de apărare împotriva tătarilor, la est de Carpați. Legenda „descălecatului” înregistrată de cronicari a transformat această campanie militară într-o vânătoare care i-a adus pe Dragoș și ceata lui de viteji în Moldova. Adevăratul întemeietor al statului a fost însă un alt voievod maramureșean, Bogdan de la Cuhea. El intrase în conflict cu autoritățile ungare și a fost nevoit să se refugieze în Moldova, în anul 1359. Aici, l-a învins pe Balc, urmașul lui Dragoș, punând astfel bazele statului medieval Moldova. Urmașii lui, Lațcu, Petru Mușat și Roman I, au creat și consolidat instituțiile noului stat.

DOBROGEA Regiunea dintre Dunăre și Marea Neagră a cunoscut un început de organizare politică în secolele XI-XII. După 1325, a fost întemeiată aici Țara Cavarnei, condusă de Balica. Urmașul lui, Dobrotici (1354-1386), căsătorit cu o prințesă bizantină, a integrat în statul său regiunea gurilor Dunării eliberată de la tătari.

Aplicații

1. Citește cu atenție sursele de mai jos și răspunde cerințelor:

A. „Primele știri cu privire la statul constituit la sud de Carpați vin din sfera Regatului Ungar. (...) Conducătorul noului stat era acum Basarab. În 1330, Carol Robert a decis să întreprindă o mare campanie împotriva Țării Românești, pentru a-l înlătura pe Basarab, în locul căruia intenționa să numească un dregător regal. (...) Pentru tânărul stat român dintre Carpați și Dunăre, înfruntarea de la Posada cu marea oaste a unuia dintre cele mai puternice state ale vremii a fost proba focului. Ea a însemnat eșecul definitiv al încercării de a lichida Țara Românească.” (M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, S. Papacoste, P. Teodor, *Istoria României*)

B. „Bogdan a părăsit Maramureșul împreună cu susținătorii săi și a trecut munții în Moldova, unde a declanșat, în 1365, o amplă rebeliune împotriva Regatului Ungariei. Susținut de localnici, «infidelul notoriu» al regelui Ludovic a reușit să îl înlătore pe Balc, fiul lui Sas, succesorul lui Dragoș,

de la conducerea «căpităniei» moldovenești și să transforme această marcă militară într-un stat de sine-stătător. (...) Încercările lui Ludovic de Anjou de a readuce Moldova sub controlul său au eșuat, în pofida repetatelor acțiuni militare de recuperare întreprinse de oștile regelui.” (Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Marea istorie ilustrată a românilor*)

a. Identifică două asemănări dintre evenimentele descrise în cele două texte.

b. Precizează două deosebiri între modul în care s-au format cele două state menționate în sursele primare și Transilvania.

2. Participă la următorul **joc de rol**: Domnitorul tău trebuie să decidă dacă să accepte suzeranitatea regelui maghiar sau să continue lupta pentru independență. Ești un boier influent la curtea domnitorului și trebuie să-i dai sfaturi în această privință:

a. Argumentează de ce este mai bine să accepți sau să refuzi suzeranitatea.

b. Prezintă riscurile și avantajele fiecărei decizii.

DIVERSITATE ETNICĂ ȘI CONFESIONALĂ ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Spațiul românesc a atras și adăpostit din cele mai vechi timpuri un mare număr de străini veniți aici fie individual, fie în grupuri mai mari sau mai mici. Aceștia au adus cu ei diferite confesiuni. Românii, care erau ortodocși, au coexistat cu ungurii, sașii sau secuii, care erau catolici, dar și cu musulmanii și mozaicii.

În perioada imediat ulterioară formării poporului român, îi întâlnim mai întâi pe unguri, care pătrund în Transilvania și o ocupă militar în secolele X-XII. De aici, unii, în special secuii, trec munții și se instalează în Moldova și în nord-estul Munteniei, unde prezența lor este dovedită de documente și de toponimie.

Sașii, de origine germană, un alt grup important, au fost colonizați în secolele XII-XIII în Transilvania de sud și de nord, unde au întemeiat sate și orașe importante, existente și astăzi.

Rutenii s-au instalat în Moldova de nord, ca și polonezii, și în Maramureș începând cu secolele XIV-XV, iar bulgarii și sârbii în toate cele trei Țări Române.

Alte grupuri mai puțin numeroase, dar foarte active în comerț și artizanat, au fost armenii, în special în Moldova, iar apoi și în Transilvania, grecii și albanezii, italienii și mai târziu evreii.

Citește sursa de mai jos și răspunde cerințelor :

„Noi nu schimbăm nimic din ceea ce a păstrat biserica primelor timpuri, afară de faptul că, după citirea Epistolei, uneori folosim cântece bisericești germane, altele și din celelalte, potrivit obiceiurilor, dacă ele nu contravin Bibliei (...) am avut — pe cât ne-a stat în puteri — o grijă deosebită față de tineretul aplecat spre învățătură... La acestea se mai adaugă și faptul că în toate localitățile ținutului s-au clădit școli corespunzătoare, s-au numit rectori potriviți și s-au dat salarii pe măsură.” (Gernot Nussbacher, *Johannes Honterus. Viața și opera sa în imagini*)

1. În opinia ta, de ce era important ca reformatorii să păstreze tradițiile bisericii primelor timpuri, dar să le adapteze la contextul lor cultural și religios? Folosește exemple din text pentru a-ți susține punctul de vedere.

2. Identifică elementele care arată influența culturii germane asupra bisericii luterane din Transilvania și discută despre semnificația acestora.

3. Documentează-te online și caută informații despre minoritatea luterană din Transilvania în perioada Reformei. Ai în vedere activitatea lui Johannes Honterus și explică rolul său în răspândirea reformei protestante în această regiune și impactul pe care l-a avut asupra bisericii și educației.

Biserica Sfântul Nicolae din Densuș, construită în secolele XII-XIII, pe ruinele unui edificiu din secolul al IV-lea.

Izgonirea turcilor la Călugăreni
(tablou de Theodor Aman)

Spațiul românesc și politica de *cruciadă târzie* de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

La sfârșitul secolului al XIV-lea, hotarele Imperiului Otoman ajunseseră la Dunăre, reprezentând o primejdie atât pentru Țările Române, cât și pentru restul Europei creștine. Pentru a îndepărta pericolul, papa și regii din Europa au organizat expediții antiotomane, denumite *cruciade târzii* pentru a le deosebi de așa-numitele cruciade clasice, din secolele XI-XIII. Domnitorii Țărilor Române au participat la aceste cruciade târzii, contribuind astfel la oprirea expansiunii Imperiului Otoman.

MIRCEA CEL BĂTRÂN Primul care a dus o politică de cruciadă a fost Mircea cel Bătrân, domnul Țării Românești. La începutul domniei, politica sa externă a fost îndreptată către alianțe cu Polonia, dar mai târziu, când Imperiul Otoman a ajuns la Dunăre, Mircea s-a orientat către o alianță cu Ungaria.

După ce turcii au ocupat aproape toate statele din Peninsula Balcanică, Mircea cel Bătrân a jucat un rol important în politica de cruciadă. A câștigat o importantă bătălie împotriva sultanului Baiazid la Rovine, în anul 1395. A luptat apoi la Nicopole, în prima cruciadă târzie antiotomană, dar a fost împiedicat să conducă armata cruciaților din cauza trufiei cavalerilor occidentali, ceea ce a dus la înfrângere. Profitând de criza Imperiului Otoman, Mircea a condus apoi mai multe operațiuni militare antiotomane, ocupând Dobrogea și fortărețele de la Dunăre, până la Silistra și Chilia. El a bătut monede pe care este reprezentat ca un cavaler cruciat. S-a implicat chiar în lupta pentru tronul Imperiului Otoman, ajutându-l pe unul dintre fiii lui Baiazid I, Musa Celebi, să ajungă sultan pentru scurt timp. La finalul domniei a acceptat să încheie pace cu turcii, plătindu-le acestora tribut.

ALEXANDRU CEL BUN, domnul Moldovei, s-a aliat cu regele Poloniei pentru a apăra hotarele țării de atacurile otomanilor. A luptat alături de acesta împotriva cavalerilor teutoni. În timpul lungii sale domnii, au avut loc primele confruntări dintre Moldova și Imperiul Otoman. În 1420, turcii au asediat Chilia și Cetatea Albă, dar Alexandru a reușit să le apere.

Cum s-au implicat Țările Române în politica externă în secolele XIV-XVI?

Mircea cel Bătrân
(frescă de la Mănăstirea Curtea de Argeș)

[A-Z] Dicționar

cruciadă târzie – lupta statelor creștine împotriva expansiunii Imperiului Otoman (secolele XIV-XVI).

tribut – obligație (în bani sau bunuri) plătită de Țările Române Imperiului Otoman.

Repere cronologice

- 1386-1418** – domnia lui Mircea cel Bătrân.
- 1395** – bătălia de la Rovine.
- 1396** – cruciada de la Nicopole.
- 1400-1432** – domnia lui Alexandru cel Bun.
- 1441-1456** – domnia lui Iancu de Hunedoara.
- 1443-1444** – Campania cea lungă.
- 1448** – bătălia de la Kosovopolje.
- 1456** – victoria de la Belgrad.
- 1448; 1456-1462; 1476** – domnia lui Vlad Țepeș.
- ianie 1462** – atacul de noapte de la Târgoviște.
- 1457-1504** – domnia lui Ștefan Cel Mare.
- 1475** – bătălia de la Vaslui (Podul Înalt).
- 1476** – bătălia de la Războieni (Valea Albă).
- 1593-1601** – domnia lui Mihai Viteazul.
- 1595** – victoria de la Călugăreni.

IANCU DE HUNEDOARA, voievod al Transilvaniei și guvernator al Ungariei, a condus cruciada antiotomană în anii 1442-1456. Contextul internațional era favorabil, papalitatea, Ungaria și Polonia implicându-se energic în politica antiotomană. Iancu s-a alăturat regelui Ungariei în Campania cea lungă. Alături de acesta a luptat la Varna în 1444, unde au fost învinși de otomani, iar regele și-a pierdut viața. Iancu de Hunedoara a fost numit guvernator al Regatului Ungariei, iar într-o nouă încercare de a alunga forțele otomane a suferit înfrângerea de la Kosovopolje (Câmpia Mierlei).

Una dintre cele mai importante victorii împotriva sultanului Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, a avut loc la Belgrad. Însuși papa a reacționat la auzul victoriei, numindu-l pe Iancu „atletul cel mai puternic, unic al lui Hristos”. Însă eroul creștinătății nu s-a bucurat de victorie; s-a stins după puțin timp, bolnav de ciumă, lângă Belgrad.

VLAD ȚEPEȘ În ianuarie-februarie 1462, răspunzând apelului la cruciadă al papei, Vlad Țepeș, domnul Țării Românești, a întreprins o campanie antiotomană pe toată linia Dunării, circa 800 km. Cetățile Turtucaia, Giurgiu, Turnu, Nicopole au fost ocupate sau dărâmate total sau parțial, iar garnizoanele lor măcelărite. Sultanul Mahomed al II-lea a pornit cu oaste împotriva lui Vlad Țepeș. Unul dintre cele mai cunoscute evenimente din această campanie este atacul de noapte de la Târgoviște, când, alături de soldații săi, Țepeș a pătruns în tabăra sultanului și a produs panică.

Sperând la o victorie decisivă cu ajutorul regelui Ungariei Matei Corvin, ajutor care nu mai apărea, Țepeș a înfruntat singur armata otomană, condusă de sultan în persoană. Campania s-a încheiat cu retragerea otomanilor, însă, părăsit de boieri, Vlad Țepeș a pierdut tronul, în favoarea fratelui său, Radu cel Frumos. Vlad Țepeș a revenit în 1476 pentru câteva luni pe tron, cu ajutorul lui Ștefan cel Mare, însă a fost ucis pe câmpul de luptă de un mercenar trimis de turci sau de boieri.

ȘTEFAN CEL MARE A dus o politică externă extrem de abilă în contextul internațional al vremii. S-a implicat în cruciada târzie, alăturându-se unei coaliții internaționale conduse de Veneția. A luptat cu oștirile sultanului Mahomed al II-lea, obținând mai multe victorii, precum cea de la Vaslui (Podul Înalt), însă a avut parte și de înfrângeri, precum în bătălia de la Războieni (Valea Albă).

Ștefan a reușit să mențină independența Moldovei și în vremea sultanului Baiazid al II-lea. În 1487, după cucerirea Chilie și Cetății Albe de către turci, Ștefan a hotărât să încheie pace cu Imperiul Otoman, acceptând să plătească tribut în schimbul garantării independenței Moldovei. La moartea sa, în 1504, Ștefan cel Mare a lăsat urmașilor o țară puternică. Moldova reușise să oprească înaintarea otomanilor. Pentru marile sale merite în lupta împotriva turcilor, papa l-a numit „atletul lui Hristos”.

Ștefan cel Mare și familia
(frescă, Mănăstirea Voroneț)

MIHAI VITEAZUL Încă din primii ani de domnie, Mihai a aderat la Liga Sfântă, alianță antiotomană înființată din inițiativa papei. Din această alianță făceau parte Aron vodă al Moldovei și Sigismund Báthory, principele Transilvaniei. În 1594, ajutat de aceștia, Mihai a pus la cale o revoltă antiotomană, suprimând creditorii levantini și soldații garnizoanei otomane de la București. Apoi, în ianuarie 1595, domnitorul a atacat cetățile turcești de pe ambele maluri ale Dunării. Acțiunile sale au produs mare panică la Constantinopol, deoarece bulgarii, sârbii și grecii s-au ridicat și ei împotriva Semilunii.

Poarta Otomană a trimis împotriva Țării Românești o armată uriașă, comandată de Sinan Pașa. Mihai Viteazul i-a înfrânt pe invadatori la Călugăreni, însă turcii, superiori numeric, au cucerit orașele București și Târgoviște. Mihai și-a refăcut armata, a eliberat cele două orașe și a obținut victoria de la Giurgiu (1595). Dar în anul următor, Mihai a fost nevoit să încheie pace, recunoscând suzeranitatea sultanului. În 1598, Mihai a atacat din nou la sud de Dunăre și de data aceasta a ajuns cu trupele sale până la Munții Balcani, arzând și pustiind posesiunile otomane.

Sigiliul lui Mihai Viteazul (1600)

Mihai Viteazul a realizat prima unire politică a Țărilor Române. În 1599, în urma victoriei de la Șelimbăr, domnitorul a luat în stăpânire Transilvania, iar în primăvara anului 1600, a supus Moldova. Însă unirea nu a durat. Mihai Viteazul a fost asasinat la 9 august 1601, lângă Turda, de către mercenarii conduși de generalul Basta.

Reflectăm împreună

Care este domnitorul care te-a impresionat cel mai mult? Discută cu un coleg despre calitățile pe care le reflectă activitatea domnitorilor români.

Mihai Viteazul (frescă din Catedrala ortodoxă de la Alba Iulia)

Aplicații

1. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor:

A. „Și cum s-a iscat ceartă între principii care dintre ei să preia comanda asupra celorlalți, părerea lui Sigismund a fost că trebuie numit în frunte unul dintre ei care și să fi cunoscut moravurile și obiceiurile dușmanilor, și să fi luptat cu ei. Și de aceea l-a numit comandant al oștii pe principele Țării Românești, bărbat viteaz, activ și puternic, care, luptându-se în mai multe rânduri cu turcii, a triumfat în mod glorios asupra lor.” (Șerban Papacostea, *Mircea la Nicopol (1396): o mărturie ignorată*).

B. „Iar împăratul știa că situația îi e grea, că ienicerii îi sunt răniți și apucați de frică, a căutat să-și salveze armatele de fugă (...) și eu unul cred că dușmanii s-ar fi luat pe urma armatei împăratului. Se pare că i-a oprit molima (...) și însuși Ioan (Iancu de Hunedoara) a fost rănit aici și nu cu mult mai târziu a murit.” (Cronicarul Laonic Chalcocondil despre bătălia de la Belgrad)

a. Menționează elementul comun celor două surse.

b. Redactează un text de minimum zece rânduri, cu titlul „Domnitorii români și politica de cruciadă târzie”. Prezintă politica externă a domnitorilor, folosind atât datele oferite de surse, cât și cunoștințele acumulate din lecție.

2. Imaginează-ți că ești un reporter care redactează o știre despre victoria obținută de Ștefan cel Mare la Vaslui (Podul Înalt) împotriva sultanului Mahomed al II-lea. Scrie un articol captivant, respectând adevărul istoric și oferind informații bine documentate. Alege un titlu sugestiv.

3. Realizați un **proiect** de echipă și dați viață unei galerii a domnitorilor români. Veți lucra în echipe de câte cinci, fiecare echipă având misiunea de a descoperi povestea unui mare domnitor român: echipa 1: Mircea cel Bătrân; echipa 2: Iancu de Hunedoara; echipa 3: Vlad Țepeș; echipa 4: Ștefan cel Mare; echipa 5: Mihai Viteazul.

Respectați următoarea structură:

a. Documentați-vă despre viața domnitorului vostru (data și locul nașterii, evenimente importante, familia, realizările politice și militare).

b. Creați un afiș captivant cu informațiile esențiale și o imagine reprezentativă.

c. Prezentați-vă proiectul colegilor.

d. Expuneți afișele în clasă, transformând spațiul într-o galerie istorică, unde fiecare elev poate explora și nota în caiet cele mai interesante informații descoperite.

CETĂȚI MEDIEVALE

În Evul Mediu cetățile reprezentau atât centre militare, de apărare, cât și centre economice și sociale. În spațiul medieval românesc au fost ridicate sute de construcții fortificate, inițial din pământ și lemn, mai apoi din piatră. Cetățile aveau ziduri groase, turnuri înalte și erau înconjurate de șanțuri cu apă. Așa au rezistat atacurilor otomane și poloneze, fiind cucerite doar prin trădare sau cu arme mai avansate.

Încă din secolele IX-XI, în Transilvania au existat fortificații de pământ, la Moigrad sau Dăbâca. Pe lângă acestea, s-au înălțat și cetăți de piatră, cum ar fi cea de la Făgăraș (sec. XIV). În secolul al XV-lea, din cauza atacurilor otomane, orașele au fost întărite cu ziduri. S-au construit și cetăți țărănești, precum cele de la Râșnov sau Rupea. La finalul acestui secol, bisericile fortificate din satele săsești și secuiești din sud-estul Transilvaniei aveau, pe lângă rolul religios, și unul militar. Adevărate centre de apărare au fost, între altele, bisericile de la Prejmer și Biertan.

În Țara Românească, Mircea cel Bătrân a folosit vechile cetăți romano-bizantine de la Dunăre, cum ar fi Enisala, Hârșova și Giurgiu, întărindu-le și reconstruindu-le. Un alt grup de cetăți protejau trecătorile și drumurile comerciale din Carpați – cetatea Poenari și Oratea – sau capitalele medievale: Argeș, Târgoviște, București.

Cel mai impresionant era sistemul de cetăți din Moldova. Ștefan cel Mare a refăcut sau întărit cetățile aflate la graniță. Cele mai importante erau la răsărit: Țețina, Hotin, Soroca, Orhei, Tighina (Bender), Cetatea Albă și Chilia. Suceava, Neamț și Roman erau tot cetăți de apărare a granițelor.

În secolele XVI-XVII, otomanii au poruncit domnitorilor români să dărâme vechile cetăți de piatră. Astfel, mănăstirile fortificate au devenit locuri de refugiu: Tismana, Cozia, Curtea de Argeș în Țara Românească; Putna, Moldovița, Sucevița, Cetățuia din Iași în Moldova.

Cetatea Enisala (Țara Românească)

Cetatea Neamț (Moldova)

Imaginează-ți că ești ghid istoric pentru o zi. Alege una dintre cetățile prezentate în imagini sau în text și realizează un **proiect** despre aceasta, urmărind structura de mai jos:

1. Localizare (Unde se află?)
2. Plasare în timp (Când a fost construită?)
3. Scopul (Care a fost scopul construcției și cine a realizat sau comandat edificiul?)
4. Descrierea monumentului (evoluția în timp, reabilitare).

Pe baza acestor informații, pregătește o prezentare pe care să o faci colegilor tăi. Imaginează-ți că aceștia sunt un grup de turiști care vizitează pentru prima dată acest monument. Poți realiza o prezentare digitală sau poți naviga pe Google Maps, pentru a realiza o experiență virtuală de vizitare. Include în prezentarea ta informații captivante, interesează-te de prețul biletului pentru accesul publicului. Creează o experiență memorabilă pentru colegii tăi din care și tu vei învăța o mulțime de informații valoroase!

Cetatea Făgăraș (Transilvania)

Biserica episcopală
de la Curtea de Argeș

BISERICA EPISCOPALĂ DE LA CURTEA DE ARGEȘ

În Evul Mediu românesc, Domnia și Biserica erau instituțiile centrale ale statului. Principalul sprijin al Domniei a fost Biserica, iar domnitorii Țărilor Române au ctitorit mari lăcașuri de cult.

În anul 1512, domnitorul Neagoe Basarab (1512-1521) a poruncit să se înceapă construirea Mănăstirii Curtea de Argeș, un monument unic în arhitectura și arta românească medievală. Biserica mănăstirii a fost înălțată pe locul vechii mitropolii a Țării Românești, înființată în 1359 de Nicolae Alexandru la Curtea de Argeș, care era și capitala țării. Lucrările s-au încheiat în anul 1517.

Pictura interioară, realizată de zugravul Dobromir, a fost terminată abia în anul 1526, în timpul domniei lui Radu de la Afumați. Frescele îi înfățișează pe legendarul Radu Negru, dar și familia ctitorului Neagoe Basarab și a lui Radu de la Afumați, al doilea ctitor.

Biserica a fost reședință episcopală, dar și necropolă domnească și regală. Aici sunt înmormântați domnitorul Radu de la Afumați (1522-1529), precum și regele Carol I (1866-1914), unul dintre întemeietorii României moderne.

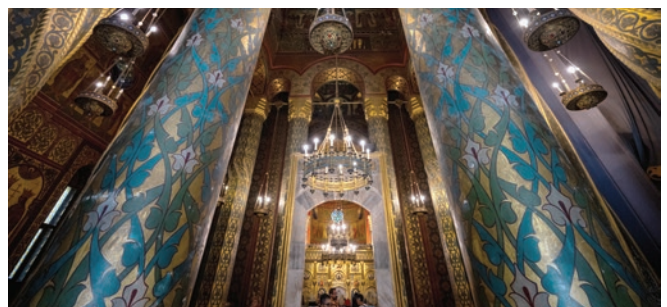
La Curtea de Argeș istoria se împletește cu legenda. Splendoarea bisericii a inspirat minunata baladă populară *Legenda meșterului Manole*: „Pe Argeș în jos/ Pe un mal frumos/ Negru Vodă trece/ Cu tovarăși zece:/ Nouă meșteri mari/ Calfe și zidari,/ Cu Manole zece/ Care-i și întrece./ Merg cu toți pe cale/ Să aleagă-n vale/ Loc de monastire/ Și de pomenire”. Munca meșterilor este însă zadarnică, pentru că tot ce zidesc ziua, noaptea se surpă. Meșterul poate înălța biserica abia după ce o jertfește pe soția sa Ana, zidind-o într-un perete. Învățătura poveștii: nimic nu poate rezista timpului, nu se poate obține fără sacrificiu.

„Așa cum am mai spus, este o clădire încântător de frumoasă. Nu are pereche între aceste mănăstiri. Este una dintre zidurile răposatului Neagoe-vodă, de la ridicarea căreia au trecut până în zilele noastre o sută treizeci și șapte de ani, după cum am aflat noi în istoria zidirii ei. Și pentru că în această țară nu se găsește deloc marmură, se spune că el a născocit un vicleșug: a luat hatișerif (ordin) de la împăratul turcilor ca să ridice o moschee în orașul Vidin și prin acest vicleșug a cărat marmură și piatră din Țara Turcească, cu corăbiile pe Dunăre, până în aceste părți.” (Paul de Alep, *Jurnal de călătorie în Moldova și Valahia*)

1. Menționează modalitatea prin care ctitorul bisericii a obținut materialele necesare construcției.

2. Realizează o descriere de minimum zece rânduri despre monument, introducând informații din lecție și din sursă.

3. Redactează o pagină de jurnal de călătorie, imaginându-ți că ești un călător străin care vizitează Biserica episcopală de la Curtea de Argeș.

În interiorul bisericii, cei 12 apostoli sunt simbolizați de 12 coloane frumos ornamentate.

1. Amintește-ți informațiile descoperite în această unitate de învățare și completează în caiet următorul tabel:

Domnitor	Anii domniei	Țara	Bătălii importante
Mircea cel Bătrân			
Iancu de Hunedoara			
Vlad Țepeș			
Ștefan cel Mare			
Mihai Viteazul			

2. Asociază cetățile medievale din coloana A cu statul în care aflau din coloana B; pentru fiecare spațiu corespund două sau mai multe cetăți din coloana A.

A	B
Cetatea Suceava	Moldova
Cetatea Poenari	
Cetatea Neamț	
Cetatea Făgăraș	Transilvania
Cetatea Giurgiu	
Cetatea Bălgrad	
Cetatea Codlea	Țara Românească

3. Copiază în caiet și completează textul de mai jos cu termenii potriviți:

Biserica episcopală de la Curtea de Argeș a fost ridicată în, decorată cu și este un monument de o frumusețe arhitecturală nemaipomenită. Valoarea îi este sporită și de faptul că aici se odihnesc voievozi precum și, dar și familia regală a României. O frumoasă legendă se leagă de construirea bisericii, cunoscută popular ca „Legenda meșterului”.

(Neagoe Basarab, secolul al XVI-lea, Manole, Radu de la Afumați, fresce, spirale în piatră)

4. Documentează-te și identifică o legendă sau un mit legat de domnitorul Vlad Țepeș. Prezintă în fața colegilor rezultatul cercetării tale, precizând și sursele de informare pe care le-ai folosit.

5. Privește cu atenție harta statelor medievale românești și identifică două bătălii desfășurate în spațiul intracarpatic în secolul al XV-lea și două bătălii desfășurate în spațiul extracarpatic în secolul al XVI-lea.

Mircea Ciobanu și Doamna Chiajna cu fiii lor (tablou votiv, biserica Mănăstirii Snagov)

6. Documentează-te despre Doamna Chiajna, una dintre cele mai importante femei din istoria medievală a Țărilor Române. Explică modul în care personalitatea sa a influențat literatura română și identifică o operă literară care o are ca personaj. Prezintă rezultatul cercetării tale în fața colegilor, menționând și sursele utilizate.

JURNALUL DE ȘTIRI ISTORICE

Lucrați în echipă pentru a realiza un reportaj video despre un moment istoric semnificativ pentru Evul Mediu românesc. Proiectul vostru trebuie să includă:

- Încadrarea evenimentului în timp și spațiu.
- Interviuri cu „martori oculari” sau personaje implicate.
- Transmisiuni de la „fața locului”.
- Analiza consecințelor evenimentului.
- Dezbateri sau opinii contradictorii din partea contemporanilor.

1. Introducerea temei

Formați echipe de trei-cinci membri și alegeți un eveniment istoric important studiat în această unitate de învățare.

2. Cercetarea

- Investigați evenimentul alocat folosind surse diverse: manuale, articole științifice, documentare, surse online.

- Redactați un fundament istoric ce include datele esențiale ale evenimentului.

3. Crearea scenariului

Elaborați scenariul jurnalului de știri, incluzând următoarele componente:

- Introducerea – context istoric.
- Reportaje sau interviuri cu personaje relevante.
- Dezbateri sau analiză – opinii diferite asupra evenimentului.

4. Realizarea proiectului

Filmați știrile cu ajutorul telefonului sau al altor echipamente accesibile. Folosiți un decor potrivit.

5. Prezentarea proiectului

Prezentați produsul final în fața clasei, explicând procesul de lucru și deciziile creative luate.

6. Feedback și evaluare

Ascultați feedbackul profesorului și al colegilor pentru a învăța din experiența proiectului.

Istoria altfel

În 1993, opt biserici din nordul Moldovei au intrat în Patrimoniul mondial UNESCO, printre acestea și biserica Mănăstirii Voroneț, ctitorită de Ștefan cel Mare. Sfântul lăcaș a fost ridicat în anul 1488 în numai trei luni și trei săptămâni, un record pentru acea vreme. Frescele exterioare, pictate în albastrul de Voroneț, sunt unice, iar biserica în ansamblu este o capodoperă a artei feudale românești.

BIBLIOTECA ONLINE

Cetatea Făgăraș –
tur virtual

1. Ordonează cronologic evenimentele:

- Întemeierea Moldovei;
- Domnia lui Mihai Viteazul;
- Campania cea lungă;
- Bătălia de la Posada;
- Emiterea *Diplomei cavalerilor ioaniți*.

2. Asociază evenimentul istoric din coloana A cu personajul istoric potrivit din coloana B:

A	B
bătălia de la Călugăreni	Vlad Țepeș
bătălia de la Rovine	Ștefan Cel Mare
atacul de noapte de la Târgoviște	Iancu de Hunedoara
victoria de la Belgrad	Mihai Viteazul
bătălia de la Războieni	Mircea Cel Bătrân

3. Citește enunțurile și precizează dacă sunt adevărate (A) sau false (F):

- a. Voievodatele lui Litovoi și Seneslau sunt atestate în secolul al IX-lea. A ☐/F ☐
- b. *Diploma cavalerilor ioaniți* menționează și cnezatele lui Ioan și Farcaș. A ☐/F ☐
- c. Transilvania medievală era împărțită în unități administrative numite județe. A ☐/F ☐
- d. Mircea cel Bătrân a ocupat Dobrogea pentru a o feri de pericolul otoman. A ☐/F ☐
- e. Mihai Viteazul a fost numit de către papă „atletul lui Hristos”. A ☐/F ☐

Cetatea Poenari a fost reședința secundară a lui Vlad Țepeș

4. Alcătuiește enunțuri corecte din punct de vedere istoric cu următorii termeni: voievozi, marcă de apărare, cruciadă târzie, cetate, tribut.

5. Citește sursa și răspunde cerințelor:

„Încetând să mai plătească tribut, Vlad Țepeș a deschis lupta cu Imperiul Otoman. (...) Într-un moment când sultanul își refăcea forțele greu încercate în timpul campaniei din Asia Mică (...), domnul Țării Românești atacă și nimicește întregul dispozitiv militar otoman la Dunărea de Jos, încercând astfel să îngreuneze operațiunile militare ale sultanului împotriva țării sale. (...) Acțiunea domnului Țării Românești, care amenința stabilitatea dominației otomane în nordul Peninsulei Balcanice, a declanșat reacția sultanului. Asaltul otoman, desfășurat în stilul nou al strategiei lui Mehmet al II-lea (...) a început în iunie 1462, când sultanul, care preluase direct comanda trupelor sale, pătrunde pe teritoriul Țării Românești.” (M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, S. Papacoste, P. Teodor, *Istoria României*)

a. Menționează cei doi conducători politici și militari precizați în sursa dată.

b. Precizează, pe baza sursei date, cauza conflictului cu Imperiul Otoman.

c. Prezintă o altă confruntare militară între Imperiul Otoman și unul dintre statele medievale românești în prima jumătate a secolului al XV-lea.

Asediul Belgradului în 1456 (miniatură otomană)

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	4	5	Total
Punctaj pentru răspuns corect	15 p. (5 x 3 p.)	15 p. (5 x 3 p.)	20 p. (5 x 4 p.)	20 p. (5 x 4 p.)	a. 6 p. (2 x 3 p.) b. 6 p. c. 8 p.	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău						

VI

MODERNITATEA TIMPURIE

Palatul Mogoșoaia

ÎN ACEASTĂ UNITATE VEI ÎNVĂȚA DESPRE:

- Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir 62
- Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi 64
- Secolul fanariot 66

Studiu de caz: Școala Ardeleană. *Supplex Libellus Valachorum* 69

Recapitulare 70

Evaluare 72

Împărăteasa
Maria Tereza
și familia în 1754

Constantin Brâncoveanu

Palatul de la Potlogi

**Cum și-au păstrat
Țările Române autonomia între
Marile Puteri ale vremii?**

A-Z Dicționar

a mazili – a detrona un domnitor din Țările Române (mai ales în epoca fanariotă) din porunca sultanului.

Repere cronologice

- 1688-1714** – domnia lui Constantin Brâncoveanu.
- 1693; 1710-1711** – domnia lui Dimitrie Cantemir.
- aprilie 1711** – Tratatul de la Luțk.
- iulie 1711** – bătălia de la Stănilești.

Știi că?

Academia Domnească de la București, întemeiată în 1694 de domnitorul Constantin Brâncoveanu în clădirile de la Mănăstirea Sfântul Sava, a fost o școală superioară având ca limbă de predare greaca veche.

Biserica Sf. Gheorghe Nou din București, ctitoria lui Constantin Brâncoveanu (gravură, 1837)

Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir

Constantin Brâncoveanu
(portret, Mănăstirea
din Muntele Sinai)

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU se intitula descendent al dinastiei Basarabilor, întemeietorii țării. În cei 26 de ani de domnie, a dispus de răgazul necesar pentru aplicarea unor reforme în domeniul fiscalității, al organizării armatei și al culturii. A fost un adevărat mecena, protector al artelor în țară și în tot Răsăritul ortodox. A întemeiat școli, precum Academia Domnească de la București, a tipărit cărți și a construit palate (Mogoșoaia, Potlogi), biserici (Sf. Gheorghe Nou din București) și mănăstiri (Hurezi), monumente de arhitectură în stil brâncovenesc. A posedat cea mai mare avere din istoria noastră medievală (era poreclit „prințul auru-lui”), a guvernat înconjurat de numeroșii membri ai familiei sale și a crezut că simțul său diplomatic și banii îi vor permite să domnească pe viață.

În timpul domniei sale, a adoptat o politică externă echilibrată, încercând să mențină autonomia Țării Românești între Marile Puteri ale vremii: Imperiul Otoman, Imperiul Habsburgic și Imperiul Rus. Deși nu a participat direct la mari bătălii, domnia sa a fost marcată de tratative diplomatice intense pentru a evita implicarea în conflictele regionale. La urcarea sa pe tron, Imperiul Otoman se confrunta cu Liga Sfântă (Austria, Polonia, Veneția și Rusia). Deși a încercat să păstreze neutralitatea, austrieccii l-au obligat să încheie o alianță secretă în 1690, ceea ce a dus la o invazie otomană în Țara Românească. La finalul acestui război, Imperiul Otoman a pierdut Ungaria și Transilvania în favoarea Habsburgilor, iar Brâncoveanu a continuat să plătească tribut turcilor, menținând relații prudente cu ambele tabere.

Țarul Petru cel Mare a încercat să atragă Țara Românească într-o alianță antiotomană cu Rusia. Însă în 1711, în timpul campaniei lui Petru cel Mare în Moldova alături de Dimitrie Cantemir, Brâncoveanu a fost ezitant și nu a trimis trupe, temându-se de represaliile otomane. După înfrângerea Rusiei în bătălia de la Stănilești, poziția lui Brâncoveanu a slăbit, iar otomanii au început să-l suspecteze. În 1714, acuzat de trădare, a fost mazilit. A suferit moarte de martir la Constantinopol, împreună cu cei patru fii ai săi, victimă a lăcomiei turcilor, a simpatiilor pentru imperiile creștine și a trădării unor membri ai familiei sale.

DIMITRIE CANTEMIR a domnit în Moldova pentru o perioadă scurtă de timp. Prima dată doar trei săptămâni în 1693, după moartea tatălui său, când a ajuns domn cu sprijinul unor boieri pro-Habsburgi. Dar Poarta Otomană nu a fost de acord cu alegerea sa și l-a înlocuit rapid cu Constantin Duca. A fost trimis la Constantinopol, unde a trăit peste 20 de ani într-un mediu cosmopolit greco-turc, în contact strâns cu ambasadorii țărilor occidentale, cu poeții, istoricii și înalții demnitari otomani.

Dimitrie Cantemir
(portret din 1716)

În 1710, a fost numit din nou domn al Moldovei, în speranța că va rămâne loial turcilor. Însă Dimitrie Cantemir a văzut în apropierea de Rusia ocazia de a elibera Moldova de sub dominația otomană. La 13 aprilie 1711, a semnat un tratat secret cu țarul Petru cel Mare, prin care Moldova devenea aliată a Rusiei, iar Cantemir urma să domnească pe viață, cu drept ereditar. Această decizie a dus rapid la un conflict cu otomanii. După înfrângerea suferită de armata rusă și moldovenii lui Cantemir la Stănilești, țarul Petru cel Mare s-a retras peste Prut, iar Dimitrie Cantemir a plecat în exil în Rusia împreună cu familia și câțiva apropiați. A trăit acolo 12 ani, până la moartea sa (1723).

Dimitrie Cantemir a fost cel mai mare umanist român, primul orientalist, filozof, istoric, geograf, etnograf, muzicolog și compozitor, poet. După ce s-a refugiat în Rusia, a realizat o operă valoroasă de mari proporții: *Descrierea Moldovei*, *Hronicul vechimei a romano-moldo-valahilor*, *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman* etc. A fost ales membru al Academiei din Berlin.

Reflectăm împreună

Scrie în caiet trei informații pentru fiecare domnitor din lecție: una despre o acțiune pe care a întreprins-o, una despre impactul său cultural și una despre o trăsătură caracteristică. Apoi, în echipă cu un coleg, comparați notițele.

Descriptio Moldaviae
(coperta ediției în limba germană, 1771)

Aplicații

1. Redactează un text cu titlul „Dimitrie Cantemir, omul epocii sale”, în care să evidențiezi impactul său în domeniul cultural. În analiza ta, include: contextul istoric și cultural al epocii în care a trăit Dimitrie Cantemir, menționând principalele influențe intelectuale ale vremii; contribuțiile sale literare, filozofice și istorice și influența sa în dezvoltarea culturii românești și europene. Poți să te documentezi online folosind resursele puse la dispoziție de Institutul Național al Patrimoniului.

2. Stilul brâncovenesc îmbină armonios influențe bizantine, renașcentiste și otomane cu o frumusețe a detaliilor ornamentale impresionantă. Cercetează acest stil arhitectural și selectează cel puțin trei clădiri reprezentative. Colectează imagini ale acestora din surse on-line, cărți sau fotografii personale. Analizează fiecare clădire în cinci-șapte rânduri, evidențiind elementele specifice stilului brâncovenesc.

3. Pornind de la citat și de la imaginea de mai jos, realizează o scurtă descriere a artei brâncovenești. Menționează ce te impresionează la aceasta.

„Victoria echilibrului, a armoniei constituie pentru arta brâncovenească atributul fundamental.” (V. Drăguț, N. Săndulescu, *Arta brâncovenească*)

Mănăstirea Hurezi, ctitoria lui Constantin Brâncoveanu

Poarta a III-a cetății
Alba Carolina, construită
la începutul secolului al XVIII-lea

Ce efect au avut reformele
iluministe impuse de Habsburgi
în Transilvania?

[A-Z] Dicționar

despot luminat – monarh adept al unor idei iluministe care promovează reforme.

diplome leopoldine – acte emise de împăratul Leopold I.

iobagi – țărani legați de glie, dependenți de stăpânul moșiei, cu obligații în muncă sau natură față de acesta.

„națiuni” privilegiate – națiuni recunoscute de Regatul Ungariei și Imperiul Habsburgic, cu drepturi politice și sociale: maghiarii, secuii și sașii.

răscoală – mișcare de protest violent, spontană a unei categorii oprimate.

religii recepte – religii oficiale, recunoscute.

Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

Principatul autonom al Transilvaniei, care acceptase protecția împăratului austriac în 1686, a fost integrat în Imperiul Habsburgic în urma Tratatului de pace de la Karlowitz (1699). Principatul Transilvaniei a fost reorganizat pe baza unui document numit Diploma leopoldină (1691). Titlul de principe era însoțit de împărat, Transilvania fiind cărmuită de un guvernator subordonat direct Curții de la Viena. Au fost menținute cele trei „națiuni” privilegiate (nobilimea maghiară, fruntașii sașilor și secuilor) și religiile recepte (catolică, calvină, luterană, unitariană). Deși majoritari, românii nu aveau reprezentanți în Dietă și în instituțiile administrative și juridice, iar religia ortodoxă era „tolerată”.

Consilierii iezuiți ai împăratului l-au sfătuit să promită că ortodocșii care acceptau unirea cu Biserica Catolică vor primi aceleași drepturi cu supușii catolici. Aceste promisiuni sunt cuprinse în cele două diplome leopoldine (din 1699 și 1701) referitoare la probleme confesionale, care au organizat Biserica Greco-Catolică sau Biserica Unită cu Roma. Promisiunile nu au fost respectate decât parțial de autoritățile austriece.

Repere cronologice

1683-1699 – Războiul dintre Liga Sfântă și Imperiul Otoman.

1691 – Diploma leopoldină; a ținut loc de constituție a Transilvaniei până la Revoluția de la 1848.

1699 și 1701 – cele două diplome leopoldine referitoare la unirea cu Biserica Romano-Catolică.

1701 – unirea cu Roma.

1740-1780 – domnia împărătesei Maria Tereza.

1759 – Edictul de toleranță.

1777 – *Ratio Educationis*.

1780-1790 – domnia împăratului Iosif al II-lea.

1784-1785 – Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan.

Împărăteasa Maria Tereza

ILUMINISMUL, care milita pentru triumful rațiunii, difuzarea culturii în popor și modernizarea structurilor politice și sociale, s-a manifestat în Principatul Transilvaniei îndeosebi prin măsurile impuse de cei doi despoți luminați Maria Tereza și Iosif al-II-lea. Aceștia au încercat să-și consolideze stăpânirea prin introducerea unor reforme pentru modernizarea statului. Au promovat un sistem de guvernare care să asigure dezvoltarea economică, toleranța religioasă, desființarea privilegiilor și îmbunătățirea situației țăranilor, dar și dezvoltarea învățământului și o justiție dreaptă.

În timpul domniei împărătesei Maria Tereza, a fost militarizată administrația civilă. Au fost create regimente de grăniceri în care au fost recrutați și țărani români, iar aceștia au obținut astfel un statut social superior. Prin Edictul de toleranță a fost

Împăratul
Iosif al II-lea

recunoscut statutul ortodoxiei în Transilvania. *Ratio Educationis* a facilitat accesul la educație: învățământul elementar a devenit gratuit și obligatoriu, iar rețeaua de școli rurale a fost extinsă.

Împăratul Iosif al II-lea a continuat politica reformatoare a mamei sale: a limitat autoritatea nobilimii, a dus mai departe reformele care vizau toleranța religioasă și îmbunătățirea situației țăranimii. În ciuda intențiilor generoase ale împăratului, toate reformele au eșuat din cauza împotrivirii „națiunilor” privilegiate.

RĂSCOALA LUI HOREA, CLOȘCA ȘI CRIȘAN

În acest context a izbucnit răscoala iobagilor români, nemulțumiți de creșterea obligațiilor față de nobili și împărat. Aceștia s-au răscolat după ce Horea s-a întors de la o audiență la împăratul de la Viena. Răscoala s-a întins cu repeziciune în toată Transilvania. Țăranilor români li s-au alăturat iobagii maghiari, dar și țăranii sași. În toamna anului 1784, răsculații au atacat cetatea Deva. Au avut loc apoi câteva confruntări victorioase și un scurt armistițiu, dar răsculații au fost învinși la Mihăileni. Capii răscoalei au fost prinși. Întemnițați la Alba Iulia, aceștia au fost condamnați la moarte prin tragere pe roată. Crișan s-a sinucis în temniță, dar Horea și Cloșca au fost executați în februarie 1785. Sute de răsculați au fost omorâți, alții strămutați. Deși răscoala a fost înfrântă, Iosif al II-lea a impus desființarea legării de glie și acordarea libertății de strămutare pentru țăranimea dependentă din Transilvania. Însă, sub impresia Revoluției Franceze, Iosif a fost nevoit să-și anuleze reformele pe patul de moarte (1790), restituind nobilimii vechile drepturi.

Reflectăm împreună

Notează în caiet trei idei principale, două concepte învățate în lecția de azi și o emoție pe care ai simțit-o pe parcursul lecției.

Știi că?

Fondatorul Muzeului Brukenthal din Sibiu, baronul Samuel von Brukenthal, a fost guvernator al Transilvaniei în vremea celor doi despoți luminați Maria Tereza și Iosif al II-lea.

Horea

Cloșca

Crișan

Aplicații

1. Citește sursa și răspunde cerințelor :
„2. Nobili să nu mai fie, ci fiecare nobil, dacă va putea găsi undeva o slujbă împărătească, din aceea să trăiască.
3. Nobilii stăpâni de moșii să-și părăsească odată pentru totdeauna moșiile.
4. Și ei, nobilii, să plătească dare, ca poporul de rând.
5. Pământurile lor să se împartă între poporul de rând, după porunca ce o va da înălțatul împărat.” (Din *ultimatumul lui Horea* către nobilii refugiați în cetatea Deva, 11 noiembrie 1784)

- a. Precizează cererile răsculaților și dacă au caracter moderat sau radical, susținând afirmația cu argumente din text.
- b. Prezintă într-un text de zece rânduri Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan precizând cauzele, desfășurarea evenimentelor și urmările acesteia.

2. Organizați o dezbatere cu tema „Reformism în Transilvania”. Elevii se împart în două echipe: susținătorii reformelor habsburgice și cei care le contestă (nobilimea maghiară). Fiecare echipă își argumentează poziția folosind exemple istorice valide (de exemplu, reformele lui Iosif al II-lea).

3. Completează în caiet tabelul de mai jos, folosind informații descoperite în lecție:

Despotul luminat	Reforma propusă	Efectul reformei în Transilvania

4. Elaborează un memoriu adresat împăratului de la Viena, în care să prezinți situația țăranilor din Transilvania secolului al XVIII-lea. Documentează-te cu privire la reformele inițiate de acesta și la modul în care au influențat condițiile de trai ale țăranimii. Respectă formulele de politețe specifice epocii.

Cartierul grec Fanar
din Constantinopol, cca 1900

Compara perioada fanariotă cu epoca medievală. În care crezi că au trăit mai ușor oamenii de rând?

A-Z Dicționar

ciocoi – în trecut, mic funcționar în sărăcinat cu strângerea dărilor.

dări – obligații în bani și în natură; impozite.

domn pământean – domnitor ales dintre boierii locali, nu impus din afara țării.

dregător – înalt funcționar.

haraci – tribut anual pe care Țările Române îl plăteau Imperiului Otoman.

Repere cronologice

1711 – instaurarea regimului fanariot în Moldova cu domnia lui Nicolae Mavrocordat.

1716 – Imperiul Otoman extinde sistemul fanariot și în Țara Românească, primul domn fiind tot Nicolae Mavrocordat.

1746 – eliminarea șerbiei în Țara Românească.

1749 – eliminarea șerbiei în Moldova.

1774 – Tratatul de la Kuciuk-Kainargi.

1775 – Bucovina este anexată de Imperiul Habsburgic.

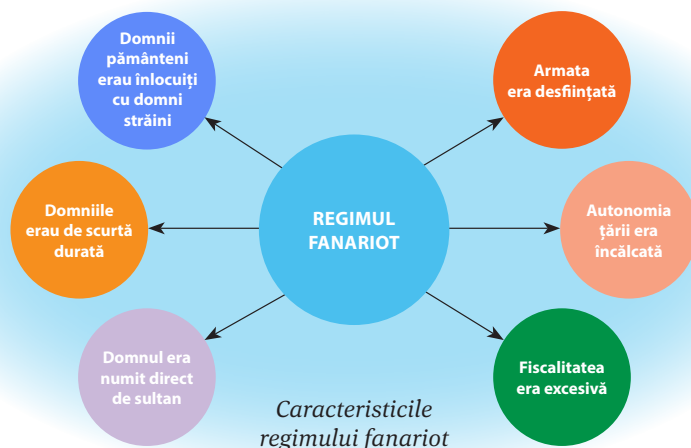
1812 – Tratatul de la București prin care Imperiul Rus obține Basarabia.

1821 – Mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu pune capăt regimului fanariot.

Secolul fanariot

INSTAURAREA DOMNIILOR FANARIOTE După Dimitrie Cantemir și Constantin Brâncoveanu, sultanul otoman a renunțat la domniile pământene și a instaurat domniile fanariote în 1711 în Moldova, respectiv în 1716 în Țara Românească. Această schimbare a fost determinată de lipsa de încredere a sultanului în boierimea locală, care, de-a lungul timpului, a manifestat tendințe de autonomie și, în unele cazuri, a colaborat chiar cu puteri rivale Porții Otomane, precum Rusia sau Imperiul Habsburgic. În același timp, otomanii se temeau că boierii din Moldova și Țara Românească ar putea încerca să obțină independența celor două țări. Din acest motiv, i-au adus la conducerea celor două țări pe fanarioți, care au fost de fapt niște simpli guvernatori. De origine greacă, aceștia locuiau în cartierul Fanar din Constantinopol. Mulți dintre ei erau interpreți (dragomani) și aveau o educație bună. Domnii fanarioți proveneau din doar 11 familii, dintre care două erau de origine română (Racoviță și Calmășul, devenit Callimachi). Fiecare dintre ei a condus, în medie, doi-trei ani.

Fiind dependenți exclusiv de bunăvoința otomanilor pentru a obține și a menține tronul, fanarioții au fost considerați mai loiali și mai ușor de controlat. Această măsură a avut consecințe profunde asupra organizării politice și economice a celor două Țări Române. Otomanii i-au numit pe domnii fanarioți pentru a slăbi puterea marilor boieri locali și pentru a îmbunătăți sistemul de impozitare. Scopul principal era ca aceste țări să plătească la timp haraciul și darurile cerute de înalții dregători turci, mai ales în perioadele de război cu austrie-cii și rușii.

CONSECINȚE POZITIVE Deși domniile fanariote au fost adesea asociate cu fiscalitatea excesivă și corupția, ele au avut și consecințe pozitive, contribuind la deschiderea societății românești către influențele occidentale. Principatele au rămas sub suzeranitatea otomană, dar nu au fost transformate în pašalâcuri, păstrându-și autonomia administrativă. În această perioadă, s-au înființat primele consulate străine la București și Iași, facilitând legăturile comerciale și diplomatice cu Marile Puteri europene. Totodată, unii domni fanarioți, inspirați de ideile iluministe și de modelul despotismului luminat, au inițiat reforme menite să modernizeze societatea. Acestea au vizat domenii precum administrația, justiția și economia, contribuind la centralizarea autorității și la îmbunătățirea organizării statale. În sfera culturală, s-au înființat școli, tipografii și academii, iar limba română a început să câștige teren ca limbă de cultură și administrație, punând bazele evoluției moderne a Principatelor. Printre cei mai importanți domni fanarioți se numără Constantin Mavrocordat și Alexandru Ipsilanti.

CONSTANTIN MAVROCORDAT Cel mai important domn fanariot reformator a fost Constantin Mavrocordat, care a domnit de șase ori în Țara Românească și de patru ori în Moldova între 1730 și 1769. Continuând politica lui Constantin Brâncoveanu, el a reformat sistemul fiscal, reducând numărul dărilor la patru pe an (înainte erau în jur de 40, în Moldova peste 70) și a introdus sistemul plății lunare a tuturor demnitarilor, de la marii dregători până la ciocoi. Cea mai importantă reformă a fost desființarea, în ambele Țări Române, a șerbiei sau rumâniei, adică a dependenței personale a țăranilor față de boieri.

„În anul 1808, se construiește pe partea dinspre Dâmbovița a uliței Curtea Veche, chiar în incinta reședinței domnești de odinioară, unul din hanurile vestite ale Bucureștilor, Hanul lui Manuc. Cel care-l construiește, foarte bogatul armean Emanuel Mârzaian, cunoscut mai ales sub numele de Manuc-bei, izbutise să fie în excelente relații atât cu turcii, cât și cu rușii; în timpul războiului din 1806-1812 a adus servicii apreciable și bine răsplătite ambelor părți; în hanul lui s-au purtat de altfel tratative diplomatice.” (Constantin C Giurescu, *Istoria Bucureștilor*)

Domnița Elena, fiica lui Mihai Suțu, ultimul domn fanariot

„În îmbrăcăminte, în mobilier, în viața socială, chiar în alimentație, totul îl dă capitala împărăției turcești, de unde vin domnii, cu rudele și anturajul lor, cu luxul și creditorii lor, cu garda care-i păzește. Numele țesăturilor – de bumbac, de mătase, de fir – sunt, în marea lor majoritate, turcești; tot așa numele covoarelor, al multora din obiectele de podoabă și al giuvaierelor. Costumele curții, ale boierilor și chiar ale negustorilor imită pe cele constantinopolitane; felul de primire, mâncărurile alese, legumele de soi, anumite dulceturi, prăjituri și zaharicalele, o seamă de băuturi sunt aidoma ca pe țărmurile Bosforului.” (Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*)

Curtea Hanului lui Manuc din București, în 1841 (litografie de Michel Bouquet)

Portofoliu

Imaginează-ți că ești un domnitor fanariot în Țara Românească sau Moldova. Scrie un jurnal sau o scrisoare în care descrii cum ai guverna țara, ce măsuri economice și sociale ai introduce și cum ai interacționa cu populația locală. Precizează ce dificultăți întâmpini și cum încerci să echilibrezi interesele Imperiului Otoman cu dorințele locale.

Reflectăm împreună

Consideri că fanarioții au fost doar niște administratori impuși de otomani sau au adus și unele beneficii pentru Țările Române?

Alexandru Moruzi îl primește pe ambasadorul britanic la Curtea Nouă

Alexandru Ipsilanti

ALEXANDRU IPSILANTI (a domnit în 1774-1782 și 1797 în Țara Românească și 1786-1788 în Moldova) a reformat sistemul juridic prin crearea de tribunale separate pentru afacerile civile și cele criminale, a suprimat tortura judiciară, a introdus plata pentru întregul corp judecătoresc pentru a opri abuzurile și corupția și a publicat un cod de legi. A reorganizat învățământul superior prin reforma Academiei Domnești din București, căreia i-a alocat fonduri pentru angajarea a nouă profesori care predau aritmetica, geometria și astronomia, fizica și trei limbi străine – latina, franceza și italiana –, pentru întreținerea completă a 75 de bursieri săraci proveniți din țară și din toată Peninsula Balcanică. Astfel s-au creat elitele culturale ale spațiului românesc și ale altor țări în spiritul epocii Luminilor, al redeschetării și independenței naționale.

DOMNIILE FANARIOTE AU LUAT SFÂRȘIT în urma Mișcării revoluționare de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, care a subliniat nemulțumirea populației față de corupția și fiscalitatea excesivă a regimului fanariot. Sub presiunea evenimentelor și a contextului internațional, Poarta Otomană a decis să revină la numirea domnilor pământenți, considerându-i mai capabili să asigure stabilitatea Principatelor. Astfel, în 1822, Ioniță Sandu Sturdza a fost numit domn al Moldovei, iar Grigore Dimitrie Ghica a preluat tronul Țării Românești, marcând sfârșitul unei epoci și începutul unor transformări politice și administrative semnificative.

Moștenirea domniilor fanariote s-a reflectat în uniformizarea instituțiilor din Țara Românească și Moldova, un proces care a contribuit ulterior la consolidarea statală și la realizarea obiectivelor naționale ale românilor în secolul al XIX-lea.

Aplicații

1. Citește cu atenție sursa și răspunde cerințelor:
„O altă caracteristică importantă pentru familia românească din epoca fanariotă o constituie preponderența componentei economice în constituirea, supraviețuirea și dezmembrarea unui cuplu. Negocierile din jurul zestrei devin deseori foarte aprige și surprind modalitatea în care puterea economică a unei familii este greu pusă la încercare în condițiile obligativității măritării tuturor fetelor. Simultan are loc «aranjarea» unui sistem de relații, util în toate grupurile sociale. Nunta devine o afacere dirijată numai de către capul familiei, iar consimțământul și sentimentele nu sunt decât lucruri colaterale și efemere. Avera redevine o miză în momentul separării, când redistribuirea reaprinde spiritele.” (Constanța Vintilă-Ghițulescu, *În șalvari și cu ișlic*)

a. Discută cu colegul de bancă și argumentați de ce zestrea și relațiile de familie erau atât de importante în epoca fanariotă.

b. Care sunt implicațiile economice și sociale ale zestrei în această perioadă? Argumentează cu exemple din text.

c. Ce poți deduce despre statutul femeii în societatea fanariotă pe baza informațiilor din sursă?

2. Organizați în clasă o dezbatere cu tema „Căsătoriile aranjate din epoca fanariotă – un sistem de protecție economică sau o formă de opresiune?” Formați două echipe, una care susține afirmația și alta care o combate:

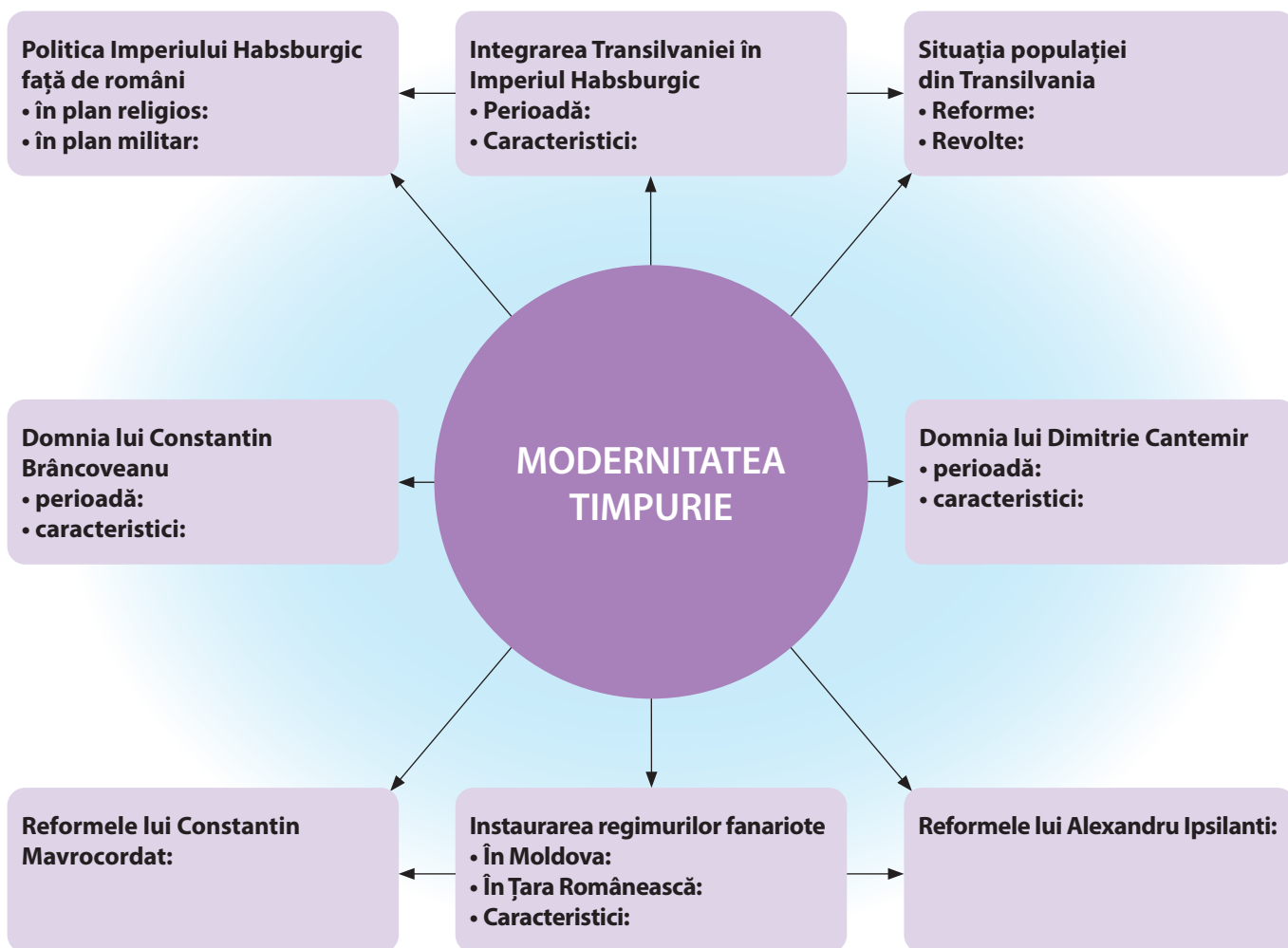
- Fiecare echipă trebuie să pregătească trei argumente solide bazate pe sursa istorică și pe cunoștințele proprii.
- După ce fiecare echipă își expune punctele de vedere, dezbaterile se încheie cu o concluzie comună.

3. Formulează un punct de vedere despre impactul regimului fanariot asupra identității naționale a Țărilor Române. Analizează modul în care s-au creat elitele culturale în secolul al XVIII-lea și dacă regimul fanariot a fost un factor care a contribuit la consolidarea identității naționale sau, dimpotrivă, a fost un element de fragmentare a acesteia.

MODERNITATEA TIMPURIE ► 69

RECAPITULARE

1. Amintește-ți informațiile descoperite în această unitate de învățare și completează în caiet următoarea hartă conceptuală:

2. Ordonează cronologic următoarele evenimente și realizează în caiet o axă cronologică pe care să plasezi aceste evenimente: • domnia lui Dimitrie Cantemir • instaurarea regimului fanariot în Țara Românească • Răscoala lui Horea Cloșca și Crișan • prima Diplomă leopoldină • domnia lui Constantin Brâncoveanu • Mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu • instaurarea regimului fanariot în Moldova.

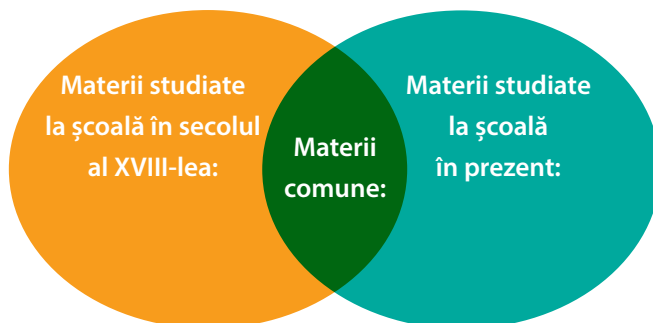
3. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde cerinței:

„Regulamentul școlilor din Țara Românească (1776):

Dascălii să se așeze totdeauna în număr de șase, învățați fiind pentru fiecare fel de obiect, însă doi pentru gramatică, unul pentru matematică sau aritmetică, geometrie și astronomie încă și istorie; unul pentru științele naturale, unul pentru religie și unul pentru limba latină veche și italiană. Științele naturale să se învețe în limba elină, urmând pe

Aristotel și pe comentatorii lui, iar matematicile, de nu se va putea să se învețe cum se cuvine în limba elină, să fie predate și în limba latină sau în limba italiană, care din ele se va socoti mai prețioasă.” (Bogdan Murgescu, *Istoria României în texte*)

Folosindu-te de informațiile din textul de mai sus, completează în caiet diagrama Venn, comparând materiile școlare studiate în secolul al XVIII-lea cu materiile școlare studiate în prezent. Precizează cel puțin trei răspunsuri pentru fiecare categorie:

PROCES ISTORIC SIMULAT: DOMNITORII FANARIOȚI

Veți participa la un proces istoric simulat, în care veți analiza și dezbate domnia unui domnitor fanariot. Fiecare dintre voi va juca un rol important, iar la final, juriul va decide dacă domnitorul este „vinovat” sau nu pentru problemele din Țările Române.

1. Împărțirea rolurilor (5 min.)

Organizați-vă în grupuri, fiecare primind un rol pe care trebuie să-l reprezentați în cadrul procesului.

Rolurile sunt următoarele:

- **Domnitorul fanariot** – trebuie să îți aperi politica adoptată și să explici de ce măsurile tale au fost necesare.

- **Boierii conservatori** – acuzați domnitorul că a favorizat otomanii și a impus taxe prea mari.

- **Negustorii și meșteșugarii** – susțineți sau criticați domnitorul, în funcție de cum v-au afectat reformele sale.

- **Țăranii** – vă exprimați nemulțumirea față de birurile ridicate, dar unii dintre voi pot aprecia abolirea șerbiei.

- **Reprezentantul Porții Otomane** – trebuie să justifiți numirea domnului și să aperi interesele sultanului.

- **Avocatul apărării** – aduci argumente în favoarea domnitorului.

- **Judecătorul și juriul** – ascultați dezbaterile și luați o decizie finală.

2. Pregătirea argumentelor (15 min.)

Fiecare grup va discuta și va pregăti argumente pentru a-și susține poziția în proces. Puteți adresa și întrebări altor grupuri pentru a le combate punctele de vedere.

3. Simularea procesului (20 min.)

- **Fiecare grup își prezintă poziția** (2-3 min. pe grup).

- **Urmează întrebări și contraargumente** – puteți pune întrebări celorlalte grupuri și să răspundeți provocărilor acestora.

- **Deliberarea juriului** – judecătorul și jurații vor analiza toate argumentele și vor da o „sentință”.

4. Concluzii și reflecție (15 min.)

Discutați împreună despre ce ați învățat din această activitate:

- A fost domnitorul fanariot o figură pozitivă sau negativă?

- Ce impact au avut reformele asupra diferitelor categorii sociale?

- Cum au influențat relațiile cu Imperiul Otoman guvernarea în Țările Române?

Dimitrie Cantemir (monument din parcul de la Țărițino)

Istoria altfel

Parcul de la Țărițino, cu o suprafață de peste 100 hectare, a fost, în urmă cu 300 de ani, domeniul familiei Cantemir. În 1712, țarul Petru cel Mare i-a dăruit lui Dimitrie Cantemir aceste pământuri. Domnitorul moldovean venise în Rusia însoțit de 600 de persoane, soldați, curteni și slujitori, cu soțiile și copiii lor. Aceștia s-au stabilit în satele din jurul parcului imens în care se afla palatul lui Dimitrie Cantemir.

În 1775, prințul Șerban Dimitrievici Cantemir (fiul domnitorului) i-a vândut țarinei Ecaterina cea Mare acest domeniu cu 25 000 de ruble. Împărăteasa l-a denumit Țărițino („proprietatea țarinei”) și a poruncit ca aici să fie înălțat un palat. Astăzi, palatul și parcul fac parte din Muzeul-rezervație de stat Țărițino, situat în sudul Moscovei.

BIBLIOTECA ONLINE

Palatul Mogoșoaia,
construit în stil
brâncovenesc – tur 3D

Domnitorul Nicolae Mavrogheni într-o trăsură trasă de cerbi

1. Alege răspunsurile corecte pentru enunțurile de mai jos:

I. Dimitrie Cantemir a trăit peste 20 de ani în orașul:

- a. Paris; c. Constantinopol;
b. Londra; d. București.

II. Academia Domnească de la București a fost întemeiată de domnitorul:

- a. C. Brâncoveanu; c. C. Mavrocordat;
b. D. Cantemir; d. A. Ipsilanti.

III. *Supplex Libellus Valachorum* cerea înlăturarea denumirii jignitoare de:

- a. șerbi; c. fanarioți;
b. tolerați; d. ciocoi.

IV. Dintre națiunile privilegiate din Transilvania nu făceau parte:

- a. sașii; c. secuii;
b. maghiarii; d. românii.

2. Realizează corespondența între personajul istoric din coloana A și acțiunea realizată de acesta din coloana B:

A	B
Constantin Mavrocordat	redactează memoriul <i>Supplex Libellus</i>
Inocențiu Micu Klein	reformează sistemul fiscal
Constantin Brâncoveanu	încheie un tratat de alianță cu Imperiul Rus
Dimitrie Cantemir	introduce un nou stil arhitectural

3. Citește enunțurile și precizează dacă sunt adevărate (A) sau false (F):

- a. După 1790, latina devine limba oficială a principatului transilvănean. A ☐/F ☐
b. Din Școala Ardeleană a făcut parte și Gheorghe Șincai. A ☐/F ☐

- c. După 1711, Dimitrie Cantemir s-a refugiat în Rusia. A ☐/F ☐
d. Domnitorul Alexandru Ipsilanti a înlăturat șerbia în Țara Românească. A ☐/F ☐

4. Copiază în caiet și completează enunțurile următoare cu termenii care lipsesc, astfel încât enunțurile să fie corecte din punct de vedere istoric:

- a. Domnia lui Constantin Brâncoveanu s-a încheiat în anul
b. După ce s-a refugiat în Rusia, Dimitrie Cantemir a devenit membru al Academiei din
c. Instaurarea regimului fanariot în Moldova a avut loc în anul
d. Primul domnitor fanariot a fost
e. În Transilvania, Habsburgii au încercat să impună religia
f. Domnitorii fanarioți proveneau din cartierul din Constantinopol.
g. În timpul domniilor fanariote, domnitorii Țărilor Române erau numiți de
h. Memoriul *Supplex Libellus Valchorum* a fost adresat împăratului
(sultan, Leopold al II-lea, Nicolae Mavrocordat, Berlin, Fanar, catolică, 1711, 1714)

5. Citește cu atenție sursele de mai jos și răspunde cerințelor:

„De exemplu, la numirea lui Nicolae Mavrocordat ca voievod în 1711, Ahmed III ținea să-i reamintească faptul că «supușii [Moldovei] trebuie să fie ocrotiți și protejați în orice privință». Există o mare varietate în documentele otomane care sugerau această obligație și care erau reamintite invariabil la învestirea principilor tributari.” (Viorel Panaite, *Război, pace și comerț în Islam. Țările Române și dreptul otoman al popoarelor*)

a. Precizează ce sultan otoman este menționat în text și care era rolul său în numirea domnitorilor în Țările Române.

b. Analizează de ce Imperiul Otoman insista ca domnitorii Țărilor Române să-și ocrotească supușii.

c. Argumentează dacă influența Imperiului Otoman asupra Moldovei și Țării Românești a fost mai degrabă benefică sau dăunătoare, folosind informațiile dobândite pe parcursul acestei unități de învățare.

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	4	5	Total
Punctaj pentru răspuns corect	16 p. (4 x 4 p.)	16 p. (4 x 4 p.)	16 p. (4 x 4 p.)	24 p. (8 x 3 p.)	a. 5 p. b. 5 p. c. 8 p.	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău						

București, anii 1860
(acuarelă de A. Preziosi)

VII

LUMEA ROMÂNEASCĂ PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA

ÎN ACEASTĂ UNITATE Vei ÎNVĂȚA DESPRE:

• **Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare** 74

Studiu de caz: **Tudor Vladimirescu** 76

Studiu de caz: **Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției** 77

Studiu de caz: **Romii – de la robie la emancipare** 79

Recapitulare 80

Evaluare 82

Tudor Vladimirescu
(portret din revista
Ilustrațiunea română,
11 octombrie 1911)

Gh. Tattarescu, *Renașterea României*

Bucureștiul la începutul secolului al XIX-lea (cromolitografie)

Ce evenimente sau idei au contribuit la apropierea Țărilor Române de modelul occidental?

A-Z Dicționar

Adunarea obștească – organ legislativ al Țării Românești și Moldovei.

conservatorism – atitudine ce susține vechile forme ale vieții politice, economice și culturale.

modernizare – adoptarea obiceiurilor noi.

monopol – controlul complet al unui stat asupra unor bunuri sau servicii.

protectorat – formă de dependență politică a unui stat față de altul; statul protector conduce politica externă a statului protejat, acesta păstrându-și autonomia internă.

Repere cronologice

- 1822** – revenirea la domniile pămâtenene.
- 1826** – Convenția de la Akkerman.
- 1829** – Tratatul de la Adrianopol.
- 1831** – introducerea Regulamentului Organic în Țara Românească.
- 1832** – introducerea Regulamentului Organic în Moldova.

Reflectăm împreună

Dacă ar trebui să caracterizezi Principatele Române din prima jumătate a secolului al XIX-lea printr-un singur cuvânt – „conservatorism” sau „modernizare” –, pe care l-ai alege și de ce?

Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, românii au pășit ferm pe calea modernizării. Modelul l-a constituit Europa vestică. Schimbările au fost tot mai numeroase și de neoprit, chiar dacă unele moduri de viață și obiceiurile de dinainte se încăpățâneau să reziste. Iată de ce, între începutul secolului al XIX-lea și Revoluția de la 1848, Țările Române au fost locul de întâlnire între inovațiile vestice și tradițiile răsăritene.

AȘTEPTĂRI ȘI REFORMĂ Treptat, noul a pătruns în organizarea statului și a instituțiilor sale, în economie, școală, societate și în viața de zi cu zi. După un secol de regim fanariot, domnii greci au fost înlocuiți cu domni pămâteneni. Acest succes a determinat boierimea reformatoare și burghezia să se implice activ în reformarea și modernizarea vieții politice și a instituțiilor celor două Principate. Un mare pas înainte au fost Regulamentele Organice introduse în Țara Românească și Moldova. Aceste documente au propus, pentru prima dată, ideea separării puterilor în stat. Astfel, fiecare putere avea un rol diferit: domnul, ales pe viață, conducea țara (puterea executivă), Adunarea obștească adopta legile (puterea legislativă), iar tribunalele se ocupau de judecarea

Familia boierului Vasile Alecsandri (sec. XIX, tablou de Niccolo Livaditti). Boierul, tatăl poetului, poartă costum oriental, iar mama și sora sunt îmbrăcate după moda occidentală.

cazurilor (puterea judecătorească). S-a introdus bugetul de stat, s-a creat armata națională, s-au înființat arhivele statului, s-au pus bazele unui sistem medical și școlar modern. Prevederile celor două acte au fost foarte asemănătoare și au pregătit terenul pentru unirea instituțională și politică a celor două țări românești.

MĂRFURI, OAMENI, GUSTURI Economia a înregistrat progrese vizibile. Producția de mărfuri a crescut și s-a diversificat, pentru a răspunde nevoilor unei populații în continuă creștere. Vămile interne au fost desființate, iar comerțul a fost eliberat de monopolul otoman (1829), ceea ce i-a permis extinderea sa spre vestul Europei. Numărul manufacturilor a crescut și s-a diversificat, iar în agricultură au început să apară primele mașini agricole. În plus, societatea a continuat să se modernizeze. Mai ales elitele au adoptat noi stiluri în vestimentație, alimentație și comportament, înlocuind treptat vechile tradiții orientale cu altele noi, după moda Europei Occidentale.

DE LA SUZERANITATE LA PROTECTORAT Marile Puteri, precum Rusia, Austria și Imperiul Otoman, au început să se intereseze tot mai mult de Țările Române. Rusia dorea să preia controlul, impunând așa-numitul protectorat asupra Principatelor Române. A reușit acest lucru prin două acorduri importante: Convenția de la Akkerman și Tratatul de la Adrianopol. Austria avea tot interesul să-și consolideze și să-și extindă granițele dincolo de Carpați, iar Imperiul Otoman se străduia să-și păstreze cu orice chip poziția sa de putere suzerană.

Știi că?

Plimbările la șosea erau o formă de socializare a elitelor. De atunci datează prima șosea pietruită a Bucureștiului, numită Șoseaua Kiseleff, după numele guvernatorului rus Pavel Kiseleff, care a contribuit decisiv la redactarea Regulamentelor Organice.

Pavel Kiseleff (tablou de Franz Krüger)

Aplicații

1. Citește sursele date și răspunde cerințelor:

A. „În 1806 găsirăm multe jupănele în costum oriental – scrie generalul Langeron în memoriile sale – casele lor lipsite de mobile și bărbații foarte geloși. Dar prefacerea care se petrecu atunci în Iași și apoi la București și în provincie a fost pe cât de grabnică pe tot atât de completă. Într-un singur an toate jupănele moldovence și muntence adoptară costumul apusean. De pretutindeni sosiră în cele două capitale negustori de mode, croitorese și croitori, și magazinele din Viena și Paris se goliră de toate vechiturile lor, care păcură foarte noi la Iași și care fură foarte scump plătite.” (Alexandru Alexianu, *Mode și veșminte din trecut*)

a. Rezumă într-o singură frază ideea centrală a textului.

b. Cum se vede influența Occidentului în viața românilor din acea perioadă? Prin ce schimbare adoptă românii moda apuseană și cât de repede se petrece această transformare?

B. „În ansamblu, Regulamentele Organice au grăbit modernizarea Principatelor. Au consolidat caracterul predictibil al guvernării, în special în chestiunile fiscale, oferind astfel garanții mai solide pentru investiții și contracte, condiții indispensabile

progresului economic. De asemenea, au încurajat unirea Moldovei cu Țara Românească, înzestrându-le cu instituții politice aproape identice și oferindu-le locuitorilor lor cetățenie comună. Totuși, în ciuda acestor inovații, Regulamentele nu au constituit o ruptură netă cu trecutul. Mai curând, în numeroase aspecte ale vieții publice, au dezvoltat idei și proiecte anterioare, precum gestionarea rațională a finanțelor, pe care boierii reformatori o susținuseră în deceniile precedente.” (Keith Hitchins, *Scurtă istorie a României*)

a. Menționează documentele legislative la care se referă sursa și precizează anii introducerii lor în fiecare dintre cele două principate.

b. Prezintă într-un scurt text modificările pe care Regulamentele Organice le-au adus în Țările Române. Folosește minimum două argumente din sursă.

2. Selectează din lecție trei evenimente istorice și completează tabelul în caiet:

Evenimentul istoric	Data	Cauza evenimentului	Efectul evenimentului

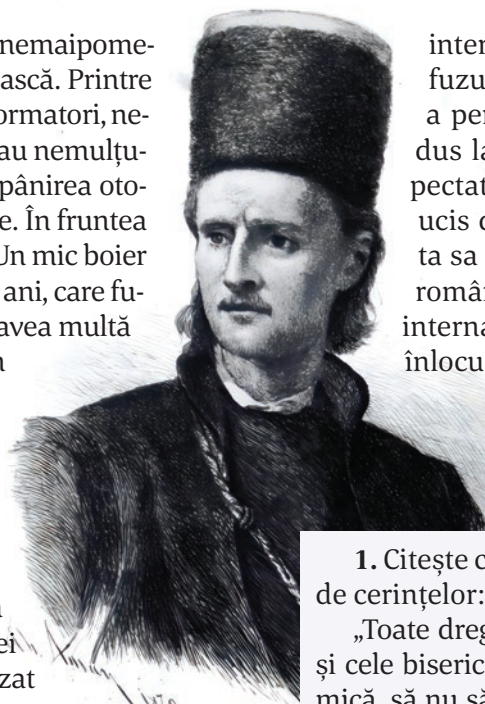
TUDOR VLADIMIRESCU

În iarna anului 1821, o revoltă nemaipomenită a cuprins toată Țara Românească. Printre răsculați se aflau țărani, boieri reformatori, negustori și soldați (arnăuți). Toți erau nemulțumiți de regimul fanariot și de stăpânirea otomană, pe care le doreau înlăturate. În fruntea lor s-a aflat Tudor Vladimirescu. Un mic boier din Oltenia, de aproximativ 40 de ani, care fusese ofițer în armata rusă și care avea multă experiență în administrație și în negustorie. El a intrat în legătură cu o societate secretă, numită Eteria, înființată de greci cu scopul eliberării lor de sub dominația otomană. Treptat, au încercat să atragă de partea lor și alte popoare din Balcani, precum sârbii și românii, nemulțumiți și ei de stăpânirea turcească. S-au bazat pe ajutorul Rusiei, care, încă din secolul trecut, s-a văzut ca o protectoare a creștinilor (ortodocși) din această regiune.

Tudor a pornit revolta din Oltenia, zona lui natală, unde s-a bucurat de oameni de încredere și de câteva locuri întărite. Și-a organizat acțiunea subordonând-o Adunării poporului, o instituție cu rol executiv, legislativ și militar. A adunat sub arme aproximativ 8 000 de oameni, cu care s-a îndreptat spre București, unde a preluat puterea. Vreme de două luni (aprilie-mai), cât a condus țara, Tudor a prezentat un program de reforme inspirat de ideile de Revoluției Franceze.

Cele mai importante documente au fost *Proclamația de la Padeș* și *Cererile norodului românesc*. Acestea prevedeau dreptul la rezistență împotriva nedreptăților, suveranitatea poporului, limitarea puterii otomane, ocuparea funcțiilor după merit, crearea unei armate naționale, desființarea vămilor

interne, reforma școlilor și justiției. Refuzul Rusiei de a sprijini lupta eteristă a permis intervenția otomană, ceea ce a dus la eșecul mișcării revoluționare. Suspectat de colaborare cu turcii, Tudor a fost ucis de eteriști, la 27 mai 1821, iar armata sa a fost înfrântă. Ca urmare, problema românească a devenit cunoscută la nivel internațional, iar domnii fanarioți au fost înlocuiți cu domni pământeni.

Tudor Vladimirescu
(gravură de Th. Aman)

1. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde cerințelor:

„Toate dregătoriile țării, atât cele politicești, cât și cele bisericesti, de la cea mare până la cea mai mică, să nu să mai orânduiască prin dare de bani, pentru ca să poată lipsi jafurile din țară. (...) Țara să fie volnică a-ș face și a ținea patru mii de ostași panduri cu căpeteniile lor și două sute arnăuți, scutiți de toate dările, și cu leafă ușoară, a cărora leafă să economisească din veniturile mănăstirilor.” (*Cererile norodului românesc*, 16 februarie 1821)

a. Identifică cerințele referitoare la organizarea armatei, transcriind pasajul care menționează numărul de soldați și tipurile de trupe propuse.

b. Explică în câteva propoziții ce înseamnă „dregătorii politicești și bisericesti” și de ce oamenii doreau ca acestea să nu mai fie „orânduite prin dare de bani”.

c. Consideri că problema corupției în funcții publice, menționată în document, este un aspect prezent și în societatea contemporană? Compară situația de atunci cu realități actuale, oferind exemple.

2. Imaginează-ți că ești un pandur care face parte din armata lui Tudor Vladimirescu în timpul Mișcării revoluționare de la 1821. Scrie o pagină de jurnal în care să descrii o zi din această călătorie istorică. Folosește informația din studiul de caz, dar și din alte surse și include în jurnal informații despre locul în care te afli și încotro vă îndreptați împreună cu ceilalți panduri; idei din *Cererile norodului* susținute și cum speră ca acestea să schimbe viața oamenilor de rând; gândurile și sentimentele tale ca pandur – motivația ta în lupta alături de Tudor Vladimirescu. Folosește un limbaj potrivit epocii și informații valide din punct de vedere istoric.

Oastea lui Tudor trece Oltul (litografie, 10 martie 1821)

Grup de revoluționari cu drapelul tricolor
(acuarelă de C. Petrescu)

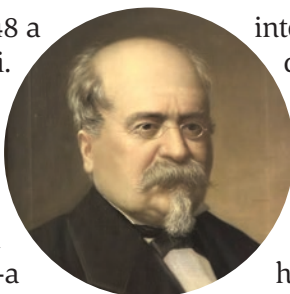
C.D. Rosenthal, *România rupându-și cătușele pe Câmpia Libertății*

GENERAȚIA PAȘOPTISTĂ. PROGRAME ȘI CONSECINȚE ALE REVOLUȚIEI

Numit „primăvara popoarelor”, anul 1848 a avut o importanță aparte în istoria Europei. Un val revoluționar a cuprins atunci multe state europene. Din Franța până în sudul Italiei și în Țările Române, revoluționarii s-au ridicat împotriva regimurilor absolutiste, a dominațiilor străine, pentru drepturi și libertăți cetățenești. Flacăra revoluției s-a aprins la Paris, în februarie 1848, Franța devenind astfel un exemplu pentru revoluțiile care au urmat.

Pașoptiștii: generația schimbării. La români, ideile revoluționare au venit pe căi diferite și au îmbrăcat, pe alocuri, forme specifice, în Țara Românească, Moldova și Transilvania. Cei care au susținut aceste idei erau tineri intelectuali cu viziuni liberale, care își doreau să schimbe viața politică, economică și socială. Majoritatea lor erau fii de boieri, de funcționari, de preoți, care studiaseră la universități din Europa vestică. Pentru ei, Occidentul, cunoscut în mod direct, a fost un model ce putea fi adaptat lumii românești. Tineri, entuziaști, critici și dornici de schimbare. Aceștia au fost pașoptiștii români.

Moldova. În Moldova, revoluția a avut două etape. Prima a avut loc la Iași, în martie 1848, când revoluționarii i-au propus domnitorului Mihail Sturdza un program de reforme moderat, numit *Petițiunea-proclamațiune*. De teama unei posibile

Mihail Kogălniceanu

Nicolae Bălcescu

Avram Iancu

intervenții a Rusiei, revoluționarii au fost prudenți și pașnici. Cu toate acestea, domnitorul a respins reformele și a trecut la arestarea conducătorilor revoluției. Unii dintre ei au reușit să fugă în Imperiul Habsburgic, unde au continuat lupta. Printre ei s-au aflat Vasile Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza și Mihail Kogălniceanu. A doua etapă a revoluției s-a desfășurat în afara Moldovei, la Brașov și Cernăuți. Acolo, sub influența evenimentelor din Transilvania și din Bucovina, revoluționarii au redactat programe mult mai îndrăznețe. De exemplu, programul *Principiile noastre pentru reformarea patriei*, redactat de revoluționari refugiați la Brașov, prevedea: rezolvarea situației țăranilor, drepturi civile și unirea Moldovei cu Țara Românească.

Țara Românească. Spre deosebire de Moldova, aici revoluția s-a desfășurat diferit. Revoluționarii s-au organizat mai bine, au avut un plan clar și au reușit să câștige sprijinul tuturor claselor sociale. Ei își doreau ca revoluția să înceapă simultan în patru locuri diferite, dar autoritățile au intervenit, iar planul a eșuat. Astfel, revoluția a izbucnit doar la Islaz, pe 9 iunie 1848. Acolo a fost citită *Proclamația de la Islaz*, programul revoluției, și s-a format un guvern provizoriu, condus de Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti, Gheorghe Magheru și alții. Sub presiunea revoluționarilor, domnitorul Gheorghe Bibescu a

abdicat și a fugit în Transilvania, iar guvernul provizoriu a preluat conducerea țării. Între iunie și august 1848, guvernul a încercat să aplice programul revoluției: a desființat cenzura și pedeapsa cu moartea, a adoptat steagul național, a început să rezolve problema agrară, să organizeze armata. Totuși, în septembrie 1848, armata otomană a intervenit și revoluția a fost înfrântă.

Transilvania. În Transilvania, evenimentele anului 1848 au fost influențate de revoluțiile de la Viena și Pesta. În martie 1848, românii transilvăneni au susținut revoluția din Ungaria, dar au respins ideea unirii Transilvaniei cu Ungaria. În fruntea românilor se aflau Avram Iancu, Simion Bărnuțiu și Andrei Șaguna. Ei au organizat, între 3 și 5 mai, o mare adunare la Blaj, pentru a testa voința poporului. Au prezentat mulțimii programul revoluției, numit *Petiția națională*, și au ales un guvern revoluționar, care să le apere drepturile. Programul lor prevedea: egalitatea românilor cu celelalte națiuni, desființarea iobăgiei, constituție și libertăți democratice. Neînțelegerile dintre români și maghiari au dus la un război civil, soldat cu multe victime. Armatele ungare au intrat în Transilvania

Adunarea de la Blaj, mai 1848

pentru a impune unirea cu Ungaria. Împăcarea româno-maghiară a avut loc abia în vara lui 1849. Dar a fost prea târziu, pentru că trupele austrice și rusești au intervenit și au înfrânt forțele revoluționare.

Deși fiecare provincie a avut revendicările ei specifice, la 1848 românii au formulat câteva obiective majore: unirea, o constituție și libertăți sociale. Aceste idei au fost puse în practică în deceniile care au urmat și au stat la baza construirii României moderne.

1. Citește fragmentul extras din *Proclamația de la Islaz* și răspunde apoi cerințelor:

„4. Adunanță generală compusă de reprezentanți ai tuturor stărilor societății.

5. Domn responsabil, ales pe cinci ani, și căutat în toate stările societății. (...)

7. Responsabilitatea miniștrilor și a tuturor funcționarilor în funcția ce ocupă.

8. Libertatea absolută a tiparului. (...)

19. Desființarea atât în fapt, cât și în vorbă a pedepsei cu moartea.”

(*Proclamația de la Islaz*, 9/21 iunie 1848)

a. Identifică trei drepturi politice importante menționate în fragment.

b. De ce consideri că revoluționarii de la 1848 au cerut „libertatea absolută a tiparului”? Ce rol are presa liberă într-un stat modern?

c. Dacă ai avea posibilitatea de a adăuga un alt punct în *Proclamația de la Islaz*, ce principiu modern al democrației ai introduce și de ce?

d. *Proclamația de la Islaz* prevedea desființarea pedepsei cu moartea. Există însă state care încă o aplică. Crezi că pedeapsa cu moartea ar trebui interzisă la nivel global? Argumentează pro și contra.

2. Documentează-te despre scriitorii pașoptiști și alege un reprezentant al acestei generații literare. Prezintă contextul literar și istoric al perioadei,

evidențiind modul în care opera acestui scriitor reflectă spiritul revoluționar și idealurile timpului. Argumentează cum a influențat contribuția sa literară cultura și societatea, menționând sursele de încredere pe care le-ai consultat.

3. Citește cu atenție sursa de mai jos, apoi răspunde cerințelor:

„Mai mult, reuniți la hotelul «Sankt Petersburg» din Iași, petiționarii au proclamat «sfânta păstrare a Regulamentului Organic» pe care Mihail Sturdza l-a modificat și l-a manipulat în mai multe rânduri în timpul domniei sale. În ciuda poziției semnatarilor, aparent loiali față de Rusia (sau, poate, tocmai din cauza ei), Mihail Sturdza n-a acceptat petiția pe care el însuși a solicitat-o, ci a ordonat trupelor să aresteze sau să disperseze opoziția. Deși a fost înăbușită în fașă, mișcarea revoluționară moldoveană a produs un program politic.” (Victor Taki, *Rusia și Țările Române*)

a. Analizează efectele pe termen lung ale deciziei lui Mihail Sturdza cu privire la revoluționarii din Moldova. În ce măsură acțiunile sale au contribuit la consolidarea autorității statului sau, dimpotrivă, au generat resentimente și tensiuni în rândul populației?

b. Compară situația prezentată în fragmentul dat cu o altă mișcare revoluționară din 1848. Ce asemănări și diferențe observi?

Romi din Moldova (desen de Denis Raffet, 1837)

ROMII – DE LA ROBIE LA EMANCIPARE

La începutul secolului al XIX-lea, în Țara Românească și Moldova, romii erau robi, adică oameni lipsiți de libertate. Trăiau pe moșiile domnitorilor sau ale statului, mănăstirilor și boierilor. Nu erau legați de pământ, ci de stăpânii lor, care îi puteau căsători, vinde, schimba sau împrumuta fără acordul lor. Robia se moștenește din tată în fiu, iar robii aveau obligația de a îndeplini toate poruncile stăpânului. Majoritatea erau folosiți în muncile agricole sau în alte activități necesare. Unii dintre ei, precum căldărarii, fierarii, cărămidarii, muzicanții, primeau din partea stăpânilor dreptul de a se muta dintr-o zonă în alta. Între 1830 și 1860, cei aproximativ 200 000-250 000 de romi reprezentau 7% din populația Țării Românești și a Moldovei.

Pentru că se mutau des dintr-un loc în altul, romii erau considerați nomazi, iar statul modern a văzut acest stil de viață ca pe o formă de vagabondaj. Mulți dintre ei trăiau în sărăcie și în condiții grele, ceea ce i-a făcut pe tinerii reformatori, influențați de ideile din Occident, să considere robia ca fiind profund nedreaptă. Astfel, începând de la Regulamentele Organice, statul s-a implicat, printr-o serie de legi, în eliberarea și așezarea lor în locuri stabile. Între 1843 și 1856, au fost eliberați treptat: mai întâi robii statului, apoi cei ai mănăstirilor și, în cele din urmă, ai boierilor. În Țara Românească, eliberarea robilor statului a avut loc printr-o lege din 1843, iar în Moldova în 1844. În plus, statul a cumpărat robi de la proprietari pentru a le oferi libertatea. Procesul s-a încheiat în 1856. A fost anul în care în Țara Românească s-a dat o lege care permitea eliberarea tuturor romilor, oferind, totodată, despăgubiri foștilor proprietari. Prin aceasta, robia a fost abolită definitiv în Țările Române, iar romii au primit șansa de a fi liberi și de a se integra în societate.

Citește sursele și răspunde cerințelor:

A. „Dar și o altă categorie a societății avea de înfruntat obstacole enorme pentru a dobândi drepturi civile. Țiganii fuseseră sclavi de la sosirea lor în Principatele Române de la sud de Dunăre, în secolul al XIV-lea. Au fost supuși la muncă și la plăți, în funcție de statutul stăpânilor – domnitori, boieri sau clerici –, dar și al lor înșiși – stabili sau nomazi. Deși au contribuit enorm la economiile Principatelor prin munca în agricultură sau în meșteșugărit, țiganii s-au situat la periferia societății românești, deoarece aveau un stil de viață complet diferit.” (Keith Hitchins, *Scurtă istorie a României*)

B. „Ne înalță țara deopotrivă cu staturile cele mai civilizate în privirea principiului moralului și al dreptății (...) acum patria noastră dezrobindu-și țiganii, sfințește principiul că toți oamenii se nasc și rămân slobozi, în vreme ce coloniile Franței și multe staturi republicane a Unirii Americane de Nord gem de milioane de negri împilați, în vreme când robia încă în adunările legislative a acestor țări numără atâția partizani.” (Mihail Kogălniceanu, „Desrobirea țiganilor”, în revista *Propășirea*, 6 februarie 1844)

1. Precizează categoriile deținătoare de robi conform sursei A.

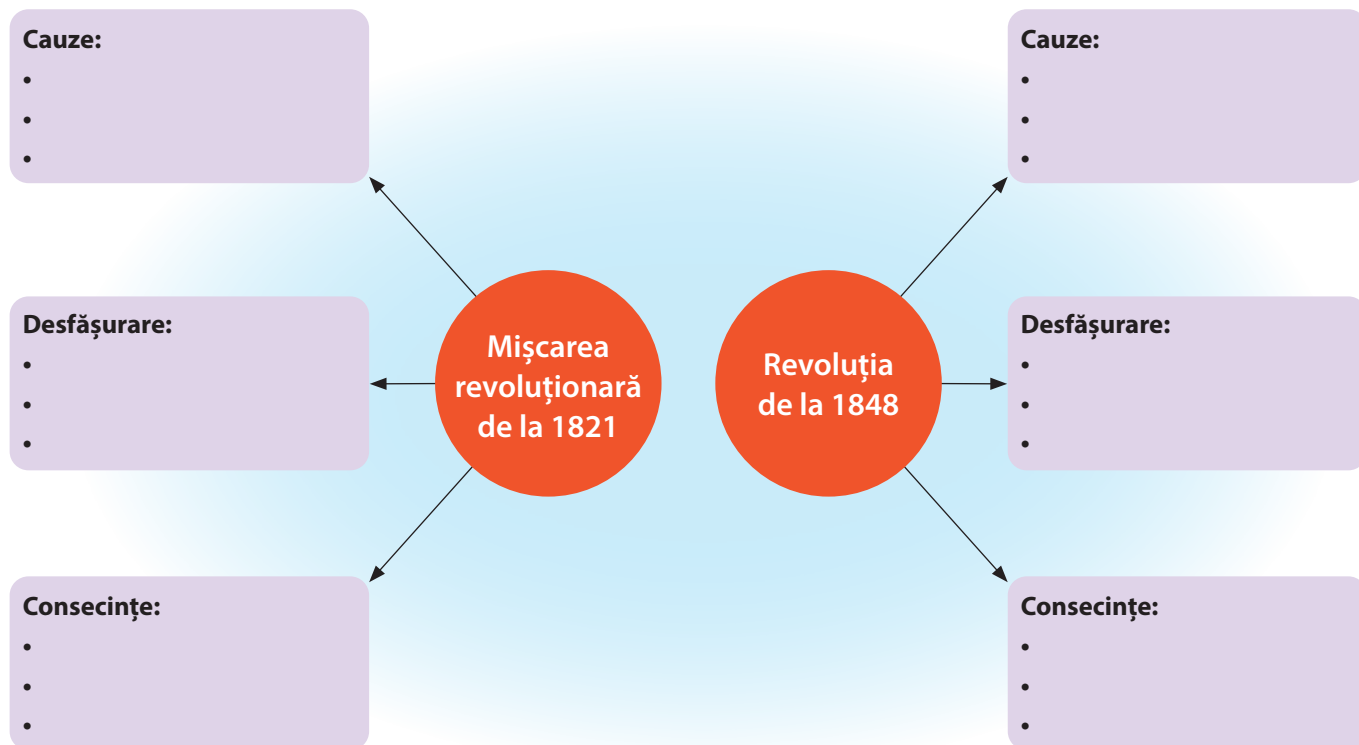
2. Enumeră contribuțiile romilor în Principate conform sursei A.

3. Menționează principiul fundamental care stă la baza documentului de dezrobire, conform sursei B.

4. Discută cu un coleg și dezbateți următoarea afirmație: „dezrobirea a fost un act necesar, dar care nu a dus imediat la integrarea romilor și a lăsat probleme sociale nerezolvate”.

RECAPITULARE

1. Recitește lecțiile și studiile de caz din această unitate de învățare, apoi completează în caiet următoarea schemă:

2. Selectează din lecția și studiile de caz parcurse în această unitate de învățare trei evenimente istorice și completează în caiet tabelul următor:

Evenimentul istoric	Data	Cauza evenimentului	Efectul evenimentului

3. Citește cu atenție textul de mai jos și răspunde cerințelor:

„De la Padeș, Tudor a pornit către Craiova, forțele sale sporind pe drum. A trecut prin Baia de Aramă, Strehaia și Gura Motrului, ajungând la Tântăreni, unde și-a organizat forțele militare și a făcut schimb de corespondență cu boierii și diplomații de la București. La 16 februarie s-a întocmit documentul principal al acțiunii revoluționare, *Cererile norodului românesc*, care cuprindea numeroase revendicări social-politice.” (Mihai Manea, *Atentate și crime politice în istorie*)

a. Explică semnificația pe care a avut-o sprijinul obținut de Tudor Vladimirescu în drumul său spre capitală.

b. Compară Mișcarea revoluționară de la 1821 cu un alt eveniment istoric care a avut ca scop obținerea unor drepturi sociale și politice. Identifică asemănări și diferențe.

c. Folosind distanțele aproximative dintre localitățile menționate în sursa dată, calculează, cu ajutorul

unor instrumente digitale, precum aplicația Google Maps, câți kilometri a parcurs Tudor Vladimirescu pe traseul său către București.

4. Imaginează-ți că ești martor al Revoluției de la 1848 din Țara Românească, Moldova sau Transilvania și scrie un scurt articol de jurnal sau un discurs revoluționar în care prezinți evenimentele. Textul trebuie să includă: • cauzele revoluției: Ce nemulțumiri existau în societate? Ce schimbări își doreau oamenii? • programul revoluționar: Cum se numea și ce revendicări au avut revoluționarii? • desfășurarea evenimentului: Cum a început revoluția? Care au fost momentele sale importante? Cum s-a încheiat?

Proclamarea Constituției, iunie 1848

REVOLUȚIA DE LA 1848 – ECOURI PESTE SECOLE

Lucrați în echipe, fiecare echipă corespunde unei discipline școlare. La final, fiecare grup își va prezenta rezultatele într-un mod creativ și interactiv.

Echipa 1: Istorie – Joacă rolul unui revoluționar

- Alegeți trei personaje istorice importante care au participat la Revoluția de la 1848.
- Pregătiți o scenetă istorică în care să prezentați un moment-cheie al revoluției.
- Folosiți replici inspirate din documente istorice și adoptați un ton potrivit epocii.

Echipa 2: Limba română – Pașoptiștii și mesajul lor

- Alegeți trei scriitori pașoptiști și selectați câte un fragment literar relevant pentru fiecare.
- Înregistrați trei clipuri video, câte unul pentru fiecare scriitor, în care să citiți un fragment din opera fiecăruia și să explicați mesajul textului ales.
- Puneți accent pe mesajul naționalist și pe impactul pe care aceste texte l-au avut asupra contemporanilor.

Echipa 3: Educație socială – Lupta pentru drepturi și libertăți

- Citiți trei documente programatice ale Revoluției de la 1848 și comparați revendicările revoluționarilor cu drepturile și libertățile existente în prezent.
- Organizați, în echipă, o dezbatere în care să analizați dacă cerințele revoluționarilor au fost îndeplinite în societatea actuală.
- Redactați un program revoluționar propriu, inspirat din cele trei documente consultate, dar adaptat realităților din prezent.

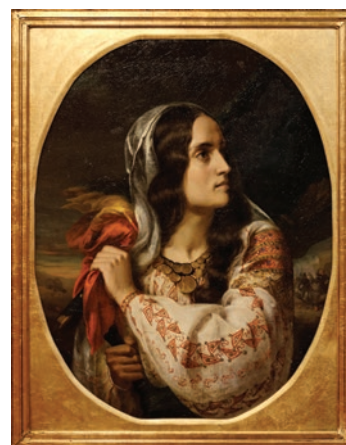
Bătălia din Dealul Spirii (13 septembrie 1848),
între pompierii români și trupele otomane (litografie)

Echipa 4: Educație plastică – Mesajul revoluției în imagini

- Analizați trei picturi care ilustrează Revoluția de la 1848 și observați elementele artistice și simbolice folosite.
- Creați un afiș inspirat din acea perioadă, utilizând culori, simboluri și mesaje care reflectă spiritul revoluționar.
- Gândiți-vă la mesajul pe care vreți să-l transmiteți oamenilor și cum poate inspira acesta lupta pentru dreptate și libertate.

Echipa 5: Geografie – Harta evenimentelor revoluționare

- Realizați, pe hârtie, o hartă a Revoluției de la 1848, evidențiind cel puțin trei centre revoluționare din Țările Române.
- Marcați locurile în care au avut loc evenimente importante și folosiți culori și simboluri pentru a evidenția regiunile implicate.
- Adăugați scurte explicații lângă fiecare centru revoluționar pentru a descrie ce s-a întâmplat acolo.

România revoluționară

Istoria altfel

Revoluția de la 1848 s-a manifestat și în plan artistic. Constantin Daniel Rosenthal, autorul celebrului tablou *România revoluționară*, a participat la revoluția din Țara Românească. După înfrângerea acesteia, a plecat în exil la Paris. Tabloul a fost pictat acolo, iar muza artistului a fost Maria Rosetti, reprezentată ca o țărancă româncă. Pictorul a avut un sfârșit tragic. Arestat la Pesta, după perioada exilului din Franța, a murit la doar 31 de ani din cauza torturilor suferite în închisoare.

BIBLIOTECA ONLINE

Descoperă detalii despre
viața lui Avram Iancu
și implicarea acestuia
în evenimentele vremii

1. Asociază evenimentul istoric din coloana B cu data corectă din coloana A:

A	B
1831	Mișcarea lui Tudor Vladimirescu
1822	introducerea Regulamentului Organic în Moldova
1856	revenirea domniilor pămâtenesc
1832	Revoluția pașoptistă
1848	introducerea Regulamentului Organic în Țara Românească
1821	finalizarea procesului de dezrobire a romilor

2. Alege răspunsul corect pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos:

I. Regulamentele Organice au fost:

- acte legislative;
- program revoluționar;
- petiții sociale.

II. Cererile revoluționarilor de la 1848 au fost redactate în documentul intitulat:

- Proclamația de Islaz;
- Cererile norodului românesc;
- Proclamația de la Padeș.

III. Evenimentul care marchează sfârșitul secolului fanariot în spațiul românesc:

- Revoluția de la 1848;
- Convenția de la Akkerman;
- Mișcarea revoluționară de la 1821.

București, vedere din Turnul Colței (A. Preziosi, 1868)

IV. Cum s-a încheiat Revoluția de la 1848 în Țara Românească?

- A avut succes și s-a instaurat un regim democratic;
- A fost înfrântă de intervenția otomană și rusă;
- A dus la unirea Principatelor Române.

3. Realizează enunțuri adevărate din punct de vedere istoric folosind următorii termeni: *protectorat, conservatorism, modernizare, autonomie*.

4. Compară cele două evenimente istorice – Mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu și Revoluția de la 1848 din Țara Românească – și completează în caiet tabelul de mai jos, menționând câte două asemănări și două deosebiri pentru fiecare dintre următoarele aspecte: cauzele, modul de desfășurare, consecințele:

	Asemănări	Deosebiri
Cauzele	• •	• •
Modul de desfășurare	• •	• •
Consecințele	• •	• •

5. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde cerințelor:

„Petrecută în prima jumătate a secolului al XIX-lea, schimbarea portului oriental cu «hainele nemțești» nu este doar o problemă de modă. Ea aduce cu sine modificarea în profunzime a mentalității și societății românești. Societatea modernă și instituțiile ei par să se nască odată cu schimbarea la haine a României.” (Andrei Oișteanu, *Moravuri și năravuri*)

a. Menționează două modificări adoptate de societatea românească în prima jumătate a secolului al XIX-lea care indică o trecere de la Orient la Occident.

b. Argumentează afirmația: „În prima jumătate a secolului al XIX-lea românii au fost între Orient și Occident”, folosind minimum două argumente. Asigură-te ca un argument să se bazeze pe o informație din sursa dată.

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	4	5	Total
Punctaj pentru răspuns corect	12 p. (6 x 2 p.)	16 p. (4 x 4 p.)	20 p. (4 x 5 p.)	24 p. (12 x 2 p.)	a. 8 p. (2 x 4 p.) b. 10 p. (2 x 5 p.)	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău						

VIII

ROMÂNIA MODERNĂ

Universitatea din București
(proiect, arh. Al. Orăscu, 1857)

ÎN ACEASTĂ UNITATE VEI ÎNVĂȚA DESPRE:

- **Formarea statului român modern:**
domnia lui Alexandru Ioan Cuza 84
- **Regatul României – Carol I** 86
- Studiu de caz: **Constituția din 1866** 88
- Studiu de caz: **Războiul de Independență** 89
- Studiu de caz: **Opțiuni politice în România modernă** 90
- Studiu de caz: **Cultura în spațiul românesc** 91
- Recapitulare** 92
- Evaluare** 93

Regina Elisabeta
cu George Enescu
și Dimitrie Dinicu
la Peleş

Al.I. Cuza
(tablou
de Mișu Popp)

Proclamarea unirii
(tablou de Theodor Aman)

Imaginează-ți că ești un boier influent în 1859: ai susține unirea sau ai fi împotriva?

A-Z Dicționar

abdicare – renunțare la tron.

adunări ad-hoc – adunări speciale organizate în 1857 pentru a-i consulta pe români cu privire la viitorul țării.

caimacam – locțiitor al domnitorului.

exil – părăsirea țării de origine (pentru a scăpa de persecuții).

secularizare – trecerea unor terenuri din proprietatea bisericii în proprietatea statului.

Repere cronologice

1853–1856 – Războiul Crimeii.

1856 – Congresul de pace de la Paris.

octombrie 1857 – ianuarie 1858 – adunările ad-hoc.

5 ianuarie 1859 – A.I.I. Cuza este ales domn al Moldovei.

24 ianuarie 1859 – A.I.I. Cuza este ales domn al Țării Românești.

1861 – recunoașterea oficială a unirii.

1862 – crearea unui singur guvern și a unui singur parlament la București.

decembrie 1863 – Legea secularizării averilor mănăstirești.

august 1864 – Legea rurală.

noiembrie 1864 – Legea instrucțiunii publice.

11 februarie 1866 – A.I.I. Cuza este silit să abdice.

Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza

ANII PREMERGĂTORI UNIRII După Revoluția de la 1848, mulți dintre fruntașii pașoptiști au fost nevoiți să plece în exil, refugiindu-se în Franța, Anglia și unele state italiene. Acolo s-au organizat în grupuri de acțiune, cel mai activ fiind la Paris. Printre exilați se numărau Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti și Dumitru Brătianu. Sperau să declanșeze o nouă revoluție europeană, dar, cum nu au reușit, s-au orientat spre obținerea sprijinului Marilor Puteri pentru cauza românească. Franța s-a dovedit a fi principalul lor aliat. Sprijinul ei s-a făcut simțit mai ales după Războiul Crimeii, când soarta Principatelor Române a devenit un subiect important pe scena internațională. La negocierile de pace, Franța a susținut unirea Prin-

cipatelor, alături de Sardinia și Prusia, în timp ce Turcia și Austria s-au opus, iar Anglia a rămas neutră. Tratatul de la Paris din 1856 a adus câteva schimbări importante: Principatele Române au fost puse sub protecția Marilor Puteri, Moldova a recăpătat sudul Basarabiei de la Rusia, iar românii au primit dreptul de a fi consultați în privința unirii într-un singur stat. În 1857, locuitorii Moldovei și ai Țării Românești au fost consultați prin adunările ad-hoc, care au cerut unirea sub un principe străin. Marile Puteri au acceptat în 1858 o unire formală, sub numele de Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, în care doar legile și forurile de judecată erau comune. În rest, fiecare

Alexandru Ioan Cuza (gravură, cca 1870)

urma să aibă domni și administrație proprie. Puși în fața acestei situații, românii au făcut un pas decisiv. La 5 ianuarie 1859, l-au ales ca domn al Moldovei pe Alexandru Ioan Cuza, iar câteva săptămâni mai târziu, și al Țării Românești (24 ianuarie). Astfel, s-a realizat unirea de facto a celor două țări românești.

DOMNIA LUI ALEXANDRU IOAN CUZA În cei șapte ani de domnie, Al.I. Cuza a pus bazele României moderne, prin reformele pe care le făcut în toate domeniile. La început, s-a concentrat pe recunoașterea unirii și pe unificarea administrației celor două Principate. După multe eforturi diplomatice, unirea a fost recunoscută oficial, doar pe durata domniei sale. Odată încheiată această etapă, și-a concentrat eforturile asupra reformării statului în sectoarele sale esențiale: economie, educație și justiție. L-a avut alături, ca prim-ministru, pe bunul său prieten, Mihail Kogălniceanu. Cu ajutorul lui, în decembrie 1863, a dat Legea secularizării averilor mănăstirești, prin care aducea în proprietatea statului cam un sfert din suprafața agricolă a țării. Cea mai dificilă problemă s-a dovedit a fi cea agrară, unde s-a lovit de opoziția marilor proprietari. Printr-un act de forță, în 1864, Cuza a reușit să obțină votarea Legii rurale, prin care au fost împroprietărite cu pământ aproximativ 500 000 de familii țărănești. Prin Legea instrucțiunii publice, învățământul a fost organizat pe trei niveluri: primar, obligatoriu și gratuit; secundar și universitar. Printre alte reforme se numără: introducerea codului civil, penal și comercial, oficiul stării civile și sistemul metric. Și-a dorit înființarea unei bănci naționale și a unei monede proprii, dar nu a reușit. Măsurile sale autoritare au nemulțumit anumite grupuri politice, care s-au unit într-o alianță numită „coalitia monstruoasă” și l-au obligat să abdice la 11 februarie 1866. Reformele sale au trasat drumul modernizării României.

Știi că?

Universitatea din București, fondată în 1864 de domnitorul Al.I. Cuza, se află în palatul construit după planurile arhitectului Alexandru Orăscu. „Piatra fundamentală”, așezată la 19 octombrie 1857, a fost descoperită în 1968, fiind expusă în prezent în Muzeul Universității din București.

Portofoliu

Realizează un afiș sau un colaj care să ilustreze momentul Unirii Principatelor Române.

Reflectăm împreună

Ce rol au avut Marile Puteri europene în Unirea Principatelor? Au sprijinit-o ori s-au opus?

Aplicații

1. Analizează harta și răspunde la următoarele cerințe:

a. Care era capitala fiecărui principat înainte de unire?

b. Menționează țările cu care se învecina România în perioada imediat următoare unirii.

2. Citește cu atenție sursa de mai jos și rezolvă următoarele cerințe:

„Art. XXII. Principatele Muntenia și Moldova vor continua să se bucure, sub suzeranitatea Porții și sub garanția puterilor contractante, de privilegiile și imunitățile pe care le au. Nicio protecție excesivă nu va fi exercitată asupra lor de vreuna dintre puterile garante. Nu va exista niciun drept particular de amestec în treburile lor interne.

Art. XXIII. Sublima Poartă se angajează să asigure numitelor Principate o administrație independentă și națională, cât și deplina libertate a cultului, a legislației, a comerțului și a navigației.” (Tratatul de la Paris, 1856)

a. Identifică statutul politico-juridic al Principatelor Române conform Tratatului de la Paris.

b. Precizează un drept menționat în document și explică importanța lui pentru locuitorii Principatelor Române.

Carol I și suita (cromolitografie, Carol Popp de Szatmari)

Cum a evoluat România în timpul celor 48 de ani de domnie a regelui Carol I?

A-Z Dicționar

constituție – legea fundamentală a unei țări.

plebiscit – consultare a populației cu drept de vot; la vremea aceea mai puțin de 16% din populația țării.

Repere cronologice

10 mai 1866 – Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen depune jurământul în Parlament, devenind domnitor al României (până în 1881).

1867 – leul devine monedă oficială.

1877–1878 – Războiul de Independență.

1878 – Carol primește titlul de Alteță Regală.

1880 – este înființată Banca Națională a României.

1881–1914 – domnia lui Carol I ca rege al României.

Portofoliu

Realizează un material la alegere (prezentare, poster sau eseu de o pagină) despre dezvoltarea culturală a României în timpul domniei lui Carol I. Include informații despre principalele realizări, precum înființarea instituțiilor culturale, construcția unor clădiri emblematice și susținerea educației. Adaugă imagini și explicații care să ilustreze impactul său asupra culturii românești și adaugă materialele în portofoliul tău.

Regatul României – Carol I

DE CE UN PRINCEPE STRĂIN? În februarie 1866, prin abdicarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, s-a deschis drumul spre aducerea unui principe străin pe tronul României. Deși ideea nu era nouă, niciodată nu fusese susținută cu atâta convingere ca atunci. Pentru prima dată, majoritatea grupărilor politice au fost de acord că un prinț străin putea fi soluția salvatoare pentru țară. Se credea că astfel se putea evita desfacerea uniunii, recunoscută doar pe durata domniei lui Cuza, și se asigura prestigiul țării. După lungi căutări, alegerea românilor s-a oprit asupra lui Carol de Hohenzollern, un principe prusac, catolic, înrudit cu marile familii domnitoare ale Europei. Acesta a fost ales prin plebiscit, iar la 10 mai 1866 a depus jurământul în fața Parlamentului României, primind titlul de Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen. În 1869, s-a căsătorit cu principesa Elisabeta de Wied, cunoscută pentru preocupările sale literare sub pseudonimul de Carmen Sylva.

CAROL I, MONARHUL CARE A CONSTRUIT ROMÂNIA MODERNĂ

A preluat tronul la 27 de ani, într-un moment dificil pentru țară, când Marile Puteri mai ezitau încă în privința unirii, iar turcii continuau să o privească drept o provincie turcească. În scurt timp, a reușit să obțină recunoașterea sa internațională, ceea ce a deschis drumul spre organizarea și consolidarea noului stat modern, România. A domnit vreme de 48 de ani: mai întâi ca principe până în 1878, când a primit titlul de Alteță Regală, iar din 1881, ca rege, până la moartea sa în 1914. Domnia sa a fost una dintre cele mai lungi și mai înfloritoare perioade din istoria statului român modern. S-a dedicat întru totul țării, contribuind hotărâtor la organizarea statului și la modernizarea vieții politice, economice și culturale. Una dintre primele sale preocupări a fost să ofere țării o lege fundamentală pentru

Principele Carol (portret de G. Healey, 1873)

funcționarea noului stat. Constituția din 1866 a fost una dintre cele mai moderne și mai eficiente legi, rămânând în vigoare până în perioada interbelică. În același timp, și-a asumat cu succes rolul de mediator în viața politică a țării. Din 1895, a introdus un nou mod de guvernare, numit „rotativa guvernamentală”. Acesta a constat în alternarea la putere, o dată la patru ani, a celor două partide politice ale țării: Partidul Național Liberal și Partidul Conservator.

Între 1866 și 1914, țara a înregistrat progrese importante în domeniul industriei, transporturilor și finanțelor. A crescut numărul întreprinderilor industriale care prelucrau produse agricole, petrol, cărbune și lemn. Cum industria avea nevoie de transporturi, s-a început construcția de căi

ferate, pe atunci, cel mai ieftin mijloc de transport. Până în 1878, România avea deja o rețea feroviară de 1 300 km de cale ferată, prin care comunica cu restul lumii. Creșteri semnificative au înregistrat și finanțele țării.

După ce în 1867 s-a introdus leul ca monedă oficială, în 1880 s-a înființat Banca Națională a României.

Carol I a contribuit decisiv la obținerea independenței României în 1877-1878. Aceasta a deschis drumul transformării ei în regat, Carol I primind titlul de rege pentru el și succesorii lui. S-a stins din viață la vârsta de 75 de ani și a fost înmormântat la mănăstirea Curtea de Argeș.

Carol I (în centru) cu nepotul și urmașul său la tron, Ferdinand, și fiul acestuia, viitorul Carol al II-lea (cca 1905)

Carol și Elisabeta (cca 1870)

Reflectăm împreună

Dacă ar trebui să atribui regelui Carol I o calitate, care crezi că i se potrivește cel mai bine și de ce? Discută cu un coleg și împărtășiți-vă părerile.

Aplicații

1. Citește sursa și răspunde cerințelor:

„În anul următor, 1873, România a continuat să se bucure de liniște pe plan intern, iar țara a făcut mari progrese culturale. Învățământul școlar s-a îmbunătățit considerabil, verdictele judecătorești nu mai conțineau nedreptăți de tot felul, căile ferate s-au extins atât spre granița cu Rusia, cât și spre cea cu Austria, condițiile din închisori s-au ameliorat vizibil. Orașele, înaintea tuturor Bucureștiul, s-au dezvoltat și ele din ce în ce mai mult; s-a introdus, în sfârșit, iluminatul cu gaz aerian, străzile principale au căpătat o înfățișare mai cochetă. Și comerțul se dezvoltă văzând cu ochii. De asemenea, se constata o înflorire notabilă în orașele de la Dunăre; la Giurgiu, Galați, Brăila s-au construit mari instalații portuare, așa încât vasele puteau fi descărcate și încărcate mai eficient.” (Paul Lindenberg, *Regele Carol I al României*)

a. Numește monarhul la care se referă sursa și precizează perioada de domnie a acestuia.

b. Menționează, pe baza sursei, principalele domenii în care s-au remarcat progrese în timpul domniei regelui Carol I.

c. Precizează alte două măsuri adoptate de regele Carol I pe plan intern.

2. În 1906, la sărbătorirea celor 40 de ani de domnie ai regelui Carol I, a fost organizată Marea Expoziție Națională de la București. Timp de șase luni s-au sărbătorit realizările și progresele domniei. Imaginează-ți că ești un jurnalist care participă la deschiderea evenimentului, la 6 iunie 1906. Redactează o știre despre acest eveniment. Informează-te din surse web și redactează articolul folosind informații corecte din punct de vedere istoric și un titlu captivant.

CONSTITUȚIA DIN 1866

România, ca stat tânăr abia apărut pe harta Europei, a avut nevoie de o constituție, după care să funcționeze. Atât grupările liberale, cât și cele conservatoare au dorit o lege fundamentală care să exprime voința poporului, nu interesele Marilor Puteri. De aceea, la redactarea ei s-au luat în considerare cererile românilor exprimate la 1848, solicitările adunărilor ad-hoc, precum și unele măsuri introduse în timpul guvernării lui A.I. Cuza. Ca model a fost aleasă Constituția belgiană din 1831, una dintre cele mai moderne și democratice ale vremii. Nu întâmplător, s-a vorbit atunci de dorința românilor de a-și transforma țara într-o „Belgie a Orientului”.

Constituția României a intrat în vigoare la 1 iulie 1866 și se baza pe trei idei fundamentale: *separarea puterilor în stat, suveranitatea națională, și drepturile fundamentale ale cetățenilor*. Puterea politică era împărțită în trei ramuri: executivă, legislativă și judecătorească. Domnitorul, alături de Guvern, conducea țara și putea propune legi alături de Parlament. Domnia se transmitea ereditar, pe linie masculină directă. Parlamentul avea dreptul de a propune, discuta și vota legile. Puterea judecătorească era asigurată de tribunale, care aveau o autonomie mare. Dreptul de vot a fost acordat doar bărbaților de peste 21 de ani, dar era condiționat de avere și de educație. Printre drepturile cetățenilor se numărau: dreptul la proprietate, inviolabilitatea domiciliului, libertatea de asociere și de exprimare. Tot atunci s-a înscris numele oficial al țării, România. Dreptul de a participa la viața politică a fost acordat doar creștinilor, fapt ce a stârnit numeroase nemulțumiri, cunoscute sub numele de „chestiunea israelită”. Această restricție a fost eliminată în 1879, când și necreștinii au obținut drepturi politice. Chiar dacă a fost criticată pe alocuri, Constituția din 1866 a fost una dintre cele mai moderne din Europa și a stat la baza funcționării României timp de peste 50 de ani.

Theodor Aman,
Carol I

Stema României (1867-1872)

1. Citește cu atenție sursa de mai jos și rezolvă următoarele cerințe:

„Art. 7. Însușirea de român se dobândește, se conservă și se pierde potrivit regulilor statornice prin legile civile. Numai străinii de rituri creștine pot dobândi împământenirea. (...)”

Art. 82. Puterile constituționale ale Domnului sunt ereditare, în linie coborâtoare directă și legitimă a Măriei Sale Principele Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, din bărbat în bărbat prin ordinul de primogenitură și cu exclusiunea perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor. Coborâtorii Măriei Sale vor fi creșcuți în religiunea ortodoxă a Răsăritului.” (Constituția din 1866)

a. Identifică sub ce condiții putea un străin să dobândească cetățenia română conform articolului 7 din Constituția din 1866.

b. Analizează de ce Constituția din 1866 prevedea ca moștenitorii tronului să fie creșcuți în religia ortodoxă.

c. Documentează-te folosind surse digitale și compară prevederile articolului 82 privind succesiunea la tron cu regulile de moștenire din monarhiile europene ale acelei perioade.

2. Pe baza informațiilor descoperite în acest studiu de caz, completează următorul tabel în caiet:

Cauzele elaborării	
Model	
Regim politic	
Tip de vot	
Drepturi și libertăți cetățenești	

RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ

După proclamarea lui Carol ca domnitor al României și adoptarea Constituției din 1866, țării îi mai lipsea doar recunoașterea independenței depline. De ani buni, România se manifesta ca un stat independent, iar legăturile cu Imperiul Otoman erau mai degrabă simbolice. Totuși, din punct de vedere legal, era încă sub suzeranitate turcească. Între 1866 și 1876, principele Carol și guvernele care s-au succedat la conducerea țării au încercat pe diverse căi obținerea independenței de stat, dar fără succes. În 1875-1876, pe fondul revoltelor antiotomane din Balcani și al apropierii dintre Rusia și Austro-Ungaria, România a reluat inițiativele în acest sens. Mai exact, s-a apropiat de Rusia, care se pregătea de un nou război cu Turcia, oferindu-i sprijin în schimbul recunoașterii independenței.

În aprilie 1877, România a semnat o convenție militară cu Rusia, permițând trupelor rusești să traverseze teritoriul românesc, cu condiția respectării integrității țării și a drepturilor politice ale statului român. La 9 mai 1877, Parlamentul României a proclamat solemn independența țării. Pe măsură ce ostilitățile ruso-turce de la sud de Dunăre s-au intensificat, Rusia a cerut sprijinul României, de această dată ca putere cobeligerantă. Participarea la război a fost un mare efort uman și material, soldat cu mii de morți, răniți și orfani. Statul român a făcut atunci primele emisiuni de bancnote în lei, împrumutându-se în piață pentru a susține cheltuielile de război. Tratatul de pace de la San Stefano și Berlin din 1878 nu i-au adus României recunoașterea completă a statutului de aliat al Rusiei. În schimb, Mariile Puteri au condiționat independența acesteia de acordarea cetățeniei necreștinilor din țară. A fost prilejul cu care Rusia a recăpătat sudul Basarabiei, pe care-l cedase în 1856, iar România a primit Dobrogea și Delta Dunării. Obținerea independenței i-a adus României statutul de țară egală în drepturi cu celelalte state, ceea ce a contribuit la consolidarea sa în deceniile care au urmat.

Nicolae Grigorescu,
Dorobanțul

Cucerirea redutei Grivița
(litografie, Henryk Dembitzki)

Citește sursa și răspunde cerințelor:
„Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare. Așadar, domnilor deputați, nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara (...) că noi suntem o națiune liberă și independentă (iar guvernul) va face tot ce va fi cu putință ca starea noastră de stat independent și de sine-stătător să fie recunoscută de Europa.” (Mihail Kogălniceanu, discurs în Adunarea Deputaților, 9 mai 1877)

1. Precizează evenimentul istoric la care se referă sursa dată.
2. Enumeră două urmări ale obținerii independenței României.

Repere cronologice

1877

- 29 aprilie** – România declară război Imperiului Otoman.
- 9 mai** – proclamarea independenței României în Parlament.
- 19 iulie** – începe bătălia de la Plevna.
- 30 august** – cucerirea redutei Grivița 1.
- 6 septembrie** – românii cuceresc reduta Grivița 2.
- 10 decembrie** – otomanii capitulează la Plevna.

1878

- 12 ianuarie** – victoria românilor la Smârdan.
- 19 ianuarie** – trupele române încep retragerea din Bulgaria.

OPȚIUNI POLITICE ÎN ROMÂNIA MODERNĂ

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în România au apărut primele partide politice. În 1875, s-a înființat Partidul Național Liberal, iar Partidul Conservator în 1880. Acestea își aveau rădăcinile în cele două mari grupări politice apărute în viața politică românească, încă din primii ani de după Mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu. Prima era formată în special din mari boieri, care doreau schimbări în societate, dar într-un ritm lent și fără măsuri drastice. A doua grupare era alcătuită mai ales din boieri de rang mic și mijlociu, care își doreau modernizarea pe căi rapide și profunde.

După Revoluția de la 1848, în rândurile celor două mari curente politice – liberal și conservator – au apărut mai multe grupări și facțiuni. Unele erau mai radicale, altele mai moderate, dar niciuna nu a reușit să formeze în jurul ei un partid politic propriu-zis. Când Carol de Hohenzollern a devenit principe al României, scena politică era dominată de aceste grupări, care își doreau să aibă un cuvânt de spus în guvernarea țării. Din cauza lipsei unor partide organizate, între 1866 și 1876, România a traversat o mare instabilitate politică. În 1875, liberalii conduși de Ion C. Brătianu și C.A. Rosetti au înființat Partidul Național Liberal, cunoscut sub numele de „coaliția de la Mazar Pașa”. Coaliția se numea așa pentru că liberalii se întruneau în casa maiorului englez Stephen Lakeman. Ofițer în armata otomană, acesta primise numele de Mazar Pașa. Cinci ani mai târziu, conservatorii reuniți în jurul lui Lascăr Catargiu au creat Partidul Conservator.

Atât liberalii, cât și conservatorii s-au concentrat pe modernizarea României, dar aveau viziuni diferite. Primii doreau să modernizeze țara prin occidentalizare și industrializare, în timp ce conservatorii preferau o dezvoltare treptată, bazată pe resursele economice existente. La sfârșitul secolului al XIX-lea, au condus țara alternând la guvernare

Ion C. Brătianu (1821-1891)

Lascăr Catargiu (1823-1899)

într-un sistem numit „rotativa guvernamentală”. Acest mod de guvernare s-a dovedit a fi eficient, deoarece liberalii și conservatorii continuau și consolidau, pe rând, măsurile luate de ceilalți, asigurând astfel stabilitatea și dezvoltarea țării.

Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde cerințelor:

„În planul politicii interne, regele Carol a fost iscusit, a știut să păstreze echilibrul între cele două mari partide care s-au creat, Partidul Liberal (al Brătienilor) și Partidul Conservator (...) Regele Carol, după împrejurări, a reușit să mențină alternanța: trei-patru ani un partid, trei-patru ani celălalt. O singură dată au stat liberalii la putere aproape doisprezece ani (1876-1888), cu Ion Brătianu ca președinte – în afară de o întrerupere de două luni, când s-a aflat în fruntea guvernului fratele lui, Dumitru Brătianu. Ion Brătianu, fără îndoială cel mai mare om politic al nostru din veacul al XIX-lea, a adus cele mai importante înnoiri din punct de vedere economic – sistemul

bancar, sistemul industrial, toate acestea datează din vremea președinției lui.” (Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*)

1. Menționează cele două partide care guverneau viața politică în România modernă.

2. Precizează principiul prin care regele Carol a reușit să mențină echilibrul în viața politică a regatului.

3. Prezintă guvernarea liberalilor la care se referă sursa, menționând realizările acestora în diferite domenii.

4. Imaginează-ți un dialog între Lascăr Catargiu, președintele Partidului Conservator, și Ion C. Brătianu, președintele Partidului Liberal, comparând viziunea acestora despre direcția de dezvoltare a țării.

CULTURA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și până la Primul Război Mondial, România a cunoscut o perioadă de mare înflorire culturală. Literatura, arta, muzica, teatrul și învățământul s-au dezvoltat sub influența Europei de Vest, dar au păstrat originalitatea și autenticitatea românească. În *literatură* a fost perioada marilor clasici – Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale și Ioan Slavici –, care au surprins în operele lor lumea românească și specificul ei național.

Artele au fost un domeniu de întâlnire între tradiție și inovație, ducând la apariția unor curente artistice originale. În această perioadă, la București au fost construite importante edificii publice în stil clasic sau neoromânesc, care au devenit simboluri ale culturii române, precum Palatul Băncii Naționale, Palatul de Justiție, Ateneul Român, Primăria Capitalei. În pictură s-au afirmat mari artiști, care au lăsat în urma lor opere extrem de valoroase. Printre aceștia s-au numărat Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu și Ștefan Luchian. Din această perioadă, nume importante precum George Enescu, Gheorghe Dima și Hariclea Darclee au devenit simboluri ale muzicii românești moderne.

În 1866, cultura română a făcut un pas important în sensul organizării sale. S-au pus bazele viitoareii Academii Române, ca primă instituție culturală a țării. Aceasta a fost organizată după modelul altor academii europene ale vremii și a reunit în jurul ei cei mai de seamă filologi, istorici, oameni de știință, medici, economiști etc. Școala a fost o altă instituție care a contribuit la dezvoltarea culturii românești, dar nu pe măsura așteptărilor. Deși s-au adoptat legi moderne pentru învățământ, s-au înființat școli de toate gradele, nivelul de alfabetizare a rămas relativ redus. Cauzele au fost neajunsurile economice și neîncrederea multor oameni în beneficiile educației.

Mihai Eminescu

I.L. Caragiale

Ion Creangă

Palatul Fundației Universitare Carol I azi

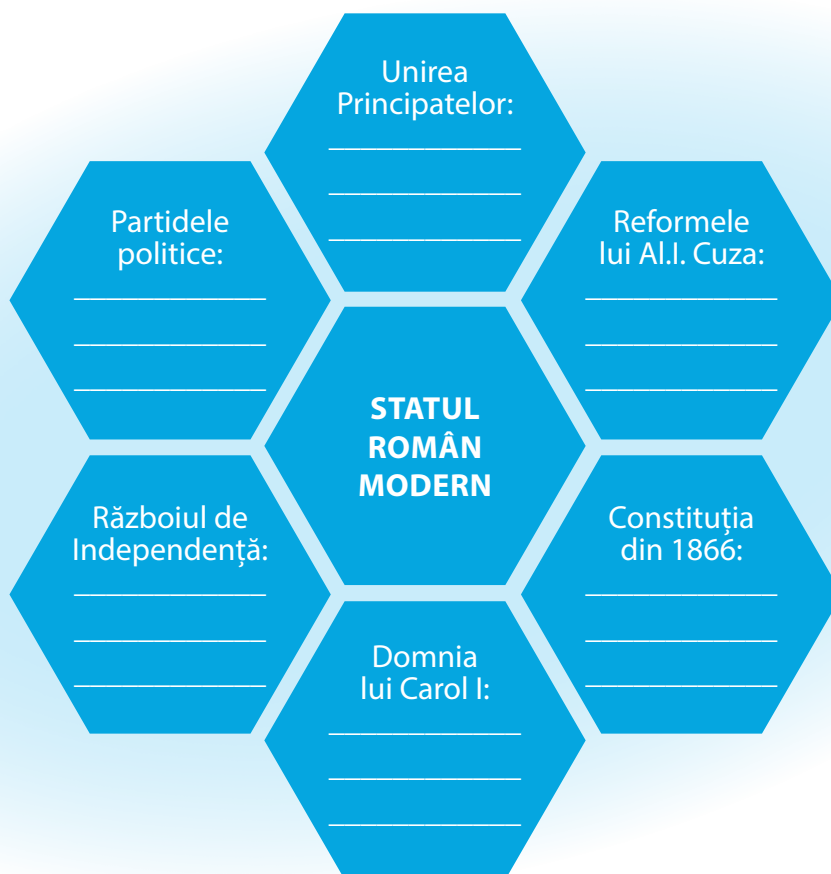
Regele Carol I despre Fundația Universitară care îi va purta numele: „Dorind a lăsa în urma Mea o mărturie vie a sentimentelor ce Mă însuflețesc către țară și a arăta totodată necurmatul interes ce am pentru instrucțiune, am închinat tinerelor generații acest lăcaș de studiu, cu falnica menire de a contribui la răspândirea și înflorirea științei în România.” (*Cuvântările regelui Carol I*)

1. Analizează fragmentul și explică de ce Carol I considera educația un element esențial pentru dezvoltarea României. Cum se reflectă această idee în măsurile pe care le-a luat în timpul domniei sale?

2. Compară măsurile luate de Carol I pentru educație cu acelea luate de A.I. Cuza. Ce asemănări și diferențe observi în abordarea celor doi?

Nicolae Grigorescu, *Spălătorese la râu*Ștefan Luchian, *Păstorița*

1. Amintește-ți informațiile descoperite în această unitate de învățare și completează în caiet schema:

2. Citește indiciile de mai jos și asociază-le cu personalitățile istorice din imagini:

a. A fost ales domn al ambelor Principate în același an. A inițiat reforme importante, dar a fost forțat să abdice în 1866 și a trăit în exil.

b. A fost unul dintre cei mai importanți susținători ai Unirii Principatelor. A sprijinit reformele lui Cuza și este autorul discursului prin care a fost anunțată secularizarea averilor mănăstirești.

c. A fost ales domnitor în 1866 și, mai târziu, în 1881, a devenit rege. A avut o domnie lungă, de 48 de ani, și a condus România în războiul prin care a devenit independentă.

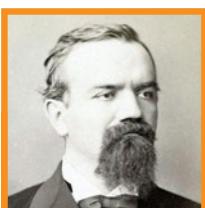
d. A fost un conducător politic liberal și unul dintre cei mai importanți oameni de stat ai României moderne. A fost prim-ministru în mai multe rânduri și a promovat dezvoltarea economică și modernizarea țării.

e. A fost un important om politic, dar și critic literar și fondator al „Junimii”. A promovat „teoria formelor fără fond”, criticând tendința de a copia modele occidentale fără a avea o bază locală solidă.

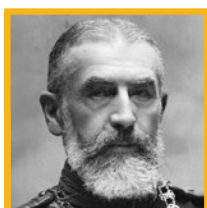
3. Dacă ai putea călători în timp, ce moment din modernizarea României ai fotografia? Descrie ce ai surprinde în imagine și de ce acest moment este important.

4. Dezbatare: „Cafeneaua ideilor politice”.

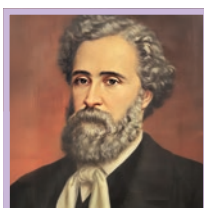
Lucrează în echipe de câte patru elevi. Fiecare elev din grupă are rolul unui om politic liberal sau conservator. Așezați la o masă, dezbateți viziunea voastră despre dezvoltarea țării în domenii precum economie, educație, vot. Asigură-te că argumentele tale corespund rolului pe care îl ai și sunt în concordanță cu viziunea politică a vremii.

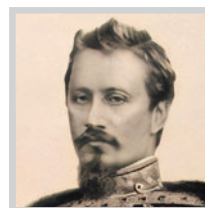
Titu Maiorescu

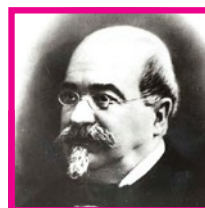
Carol I

Ion C. Brătianu

Alexandru Ioan Cuza

Mihail Kogălniceanu

UN EVENIMENT IMPORTANT

Lucrați în echipă pentru a scrie un articol de ziar despre un eveniment important din România modernă. Adoptați stilul unui ziar al vremii și prezentați informațiile ca și cum ar fi fost publicate la scurt timp după eveniment.

1. Formarea echipei și alegerea evenimentului

Fiecare echipă se va documenta și va prezenta în articol un eveniment istoric:

- Unirea Principatelor Române (1859): Cum a fost aleasă aceeași persoană (Alexandru Ioan Cuza) ca domnitor în ambele Principate? Cum a reacționat Europa?

- Abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza (1866): De ce a fost silit să renunțe la tron și cum au reacționat românii?
- Carol I devine domnitor al României (1866): Cum a fost ales? Ce a însemnat venirea unui prinț străin pentru viitorul țării?
- Adoptarea primei constituții a României (1866): Ce schimbări a adus? Cum a influențat viitorul țării?
- Proclamarea independenței României (1877): Cum a fost declarată și cum au reacționat Marile Puteri?
- Încoronarea regelui Carol I (1881): De ce a devenit România regat și ce însemna acest lucru?

2. Alegerea ziarului și stilului jurnalistic

Fiecare echipă va alege un ziar istoric românesc existent în secolul al XIX-lea, în care și-ar fi publicat articolul. Trebuie să respecte stilul și perspectiva acelui ziar.

Decizii de luat:

- Veți scrie dintr-o perspectivă favorabilă sau critică?
- Veți adăuga citate de la „martori” ai evenimentului?
- Veți folosi un limbaj sobru sau entuziast?

Actul proclamării regatului României, semnat de regele Carol și regina Elisabeta (1881)

3. Scrierea articolului

Structura recomandată:

- **Titlul** – Să fie clar, atractiv și să reflecte evenimentul.

- **Prezentarea evenimentului** – Să răspundă la întrebările esențiale: Cine? Ce? Când? Unde? De ce?

- **Dezvoltarea articolului:**

Adăugați detalii despre context, reacțiile oamenilor și consecințele evenimentului.

- **Citate sau mărturii fictive:** Puteți introduce „declarații” de la oameni importanți.

- **Concluzie:** Ce impact are evenimentul asupra României?

4. Prezentarea articolului

Fiecare echipă susține

o scurtă prezentare de cinci minute în care:

- Explică modul în care și-a ales perspectiva ziarului.
- Citește o parte din articol.
- Spune ce a descoperit interesant despre evenimentul respectiv.

Istoria altfel

După obținerea independenței față de Imperiul Otoman în 1877, Carol I, domnitorul României, a dorit ca încoronarea sa ca rege să fie marcată de un simbol special. În loc să comande o coroană din aur, el a ales să fie confecționată din oțelul unui tun capturat de la otomani în timpul Războiului de Independență. Această alegere avea o semnificație profundă: coroana trebuia să simbolizeze sacrificiul și lupta României pentru libertate.

BIBLIOTECA ONLINE

Expoziția Cuza 150 – Muzeul Național de Istorie a României – tur 3D

1. Asociază evenimentul istoric din coloana A cu anul în care a avut loc, din coloana B:

A	B
Unirea Principatelor	1857
Proclamarea independenței	1859
Înființarea Partidului Național Liberal	1875
România devine regat	1877
Adunările ad-hoc	1881

2. Citește enunțurile și precizează dacă sunt adevărate (A) sau false (F):

- La sfârșitul secolului al XIX-lea, partidele politice au alternat la guvernare. A ☐/F ☐
- Marile Puteri au condiționat acordarea independenței de schimbarea guvernului. A ☐/F ☐
- Unirea Principatelor a fost recunoscută definitiv de Marile Puteri în 1866. A ☐/F ☐
- Constituția din 1866 menționa oficial denumirea de „România”. A ☐/F ☐
- Bătăliile decisive din timpul Războiului de Independență s-au desfășurat la Plevna și Grivița. A ☐/F ☐

3. Alege răspunsul corect pentru enunțurile de mai jos:

- Ce măsură importantă a fost introdusă prin reforma învățământului realizată de Alexandru Ioan Cuza?
 - introducerea învățământului obligatoriu și gratuit;
 - crearea unui sistem de învățământ preșcolar;
 - predarea exclusiv în limba franceză;
 - excluderea materiilor umaniste din programa școlară.

II. Care a fost modelul principal de inspirație pentru Constituția României din 1866?

- Constituția Franței;
- Constituția Belgiei;
- Constituția Prusiei;
- Constituția Imperiului Otoman

III. În ce an a devenit principele Carol I de Hohenzollern rege al României?

- 1866; b. 1877; c. 1881; d. 1918.

IV. Ce teritoriu a fost alipit României în urma Războiului de Independență din 1877-1878?

- Basarabia; c. Dobrogea;
- Bucovina; d. Banatul.

4. Copiază în caiet și completează enunțurile următoare cu termenii care lipsesc, astfel încât enunțurile să fie corecte din punct de vedere istoric:

- Unirea Principatelor a fost recunoscută oficial de Marile Puteri în anul
- Legea rurală a fost adoptată de Al.I. Cuza în anul
- Prim-ministrul care a susținut reformele adoptate de Al.I. Cuza a fost
- Până la congresul de pace din 1878, acordarea cetățeniei române era condiționată de apartenența la
- Partidul Conservator s-a format în jurul lui
(Mihail Kogălniceanu, Lascăr Catargiu, creștinism, 1861, 1864)

5. Alcătuiește enunțuri corecte din punct de vedere istoric cu următorii termeni: *constituție, adunări ad-hoc, plebiscit, secularizare, abdicare*.

Gara Filaret, prima gară din București

6. Citește cu atenție sursa și răspunde cerințelor:
„Carol I s-a pronunțat, încă de la venirea în țară, pentru construirea unei rețele de căi ferate și, în paralel, și a unei de drumuri care să permită o mai bună circulație a persoanelor și mărfurilor, dar și legarea concretă a țării cu Europa centrală și apuseană. Prima linie ferată va lega București de Giurgiu (67,71 km), fiind inaugurată în octombrie 1869.” (N. Diță, D. Dumitrescu, M. Manea, *Istoria monarhiei din România*)

a. Identifică principalele obiective ale lui Carol I în domeniul infrastructurii.

b. Argumentează, în minimum opt rânduri, în ce mod dezvoltarea căilor ferate a influențat comerțul și legăturile României cu Europa.

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	4	5	6	Total
Punctaj pentru răspuns corect	10 p. (5 x 2 p.)	15 p. (5 x 3 p.)	12 p. (4 x 3 p.)	16 p. (4 x 4 p.)	20 p. (5 x 4 p.)	a. 8 p. (2 x 4 p.) b. 9 p.	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău							

IX

ROMÂNIA SECOLELOR XX-XXI

ÎN ACEASTĂ UNITATE VEI ÎNVĂȚA DESPRE:

- **România și Primul Război Mondial** 96
- **Marea Unire din 1918** 98
- **România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală** 100
- Studiu de caz: **Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale** 102
- Studiu de caz: **Minoritățile naționale în România** 103
- Studiu de caz: **Constituțiile din perioada interbelică** 104
- Studiu de caz: **Idei politice în lumea românească interbelică** 105
- Studiu de caz: **Monarhia după Primul Război Mondial** 106
- **România în Al Doilea Război Mondial** 107
- Studiu de caz: **Holocaustul în România: evreii și romii** 109
- **România – stat comunist** 110
- Studiu de caz: **Rezistența anticomunistă** 112
- Studiu de caz: **Viața cotidiană în perioada regimului comunist** 113
- Studiu de caz: **Manipulare și propagandă. Omul nou. Consecințe** 114
- Studiu de caz: **Epoca Nicolae Ceaușescu** 115
- **România în contextul Războiului Rece** 116
- **Regimul politic democratic din 1989 până azi** 118
- Studiu de caz: **Constituția României din 1991** 120
- **Integrarea euroatlantică a României** 121

Recapitulare 123

Evaluare 125

Trupe române la Mărășești, 1917

Armata română trece Prutul, 1941

Nicolae Ceaușescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nikita Hrușciiov (1960)

Mausoleul Eroilor de la Mărășești

Implicarea României în Primul Război Mondial a schimbat soarta conflictului?

[A-Z] Dicționar

a stipula – a specifica sau a introduce o condiție într-un tratat, cu obligația de a fi respectată.

neutralitate – atitudine pe care o adoptă un stat în situații de conflict militar de a nu se amesteca în conflict.

Repere cronologice

15/28 iulie 1914 – în urma atentatului de la Sarajevo, Austro-Ungaria declară război Serbiei; începutul Primului Război Mondial.

21 iulie/3 august 1914 – Consiliul de Coroană întrunit la Sinaia hotărâște ca România să rămână neutră.

15/28 august 1916 – armata română trece Carpații; România intră în război de partea Antantei.

20 nov./3 dec. 1916 – guvernul se refugiază la Iași, în Moldova.

23 nov./6 dec. – trupele germane intră în capitală.

iulie-august 1917 – au loc bătăliile de la Mărășești, Mărășești și Oituz.

28 febr./3 mart. 1918 – Tratatul de pace de la Brest-Litovsk.

24 apr./7 mai 1918 – Tratatul de pace de la București.

29 oct./11 noiembrie 1918 – semnarea armistițiului în pădurea Compiègne (Franța).

România și Primul Război Mondial

PERIOADA NEUTRALITĂȚII După izbucnirea Primului Război Mondial, Consiliul de Coroană întrunit la Sinaia a hotărât ca România să adopte o poziție de neutralitate față de Antanta (Marea Britania, Franța și Rusia) și Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria și Italia). Opinia publică era favorabilă Antantei, care susținea realizarea unirii Transilvaniei cu România, însă regele Carol I, care era german, dorea o alianță cu Puterile Centrale, la care România aderase în 1883.

ROMÂNIA INTRĂ ÎN RĂZBOI Timp de doi ani, politicienii români, susținuți de regele Ferdinand și regina Maria, au pregătit intrarea țării în conflict de partea Antantei.

La 4/17 august 1916, prim-ministrul Ion I.C. Brătianu și reprezentanții diplomației ai Franței, Marii Britanii, Rusiei și Italiei au semnat la București un tratat de alianță, în care se stipulau condițiile intrării României în război.

Armata română a trecut Carpații, dar, după câteva succese inițiale împotriva armatei austro-ungare în Transilvania, a fost obligată să se retragă. În toamna anului 1916, armata germană a lansat o puternică ofensivă, care a dus la înfrângerea trupelor române între Argeș și Neajlov. Armata română, copleșită numeric, s-a retras din București, iar guvernul s-a refugiat în Moldova. Trupele germane au intrat în capitală.

Regina Maria în vizită într-un spital (1917)

ANUL 1917 Cu ajutorul oferit de misiunea militară franceză condusă de generalul Henri Berthelot, la începutul anului 1917, armata română s-a reorganizat și a fost echipată cu armament modern. În vara anului 1917 au fost reluate luptele, iar armata română, comandată de generalii Alexandru Averescu și Eremia Grigorescu și susținută de trupe rusești, a respins eroic atacurile germane la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Însă frontul din Moldova a rămas expus după ieșirea Rusiei sovietice din război la începutul anului 1918 (consemnată de Tratatul de pace de la Brest-Litovsk). În această situație, după tratative preliminare, guvernul român a semnat în mai Tratatul de pace de la București.

ULTIMII ANI AI RĂZBOIULUI Pe Frontul de Vest, trupele Antantei au învins armatele Puterilor Centrale. Austro-Ungaria s-a destrămat, în Germania a izbucnit revoluția, Italia și Imperiul Otoman au capitulat. Semnarea armistițiului la 11 noiembrie 1918 a marcat sfârșitul Primului Război Mondial.

Armata română a participat la ultimele lupte și la sfârșitul conflictului s-a aflat alături de învingători, dar România a suferit enorme pierderi umane și materiale.

Portofoliu

Imaginează-ți că ești un soldat român care participă la bătălia de la Mărășești. Redactează o scrisoare sau o pagină de jurnal în care să transmiți informații despre situația militară, dar și despre ceea ce vezi, simți și trăiești pe front.

Reflectăm împreună

Citește lecția și notează în caiet o emoție încercată în timp ce parcurgeai lecția, un concept nou învățat și o întrebare pe care ai vrea să o cercetezi despre tema lecției.

ECATERINA TEODOROIU (1894-1917)

A fost una dintre puținele femei din România care au participat la Primul Război Mondial. Inițial a activat ca asistentă medicală pe front, dar din dorința de a răzbuna soarta celor patru frați ai ei, care pieriseră pe câmpul de luptă, Ecaterina a cerut să fie transferată la o unitate de combatanți. A fost luată prizonieră, a evadat și a fost rănită de două ori. În perioada petrecută în spitalul din Iași, a fost vizitată de regina Maria, care i-a înmănat decorația „Virtutea militară” și i-a citit decretul regal prin care era înaintată la gradul de sublocotenent. A murit eroic în bătălia de la Mărășești comandând un pluton de infanterie.

Aplicații

1. Citește cu atenție sursa de mai jos:

„Moldova, 5 februarie 1917

Populația moare de frig și foame, lucru ce se arată în toate păturile sociale.

A început să se întindă tifosul exantematic; el ne prinde cu totul nepregătiți. Boala se răspândește însă din cauză că oamenii de pe front vin în contact cu cei sosiți din interior, trimiși ca întăriri. Numărul bolnavilor crește văzând cu ochii.

Am numit o comisie care să înceapă a se ocupa de cultivarea pământului pentru recolta viitoare. Va trebui să se cultive pe o scară cât mai largă legumele, și în special cartofii. Pentru legume, am hotărât să se cultive tot ce este disponibil prin localități: sate și orașe, grădini, curți, locuri virane, chiar și acoperișurile caselor, acolo unde se poate pune pe ele un strat suficient de gros de pământ.” (Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război. 1916–1918*)

a. Precizează pe baza textului o problemă cu care se confrunta populația și cauza acesteia.

b. Menționează soluția propusă pentru a îmbunătăți situația populației.

c. Argumentează necesitatea cultivării pământului în timp de război.

2. Ordonează cronologic evenimentele istorice: • intrarea României în Primul Război Mondial • neutralitatea • Pacea de la București • bătălia de la Mărăști • Consiliul de Coroană de la Sinaia.

3. Copiază în caiet și completează tabelul de mai jos folosind informații din lecție:

Eveniment important	Data	Personalități marcante
ex. Consiliul de Coroană de la Sinaia	3 august 1914	Carol I

4. Documentează-te și notează alte monumente dedicate soldaților care și-au pierdut viața în Primul Război Mondial.

Adunarea națională de la Alba Iulia

Ce au simțit românii din Vechiul Regat atunci când au aflat că și restul teritoriilor românești fac parte în sfârșit din România?

[A-Z] Dicționar

organ legislativ – instituție care elaborează și adoptă legi.

Repere cronologice

- 24 ianuarie 1918** – Basarabia își proclamă independența.
- 27 martie 1918** – Sfatul Țării votează unirea Basarabiei cu România.
- 27 octombrie 1918** – Bucovina își declară independența.
- 28 noiembrie 1918** – este votată unirea Bucovinei cu România.
- 1 decembrie 1918** – Marea Adunare Națională de la Alba Iulia; se votează unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România.
- 4 iunie 1920** – Tratatul de la Trianon.
- 15 octombrie 1922** – încoronarea regelui Ferdinand I și a reginei Maria la Alba Iulia.

Portofoliu

Imaginează-ți că participi la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, pe 1 decembrie 1918, și trebuie să ții un discurs în fața mulțimii. Scrie discursul (10-15 rânduri) din perspectiva unui român care susține unirea Transilvaniei cu România.

Marea Unire din 1918

Marea Unire a provinciilor istorice locuite de români cu Regatul României a dus la constituirea României Mari în anul 1918.

UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA a fost votată la 27 martie 1918 de Sfatul Țării de la Chișinău, organul legislativ al unui nou stat, Republica Democratică Moldovenească. Printre cei care au susținut unirea cu România pot fi menționați Ion Inculeț, Pantelimon Halippa, Constantin Stere.

BUCOVINA SE UNEȘTE CU ROMÂNIA La 28 noiembrie, Consiliul Național Român din Bucovina a convocat Congresul General al Bucovinei, care a votat pentru unirea acestei provincii a Austro-Ungariei cu România. Sextil Pușcariu și Iancu Flondor s-au numărat printre cei care au militat pentru unire.

UNIREA TRANSILVANIEI, BANATULUI, CRIȘANEI ȘI MARAMUREȘULUI CU ROMÂNIA Consiliul Național Român a convocat Marea Adunare Națională de la Alba Iulia la 1 decembrie 1918. La această adunare au participat 100 000 de români, care au aprobat unirea cu România. Iuliu Maniu a fost ales președinte al Consiliului Dirigent care a condus Transilvania începând cu 2 decembrie 1918. Alături de el s-au aflat, printre alții, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voevod, Ștefan Cicio-Pop, Ion Flueraș, Gheorghe Pop de Băsești.

Episcopul greco-catolic Iuliu Hossu citește Declarația de la Alba Iulia.

Entuziasmul cu care a fost întâmpinată unirea Transilvaniei cu România la 1 decembrie 1918 este surprins de Nicolae Mărgineanu, pe atunci licean la Blaj, ulterior, în 1926, preparator la Catedra de psihologie a Universității din Cluj, primul român care, în 1932, a beneficiat de o bursă a Fundației Rockefeller:

„Ce vremuri mărețe! Și câtă însuflețire! Noua traducere în faptă trainică a Unirii tuturor românilor a fost o sărbătoare de neuitat, care a durat luni întregi... «Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte» răsuna în toate orașele și în toate satele.”

Recunoscută pe plan internațional la Conferința de pace de la Paris (1919), Marea Unire a fost menționată în tratatele de pace încheiate de România cu statele învinse în război.

SEMNIFICAȚIA UNIRII Marea Unire a reprezentat un moment al consolidării identității naționale românești, închegând legătura între diferitele regiuni și întreaga națiune. Ea a adus împreună un popor cu o istorie comună, unit de limbă și de tradiții, dar și minorități etnice diverse. Noile provincii au adăugat Vechiului Regat 156 000 km² și 8,5 milioane de locuitori.

Știi că?

În țara noastră există o universitate al cărei nume este strâns legat de Marea Unire – Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Instituția a fost înființată în 1991, iar numele său subliniază legătura puternică dintre Alba Iulia, care este orașul unirii, și istoria noastră națională.

Reflectăm împreună

Citește versurile Imnului național al României de la pagina 3 și selectează trei valori pe care le transmite și pe care ți le dorești pentru țara ta.

Aplicații

1. „Noi, care am vărsat lacrimi văzând limba noastră scoasă din școli, biserici, justiție, nu vom lua altora. Nu vom lua puțința vieții de la alții. Nu voim să trăim din sudoarea altora pentru că noi putem trăi din vrednicia și puterea noastră, prin munca noastră. Numai printr-un regim democratic putem întări țara noastră românească, mai ales când trebuie să ținem seama de cerințele vieții moderne de stat. Numai având un regim de drepturi și libertăți înăuntrul țării, vom avea tărie să validăm cauza noastră în afară. Deplina libertate a tuturor straturilor sociale — e o garanție pentru binele țării. De aceea Marele Sfat Național Român a pus în proiectul lui de rezoluție acel punct care vorbește de înfăptuirea regimului democratic.” (*Fragment din discursul lui Iuliu Maniu, Alba Iulia, 1 decembrie 1918*)

a. Citește cu atenție textul și identifică tipul de regim politic propus de Iuliu Maniu pentru România Mare și două caracteristici ale acestuia.

b. Copiază în caiet tabelul de mai jos și completează datele principale legate de unirea fiecărui teritoriu:

	Basarabia	Bucovina	Transilvania
Data unirii			
Instituția care a decis unirea			
Personalități care au susținut unirea			

Încoronarea regelui Ferdinand și a reginei Maria, 15 octombrie 1922

2. Privește cu atenție imaginea de mai sus. Discută cu un coleg și formulează împreună două argumente pentru care încoronarea a fost un eveniment important pentru țară și pentru români în contextul istoric al României Mari.

Piață în Sibiu (fotografie de Kurt Hielscher, 1933)

Crezi că pacea a adus României dezvoltare economică?

A-Z Dicționar

a expropria – a trece o proprietate sau un teren în proprietatea statului pentru o cauză de interes public.

Repere cronologice

1918-1921 – Parlamentul adoptă legile agrare; reforma agrară și împrăștierea țăranilor.

1929-1933 – Marea Criză Economică.

Car cu boi (fotografie de Kurt Hielscher, 1933)

Știi că?

În 1925 sunt introduse în lege pentru prima oară zilele libere de la muncă. Această lege se numea Legea pentru reglementarea repausului duminical și a sărbătorilor legale și prevedea dreptul la o zi de odihnă, duminică, și liber de sărbători legale pentru toți muncitorii.

România interbelică. economie și societate – lumea urbană și rurală

Perioada interbelică a fost una complexă în spațiul românesc. România aproape și-a dublat teritoriul și era necesar ca noile teritorii și minoritățile din acestea să fie integrate. Diferențele dintre lumea satului și cea a orașului s-au adâncit.

POPULAȚIA În jurul anului 1939, România avea o populație de 19 933 000 de locuitori, din care circa 75% trăiau în sate lipsite de mijloace de transport și comunicații. Puține sate aveau apă curentă sau electricitate, serviciile de sănătate erau primitive, iar doctorii lipseau, îndeosebi în regiunile mai îndepărtate din Moldova și Basarabia. Mortalitatea infantilă din România era cea mai mare din Europa, iar principala cauză era malnutriția.

ECONOMIA Țării era preponderent agrară. **Agricultura** se caracteriza prin productivitatea scăzută la hectar – aproximativ jumătate din productivitatea din Europa Occidentală. 90% din populația rurală era ocupată, potrivit recensământului din 1930, cu creșterea animalelor, cultivarea cerealelor, a viței-de-vie și a pomilor fructiferi. Mai bine de jumătate din gospodăriile țărănești dețineau mai puțin de trei hectare. Numărul proprietăților de dimensiuni medii (între 10 și 20 de hectare), considerate drept cele mai productive pentru piața internă română, erau deosebit de mici în comparație cu alte state europene.

Reforma agrară a fost introdusă în România între 1918 și 1921. A fost prima țară din Europa de Est care a făcut o asemenea reformă, fărâmițând marile proprietăți și transferând pământul micilor gospodării

Rafinăria „Steaua Română” din Moinești (1929)

țărănești. Aproximativ 6 milioane de hectare de pământ au fost expropriate pentru a fi distribuite țăranilor și circa 1 400 000 de țărani au primit pământ.

Industria a suferit foarte mult în timpul războiului. În 1918, producția din toate sectoarele fusese drastic redusă. După război, Partidul Liberal, care s-a aflat la putere mare parte din anii 1920 și considera capitalismul drept cheia progresului, a încurajat o politică de creștere economică rapidă prin industrializare.

Criza economică mondială din 1929 a avut un efect profund în România. Scăderea prețurilor produselor agricole a dus la îndatorarea țăranimii. Unele bănci au dat faliment, iar depunătorii și-au pierdut economiile, șomajul a crescut, dar în general viața din orașe era una înfloritoare. Investițiile considerabile ale capitalului străin au favorizat dezvoltarea industriei petroliere, făcând din România al șaselea producător mondial de petrol.

CULTURA În perioada interbelică, au avut loc progrese importante în știință, literatură și artă. Acum au trăit marele istoric Nicolae Iorga, autorul unor lucrări de valoare din domeniul istoriei românești și universale, Vasile Pârvan, reprezentant de seamă al arheologiei, Mircea Eliade, recunoscut istoric al religiilor. Dramaturgul Eugen Ionescu a fost unul dintre inițiatorii teatrului absurdului. Se remarcă acum poezii Ion Barbu, George Bacovia sau Tristan Tzara, cofondator al curentului cultural numit dadaism, sculptorul Constantin Brâncuși ori compozitorul și violonistul George Enescu.

Aplicații

Harta administrativă a României (1930)

1. Privește cu atenție harta.

- Menționează cinci județe care nu mai fac parte astăzi din teritoriul românesc.
- Identifică cinci județe al căror nume sau structură s-a modificat.
- Precizează alte modificări teritoriale și administrative pe care le-ai observat.

Portofoliu

Documentează-te despre viața unui om de cultură din România interbelică și realizează o fișă biografică pe care să o adaugi la portofoliul tău. Caută informații despre activitatea lui, parcursul profesional, include și contribuția acestuia la patrimoniul european. Poți alege dintre Constantin Brâncuși, George Enescu, Mircea Eliade sau orice alt om de cultură din perioada interbelică.

Reflectăm împreună

Notează în caiet două idei noi pe care le-ai aflat din lecția de astăzi. Poți să o faci o legătură cu informațiile pe care le studiezi la o altă disciplină?

2. Citește cu atenție sursa și notează în caiet răspunsurile la cerințele de mai jos:

„Viața de familie era puternic influențată de mediul de locuire și de condițiile materiale. La sate, viața curgea relativ simplu, după calendarul muncilor agricole. În zilele de sărbătoare, soțul și soția mergeau la biserică. La întoarcerea acasă, bărbatul rămânea la cârciumă, pentru a sta de vorbă cu oamenii din sat, iar femeia mergea acasă pentru a avea grijă de gospodărie. În familiile de muncitori, de regulă, numai soțul avea serviciu, în timp ce soția se ocupa de gospodărie și de copii.” (Ioan Scurtu, *Satul românesc în perioada interbelică*)

- Menționează reperul de timp pe care îl foloseau oamenii conform sursei date.
- Precizează o asemănare și o deosebire dintre cele două familii menționate în text.
- Formulează un punct de vedere referitor la condiția femeii în perioada interbelică și susține-l cu un argument relevant.

3. Folosindu-te de informațiile descoperite în lecție, scrie un eseu de 10-15 rânduri în care să compari lumea satului și cea a orașului interbelic.

Menționează asemănări și deosebiri legate de construcții, ocupații, condiții de viață.

ORAȘUL: ARHITECTURĂ MODERNĂ ȘI TRADIȚII RURALE

Piața Unirii (1926)

*Palatul
Telefoanelor
din București
(cca 1935),
prima clădire
înaltă cu
schelet metalic
din România*

*București, Bd
Academiei (1928),
azi Bd Regina
Elisabeta*

*O mahala
din București
(acuarela de
Sava Henția)*

În perioadă interbelică, orașele din România reflectau trăsăturile culturale specifice trecutului lor. Viața urbană s-a dezvoltat considerabil. În primele decenii ale secolului al XX-lea, orașele prezentau contraste între clădirile impresionante și elegante din centru și mahalale, cartierele de la periferie, care păstrau caracteristici ale satului.

Orașele din Vechiul Regat, București și Iași, purtau influența arhitecturii franceze, iar cele din Transilvania, precum Cluj, Oradea sau Timișoara, erau influențate de construcțiile din Imperiul Austro-Ungar. Stilul Art Deco a fost adoptat în perioada interbelică, exemple grăitoare din București fiind Palatul Telefoanelor (1933) și Stadionul ONEF (1926). Clădirile proiectate de arhitecți precum Horia Creangă (1893-1943) și Dui-liu Marcu (1885-1966) aveau forme simple, funcționaliste, exemplul fiind noul Palat al Băncii Naționale a României (început în 1940).

1. Citește cu atenție sursa dată și răspunde cerințelor de mai jos:

„Evoluția celor mai multe din orașele noastre a urmat aceleași căi. Începutul e un sat. Urma lui nu s-a șters pe deplin. Mahalalele nu se deosebesc de sate decât doar prin unele schimbări aduse caseilor cu învâlișul de șindrilă ori tinichea. Pășirea de la sat la târg s-a făcut prin alipirea singuratecului han de odinioară lângă altele, de-a lungul drumului mare. Dughenile înșirate, perete în perete, formează inima târgului. Negustorii, meseriașii, s-au putut astfel îngrămădi. Când răscrucea drumurilor coincidea cu târgul în formație, orașul a prins. În faza aceasta se află multe târgușoare; dugheni de-a lungul drumului și satul primprejur. Între dugheni și sat se intercalează curțile boierești. Belșugul se îngrămădește, orașul crește.” (Ion Simionescu, *Orașe din România*, 1925)

a. Identifică elementele care constituie ansamblul unui oraș.

b. Menționează categoriile sociale care populau orașele, adaugă alte categorii sociale specifice societății românești pe care le cunoști.

c. Explică evoluția orașelor pe baza informației din această sursă.

2. Pe baza ilustrațiilor și informațiilor din lecție, imaginează-ți că pentru o zi locuiești în orașul interbelic. Descrie în zece rânduri experiența ta, menționând arhitectura orașului, activitățile pe care le-ai realiza, locurile pe care le-ai vizita.

MINORITĂȚILE NAȚIONALE ÎN ROMÂNIA

În urma constituirii României Mari, teritoriul și populația țării au crescut, ceea ce a avut drept rezultat o mai mare diversitate etnică, religioasă și culturală.

În România interbelică, minoritățile naționale reprezentau aproximativ 30% din totalul populației, față de 8% înainte de război, după recensământul din 1912. Cele mai numeroase minorități din România Mare erau maghiarii, evreii, ucrainenii și germanii. Aceștia se bucurau de aceleași drepturi acordate prin Constituția din 1923 tuturor cetățenilor țării. Minoritățile naționale aveau școli și publicații în propria limbă, precum și partide politice proprii, reprezentate în Parlament.

Și în plan religios se constată o mai mare diversitate. Alături de românii ortodocși majoritari, în statul român existau greco-catolici, calvini, romano-catolici, luterani, mozaici.

În perioada interbelică, o seamă de personalități din rândul minorităților au contribuit la dezvoltarea culturii românești: Iosif Iser, Marcel Iancu, Sașa Pană, Tristan Tzara, Ilarie Voronca.

1. „Art. 5. Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi.” (Constituția României, 1923)

Precizează cinci drepturi diferite de care se bucurau românii după adoptarea legii fundamentale.

români	71,9%	evrei	4,0%
maghiari	7,9%	greci	0,1%
germani	4,1%	turci	0,9%
ruși	2,3%	tătari	0,1%
ruteni, ucrainenii	3,2%	găgăuzi	0,6%
sârbi, croați, sloveni	0,3%	romi	1,5%
bulgari	2,0%	Alte neamuri/ nedeclarați	0,8%
polonezi	0,3%		

Structura pe etnii în România Mare conform recensământului din 1930

2. Imaginează-ți că ești un detectiv al istoriei și te documentezi despre populația României Mari din anul 1930. Folosind indicii din tabelul de mai sus, completează informațiile lipsă:

Etniile care se aflau în jurul valorii de 4% în România Mare erau (4,0%) și (4,1%). constituiau 7,9% din populația României Mari. Din totalul populației, , și reprezentau doar 0,3%.

(germani, evrei, sârbi, croați, sloveni, maghiari)

Femei maghiare în port popular în anii 1930

MARGARETE DEPNER (1885-1970)

Sculptoriță și pictoriță din Brașov de etnie germană, cunoscută pentru contribuția sa la curentul modern clasic din Transilvania. De asemenea, a fost activă în domeniul social-politic: a condus o asociație pentru orfani și a fondat un cămin de zi pentru copii.

Militari evrei, participanți la Primul Război Mondial

CONSTITUȚIILE DIN PERIOADA INTERBELICĂ

În perioada interbelică au fost adoptate două constituții. Prima a fost promulgată de regele Ferdinand I în martie 1923, întrucât România întregită în urma Marii Uniri avea nevoie de o lege fundamentală care să reglementeze noua realitate politică, socială și teritorială a țării. A doua a fost promulgată de regele Carol al II-lea în februarie 1938, instaurând dictatura regală.

Constituția din 1923 a acordat drept de vot tuturor cetățenilor români de sex masculin care împliniseră vârsta majoratului, adică 21 de ani, cu excepția militarilor și a funcționarilor publici. Femeile nu au primit însă drept de vot. În mare parte, erau păstrate articolele din Constituția din 1866. Regele avea puterea de a dizolva parlamentul și de a numi un nou guvern. În plus, beneficia de dreptul de veto în ceea ce privește legislația, deși nu a făcut niciodată uz de prerogativa respectivă. Avea autoritatea de a negocia și a încheia tratate cu puteri străine, dar acestea trebuiau ratificate de Parlament pentru a produce efecte.

În 1938, regele Carol al II-lea a promulgat o constituție nouă, care a intrat în vigoare la 27 februarie. Noua constituție stipula, practic, instaurarea dictaturii personale a regelui Carol al II-lea și sfârșitul regimului parlamentar în România. Perioada, de altfel, a rămas cunoscută în istorie drept „dictatura carlistă”.

TITLUL III

Despre puterile statului

„Art. 33. - Toate puterile Statului emană de la națiune, care nu le poate exercita decât numai prin delegațiune și după principiile și regulile așezate în Constituțiunea de față.

Art. 34. - Puterea legislativă se exercită colectiv de către Rege și Reprezentațiunea națională. Reprezentațiunea națională se împarte în două Adunări: Senatul și Adunarea Deputaților. Orice lege cere învoirea a câtor trei ramuri ale puterii legiuitoare.

Nicio lege nu poate fi supusă sancțiunii regale decât după ce se va fi discutat și votat liber de majoritatea ambelor Adunări.”

Constituția din 1923

Regele Ferdinand I

Regele Carol al II-lea semnează constituția, 27 februarie 1938

Constituția a desființat separația puterilor în stat, în sensul că în mâinile regelui au fost concentrate puterea executivă și cea legislativă. Partidele politice, mai ales Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc, erau hotărâte să se împotrivescă oricărei tentative din partea Coroanei de a le tempera ori diminua activitatea politică. Pe de altă parte, prin întărirea autorității Coroanei, suveranul urmărea și întărirea ordinii de stat, pusă în pericol de Mișcarea Legionară. Constituția aceasta a fost suspendată prin decret regal la 5 septembrie 1940.

TITLUL III

Despre puterile statului

„Art. 29. - Toate puterile Statului emană de la Națiunea Română.

Ele însă nu se pot exercita decât prin delegațiune și numai după principiile și regulile așezate în Constituția de față.

Art. 30. - Regele este Capul Statului.

Art. 31. - Puterea legislativă se exercită de Rege prin Reprezentațiunea Națională, care se împarte în două Adunări: Senatul și Adunarea Deputaților. Regele sancționează și promulgă legile.

Înainte de a i se da sancțiunea regală, legea nu e valabilă.

Regele poate refuza sancțiunea.”

Constituția din 1938

Citește cu atenție cele două documente și răspunde următoarelor cerințe:

1. Pe baza surselor date, dar folosindu-te și de informațiile descoperite în lecție, compară cele două constituții. Menționează minimum trei asemănări și trei deosebiri.

2. Menționează, pentru fiecare text, monarhul în timpul căruia au fost promulgate documentele de mai sus.

3. Precizează un efect pe care l-a avut fiecare dintre cele două documente asupra evoluției statului român în perioada interbelică.

Ion I.C. Brătianu, președintele PNL, prim-ministru
(1922-1926; 1927)

Iuliu Maniu, președintele PNT, prim-ministru
(1928-1930)

IDEI POLITICE ÎN LUMEA ROMÂNEASCĂ INTERBELICĂ

În perioada interbelică, lumea politică românească a fost marcată de existența mai multor partide politice, unele cu tradiție istorică, altele apărute în urma unor idei politice vehiculate pe plan internațional.

Primul dintre cele două partide politice importante din perioada interbelică, **Partidul Național Liberal** (PNL), condus de Ion I.C. Brătianu, era reprezentant al burgheziei și a format cele mai multe guverne în perioada interbelică. PNL susținea separația puterilor în stat, participarea cetățenilor la conducerea statului prin reprezentanții lor aleși în Parlament, dar și neintervenția statului în mecanismele de funcționare a pieței libere.

Celălalt partid important al perioadei a fost **Partidul Național Țărănesc** (PNT), rezultat din fuziunea Partidului Țărănesc din Regatul României cu Partidul Național din Transilvania. Partidul, susținut de țărănime și clasa de mijloc, a fost condus de Iuliu Maniu. PNT susținea adoptarea unei noi legislații agrare, dezvoltarea micii gospodării țărănești, dar și reorganizarea Băncii Naționale. Astfel, se situa la stânga eșichierului politic românesc, la dreapta aflându-se PNL.

În anul 1927, pe scena politică interbelică a apărut **Partidul Social-Democrat** (PSD), care reprezenta interesele muncitorilor. Condus de Constantin Titel-Petrescu, partidul a centralizat mișcarea socialistă în jurul său.

Viața politică din perioada interbelică a devenit tot mai fragmentată și radicalizată; la fel ca și în spațiul european din acea perioadă, apar partidele extremiste.

Liga Apărării Național-Creștine și **Mișcarea Legionară** erau formațiuni de extremă dreaptă, care urmăreau desființarea democrației parlamentare. Ideologia lor a fost marcată de antisemitism, xenofobie și ultranaționalism și s-a manifestat în asasinat politic. În fruntea lor s-au aflat A.C. Cuza, Corneliu Zelea-Codreanu și Horia Sima.

Înființat în perioada interbelică (1921), **Partidul Comunist din România**, o secție a Internaționalei Comuniste de la Moscova, aflat sub influența Uniunii Sovietice, a fost desființat prin lege în 1924. Comuniștii au continuat să acționeze atât în ilegalitate, cât și sub paravanul unor mici grupări politice de stânga.

Citește cu atenție sursa și răspunde cerințelor:

„Intelectualii formau două grupuri largi, care pot fi desemnate sub numele de europeniști și tradiționaliști. Primii insistau că România trebuia să urmeze calea Occidentului urbanizat, tradiționaliștii subliniau caracterul agrar al României.” (M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, S. Papacostea, P. Teodor, *Istoria României*)

1. Menționează cele două grupuri intelectuale din perioada interbelică.

2. Argumentează care era cea mai bună cale de dezvoltare a României interbelice, tradiționalismul sau europenismul. Oferă minimum două argumente valide care să-ți susțină opinia.

MONARHIA DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

După 1918, România a continuat să fie o monarhie constituțională.

Ferdinand I (1914-1927), aflat în fruntea țării în timpul Primului Război Mondial, a fost primul rege al României Mari, încoronat la Alba Iulia în 1922. În timpul domniei sale au fost puse în practică reforme pentru dezvoltarea noului stat: țărani au primit pământ prin reforma agrară din 1921, a fost adoptată Constituția din 1923, s-a realizat unificarea administrativă a României. Spre sfârșitul domniei, a fost nevoit să facă față crizei dinastice generate de principele moștenitor Carol, care a renunțat la tron. După moartea lui Ferdinand, rege a devenit nepotul său minor, Mihai. România a fost condusă de o Regență (1927-1930).

Carol al II-lea (1930-1940), care renunțase la tron în 1925, s-a întors din exil în 1930 și a fost încoronat rege. Mihai a primit titlul de Mare Voievod de Alba Iulia. Deși a sprijinit cultura și industria, Carol a fost cel care a instituit dictatura regală prin Constituția din 1938. Noul

regim a pus capăt sistemului democratic, a interzis activitatea tuturor partidelor politice și a creat un partid unic, subordonat monarhului: Frontul Renașterii Naționale. Carol al II-lea a abdicat la 6 septembrie 1940, după ce România a fost nevoită să renunțe la mare parte din teritoriul său: Basarabia și nordul Bucovinei (cedate URSS), Transilvania de Nord (cedată Ungariei) și Cadrilaterul (cedat Bulgariei).

Regele Mihai I

Mihai I (1927-1930, 1940-1947) a ajuns pentru prima dată rege la vârsta de șase ani. A doua domnie a sa a început după abdicarea lui Carol al II-lea, însă Decretul de la 6 septembrie 1940, care îl desemna pe Ion Antonescu Conducător cu puteri depline al statului român, l-a lipsit de orice autoritate. Tânărul rege

nu s-a putut implica în problemele cu care se confrunta țara aflată în război. La 23 august 1944, în condițiile în care situația de pe front nu era deloc favorabilă Germaniei și României, Mihai l-a înlăturat pe mareșalul Antonescu printr-o lovitură de stat, dar evoluția situației internaționale a dus la abdicarea forțată a regelui la 30 decembrie 1947, care a însemnat sfârșitul monarhiei în România.

Regele Ferdinand și regina Maria în 1922
(în stânga: principele Carol)

„Cu sprijinul puternicei, energice și voluntare sale soții, a reușit să-și conducă țara cu bine prin Primul Război Mondial, să promoveze reforma agrară, să adopte o politică moderată față de minorități, cerută prin Tratatul de Pace de la Paris, și să asigure astfel stabilitatea internă a României Mari.” (Gerhard Grimm despre regele Ferdinand în *Biografii germane*)

1. Citește sursa și menționează realizările pe care le-a avut regele Ferdinand I în timpul domniei sale.

2. Pe baza informațiilor descoperite în lecție, realizează o scurtă descriere a unuia dintre cei trei monarhi.

3. Imaginează-ți că ai putea să adresezi întrebări unui monarh la alegere; notează în caiet minimum trei întrebări pe care ai dori să le adresezi, specificând monarhul ales.

Bătălia de la Stalingrad,
la care au participat și trupele române

România în Al Doilea Război Mondial

DEZINTEGRAREA ROMÂNIEI MARI România Mare a avut o existență scurtă. La 23 august 1939, Pactul Ribbentrop-Molotov, încheiat între Germania nazistă și Uniunea Sovietică, un tratat de neagresiune, stabilea de fapt sferele de interese teritoriale ale celor două țări. Cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei către URSS, la 28 iunie 1940, în urma ultimatumului Uniunii Sovietice, a declanșat procesul dezintegrării României Mari și a încurajat pretențiile revizioniste ale Ungariei și Bulgariei, sprijinite de Italia și Germania nazistă. Nordul Transilvaniei a revenit, prin Arbitrajul sau Dictatul de la Viena, Ungariei, iar Cadrilaterul a fost cedat Bulgariei.

Regele Carol al II-lea l-a adus la conducerea statului pe generalul (mai târziu mareșalul) Ion Antonescu, apoi a abdicat în favoarea fiului său, Mihai. S-a instaurat regimul național-legionar, condus de Ion Antonescu și controlat de Mișcarea Legionară. În ianuarie 1941, în urma rebeliunii armate a legionarilor, Ion Antonescu i-a înlăturat pe aceștia de la putere și a instituit o dictatură militară.

REGIMUL LUI ION ANTONESCU Cu scopul de a recupera teritoriile pierdute, România a aderat la Pactul Tripartit, alianța militară formată de Germania, Italia și Japonia. La luarea acestei decizii, el nu l-a consultat pe regele Mihai, căruia îi rezervase doar un rol decorativ. Pe plan intern, regimul lui Antonescu a continuat să aplice măsurile antisemite adoptate în 1938 de regele Carol al II-lea.

ARMATA ROMÂNĂ ÎN RĂZBOIUL ÎMPOTRIVA URSS La 22 iunie 1941, armata română a participat, alături de armata germană, la invadarea Uniunii Sovietice. Românii au recâștigat Basarabia și au înaintat până în Transnistria și Crimeea. Orașul Odessa a intrat sub administrație românească. După reocuparea Basarabiei, opinia publică era de părere că armata română ar fi trebuit să se oprească, dar Ion Antonescu a hotărât să continue înaintarea pe teritoriul URSS, în alianță cu germanii. În bătăliile de la Stalingrad (Volgograd) și Cotul Donului, armata română a suferit pierderi grele, dar Armata Roșie a reușit să oprească înaintarea germanilor și să preia ofensiva.

23 AUGUST 1944 – lovitură de stat, înlăturarea lui Antonescu și ieșirea României din război. Deoarece armatele Axei sufereau tot mai multe înfrângeri, iar pierderea războiului era tot mai aproape, atât Ion Antonescu,

Ce consecințe a avut
participarea României la
Al Doilea Război Mondial?

A-Z Dicționar

armistițiu – acord între state în vederea încetării operațiunilor militare.

revizionism – acțiune prin care state precum Germania sau Italia urmăreau modificarea tratatelor de pace după Primul Război Mondial.

Repere cronologice

- 23 august 1939** – Pactul Ribbentrop-Molotov.
- 28 iunie 1940** – Basarabia și nordul Bucovinei sunt cedate URSS.
- 30 august 1940** – Dictatul de la Viena; nordul Transilvaniei este cedat Ungariei.
- 6 septembrie 1940** – Carol al II-lea abdică în favoarea fiului său, Mihai.
- 7 septembrie 1940** – Cadrilaterul este cedat Bulgariei.
- 23 noiembrie 1940** – România aderă la Pactul Tripartit.
- 22 iunie 1941** – invadarea URSS.
- 23 august 1944** – lovitură de stat; ieșirea României din război.

Soldați români și prizonieri sovietici
în sudul Rusiei

Portofoliu

Realizează un **proiect** cu titlul „România în Al Doilea Război Mondial”. Documentează-te despre cele mai importante evenimente, personalități marcante, caută imagini pe care să le adaugi proiectului tău.

Reflectăm împreună

Notează în caiet un mesaj de încurajare pe care l-ai transmite unui soldat român care luptă pe Frontul de Est în Al Doilea Război Mondial.

Aplicații

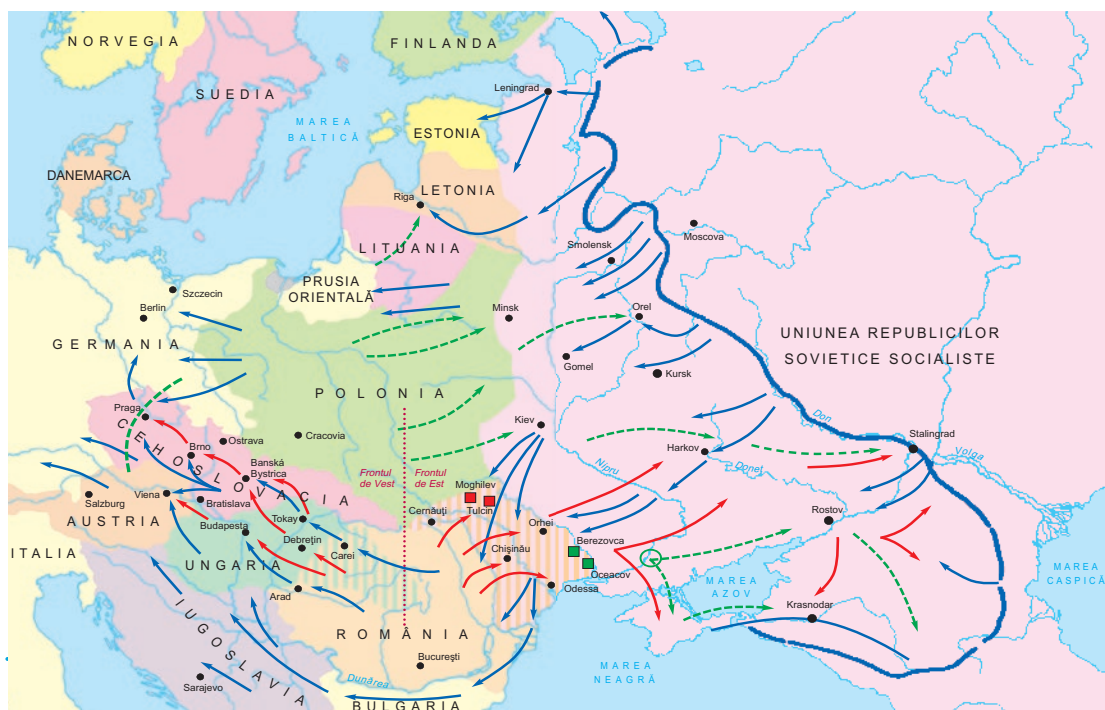
1. Citește cu atenție sursa și rezolvă cerințele:
„Români, în ceasul cel mai greu al datoriei noastre, am socotit, în deplină înțelegere cu poporul meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea Țării de la o catastrofă totală: ieșirea noastră din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite. Un nou guvern de Uniune Națională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voința hotărâtă a Țării de a încheia pacea cu Națiunile Unite. România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite. Din acest moment

2. Identifică pe hartă ofensiva trupelor române pe teritoriul Uniunii Sovietice.

Menționează alte direcții de înaintare a trupelor române.

*Participarea
României la Al Doilea
Război Mondial*

- Direcții ale ofensivei armatei sovietice
- Direcții de înaintare a trupelor române
- Direcții de înaintare a trupelor germane

cât și regele Mihai și reprezentanții partidelor au inițiat negocieri secrete cu Aliații pentru scoaterea României din război. În timp ce se purtau aceste negocieri, Armata Roșie își continua înaintarea spre granițele României, iar aviația britanică și cea americană bombardau orașele românești și câmpurile petrolifere. În aceste condiții, la 23 august 1944, regele Mihai, susținut de liderii politici și de unii ofițeri din armată, a decis să acționeze, arestându-l pe Ion Antonescu. Regele a anunțat ieșirea României din alianța cu Germania și trecerea armatei române de partea Aliaților. La 12 septembrie 1944 a fost semnat la Moscova armistițiul cu URSS, SUA și Marea Britanie, dar armata română a continuat să lupte împotriva germanilor, de data aceasta pe Frontul de Vest, până la 12 mai 1945.

Regele Mihai și Ion Antonescu pe Frontul de Est

încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite.” (*Proclamația regelui Mihai, 23 august 1944*)

a. Precizează evenimentul istoric la care se referă sursa dată.

b. Menționează o consecință a ieșirii din alianța cu puterile Axei.

c. Imaginează-ți că ești reporter și relatezi acest eveniment important. Notează în caiet o știre despre acesta, folosind un titlu captivant și respectând structura unui articol.

HOLOCAUSTUL ÎN ROMÂNIA: EVREII ȘI ROMII

Situația evreilor din România s-a înrăutățit la sfârșitul anilor 1930, în contextul ascensiunii Germaniei naziste, care a încurajat mișcările antisemite din Europa. Primele legi antievreiești, adoptate în 1938, i-au exclus pe evrei din instituții și economie, aceștia pierzându-și locurile de muncă, afacerile și proprietățile. Au avut loc pogromuri – primele în anul 1940, la Galați și Dorohoi, urmate, în 1941, de cele de la București (ianuarie) și Iași (iunie).

Odată cu instaurarea regimului Ion Antonescu (1941-1944), legislația antisemită a devenit politică de stat. În perioada septembrie-decembrie 1941, autoritățile române i-au deportat în masă pe evreii din Basarabia și sudul Bucovinei în lagărele de muncă din Transnistria, teritoriu aflat între râurile Nistru și Bug. Evreii din Transilvania de Nord, cedată Ungariei prin Dictatul de la Viena, au fost deportați în lagăre de concentrare naziste, majoritatea în Polonia (lagărul Auschwitz-Birkenau) și Cehia (lagărul Terezin).

Unele personalități din România au intervenit în favoarea evreilor. Regina-mamă Elena, Traian Popovici, primarul din Cernăuți, Viorica Agarici, președinta Crucii Roșii din Roman, episcopul Áron Márton se numără printre cei 60 de români care au primit titlul de *Dreptți între popoare* pentru că au salvat mulți evrei de la moarte.

În Transnistria au fost deportați și aproximativ 25 000 de cetățeni români de etnie romă. Numai jumătate dintre aceștia au reușit să se întoarcă acasă. Nu au avut loc execuții, ca în cazul evreilor. Romii ajunși acolo au fost pur și simplu lăsați să trăiască în condiții inumane. 11 000 au murit de frig, de foame și boli (tifos exantematic sau dizenterie). Romii au fost deportați pentru că erau „nomazi”, „nemobilizabili și periculoși pentru ordinea publică”. La început (iunie – august 1942) au fost trimiși în Transnistria romii nomazi (inclusiv copii), ulterior (până în septembrie 1942), romii „nemobilizabili”. Ultimele deportări au avut loc în decembrie 1943. Populația nu a sprijinit măsurile luate de autorități. Au existat de asemenea proteste din partea unor personalități politice și culturale.

Deportarea romilor în Transnistria (1942)

Evrei escortați de soldați la Odessa (1941)

A. „Numărul evreilor români și al evreilor din teritoriile aflate sub administrația românească uciși în timpul Holocaustului nu a putut fi stabilit cu precizie absolută. Dar concluzia Comisiei în acest sens este că, în timpul Holocaustului, în România și în teritoriile aflate sub controlul său au fost uciși sau au murit între 280 000 și 380 000 de evrei români și ucraineni. În Holocaust au pierit și aproximativ 135 000 de evrei români care trăiau în Transilvania de Nord, aflată sub conducerea maghiară.” (Comisia Internațională pentru Studiarea Holocaustului din România, *Raport final*).

B. „Pe timpul cât au stat în cazărmile din Alexandru, țiganii au trăit într-o mizerie de nedescris. (...) Vizita medicală nu li se făcea deloc, iar medicamente nu aveau. Sunt goi, fără haine pe ei, iar rufăria și îmbrăcămintea le lipsesc.” (Raport al Siguranței din Transnistria, 5 decembrie 1942, citat din Comisia Internațională pentru Studiarea Holocaustului din România, *Raport final*)

Pe baza informațiilor și a imaginilor din această pagină, răspunde cerințelor de mai jos:

1. Formulează un punct de vedere referitor la situația deportaților din Transnistria, susține acest punct de vedere cu informații din lecție și din citatele de mai sus.

2. Imaginează-ți că adresezi lumii o scrisoare în care atragi atenția despre ororile comise în Holocaust. Redactează scrisoarea în caiet, subliniază de ce este important ca aceste fapte să nu se mai repete.

Statuia lui Lenin
este coborâtă de pe soclu

Care este primul cuvânt
la care te gândești atunci când
auzi despre comunism?

România – stat comunist

INSTAURAREA COMUNISMULUI (1945-1947) După ce România a semnat o Convenție de armistițiu cu Uniunea Sovietică, Stalin a profitat de situație pentru a avea mai mult control asupra țării. La 6 martie 1945, sovieticii au impus instalarea unui nou guvern, condus de dr. Petru Groza, dar controlat în totalitate de comuniști, în fruntea cărora se afla Gheorghe Gheorghiu-Dej. Mulți șefi ai partidelor democratice, precum Iuliu Maniu și Ion Mihalache, au fost arestați și condamnați la muncă silnică. La 30 decembrie 1947, regele Mihai a fost obligat să abdice, iar România a devenit Republica Populară Română.

REGIMUL STALINIST (1948-1965) Sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Partidul Muncitoresc Român (PMR), partid unic, și-a extins autoritatea asupra tuturor instituțiilor statului și le-a restructurat după modelul sovietic. S-a pus monopol asupra culturii, a fost adoptată o nouă constituție, a fost înființată Securitatea – poliția politică – și s-a instaurat represiunea, în urma căreia mulți membri ai elitei politice interbelice au fost închiși, fără să fie judecați. Marile întreprinderi au trecut în proprietatea statului prin procesul de naționalizare, iar țăranilor li s-au confiscat terenurile, animalele și uneltele în procesul de colectivizare.

Până la finalul anilor 1950, Dej a urmat îndeaproape politica Uniunii Sovietice, însă după retragerea Armatei Roșii de pe teritoriul României, conducătorul comunist a pus în practică o politică de afirmare a autonomiei partidului față de URSS.

NAȚIONAL-COMUNISMUL (1965-1989) După moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în martie 1965, Nicolae Ceaușescu a fost ales prim-secretar

A-Z Dicționar

propagandă – răspândirea de informații, idei etc., pentru a influența opinia publică și a susține o anumită cauză, un partid.

represiune – folosirea unor metode dure de către autorități pentru a opri oamenii să-și exprime opiniile sau să acționeze împotriva guvernului.

Repere cronologice

- 6 martie 1945** – instalarea guvernului dr. Petru Groza.
- 30 decembrie 1947** – abdicarea regelui Mihai și proclamarea republicii.
- 11 iunie 1948** – Legea naționalizării întreprinderilor private.
- 1949** – începe colectivizarea agriculturii.
- 1958** – Armata Roșie se retrage de pe teritoriul României.
- 1964** – Declarația PMR din aprilie.
- 1965** – Nicolae Ceaușescu este ales prim-secretar al PCR.
- 1968** – condamnarea intervenției URSS în Cehoslovacia.
- 1971** – „Tezele din iulie”; intensificarea cultului personalității și începutul unei minirevoluții culturale.
- 1987** – revolta de la Brașov.
- 16 - 22 decembrie 1989** – revoluția anticomunistă și căderea regimului.
- 25 decembrie 1989** – execuția cuplului Ceaușescu și revenirea la democrație.

Foto: ANIC, CC al PCR, album A10

Gheorghe Gheorghiu-Dej la inaugurarea
Podului Prieteniei peste Dunăre (1954)

Cutul personalității:
Nicolae și Elena Ceaușescu (1986)

(ulterior secretar general) al partidului. El a continuat politica de desprindere de Moscova. Pentru a-și consolida puterea, Ceaușescu a schimbat numele partidului în Partidul Comunist Român și a adoptat o nouă constituție, prin care numele țării a fost modificat în Republica Socialistă România. Ulterior, în 1974, Nicolae Ceaușescu a înființat funcția de președinte al republicii, pe care a ocupat-o până la căderea regimului.

Pe plan intern, a intensificat cenzura, propaganda și cultul personalității și a introdus un program de „sistematizare”, adică de demolare și modernizare a satelor și a orașelor, care a avut drept rezultat schimbarea aspectului lor. Dorința lui Ceaușescu de a achita datoria externă a dus la aplicarea unor măsuri draconice, care au creat o mare penurie de alimente și de bunuri de consum.

REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989 În decembrie 1989, în contextul prăbușirii regimurilor comuniste din Europa de Est, în România a izbucnit revolta împotriva dictaturii lui Nicolae Ceaușescu. Protestele au început la Timișoara la 16 decembrie și s-au extins rapid, ajungând în București la 22 decembrie. Ceaușescu a fugit din Capitală, dar forțele loiale lui au încercat să oprească manifestațiile, trăgând în oameni. În urma violențelor, peste 1 000 de persoane au murit. Nicolae și Elena Ceaușescu au fost prinși, judecați la Târgoviște și executați la 25 decembrie 1989. Odată cu moartea lor, regimul comunist a luat sfârșit, iar România a revenit la democrație.

Manifestanți
la București
(21 decembrie 1989)

Portofoliu

Imaginează-ți că ești unul dintre manifestanții din decembrie 1989. Scrie un discurs scurt pe care l-ai ține în fața mulțimii, explicând de ce crezi că libertatea trebuie recăștigată.

Reflectăm împreună

Citește lecția și selectează principalele greutăți pe care le-au întâmpinat românii în timpul regimului comunist. Ce strategii de adaptare crezi că foloseau?

ANA PAUKER (1893–1960)

A fost o figură marcantă a comunismului românesc, prima femeie ministru de externe din lume și unul dintre cei mai influenți reprezentanți ai Partidului Comunist în perioada postbelică. Supranumită „Stalin în fustă” datorită loialității sale față de Moscova și a rolului dur în implementarea practicilor politice staliniste, a condus procesele de colectivizare și epurare politică.

Aplicații

1. Citește cu atenție textul de mai jos:

„Totuși, în fața unei stări de nemulțumire generalizate și a creșterii frustrării din cauza situației sociale dezastruoase, conducerea română a ales cea mai deficitară strategie. Nu numai că nu a căutat să dezamorseze tensiunile, ci a continuat să strângă și șurubul, transformând întreaga societate într-un «butoi cu pulbere». În această situație, la sfârșitul anilor '80, nemulțumirile cu privire la evoluția situației din RSR începuseră să cuprindă fiecare categorie socială, precum muncitori, intelectuali, dar chiar și membri PCR, unii încă din perioada ilegalității.” (D. Filip-Afloarei, *Un deceniu zbuciumat. România și criza regimului comunist din Polonia în anii '80*)

a. Identifică principalele categorii sociale care erau nemulțumite de regimul din România comunistă.

b. Argumentează dacă măsurile luate de conducerea comunistă la sfârșitul anilor 1980 au avut un efect pozitiv sau negativ asupra societății românești. Răspunde în minimum 150 de cuvinte, folosind două idei din text pentru a-ți susține opinia.

2. Copiază în caiet tabelul de mai jos; completează-l cu datele principale legate de cele două etape ale regimului comunist în România:

	Regimul stalinist	Național-comunism
Perioadă		
Conducător		
Numele țării		
Numele partidului		
Trei practici politice		

REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ

După impunerea regimului comunist în România, în 1945, mici grupuri alcătuite din țărani, foști ofițeri din armată, avocați, medici, studenți și muncitori au fugit în munți pentru a nu fi arestați de autorități. Această rezistență armată a fost un fenomen spontan și nu au existat niciun fel de legături între diversele grupuri, deși erau animate de un țel comun, acela de a nu se supune consecințelor comunizării țării. Grupul care a supraviețuit cel mai mult a fost cel al „Haiducilor Muscelului”, condus de doi foști ofițeri, Toma Arnăuțoiu și Gheorghe Arsenescu, ambii prinși în cele din urmă, condamnați la moarte și executați, primul în 1958, al doilea în 1962. Printre cei arestați s-a aflat și Elisabeta Rizea, condamnată la șapte ani de închisoare în decembrie 1950.

Foști miniștri, academicieni, militari, istorici, ziariști au fost aruncați în închisori. Mulți și-au găsit sfârșitul acolo, între alții episcopul Ioan Suci, Mihail Manoilescu sau Iuliu Maniu, întemnițați la Sighet.

Între 1949 și 1962 a avut loc colectivizarea gospodăriilor țărănești. Metodele folosite de autoritățile comuniste au provocat reacția țărânimii, de la rezistența pasivă la răscroale spontane. Mulți țărani au fost arestați pentru că s-au opus, dar în cele din urmă, colectivizarea s-a încheiat în primele luni ale anului 1962.

Și muncitorii și-au exprimat opoziția față de regim, cunoscute fiind greva minerilor din Valea Jiului în 1977 și revolta muncitorilor de la uzinele „Steagul Roșu” și „Tractorul” din Brașov din 1987.

Printre reprezentanții rezistenței anticomuniste s-au numărat profesori, scriitori și ziariști, preoți. Unii au rămas în România, alții s-au refugiat în Occident, unde au încercat să prezinte în diverse moduri situația din țară. Printre reprezentanții rezistenței din exil se numără Mircea Eliade, Emil Cioran, Ion Rațiu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca sau Paul Goma.

Aripi, monumentul ridicat în memoria luptătorilor din rezistența anticomunistă, amplasat în Piața Presei Libere din București, pe locul unde se afla statuia lui V.I. Lenin

1. Privește cu atenție imaginea de mai sus.

a. De ce au fost alese aripile ca simbol al luptei anticomuniste? Ce valoare a rezistenței transmite acest monument? Care crezi că este semnificația amplasării lui în Piața Presei Libere?

b. Documentează-te, folosind surse online, despre Casa Scânteii. Care era scopul principal al clădirii în timpul regimului comunist? Care este numele actual al edificiului?

2. „Dintre toate vocile pe care le auzeam cu bu-nicul, cea răgușită a unei doamne m-a atras cel mai tare. Simțeam forța din ea și, după ce o ascultam, parcă frigul din casă nu mai era așa de dureros și nici nu prea mai conta faptul că frigiderul era mai mult gol. Era vocea Monicăi Lovinescu. Vocea care le dădea curaj și speranță românilor și care-l enerv-a atât de tare pe dictatorul Nicolae Ceaușescu.” (Victoria Pătrașcu, *Nesupusele*)

Documentează-te despre Monica Lovinescu și răspunde la următoarele întrebări:

a. Cine a fost Monica Lovinescu și ce rol a avut în perioada regimului comunist?

b. Organizează o dezbatere în clasă cu tema: „Este mai important să îți asumi riscuri pentru a spune adevărul decât să te protejezi în fața unui regim opresiv?” Folosește exemple din viața Monicăi Lovinescu și a altor personalități din perioada comunistă pentru a-ți susține punctul de vedere.

Grup statuar aflat în curtea interioară a fostei închisori din Sighet, azi Memorialul Victimelor Comunismului și Rezistenței

VIATA COTIDIANĂ ÎN PERIOADA REGIMULUI COMUNIST

Regimul comunist a încercat să controleze fiecare aspect al vieții cetățenilor țării, marcată de restricții și lipsuri materiale. Românii nu se puteau exprima în mod liber, deoarece orice persoană care încerca să critice putea fi arestată de Securitate. Presa, televiziunea și radioul erau cenzurate, elevii și studenții erau înregimentați în organizații care le gestionau timpul liber. Sate întregi au fost mutate la oraș și cartiere de case au fost dăruite, lăsând loc pentru construirea unor blocuri impersonale. Manifestările religioase erau îndeaproape supravegheate, regimul comunist încercând să promoveze educația ateistă prin orice mijloc. Regimul a intervenit chiar și în viața personală a femeilor, introducând măsuri privitoare la controlul nașterilor.

Nicolae Ceaușescu a declarat, sfidător, că va achita datoria externă până în 1990. Pentru a realiza acest lucru, a introdus o serie de măsuri de austeritate, precum raționalizarea alimentelor, a benzinei și a curentului electric sau limitarea încălzirii locuințelor. În aprilie 1989, presa a anunțat că s-a achitat datoria externă, însă costul a fost plătit de românii care stăteau în frig, la cozi lungi pentru a obține alimente și se temeau să spună ce gândesc.

Mulți cetățeni au căutat un refugiu în cultură, literatură, artă, muzică.

Istoria altfel

Musicalul *Aastă seară stau acasă*, text Toni Greco și Doru Antonesei, muzică Nicu Alifantis, a fost un one-man show interpretat de regretatul actor Ștefan Iordache. Premiera a avut loc în noiembrie 1988. Deși inițial a trecut de cenzură, spectacolul a fost în cele din urmă suspendat.

„Personajul principal al acestei povești era un român oarecare din clasa de jos. Prin el nu făceam altceva decât să exprimăm uriașa nemulțumire a unei mari mulțimi de oameni, chinuți de frig, de teamă, de foame și de o propagandă idioată.” (Toni Greco)

Blocuri în orașul Onești (carte poștală din anii 1960)

Pionieri la defilare (23 august 1974)

Coadă la ulei (Bucur Obor, 1985)

1. Privește cu atenție imaginile de mai sus. Ce aspecte ale vieții cotidiene evocă acestea?

2. Citește sursa și răspunde cerinței:

„Frigul din casele românești (care a culminat în cea iarnă de pomină din 1984-1985) se extindea în sălile de concert, astfel că devenise un obicei ca orchestrații să cânte cu mânuși de lână fără degete, sau ca vreun pianist solist temerar să plaseze un reșou sau aerotermă în proximitatea claviaturii.” (Ioana Pârvulescu, *Și eu am trăit în comunism*)

Imaginează-ți că ești un artist care trebuie să cânte în condițiile descrise mai sus. Scrie un scurt jurnal, de cinci-șase rânduri, în care să descrii cum te-ai simți și cum te-ai pregăti pentru spectacol.

MANIPULARE ȘI PROPAGANDĂ. OMUL NOU. CONSECINȚE

Impunerea comunismului în România a venit cu o schimbare majoră în cultură, copiată după modelul URSS. Regimul sovietic era laudat, iar valorile culturale românești erau ignorate sau eliminate. Propaganda comunistă avea scopul de a transforma cetățeanul într-un „om nou”, adică un om harnic și loial Partidului Comunist. După anul 1964, regimul a adoptat însă o direcție mult mai naționalistă.

Propaganda comunistă era prezentă peste tot, încă din copilărie. La grădiniță, copiii făceau parte din organizația Șoimii Patriei, la școală deveneau pionieri, iar apoi erau încurajați să intre în Uniunea Tineretului Comunist (UTC). Cea mai mare onoare era să devii membru al Partidului Comunist Român (PCR).

Erau organizate serbări și spectacole în cinstea conducătorilor comuniști, le erau dedicate poeme, cărți și emisiuni de radio și televiziune. Portretele lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și mai apoi ale lui Nicolae Ceaușescu erau nelipsite din instituțiile publice, inclusiv din școli.

„Când Tovarășul a trecut prin oraș către una dintre casele sale de vacanță, am fost strânși cu toții pe marginea străzii pe care urma să apară convoiul prezidențial. Noi, elevii, trebuia să facem un soi de dans cu eșarfe. Am așteptat o zi întreagă. Ore și ore de plictiseală, de chin. Tovarășul și Tovarășa au ajuns abia către seară și n-au aruncat nici măcar o privire spre noi.”

Ioana Pârvulescu,
Și eu am trăit în comunism

1. Citește cu atenție poezia de mai jos:

„Spre gloria și demnitatea României
Cu tot ce-avem în inimi mai înalt,
Tovarășului Ceaușescu, noi, copiii
Exemplul i-l urmăm neîncetat. /
Și gândurile noastre, laolaltă,
Unite-n plaiul țării, românescul, /
Aduc recunoștință vie, caldă,
Tovarășei Elena Ceaușescu.”

(Revista *Cutezătorii* nr. 2, 1980)

- Identifică-i pe cei menționați în poezie.
- Explică de ce regimul comunist considera importantă influențarea generației tinere.

2. Analizează fiecare imagine în parte și răspunde la următoarele întrebări:

- Cine sunt conducătorii prezenți în imagini?
- Cum sunt reprezentate relațiile dintre conducători și pionieri în fiecare fotografie?
- Ce detalii din îmbrăcăminte, expresii faciale și decor sugerează scopul propagandistic al fotografiilor?

Gheorghe Gheorghiu-Dej alături de pionieri
la Congresul al III-lea al PMR

(ANIC, Fond CC al PCR, Album A12)

Nicolae și Elena Ceaușescu alături de pionieri
în timpul unei vizite la Scornicești

(ANIC, Fond CC al PCR, Album A64)

Ceaușescu a reușit să atragă de partea sa mulți intelectuali, scriitori și istorici, folosind ideea de „națiune” pentru a-și susține politica. Din acest motiv, aproape că nu a existat opoziție din partea intelectualilor, care, în general, au sprijinit regimul fără să îl conteste.

Tentativa de a crea un „om nou” a eșuat, însă propaganda și-a pus amprenta asupra societății, iar consecințele au fost importante și de durată, influențând adaptarea la democrație și la economia de piață după căderea regimului comunist.

În Epoca Nicolae Ceaușescu, propaganda de partid a creat un cult al personalității conducătorului. Ceaușescu era „Geniul Carpaților” sau „Cel mai iubit fiu al poporului”.

Nicolae și Elena Ceaușescu, primiți de Regina Elisabeta a II-a la Palatul Buckingham, în timpul vizitei oficiale în Marea Britanie din iunie 1978.

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Între 1965 și 1971, România a cunoscut o perioadă de liberalizare. Controlul cenzurii s-a diminuat, iar cultura occidentală a căpătat o influență tot mai mare, perioada aceasta reprezentând o etapă în care Nicolae Ceaușescu și-a consolidat poziția în fruntea partidului și a țării.

Un moment crucial în politica externă a fost refuzul lui Nicolae Ceaușescu, în 1968, de a participa la invazia trupelor Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia, pentru înăbușirea „Primăverii de la Praga”. Acest gest a dus la creșterea prestigiului internațional al României.

Ceaușescu a fost primit în marile capitale occidentale, iar vizita președintelui francez Charles de Gaulle, în 1968, și cea a președintelui american Richard Nixon, în 1969 – primul președinte american care a vizitat o țară socialistă –, au consolidat această imagine pozitivă.

Cu toate acestea, începând din anul 1971, Nicolae Ceaușescu a adoptat o serie de măsuri care au marcat o întoarcere la practicile staliniste. Vizitele sale în Coreea de Nord și China l-au influențat profund, determinându-l să formuleze „Tezele din iulie”, care doreau să implementeze un control sporit al statului asupra tuturor aspectelor vieții: economie, cultură, educație și chiar viața privată. Schimbarea a fost însoțită de o propagandă intensă și de restricții severe. Această politică a dus la izolarea tot mai accentuată a țării pe plan internațional și la scăderea dramatică a nivelului de trai al populației.

Cu toate acestea, începând din anul 1971, Nicolae Ceaușescu a adoptat o serie de măsuri care au marcat o întoarcere la practicile staliniste. Vizitele sale în Coreea de Nord și China l-au influențat profund, determinându-l să formuleze „Tezele din iulie”, care doreau să implementeze un control sporit al statului asupra tuturor aspectelor vieții: economie, cultură, educație și chiar viața privată. Schimbarea a fost însoțită de o propagandă intensă și de restricții severe. Această politică a dus la izolarea tot mai accentuată a țării pe plan internațional și la scăderea dramatică a nivelului de trai al populației.

„În luna ianuarie a fiecărui an, într-un singur gând și într-o singură simțire, cetățenii patriei noastre cinstesc ziua de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, fiul cel mai iubit al poporului nostru, simbolul idealurilor și năzuințelor noastre, al ființei noastre naționale.” („Strălucitul simbol al unității noastre”, Revista Cinema nr. 1, 1980)

1. Citește cu atenție fragmentul de mai sus și identifică expresiile sau cuvintele care pot fi considerate exemple de limbaj propagandistic.

2. Imaginează-ți că ești un jurnalist care scrie un articol pentru o revistă din prezent. Rescrie textul eliminând limbajul propagandistic și descriind evenimentul într-un mod obiectiv.

Vizita în România a președintelui american Gerald Ford (august 1975)

Congresul al XIV-lea al PCR (noiembrie 1989). Peste o lună, Nicolae și Elena Ceaușescu au fost executați.

Arhivele Naționale Istorice Centrale

Nicolae Ceaușescu
și Richard Nixon
la Casa Albă (1973)

Ce influență au avut tensiunile
internaționale în viața de zi cu zi
a românilor?

[A-Z] Dicționar

Cortina de Fier – sintagmă folosită pentru a desemna linia care despărțea, în timpul Războiului Rece, Europa în țări comuniste și țări necomuniste.

glasnost (transparență) – reformă ce promova deschidere și transparență în relațiile internaționale.

perestroika (restructurare) – numele dat reformelor economice și sociale, de reformare a sistemului sovietic, inițiate de Mihail Gorbaciov.

Război Rece – perioadă de tensiuni și competiție între Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică, în care cele două superputeri nu s-au luptat direct, dar au avut conflicte indirecte și o cursă a înarmării nucleare.

Repere cronologice

1949 – România devine membră a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER).

1955 – constituirea Tratatului de la Varșovia; România se numără printre membrii fondatori.

1964 – Planul Valev.

1968 – trupele Tratatului de la Varșovia invadează Cehoslovacia.

1972 – România este acceptată în Fondul Monetar Internațional (FMI).

1985 – Mihail Gorbaciov lansează politica de reforme *glasnost* și *perestroika*.

România în contextul Războiului Rece

ROMÂNIA LA ÎNCEPUTUL RĂZBOIULUI RECE (1947-1964) În primii ani ai Războiului Rece, România a fost un aliat fidel al URSS și, la fel ca toate celelalte țări comuniste, nu a acceptat ajutorul oferit de SUA prin Planul Marshall. În schimb, în 1949, România a fost printre primele state din spatele Cortinei de Fier care a devenit membru al Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER), o alianță economică creată de I.V. Stalin ca să ofere ajutor pentru refacerea economiei după război. România a luat parte în 1955 și la constituirea Tratatului de la Varșovia, alianță militară a statelor comuniste.

DISTANȚAREA DE MOSCOVA În 1958, Armata Roșie s-a retras de pe teritoriul României, lucru care i-a permis lui Gheorghe Gheorghiu-Dej să se desprindă încet de politica Moscovei. În 1964, în cadrul CAER, Uniunea Sovietică a propus adoptarea Planului Valev, prin care România ar fi trebuit să devină unul dintre principalii furnizori de produse agricole pentru URSS, însă guvernul român a respins propunerea.

După moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu a continuat politica de distanțare față de Moscova. În 1968, URSS a invocat Tratatul de la Varșovia și a condus invadarea Cehoslovaciei, dar România nu

București, 21 august 1968: manifestația la care a fost condamnată intervenția trupelor Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia

a participat și chiar a condamnat intervenția. Occidentul a început să perceapă România ca fiind un ghimpe în coasta Uniunii Sovietice, Ceaușescu fiind o întruchipare a prototipului de „comunist cu față umană”. Mai mulți lideri occidentali au venit în vizită la București și au urmat o serie de favoruri economice, în 1972, România fiind acceptată în Fondul Monetar Internațional (FMI).

IZOLAREA INTERNAȚIONALĂ Imaginea pozitivă în Occident a lui Ceaușescu s-a deteriorat în anii 1980, odată cu introducerea unor măsuri economice draconice în România. Din 1985, când Mihail Gorbaciov a început liberalizarea lagărului socialist, Ceaușescu s-a distanțat tot mai mult de URSS. El a criticat public *glasnost* și *perestroika*, introduse de Gorbaciov, considerându-le o trădare a ideologiei comuniste. Relațiile dintre cei doi s-au deteriorat. Ca să justifice poziția lui de izolare, Ceaușescu a adoptat în România o politică ultranaționalistă.

Vizita președintelui francez Charles de Gaulle în România (mai 1968)

Reflectăm împreună

Alege din lecție un moment semnificativ pentru politica externă a României comuniste și informează-te cu privire la consecințele sale asupra țării.

Știi că?

Nicolae Ceaușescu la volanul primului autoturism Dacia 1100 (august 1968)

Una dintre urmările vizitei generalului Charles de Gaulle în România, în mai 1968, a fost semnarea contractului cu Renault. Automobilului Renault model 8 a devenit Dacia 1100 la Uzina Dacia de la Mioveni, marcând debutul industriei auto românești. Acest parteneriat a consolidat poziția României în contextul Războiului Rece, fiind un exemplu de colaborare între un stat socialist și o țară din blocul vestic.

Aplicații

Citește cu atenție sursele A și B.

A. „Un moment în care cultul personalității lui Gheorghiu-Dej a atins o cotă foarte înaltă în anul 1960 l-a reprezentat participarea acestuia la Conferința Adunării Generale a ONU care a avut loc la New York, în luna septembrie. Pentru România, participarea la această conferință a însemnat un pas foarte important în vederea reintegrării în ansamblul instituțiilor internaționale.” (Elis Pleșa, *Gheorghe Gheorghiu-Dej. Cultul personalității*)

B. „Inițiativa punerii în discuția Adunării Generale a ONU a problemei reglementării pe cale pașnică a conflictelor dintre state a revenit lui Nicolae Ceaușescu. În discursul său ținut la cea de-a XXV-a sesiune jubiliară a Adunării Generale a ONU,

președintele român sublinia că pentru asigurarea păcii în lume trebuia să se pună capăt oricăror agresiuni și conflicte armate în raporturile dintre state.” (Manuela Marin, *Nicolae Ceaușescu. Omul și cultul*)

1. Identifică informațiile principale despre participarea României la ONU în timpul comunismului.

2. Compară obiectivele celor doi conducători români la Adunarea Generală a ONU. În ce mod s-au concentrat pe imaginea României și rolul ei în lume?

3. Discută cu colegul de bancă și argumentează dacă participarea conducătorilor comuniști români la ONU a avut ca scop principal promovarea intereselor internaționale ale României sau consolidarea propriei imagini.

Palatul Parlamentului,
fosta Casă a Poporului

Te-ai întrebat vreodată
cum ai ajuns să fi cetățean
al Uniunii Europene?

A-Z Dicționar

privatizare – trecerea unor întreprinderi (fabrici etc.) și instituții deținute de stat în proprietatea unor persoane sau firme private.

tranziție – perioada în care România a trecut de la un sistem comunist la unul democratic și capitalist.

Portofoliu

Imaginează-ți că ești un jurnalist în România anului 1990, imediat după primele alegeri libere de la 20 mai. Scrie un articol pentru un ziar al vremii în care să prezinți atmosfera alegerilor, opiniile alegătorilor și impactul acestui moment asupra societății românești.

Reflectăm împreună

Care au fost principalele provocări pe care le-au depășit românii în perioada de tranziție?

Regimul politic democratic din 1989 până azi

TRANZIȚIA DE LA DICTATURĂ LA DEMOCRAȚIE (1989-2004) Modul violent în care Nicolae Ceaușescu a fost îndepărtat de la putere a plasat experiența românească a schimbării politice pe un curs distinct față de celelalte state din Europa Centrală și de Est. Mulți foști membri ai Partidului Comunist Român s-au alăturat noului Front al Salvării Naționale (FSN), care a preluat conducerea țării. Ion Iliescu a devenit președintele acestuia, iar în mai 1990, FSN a câștigat primele alegeri organizate după căderea regimului comunist. Totuși, în perioada imediat următoare, democrația a fost pusă din nou la încercare. În iunie 1990, minerii au fost aduși la București pentru a opri protestele anticomuniste din Piața Universității.

Tranziția către democrație a dus la schimbări importante în România. S-au reînființat partidele istorice și au apărut formațiuni politice noi, s-au organizat alegeri libere, economia centralizată a fost desființată, iar cenzura a fost eliminată. În 1996, pentru prima dată, puterea a fost transferată democratic, când alianța numită Convenția Democrată Română (CDR) a câștigat alegerile parlamentare. La nivel personal, oamenii au primit dreptul de a avea pașaport și de a călători liber în afara țării, iar legea care interzicea întreruperile de sarcină, impusă de Ceaușescu, a fost anulată.

Economia a fost însă principalul punct vulnerabil al României în tranziție. Ritmul lent al privatizărilor din perioada 1990-1996 și lipsa capitalului străin a dus țara într-o criză puternică la finalul primului deceniu democratic. Situația a început să se îmbunătățească după

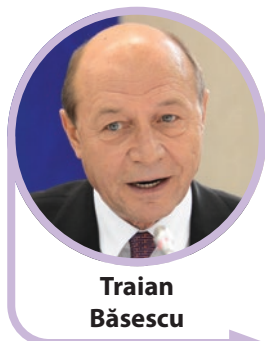
Ion
Iliescu

26 dec. 1989 – 20 iun. 1996
20 dec. 2000 – 20 dec. 2004

Emil
Constantinescu

20 iunie 1996 –
20 decembrie 2000

Traian
Băsescu

20 decembrie 2004 –
21 decembrie 2014

Klaus
Iohannis

21 decembrie 2014 –
12 februarie 2025

Nicușor
Dan

26 mai 2025 –

anul 2000, atunci când au venit investitori străini pe piața românească, lucru care a făcut ca economia să renască.

EVOLUȚIA REGIMULUI DEMOCRATIC (2004-PREZENT) Alăturându-se NATO în 2004 și Uniunii Europene în 2007, România a trecut de la incertitudinea cu privire la poziția sa și viitorul său într-o Europă a certitudinilor. Statutul de membru al acestor organizații i-a oferit stabilitate politică și economică, adică o ancoră pentru reformele pe care le începuse după căderea regimului comunist. Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Mondială au fost de asemenea principalii catalizatori ai reformei, iar necesitatea de a satisface exigențele acestor instituții pentru a realiza integrarea în structurile euroatlantice a condus procesul de reformă din România. Pentru a se alătura celor două organizații, guvernele României au avut de depășit obstacole precum eliberarea de moștenirea comunismului, lupta împotriva corupției și nevoia unei justiții cu adevărat independente.

Emil Constantinescu și Bill Clinton la București, iulie 1997. În discursul său, președintele american a declarat România „liberă de comunism”.

Aplicații

1. „În fine, în timpul CFSN, a fost reinventat pluralismul politic. Baza este Decretul nr. 8 din 31 decembrie 1989, care cerea condiții minime pentru recunoașterea juridică a unui partid: 251 de membri, un statut depus la tribunal și un sediu. Acest decret vorbea despre «partide politice», dar și despre «organizații obștești», aceasta din urmă fiind o expresie din vechiul limbaj al PCR. Primele partide s-au înregistrat în ianuarie 1990, iar până la sfârșitul aceleiași luni vor fi deja 30 cu acte în regulă.” (Cristian Preda, *Românii fericiți. Vot și putere de la 1831 până în prezent*)

a. Citește cu atenție textul, identifică principiul constituțional menționat și explică în trei-patru rânduri cum este reflectat acesta în realitatea politică a României din prezent.

b. Documentează-te folosind surse online și identifică trei partide care au participat la alegerile de la 20 mai 1990. Menționează, de asemenea, dacă aceste partide mai există astăzi pe scena politică românească și, dacă da, sub ce formă.

2. Compară sistemul electoral din România cu acela dintr-o altă țară europeană. Identifică asemănări și deosebiri privind organizarea alegerilor prezidențiale și legislative.

3. Realizează un interviu cu unul dintre bunicii tăi despre alegerile din România, din 1990 până în prezent. Notează răspunsurile și analizează-le. Folosește următoarele întrebări ca punct de plecare:

- Ți amintești cum ai votat la primele alegeri de după 1989? Care era atmosfera?

- Ce schimbări ai observat în modul în care s-au desfășurat alegerile de-a lungul anilor?

- Consideri că alegerile sunt mai corecte și mai transparente acum decât în trecut? De ce?

- Care a fost cel mai surprinzător rezultat electoral pentru tine?

Protest împotriva corupției în fața Teatrului Național din București, 5 noiembrie 2015

4. Analizează imaginea de mai sus și scrie un text argumentativ (10-12 rânduri) în care să explici de ce protestele sunt esențiale într-o societate democratică. În argumentația ta, ia în considerare următoarele aspecte:

- Cum contribuie protestele la responsabilizarea autorităților?

- De ce este important ca cetățenii să își exprime nemulțumirile în mod public?

- Ce efecte pot avea protestele asupra deciziilor politice?

Folosește exemple concrete, inclusiv protestele din 2015, pentru a-ți susține punctul de vedere.

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI DIN 1991

Constituția din 1991 a fost adoptată de Parlamentul României la 21 noiembrie 1991 și aprobată prin referendum la 8 decembrie.

Primul capitol al constituției cuprinde principiile fundamentale, specifice unui regim democratic: separația puterilor în stat, suveranitate națională, egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii, pluralismul politic. România este un stat de drept, democratic și social. Forma de guvernare a statului este republica.

Constituția definește principiile de organizare ale statului. Potrivit constituției, principalele puteri din statul român sunt:

- **Puterea legislativă**, deținută de parlament, ales pentru o perioadă de patru ani, având drept principale atribuții adoptarea legilor și a bugetului.
- **Puterea executivă**, reprezentată de guvern și președintele României. Acesta este ales prin vot universal, având ca rol fundamental acela de a media între puterile statului.
- **Puterea judecătorească**. Judecătorii sunt independenți de puterea politică și inamovibili. Cea mai înaltă instituție judecătorească este Curtea Supremă de Justiție.

Constituția garantează separația puterilor în stat, proprietatea privată și respectarea drepturilor și libertăților cetățenești (libertatea persoanei, libertatea întrunirilor și asocierilor, libertatea presei, inviolabilitatea domiciliului, inviolabilitatea proprietății, dreptul de vot). Pentru a garanta apărarea drepturilor cetățenești, a fost înființată instituția avocatului

poporului, la care pot să facă apel cetățenii care se consideră nedreptățiți.

Constituția din 1991 a fost modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României, după un referendum, în octombrie 2003. Au fost introduse articole privind „Integrarea în Uniunea Europeană” și „Aderarea la NATO”, iar mandatul președintelui a fost prelungit de la patru ani la cinci ani.

Citește cele două articole din constituție și răspunde cerințelor:

„Articolul 1 – Statul român

(1) România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil.

(2) Forma de guvernământ a statului român este republica.

(3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic: reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate.

(4) Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale.”

a. Precizează forma de guvernământ conform articolului de mai sus.

b. Menționează principalele drepturi garantate prin constituție.

c. Argumentează necesitatea existenței principiului separației puterilor într-un stat democratic.

„Articolul 22

(1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate.

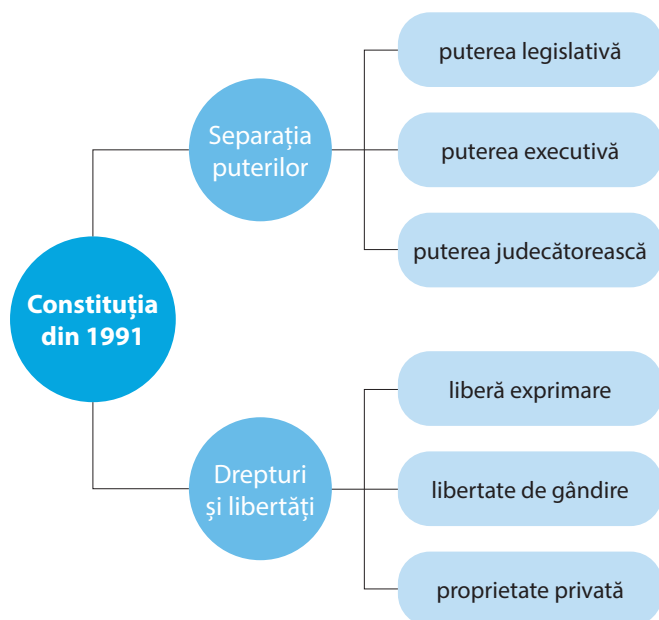
(2) Nimeni nu poate fi supus torturii și niciunui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant.

(3) Pedeapsa cu moartea este interzisă. (...)”

a. Menționează drepturile și libertățile pe care le identifiți în articolul de mai sus.

b. Compară respectarea acestor drepturi într-un stat cu regim democratic și un stat cu regim totalitar.

c. Dezbate în ce fel libertatea unui individ este legată de libertatea celorlalți.

Integrarea euroatlantică a României

INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN NATO La 29 martie 2004, România împreună cu alte șase state au aderat la NATO, alianța militară occidentală creată în 1949. Motive de securitate a integrității teritoriale și de ocrotire a democrației nou câștigate au determinat România să caute scutul oferit de NATO. Criteriile pe care trebuie să le îndeplinească un stat candidat, publicate de NATO în 1995, pentru a putea adera, sunt: să-și reglementeze disputele internaționale prin metode pașnice și să promoveze relații de bună vecinătate, să-și demonstreze angajamentul față de statul de drept și de respectare a drepturilor omului și ale minorităților naționale, să realizeze controlul civil, democratic, asupra forțelor armate, să asigure interoperabilitatea militară cu NATO, să implementeze principiile economiei libere de piață. În ianuarie 1994, România a fost primul stat din cele 22 de țări care au aderat la Parteneriatul pentru Pace, stabilit de NATO. Participarea ei la programul Parteneriatului a deschis drumul pentru aderarea la NATO.

Ce înseamnă să faci parte dintr-o comunitate internațională?

Dictionar

a adera – a te alătura, a deveni membru al unei organizații internaționale printr-un proces de integrare.

NATO – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, alianță defensivă politică și militară cu scopul de a garanta libertatea și securitatea membrilor săi.

Repere cronologice

- 1949** – crearea NATO.
- 29 martie 2004** – România aderă la NATO.
- 1 ianuarie 2007** – România devine stat membru al Uniunii Europene.

Știi că?

Consiliul European, instituție a Uniunii Europene, este format din șefii de stat sau de guvern ai statelor membre. Președinția Consiliului European este asigurată prin rotație, din șase în șase luni, de fiecare stat membru al UE. De la aderarea sa la Uniunea Europeană în 2007, România a deținut președinția rotativă a Consiliului Europei în perioada 1 ianuarie-30 iunie 2019.

Emblema NATO în fața sediului organizației din Bruxelles

Portofoliu

Realizează un afiș despre Uniunea Europeană pornind de la motto-ul UE, „Uniți în diversitate”. Acesta arată că europenii s-au unit pentru a promova pacea și prosperitatea, acceptând totodată să-și deschidă spiritul către culturile, tradițiile și limbile atât de diverse ale continentului nostru.

Reflectăm împreună

Care este impactul faptului că trăiești într-un stat membru UE? Identifică beneficiile pe care le ai în viața de zi cu zi și notează în caiet trei dintre cele mai importante.

Aplicații

1. Citește sursa dată și răspunde cerințelor de mai jos:

„Popoarele Europei, stabilind între ele o uniune tot mai strânsă, au hotărât să împărtășească un viitor pașnic întemeiat pe valori comune. Conștientă de patrimoniul său spiritual și moral, Uniunea este întemeiată pe valorile indivizibile și universale ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității; aceasta se întemeiază pe principiile democrației și statului de drept. Uniunea contribuie la păstrarea și la dezvoltarea acestor valori comune, respectând diversitatea culturilor și tradițiilor popoarelor Europei. Uniunea caută să promoveze o dezvoltare echilibrată și durabilă și asigură libera circulație a persoanelor, serviciilor, mărfurilor și capitalurilor, precum și libertatea de stabilire.” (*Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, 2012)

a. Identifică principalele valori ale Uniunii Europene conform sursei date.

b. Menționează care sunt beneficiile unui stat membru al Uniunii Europene.

c. Prezintă în zece rânduri impactul pe care l-a avut aderarea României la Uniunea Europeană în dezvoltarea economică, politică și socială.

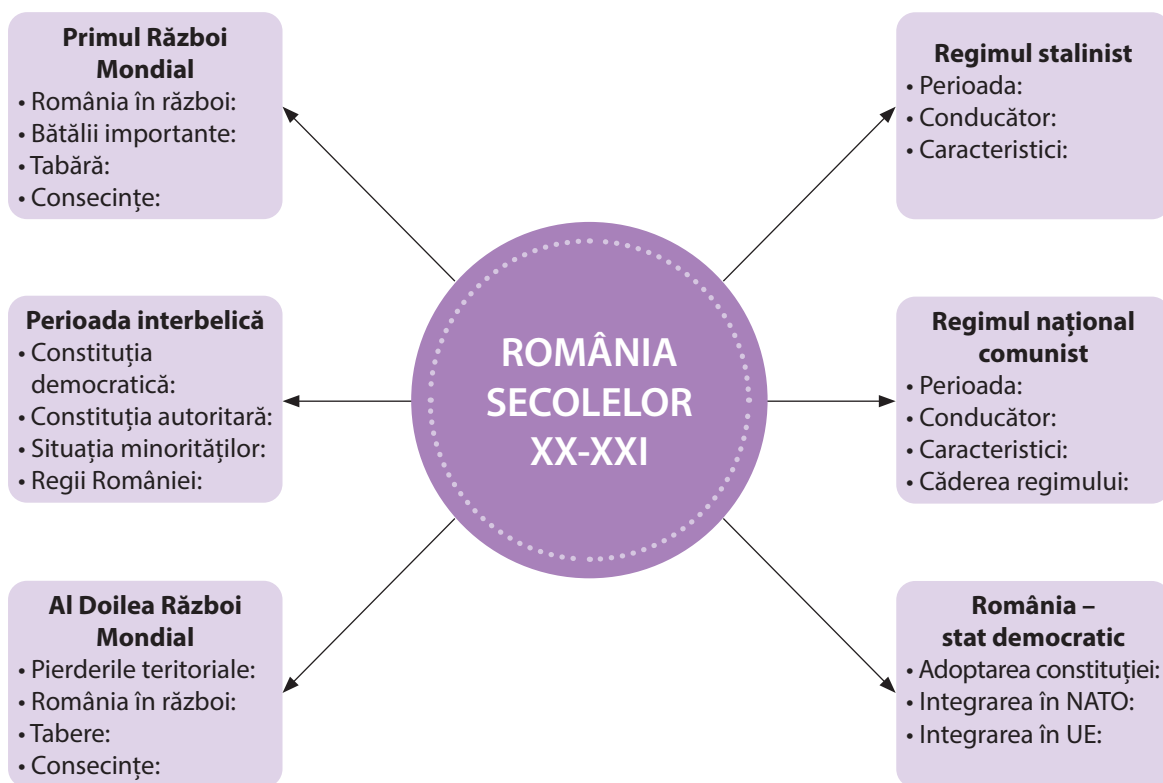
2. Analizează și compară cele două alianțe din care face parte România folosind structura de mai jos; completează tabelul în caiet:

	NATO	UNIUNEA EUROPEANĂ
anul fondării		
tipul alianței		
anul aderării României		
state membre		
obiective și valori		

Parlamentul European (Strasbourg, Franța)

1. Recitește lecțiile și studiile de caz din această unitate de învățare, apoi copiază în caiet și completează următoarea hartă conceptuală:

Proiect

BIOGRAFIA UNUI REGE

1. Participați la un proiect de grup, în care clasa este împărțită în patru echipe. Fiecare echipă se va documenta și va crea biografia unui rege al României:

- **Grupa 1:** Carol I
- **Grupa 2:** Ferdinand I
- **Grupa 3:** Carol al II-lea
- **Grupa 4:** Mihai I

Pe baza informațiilor descoperite, veți redacta biografia fiecărui rege, respectând formatul și elementele indicate mai jos.

Date personale și genealogie: nume complet, data și locul nașterii, data și locul decesului.

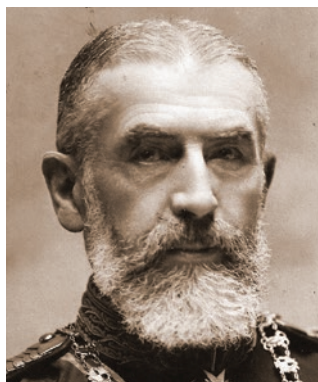
Educație și formare: studiile urmate, cu detalii despre instituțiile frecventate.

Cariera și realizările politice: perioada domniei și principalele evenimente istorice din timpul acesteia.

Impact cultural și social: proiecte culturale, patronaje sau contribuții la modernizarea țării.

Controverse sau dificultăți: evenimente sau decizii care au stârnit controverse în perioada domniei.

Moștenire istorică: modul în care regele este perceput astăzi.

Carol I

Ferdinand

Carol al II-lea

Mihai I

2. Folosește-te de cunoștințele dobândite în această unitate de învățare și completează în caiet tabelul de mai jos:

	România în Primul Război Mondial	România în Al Doilea Război Mondial
Data intrării în conflict		
Personalități marcante		
Lupte la care participă armata română		
Consecințele participării României în acest conflict mondial		

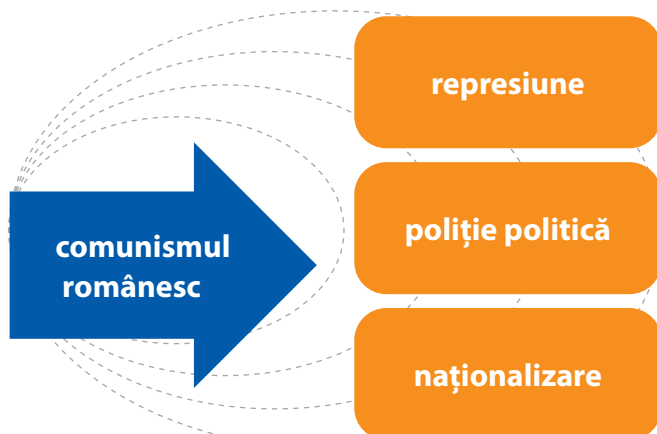
3. Realizează corespondența între regii României din coloana A și evenimentele din coloana B:

A	B
1. Carol I	a. Constituția din 1923
2. Mihai I	b. Constituția din 1938
3. Carol al II-lea	c. Războiul de Independență
4. Ferdinand I	d. Lovitura de stat 23 august 1944

4. Ordonează cronologic următoarele evenimente istorice:

- Integrarea României în Uniunea Europeană;
- Regimul lui Nicolae Ceaușescu;
- Marea Unire;
- Intrarea României în cel de-Al Doilea Război Mondial;
- Instaurarea comunismului în România;
- Intrarea României în Primul Război Mondial.

5. Explică termenii din schema de mai jos și construiește cu fiecare dintre ei câte un enunț cu valoare istorică.

6. Privește harta de mai jos.

a. Identifică alte cinci state membre UE și notează în caiet anul aderării lor la Uniunea Europeană.

b. Documentează dacă fiecare stat membru UE este și parte din alianța NATO.

Istoria altfel

În fiecare an, cu câteva minute înainte de miezul nopții, era transmis mesajul de Anul Nou al lui Nicolae Ceaușescu, o cuvântare în care lauda reușitele regimului comunist din anul care tocmai trecuse și prezenta obiectivele pentru noul an. Deși acest moment nu a lipsit niciodată din programul de Anul Nou, „conducătorul iubit” nu a călcat niciodată în sediul Televiziunii Române, toate mesajele sale fiind filmate într-un studio amenajat special în clădirea Comitetului Central.

Nicolae Ceaușescu citește mesajul de Anul Nou 1978

Fototeca Online a Comunismului Românesc, cota 1/1979).

BIBLIOTECA ONLINE

Familia regală a României – o galerie virtuală

Înscrierea
în gospodăria agricolă
colectivă (1949).

1. Completează spațiile libere din propozițiile date cu informația istorică adecvată:

a. În septembrie 1940, regele Carol al II-lea renunță la tron în favoarea fiului său,

b. Puterea era deținută de fapt de generalul

c. În decurs de o lună de la intrarea în război, România a eliberat

d. La 23 august, Ion Antonescu este arestat, iar România întoarce armele.

(Ion Antonescu, 1944, Mihai, Basarabia)

2. Citește enunțurile și precizează dacă sunt adevărate (A) sau false (F):

a. Basarabia s-a unit cu România la 1 decembrie 1918. A ☐/F ☐

b. În România interbelică, minoritățile reprezentau aproape 30% din totalul populației. A ☐/F ☐

c. Constituția din 1938 a fost aprobată în timpul regelui Ferdinand I. A ☐/F ☐

d. În perioada interbelică a fost acordat drept de vot tuturor persoanelor de sex masculin. A ☐/F ☐

e. România s-a alăturat Uniunii Europene în timpul regimului comunist. A ☐/F ☐

3. Realizează în caiet un tabel în care să completezi datele principale legate de pierderile teritoriale din anul 1940.

Teritoriul pierdut	Țara către care a fost cedat	Data cedării
Basarabia și Bucovina de Nord		
Transilvania de Nord		
Cadrilaterul		

4. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde următoarelor cerințe:

„Ca urmare, comuniștii români au inițiat formarea gospodăriilor colective; decizia a fost anunțată la plenara Comitetului Central din 3-5 martie 1949. Ea avea să anuleze independența economică și politică a mării majorități a populației românești, din care 77% trăia, la vremea respectivă, în mediul rural, și să atragă după sine cel mai intens exercițiu al forței împotriva țărănimii din istoria modernă a României.” (Gail Kligman, Katherine Verdery, *Țăranii sub asediu. Colectivizarea agriculturii în România 1949-1962*)

a. Identifică pe baza textului data la care a fost anunțat începutul procesului de colectivizare.

b. Compară situația socială a țăranilor cu cea a orașenilor, folosind date din sursa de mai sus.

c. Discută cu colegul de bancă despre modul în care decizia din martie 1949 a afectat relația dintre stat și țărani, bazându-te pe pasajul citat.

d. Argumentează de ce colectivizarea agriculturii este descrisă drept „cel mai intens exercițiu al forței împotriva țărănimii”, bazându-te pe cunoștințele dobândite anterior.

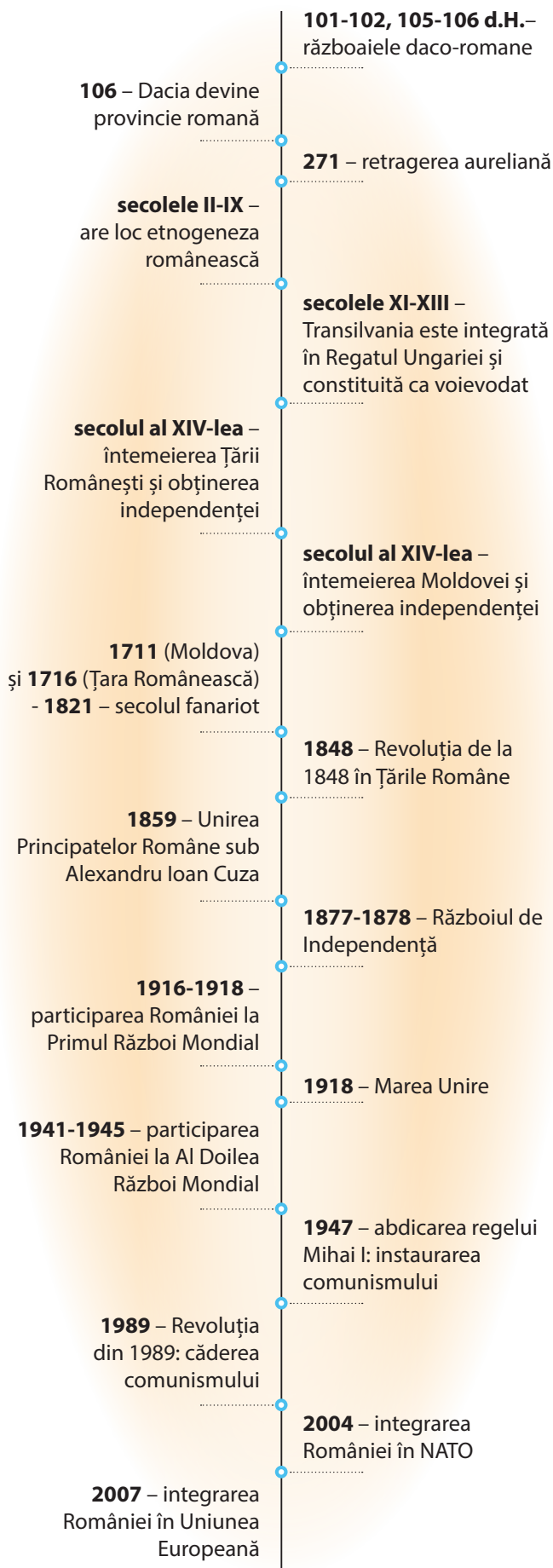
e. Creează o scurtă poveste sau un dialog imaginar între un țăran și un activist comunist, pentru a ilustra consecințele colectivizării asupra vieții rurale.

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	4	Total
Punctaj pentru răspuns corect	20 p. (4 x 5 p.)	20 p. (5 x 4 p.)	15 p. (3 x 5 p.)	a. 5 p. b. 5 p. c. 5 p. d. 10 p. e. 10 p.	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău					

Repere cronologice

1. Asociază evenimentul istoric din coloana A cu momentul desfășurării lui din coloana B:

A.	B.
Bătălia de la Posada	106 d.H.
Adoptarea primei constituții a României	1330
Intrarea României în Uniunea Europeană	1595
Marea Unire	1716
Regimul național-comunist	1866
Bătălia de la Călugăreni	1918
Instaurarea regimului fanariot în Țara Românească	1965–1989
Cucerirea Daciei de către romani	2007

2. Pentru fiecare dintre evenimentele următoare, completează în caiet schema de mai jos:

- Unirea Principatelor
- Războiul de Independență
- Marea Unire
- Instaurarea comunismului

3. Alege o personalitate din istoria României pe care o consideri deosebită și scrie un eseu de 10-15 rânduri care să includă următoarele elemente:

- contextul istoric în care a trăit;
- impactul său asupra istoriei românilor;
- cel puțin două realizări importante ale persoanei respective;
- o lecție care poate fi învățată din punctele slabe ale acestei personalități.

Motivează cum a influențat, după opinia ta, dezvoltarea României pe termen lung și ce importanță are pentru istoria națională.

Trecerea armatei române în Dobrogea (litografie, Henryk Dembitzki)

1. Citește enunțurile și precizează dacă sunt adevărate (A) sau false (F):

- a. Dunărea a fost cunoscută în Antichitate sub numele de Danubius. A ☐/F ☐
- b. Sfârșitul neoliticului în spațiul nord-dunărean a fost influențat de migrații. A ☐/F ☐
- c. Autorii greci și latini au folosit aceleași denumiri pentru triburile tracice din zona Dunării inferioare. A ☐/F ☐
- d. După retragerea romană, populația romanizată a continuat să locuiască în fostul teritoriu al Daciei. A ☐/F ☐
- e. *Gesta Hungarorum* menționează voievodatele lui Litovoi și Seneslau. A ☐/F ☐
- f. Mircea cel Bătrân a ocupat Basarabia pentru a o feri de năvălirile otomanilor. A ☐/F ☐
- g. Dimitrie Cantemir a fost primul domn fanariot. A ☐/F ☐
- h. Prima constituție românească a fost adoptată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza. A ☐/F ☐
- i. În 1914 România a decis să intre în război alături de Antanta. A ☐/F ☐
- j. Armata Roșie a rămas pe teritoriul României până în anul 1958. A ☐/F ☐

2. Alege răspunsul corect pentru fiecare întrebare de mai jos:

I. Care era principala activitate economică a geto-dacilor?

- a. comerțul maritim;
- b. creșterea animalelor și agricultura;
- c. metalurgia aurului și argintului;
- d. construcția de drumuri.

II. Cine a fost regele dac care a purtat războaie cu romanii în anii 101-102 și 105-106?

- a. Burebista;
- b. Decebal;
- c. Dromihete;
- d. Zalmoxis.

III. În ce bătălie din 1475 Ștefan cel Mare a obținut o victorie importantă împotriva otomanilor?

- a. Posada;
- b. Călugăreni;
- c. Rovine;
- d. Vaslui.

IV. În ce an a fost adoptată prima constituție a României?

- a. 1866; b. 1848; c. 1918; d. 1859.

3. Completează spațiile libere cu termenii istorici potriviți:

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, România a parcurs un amplu proces de modernizare, început

Autoevaluare

Subiect	1	2	3	4	5	6	Total
Punctaj pentru răspuns corect	10 p. (10 x 1 p.)	16 p. (4 x 4 p.)	20 p. (10 x 2 p.)	16 p. (8 x 2 p.)	12 p. (4 x 3 p.)	16 p. (8 x 2 p.)	90 p. + 10 p. din oficiu
Punctajul tău							

sub domnia lui și continuat sub conducerea lui

Un pas esențial în acest proces a fost realizarea din 1859, prin care Moldova și Țara Românească s-au unit sub același domnitor. Acesta a inițiat numeroase, printre care, prin care țărani au primit pământ, și, care a modernizat sistemul de învățământ.

După abdicarea lui Cuza în, a fost adus pe tron un principe străin, Carol I, care a consolidat statul român. În timpul domniei sale, România și-a proclamat la 9 mai 1877, obținută în urma războiului purtat împotriva

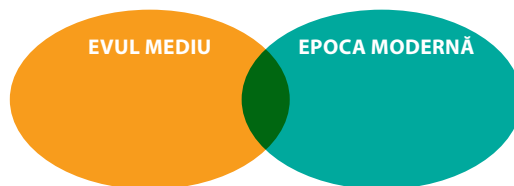
În 1881, România a devenit, iar Carol I primul său rege.

(Alexandru Ioan Cuza, 1866, reforme, Imperiului Otoman, regat, Carol I, reforma agrară, Unirii Principatelor, reforma învățământului, independența)

4. Realizează corespondența dintre coloana A și coloana B:

A.	B.
Mihai I	Regele Daciei
Basarab	Împărat roman care a cucerit Dacia
Traian	Întemeietorul Țării Românești
Alexandru Ioan Cuza	Domn al Țării Românești
Ferdinand I	Domnitor al Moldovei
Mircea cel Bătrân	Regele României în timpul Marii Unirii
Ștefan cel Mare	Regele României în Al Doilea Război Mondial
Decebal	Domnitorul Principatelor

5. Completează în caiet diagrama Venn; enumeră minimum două asemănări și două deosebiri legate de societatea românească în cele două perioade:

6. Redactează un text cu titlul „Istoria românilor în cele mai importante momente”, în care să prezinți pe scurt evoluția spațiului românesc din perspectivă politică, economică și culturală. Precizează minimum patru evenimente istorice importante și patru personaje istorice.

Portofoliul elevilor

Dragi elevi,

Iată că finalizăm călătoria noastră în lumea românească. Fără îndoială, ați dobândit cunoștințe valoroase și ați parcurs lecțiile cu interes și curiozitate. Munca voastră din acest an școlar merită să fie evidențiată, de aceea vă invităm să adunați toate lucrările într-un portofoliu fizic sau în format digital. Găsiți mai jos o listă cu toate temele de proiect și portofoliu propuse în unitățile de învățare ale manualului.

Fișa de observare sistematică a activității și a comportamentului elevului (model)	6
Portofoliu – Impactul omului asupra mediului (colaj de imagini din spațiul geografic românesc)	8
Portofoliu – Vasile Pârvan (fișă biografică)	10
Portofoliu – Contribuția unui arheolog român la cunoașterea epocii pietrei	14
Portofoliu – Fișa unui obiect arheologic.....	17
Proiect – O cultură preistorică de pe teritoriul României	21
Portofoliu – Colecție de imagini despre geto-daci.....	24
Portofoliu – Scrisoare către Burebista	29
Proiect – Cetățile dacice (investigație)	33
Portofoliu – Jurnalul unui soldat roman din Dacia	38
Proiect – Procesul de romanizare și creștinismul în Dacia (joc de rol)	45
Proiect – Ghid istoric pentru o zi: Cetăți de pe teritoriul României	56
Proiect – Jurnalul de știri istorice.....	59
Portofoliu – Jurnalul sau scrisoarea unui domn fanariot	68
Joc de rol – „Națiunea română” și autoritățile austriece în fața împăratului Leopold al II-lea	69
Proiect – Proces istoric simulat: Domnitorii fanarioți	71
Proiect – Revoluția de la 1848 – ecouri peste secole	81
Portofoliu – Unirea Principatelor Române (afiș sau colaj)	85
Portofoliu – Dezvoltarea culturală a României în timpul domniei lui Carol I (prezentare, poster sau eseu)	86
Dezbateri – Cafeneaua ideilor politice	92
Proiect – Un eveniment important din România modernă (articol de ziar)	93
Portofoliu – Scrisoarea unui soldat român de pe frontul de la Mărășești	97
Portofoliu – Discurs în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia	98
Portofoliu – Viața unui om de cultură din România interbelică (fișă biografică)	101
Portofoliu – România în Al Doilea Război Mondial	108
Portofoliu – Discurs al unui manifestant din decembrie 1989	111
Portofoliu – România anului 1990 (articol de ziar)	118
Portofoliu – Uniți în diversitate (afiș despre Uniunea Europeană).....	122
Proiect – Biografia unui rege al României	123

Istorie

Matei Cazacu
Dennis Deletant
Sorin Nemeti
Ana Victoria Sima
Silvia Baumgarten
Adriana Bălaj

